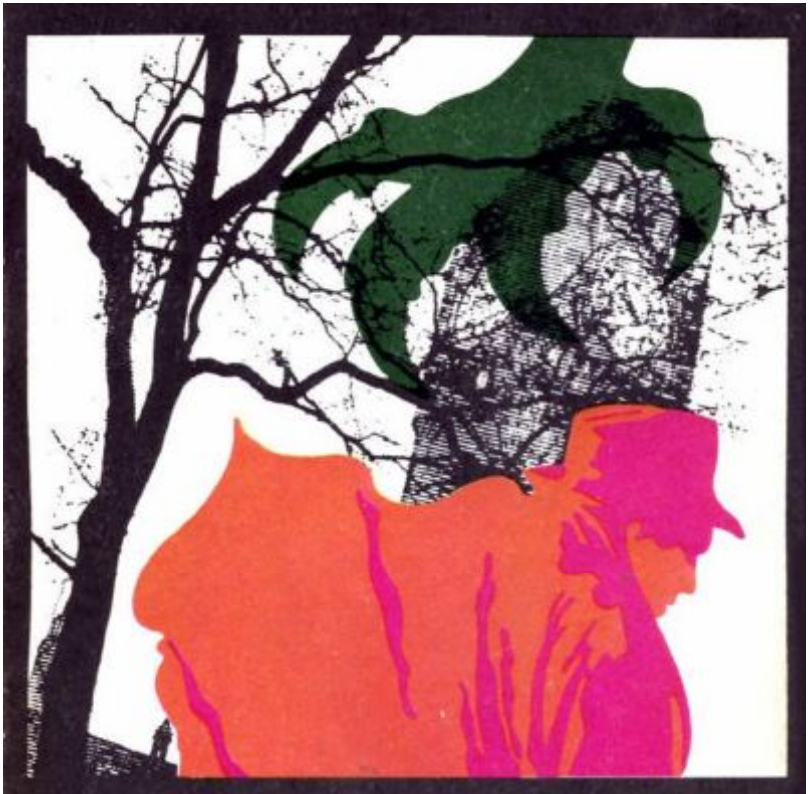

V. TEVEKELIAN

AGENȚIA DE PUBLICITATE A DOMNULUI KOCEK

V. TEVEKELIAN

Agenția de publicitate a domnului Kocek

Traducere de Alexandru Stark

Editura Univers
Bucureşti – 1975

Cuprins

CAPITOLUL I 4
CAPITOLUL II 31
CAPITOLUL III 56
CAPITOLUL IV 80
CAPITOLUL V 104
CAPITOLUL VI 134
CAPITOLUL VII 159
CAPITOLUL VIII 191
CAPITOLUL IX 224
CAPITOLUL X 255
CAPITOLUL XI 279
CAPITOLUL XII 310
CAPITOLUL XIII 338
CAPITOLUL XIV 361
CAPITOLUL XV 398
CAPITOLUL XVI 438
CAPITOLUL XVII 478
EPILOG 516

CAPITOLUL I

Era în primăvara timpurie a anului 1931. Din portul Pireu ieşea un vas mic de pasageri sub pavilion grecesc. Nava făcea curse regulate între Balcani şi sudul Franţei. Singurii călători erau doi tineri, soţ şi soţie, din Republica Cehoslovacă, care îşi continuau voiajul de nuntă prin Europa.

Au stat aproape o lună în Elveţia; apoi au poposit pe pământul bătrânei Elade. După ce au admirat nemuritoarele ruine ale Panteonului, rămânând entuziasmaţi de geniul acestui popor, care a dat enorm de mult omenirii în toate domeniile artei şi ştiinţei, după ce au admirat albastrul strălucitor al mării ce mângâie ţărmurile greceşti, iată-i acum îndreptându-se spre Franţa.

Spre seară se porni un vânt rece năprasnic şi începu tangajul. În vâltoarea valurilor, vasul părea o coajă de nucă. Tânărul pasager nu suferea de rău de mare; soţia lui, în schimb, se chinuia îngrozitor. După ce o văzu, în fine, adormită, el părăsi cuşeta de clasa a doua, ieşi pe punte, se aşeză pe o bancă şi începu să observe cu multă curiozitate revolta apelor.

Valurile se rostogoleau urlând pe punte, şuierau şi alunecau înapoi în mare, lăsând spumă în urma lor.

Cerul, ca de plumb, era brăzdat tot timpul de fulgere, iar trăsnetele te asurzeau pur şi simplu.

Zgribulit sub stropii reci şi săraţi, tânărul privea

gânditor în zare. Trecând pe lângă el, un marinar îi strigă în franţuzeşte:

— Fiţi atent, domnule, să nu cumva să vă arunce peste bord!

„Numai asta nu! N-oi fi cutreierat atâtea ţări ca tocmai acum, când sunt aproape de ţintă, să mă trezesc peste bord”, îşi spuse el, zâmbind, şi îşi aminti de întrevederea pe care o avusese cu şeful său. Acesta se ridicase de pe scaun ca să-l întâmpine, îi strânsese mâna cu căldură şi-l întrebase:

— Cum te simţi, tovarăşe Vasili?

— Excelent, răspunsese el vesel.

— Atunci e bine! Înseamnă că a venit timpul să te apuci de o treabă nouă. Te anunţ că e foarte grea, interesantă şi, mai ales, foarte necesară...

— Eu, ca pionierii: gata oricând!

Pentru o clipă doar, chipul slăbit şi obosit al şefului se luminase de un zâmbet.

— Hai să stăm jos, şi îi arătă o canapea capitonată în piele, aşezată lângă perete. Ascultă-mă cu atenţie! Esenţialul este să-ţi găsim o nouă identitate, o acoperire cât mai bună şi, cum zic actorii, să intri în pielea personajului. Când vei încheia etapa asta şi vei prinde rădăcini solide în ţara în care urmează să lucrezi, de-abia după aceea vei începe misiunea încredinţată. De-abia după aceea... Pleci în străinătate cu un singur scop: să te afli în centrul tuturor evenimentelor legate de pericolul fascist. Cred că nu-ţi spun nimic nou, dar ţin să-ţi reamintesc că cercurile conducătoare din anumite ţări capitaliste sunt atât de orbite de ură împotriva Uniunii Sovietice, încât nu observă, sau nu vor să observe, norii ce se adună deasupra Europei. Mai mult chiar, voluntar sau involuntar, politica lor mioapă constituie un sprijin pentru huliganii fascişti. Se

mizează pe faptul că, în ultimă instanță, agresiunea fascistă va putea fi îndreptată împotriva noastră.

Şeful tăcu un moment, de parcă încerca să cântărească afirmațiile făcute adineauri.

Vasili nu-i întrerupse tăcerea.

— Peste câteva zile ai să pleci în Cehoslovacia, continuă şeful. Vei pleca cu paşaport sovietic, vei trăi între slovaci, caută să faci cunoştință cât mai îndeaproape cu viața lor, cu felul lor de a fi. Principalul e limba. Ştiu că ai învățat slovaca, dar n-o cunoşti tocmai bine. Vei fi deci un slovac care a trăit multă vreme cu părinții în Rusia. Asta va explica perfecta cunoaştere a limbii ruse şi scăpările din limba maternă. După ce vei primi cetățenia cehoslovacă, şi o să fii ajutat s-o primeşti, pleci în Elveția. Dar numai după ce te aclimatizezi perfect şi înveți la perfecție limba franceză, deci numai după aceea pleci în Franța. Înfățişarea, cunoştințele multiple pe care le ai şi experiența te vor ajuta să intri în pielea personajului. Vreau să-ți atrag încă o dată atenția: în meseria noastră, lucrul cel mai greu este acoperirea. Caută să faci tot posibilul şi, fără să te grăbeşti, creează-ți o asemenea acoperire, încât nici dracu să nu poată bănui ceva.

— În ce calitate plec în Elveția, când şi cum trebuie să revin în țară?

— În Elveția pleci cu soția. Veți fi doi tineri căsătoriți în călătorie de nuntă. Cât despre întoarcerea în țară, o să vi se comunice la timp...

Când s-au întâmplat toate astea? Acum aproape un an! A trecut destul timp şi totuşi ziua aceea, care avea să fie crucială în viața lui Vasili, fusese parcă ieri.

Vântul se mai linişti. Vasili se ridică şi, ținându-se de odgonul întins de-a lungul punții, coborî în cabină. Liza dormea. Fără să aprindă lumina, se dezbrăcă şi se culcă.

În cabină era zăpuşeală şi mirosea a vopsea. Vasili se răsucea de pe o parte pe alta, dar nu reuşea să adoarmă, îi defilau prin memorie tot felul de scene dintr-un trecut foarte apropiat.

...Au ajuns în Slovacia fără niciun fel de peripeţii. Slovacii le-au plăcut: oameni buni la suflet, plini de umor şi foarte primitori. Semănau mult cu ucrainenii. Totul se desfăşurase conform planului. Vasili se dusese şi în orăşelul unde, pasămite, s-a născut. Îşi văzuse „rudele“, le studiase bine înfăţişarea, le memorase numele şi poreclele. La Bratislava a trecut şi pe la şcoala de meserii pe care, chipurile, o absolvise (era de specialitate mecanic-auto). Singura lui greutate era limba. Şeful avusese dreptate: slovaca vorbită de el n-o înţelegea aproape nimeni, pronunţia lui nu făcea nici doi bani. A trebuit să rămână în Slovacia trei luni peste termenul stabilit, ca să se poată obişnui cu limba.

Cu paşaportul cehoslovac n-a avut greutăţi prea mari. Primarul oraşului în care „s-a născut“ Vasili trăise aproape trei ani în Rusia şi era un simpatizant al Uniunii Sovietice. Primind de-acolo o scrisoare prin care era rugat să-l ajute pe Vasili, acesta îi eliberă o adeverinţă oficială în care se menţiona că posesorul documentului este într-adevăr Jaroslav Kocek, născut în 1897, fiul Moreikăi Kocekova. Apoi, întorcându-se de la Bratislava, unde discutase cu un funcţionar de la poliţie, primarul îi înmână lui Vasili o hârtie adresată poliţiei din capitala Slovaciei prin care se solicita eliberarea a două paşapoarte pentru Jaroslav Kocek şi soţia sa Marianna, dornici să-şi petreacă luna de miere în Elveţia şi Franţa.

Funcţionarul din Bratislava, care primise de la primar două sute de coroane (bani mulţi pe vremea aceea), nu se apucă să-şi complice existenţa cu întrebări inutile, îşi notă doar numele, prenumele, anul naşterii şi compară

fotografiile cu originalul. A doua zi îi eliberă lui Vasili cele două paşapoarte.

Primul pas pe drumul lung ce-l aveau de străbătut fusese făcut: Vasili Sergheevici Maximov devenise cetățean cehoslovac, de naționalitate slovacă, de religie catolică, de profesie mecanic-auto, iar soția sa, Elisaveta Vladimirovna, devenise Marianna Kocekova.

*

Dimineața devreme, vasul sub pavilion grecesc aruncă ancora la una din danele comerciale ale portului Marsilia.

După formalitățile grănicereşti şi vamale de rigoare, înainte de a restitui paşapoartele celor doi cetățeni ai Cehoslovaciei prietene, ofițerul de poliție socoti necesar să se intereseze dacă domnul Kocek a venit pentru mult timp în Franța şi dacă se gândeşte să se ocupe de comerț. Are cumva rude sau cunoscuți în Franța şi, dacă are, unde se află aceştia? Nu este cumva domnul Kocek membru al partidului comunist? Primind răspunsuri complete la toate întrebările, ofițerul de poliție răsuci un timp paşapoartele în mână şi, negăsind ceva mai inteligent, întrebă:

— Aş dori să cer la şcoala de meserii din Bratislava nişte informații în legătură cu admiterea cetățenilor străini la cursuri. N-ați vrea să-mi spuneți, domnule, pe ce stradă se află şcoala?

Întrebarea era total lipsită de abilitate, dar „monsieur Kocek“ îi dădu, zâmbind pe sub mustață, adresa şcolii şi adăugă:

— Puteți adresa cererea către director, domnul Kibal. Cu toată vârsta înaintată, bătrânul continuă să conducă cu energie şcoala.

Mulţumit probabil de răspuns, ofiţerul de poliţie le înapoie paşapoartele şi atrase atenţia domnului Kocek şi soţiei sale că li se permite intrarea în Franţa şi că au dreptul să circule pe tot teritoriul ei timp de două luni, după care sunt obligaţi să părăsească ţara sau să ceară prelungirea vizei la departamentul poliţiei ori la unul din organele sale locale.

Cu trei valize şi cu un mic sac de voiaj, Vasili şi Liza părăsiră portul. Luară un taxi, rugându-l pe şofer să-i ducă la un hotel mai modest, dar decent.

După-amiază, în timp ce se plimbau pe străzile zgomotoase şi poliglote ale Marsiliei, cei doi puneau la punct planul voiajului prin Franţa.

— Cel mai bine ar fi să cumpărăm o maşină de ocazie şi să călătorim cu ea. Bineînţeles, asta dacă reuşesc să obţin permis de conducere. În felul acesta va fi mai ieftin şi vom putea vedea mai multe, zise Vasili în ruseşte, vorbind în şoaptă.

— Şi pe urmă?

— Când plecăm, vindem maşina şi ne scoatem banii. Ştii doar că mă pricep să întreţin orice marcă de maşină.

Vasili cumpără la un chioşc harta şoselelor din Franţa, editată special pentru turişti, şi o cărţulie cu regulile de circulaţie. A doua zi, interesându-se la hotel, află unde se vând maşini de ocazie şi se îndreptă cu soţia într-acolo.

Taxiul îi duse la marginea oraşului şi opri în faţa unei porţi cu o firmă uriaşă: „Atelier auto“. Pe un teren îngrădit se găseau toate mărcile de automobile din toate ţările lumii. Un individ foarte afabil se apropie de ei şi se interesă: ce fel de maşină şi cam la ce preţ ar dori să cumpere domnul?

— O maşină bună, solidă, dar nu prea scumpă, răspunse Vasili într-o franţuzească acceptabilă.

— Pot să vă ofer câteva aproape noi: „Renault“, „Buick“, „Fiat”...

După ce le studie îndelung, Vasili se opri la un „Fiat“ negru, fabricat în 1929.

— Se vede că domnul se pricepe la automobile, spuse vânzătorul şi trânti un asemenea preţ, încât Vasili dădu semnificativ din mână.

— Ce sumă ar fi dispus să ofere domnul?

Înainte de a răspunde, Vasili îl rugă să pună benzină în rezervor, se aşeză la volan şi făcu ocolul terenului. Controlă frânele, ascultă motorul şi, convingându-se că maşina e în stare bună, oferi trei mii de franci. După o tocmeală obositoare căzură la învoială: trei mii opt sute şi un avans, dar cu condiţia ca atelierul să înregistreze maşina, să-i obţină numărul de circulaţie şi să-l ajute pe Vasili la formalităţile pentru căpătarea permisului de conducere.

Seara, înainte de culcare, Vasili studie îndelung legea circulaţiei din Franţa. Era mai simplă decât cea de acasă. Pe urmă întinse pe masă harta Franţei şi sublinie cu creionul traseul pe care vor trebui să-l parcurgă. Liza, întinsă pe pat, citea o carte.

— Ce-ar fi să ne abatem pe Coasta de Azur? propuse Vasili. O să stăm puţin pe-acolo ca să vedem cum îşi petrec timpul bogătaşii. Învăţătura asta dificilă ne va servi poate în viitor.

— Dar acolo viaţa e foarte scumpă!

— Asta va depinde numai de noi!

A doua zi, către amiază, aşa cum fusese stabilit, „Fiatul“ negru cu numerele puse trase în faţa hotelului.

Vasili nu pregetă să mai examineze o dată maşina. Convingându-se că totul e în regulă, achită vânzătorului restul sumei şi plecă împreună cu el la serviciul de circulaţie al poliţiei pentru a rezolva problema

permisului.

Acolo i se spuse că, de obicei, actele se eliberează după două zile, dar, întrucât domnul este străin, în ceea ce-l priveşte se aplică alte reguli.

Trecură trei zile. Vasili începu să se agite, să se enerveze. Îi părea rău de timpul pierdut la Marsilia. Se duse din nou la depozit şi-l căută pe vânzător.

— Pot să vă dau un singur sfat, îi spuse acesta, scoateţi două sute de franci şi totul va fi în regulă. Funcţionarii de la circulaţie vor şi ei să trăiască... În două ore vă aduc la hotel permisul. Şi nu unul provizoriu, ci pe cel definitiv.

*

Drumurile din Franţa erau excelente. De ambele părţi ale şoselei se întindeau livezi, pomii erau în floare şi Lizei i se părea că automobilul străbate o grădină fără de sfârşit. Impresiona grija cu care era lucrat fiecare petec de pământ.

— Până una-alta lucrurile merg bine, nu? întrebă Vasili, fără să-şi ia privirea de la drum.

— Vezi să nu ne deochi! Ştii că sunt superstiţioasă...

— Ce caraghios sună asta în gura ta.

— Nu-i nimic de râs! Pur şi simplu, nu-mi place să ghicesc ce-o să fie!

— Prostii. Orice lucru pe care-l începi cum trebuie – iese bine!

— Te invidiez pentru tăria ta de caracter, pentru încrederea ce-o ai în tine...

— E un fel de a spune, mormăi Vasili. Ambii tăcură, cufundându-se fiecare în gândurile lui...

Noaptea o petrecură într-un hotel. Fără a le cere actele, portarul le dădu cheia camerei. Lui Vasili îi plăcu

procedeul.

— Se pare că în ţara asta binecuvântată poţi să trăieşti fără permise şi fără vize, îi spuse el Lizei.

— Nu cred că poţi trage asemenea concluzii numai pe baza regulilor dintr-un hotel pentru şoferi.

În zori porniră din nou la drum. Vasili avea adresa unei pensiuni ieftine de pe Riviera. Gazda, o bătrână impozantă (semăna cu o pedagogă de pension), îi întâmpină cu multă amabilitate şi le oferi două camere splendide cu vedere la mare, la etajul întâi.

Sezonul nu începuse, dar Riviera pulsa de viaţă. În anotimpul acesta, încă răcoros, întâlneai aici mai ales bătrâni retraşi din afaceri şi bătrânele care făceau pe tinerelele. Marea era destul de caldă aşa că în timpul zilei umbrelele multicolore, cabinele şi costumele de baie împestriţau plaja uriaşă presărată cu nisip auriu. Odată cu căderea întunericului, temându-se parcă să nu piardă nicio clipă, vârstnicii se distrau până la totala epuizare. Prin ferestrele deschise ale restaurantelor, cazinourilor şi cluburilor răzbăteau sunetele muzicii. Bărbaţi în ţinută de seară şi bătrâne sulemenite, cu rochii foarte decoltate, dansau cât îi ţineau puterile.

Vasili îşi dădu repede seama că, alegându-şi o pensiune ieftină, unde locuiesc oameni nu prea înstăriţi şi mai ales străini, nu va putea lega cunoştinţe folositoare. În acelaşi timp însă, din cauza lipsei de bani, nu putea să se mute într-un hotel luxos şi să frecventeze marile restaurante. De aceea, hotărî că n-are rost să mai rămână pe Coasta de Azur. Dar, la drept vorbind, nici aici la pensiune nu-şi pierduseră timpul degeaba.

Fiind în fond o fire reţinută, chiar retrasă, Vasili se pricepea să fie, atunci când împrejurările i-o cereau, amabil şi sociabil. Reuşea să aprecieze oamenii la justa lor valoare. Aceste calităţi l-au şi ajutat, de altfel, să-l

găsească printre cei optsprezece locatari ai pensiunii pe omul necesar şi chiar să se apropie de el.

Încă din prima zi, Vasili remarcase un bărbat prezentabil, între două vârste, brunet, îmbrăcat cu gust după ultima modă, un tip cam fluşturatic şi exuberant. Află că e francez şi se numeşte Jean Joubert.

Domnul Joubert era totdeauna bine dispus şi, atunci când urca scările spre camera sa, fluiera arii din opere, lucru pe care, trebuie s-o recunoaştem, îl făcea cu multă măiestrie. Probabil că iubea muzica şi Vasili îşi puse în gând să se folosească de acest amănunt pentru a face cunoştinţă cu el.

Într-o seară se pornise o burniţă măruntă, sâcâitoare. O parte dintre locatari rămaseră în camerele lor, alţii se adunaseră în hol şi se apucaseră să joace cărţi, dar cei mai mulţi, neştiind ce să facă, se plictiseau. Vasili o rugă pe Liza să cânte ceva la pian. Liza, o excelentă instrumentistă, se aşeză la pian şi în scurt timp cei prezenţi se lăsară furaţi de vraja muzicii. Până şi jucătorii de cărţi îşi întrerupseră partida ascultând-o.

Auzind acordurile polonezei de Chopin, Joubert se apropie în vârful picioarelor de Liza. Se vedea că pentru el muzica era într-adevăr o desfătare. Asculta atent şi concentrat. În momentul în care Liza termină de cântat, Joubert îi sărută mâna.

— Ah, doamnă, sunteţi o pianistă excelentă. Am rămas de-a dreptul fermecat de arta dumneavoastră. Şi aruncând o privire spre cei care se aflau în hol, adăugă: îndrăznesc să cred că nu numai eu.

Iată deci că făcuseră cunoştinţă.

A doua zi, Joubert invită familia Kocek la bar şi îi tratăpe cei doi soţi cu diferite băuturi, iar până seara Vasili reuşi să se împrietenească de-a binelea cu Joubert.

Plimbându-se cu francezul acesta vesel, Vasili află că

este proprietarul unei agenții de publicitate din Paris. Cu toate că treburile nu mergeau prea strălucit, putea duce totuşi o existență mulțumitoare. Iar el, Jean Joubert, ar fi trăit şi mai bine şi ar fi putut pune ceva deoparte pentru zile negre, dacă n-ar fi existat o anumită situație... După o scurtă ezitare îi comunică confidențial proaspătului său prieten că este însurat, dar că e în relații destul de proaste cu soția, care nu-l prea înțelege. De aceea are o prietenă, o ființă minunată. „Din păcate, în timpurile noastre, asta costă cam scump“, conchise el oftând.

Înainte de a părăsi Riviera, Joubert îi dădu lui Vasili cartea sa de vizită, rugându-l ca atunci când va fi la Paris să treacă pe la el.

Curând, soții Kocek părăsiră şi ei Coasta de Azur.

*

După câtva timp, soții Kocek se gândiră că pentru început ar fi mai nimerit să se instaleze undeva în apropierea Parisului, să studieze situația şi abia după aceea să hotărască ce trebuie făcut mai departe.

În momentul în care întâlniră în drum un orăşel plăcut, înecat în verdeață, curat, cu străduțe pietruite şi acoperişuri de țiglă, li se păru că au găsit întocmai ceea ce căutau. În mica piață din centrul aşezării se afla clădirea primăriei. În fața ei se ridica o bisericuță veche cu ferestruici ogivale şi o clopotniță înaltă. Puțin mai încolo era foişorul de foc. Pe unica stradă comercială, care începea chiar din piață, se înşiruiau farmacia, măcelăria, brutăria, băcănia, zarzavageria, cizmăria, croitoria şi frizeria. Strada era dominată de firma magazinului universal şi a localului *„Au rendez-vous des amis“.*

Într-un cuvânt, un orăşel tipic de provincie, de atâtea ori descris în cărțile lui Balzac, Flaubert şi Maupassant.

Chiar la ieşirea din oraş, la marginea şoselei, se aflau o pompă de benzină, un mic garaj şi un atelier de reparații auto.

Acest orăşel paşnic şi liniştit era la doar 25-30 de kilometri de Paris, ceea ce prezenta un indiscutabil avantaj.

— Cine ştie, zise Liza, poate că tocmai aici, la magazinul ăsta universal, care a fost cândva, probabil, un han, s-o fi oprit D'Artagnan în drum spre Paris?

— Probabil, răspunse vesel Vasili. Numai că noi suntem mai formidabili decât D'Artagnan. Şi unde poate un mecanic-auto să lege o discuție, dacă nu la stația de benzină şi la atelierul de reparații?

Se duse direct într-acolo. Nici nu apucă să iasă din maşină, că lângă el apăru un bărbat înalt, greoi, rumen la față. Să fi avut vreo patruzeci de ani; purta o cămaşă cadrilată cu mânecile suflecate şi un şorț de piele pe deasupra.

— Cu ce vă pot fi de folos, domnule? întrebă el.

— Vă rog să schimbați uleiul şi să-mi puneți patruzeci de litri de benzină.

În timp ce patronul lucra, Vasili intră în vorbă cu el.

— Frumos orăşelul dumneavoastră, liniştit, primitor.

— O, domnule, un oraş ca al nostru nu întâlneşti în toată Franța!

Patronul se dovedi comunicativ şi animat de un puternic patriotism local.

— Biserica Sfânta Tereza, pe care ați văzut-o în piață, e construită pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Înăuntru există frescele unor vestiți meşteri italieni. Nu o dată au poposit în aceste locuri regii Franței, le plăcea să vâneze în pădurile din împrejurimi. Mai târziu aici a stat şi

mareşalul Murat. Aţi văzut casa cu mezanin din faţa heleşteului? Acolo a locuit celebrul conducător de oşti. Simţiţi ce aer minunat e la noi? Să-l tot respiri, parcă e un balsam.

— Atâta v-aţi lăudat oraşul, încât m-ar ispiti ideea să locuiesc o vreme aici.

— Şi ce vă împiedică?

— Nu ştiu dacă aş putea închiria o căsuţă sau, în cel mai rău caz, un apartament mobilat...

— Asta nu-i o problemă. Casa mătuşii Suzanne e liberă. Vedeţi, acolo sus, pe dealul acela.

Proprietarul atelierului îi arătă cu mâna.

— Casa e foarte bună, numai că nu puteţi ajunge până acolo cu maşina. Nu există drum!

— Asta n-ar fi o nenorocire! Aş putea lăsa maşina în garajul dumneavoastră, nu-i aşa?

— Bineînţeles! Patronul se înviora din ce în ce mai mult. Puteţi avea toată încrederea, la mine maşina dumneavoastră va fi în siguranţă.

— Nu mă îndoiesc! spuse Vasili.

— N-aţi vrea să vedeţi casa?

— Dacă e posibil...

— Aranjăm imediat! Şi patronul strigă: Gaston!

În pragul atelierului apăru un băieţel de vreo paisprezece ani, brunet şi ciufulit.

— Condu-l pe dumnealui la mătuşa Suzanne şi spune-i că domnul are de gând să locuiască un timp la noi în oraş.

Casa mătuşii Suzanne ar fi satisfăcut şi cel mai rafinat gust: la etaj, trei camere mari, luminoase, cu mobilă de stil vechi; la parter, două camere, o bucătărie şi, pe deasupra, o vedere splendidă spre oraş şi spre dealurile împădurite din jur. Liza era entuziasmată.

Vasili căzu repede la învoială cu proprietăreasa, o

femeie în vârstă, blajină. Aduse imediat bagajele sus în casă. Liza despachetă lucrurile şi camerele căpătară curând un aspect plăcut, intim.

— E linişte aici, e bine. Am senzaţia că după lungi peregrinări am ajuns într-un golf liniştit, rosti Liza în şoaptă. Stătea la geam, privind la ziua care se mistuia undeva, în depărtare, după dealuri. Vasili îi mângâie în tăcere părul mătăsos. Îşi dădea seama că orăşelul acesta calm nu-i decât un popas provizoriu pe drumul lor lung şi anevoios.

*

Viaţa li s-a orânduit uşor şi repede. Angajară şi o servitoare. Asta tot cu ajutorul domnului Renard, proprietarul pompei de benzină. „O recomandă chiar preotul“, spuse domnul Renard. Amănuntul acesta l-a bucurat pe Vasili, pentru că o slujnică recomandată de preot va fi, fără voia ei, informatoarea poliţiei. Spovedindu-se în fiecare duminică, ea va povesti preotului tot ce se face şi se vorbeşte în casa străinului, iar preotul, la rândul său, va aduce totul la cunoştinţă comisarului de poliţie. Cu atât mai bine! Lasă-i să se convingă că soţii Kocek sunt nişte turişti obişnuiţi, care s-au hotărât să-şi petreacă concediul într-un orăşel din apropierea Parisului, deoarece viaţa e aici mult mai ieftină decât în capitală.

În scurt timp Vasili făcu cunoştinţă cu aproape toţi cetăţenii de vază ai oraşului: notarul, învăţătorul, brutarul, domnul Durand, patronul localului *„Au rendez-vous des amis“* şi chiar cu preotul, fără să mai vorbim de François Renard proprietarul benzinăriei. Cu el se împrietenise chiar de-a binelea. Serile, Vasili se ducea la local, juca domino sau cărţi cu noii săi

cunoscuți şi cel târziu la ora nouă se întorcea acasă. Duminica asista împreună cu Liza la slujba de dimineață, având totdeauna grijă să arunce ceva mărunțiş în cutia milelor.

Localnicii se obişnuiră repede cu acest străin tânăr şi serios, şi cu soția lui, plăpândă şi drăgălaşă. Erau văzuți peste tot împreună: pe stradă, la local, la biserică.

Părea că lucrurile se aranjează bine. Vasili găsise un adăpost convenabil pentru o vreme, făcuse cunoştință cu oameni utili cărora, după câte se vedea, reuşise să le cucerească simpatia. Timpul se scurgea însă catastrofal de repede şi termenul de şedere în Franța se apropia de sfârşit. Încă puțin şi îi vor expulza din țară. Şi-atunci, inutil tot ceea ce realizaseră până în momentul acela. Vasili se frământa zi şi noapte, dar nu-i venea nicio idee salvatoare. Expedie o scrisoare „acasă“, în care descria amănunțit lucrurile, cerând un sfat de la „tatăl“ său. Răspunzându-i, acesta îi scrise că priceperea şi capacitatea oamenilor de a găsi ieşirea dintr-o anumită situație se manifestă tocmai în momentele grele şi complicate ale vieții. Făcea de asemeni aluzie la faptul că, vezi bine, nu mai eşti copil, descurcă-te singur!...

Situația părea fără ieşire, dar întâmplarea îi veni în ajutor lui Vasili. Presupunând că va fi nevoit să plece în curând şi că va trebui să aibă maşina pregătită, Vasili trecu pe la atelierul lui Renard, cerându-i permisiunea să umble puțin la motor ca să-l verifice. Renard îl întrebă curios:

— Gata, ne şi părăsiți? Aşa de repede?

— Ce să fac?... Legile Franței sunt foarte severe cu străinii şi curând viza noastră va expira.

Spunând asta, îşi trase pe el o salopetă şi începu să se ocupe de motor. Trebălui mult timp. Renard nu-l slăbea nicio clipă din ochi, urmărindu-l cu atenție cum

lucrează. În momentul în care Vasili montă la loc motorul, îi spuse entuziasmat:

— Cu toate că sunteți şofer amator, văd că vă pricepeți la fel ca un profesionist.

— N-ați greşit, acasă lucram ca mecanic-auto, îi răspunse Vasili, ştergându-se pe mâini cu o cârpă.

— De-am putea lucra împreună! De mult caut un asociat. Ia, gândiți-vă: cu o sumă mică am extinde atelierul şi am putea câştiga bine, punând ceva deoparte pentru bătrâneţe.

— Nu m-aş da în lături să lucrez cu dumneavoastră. De altfel, am şi ceva capital. Din păcate însă îmi expiră viza. În afară de asta, fără o autorizație specială, străinii nu au voie să întreprindă nimic pe teritoriul Franței.

— Astea-s nimicuri, formalități. Totul e ca dumneavoastră să doriți să rămâneți; găsim noi o soluție!

— În ce fel?

— Foarte simplu! Cu primarul şi cu şeful poliției sunt prieten din copilărie. Nu vor refuza să mă ajute. Mai întâi însă trebuie să ne înțelegem asupra tuturor condițiilor.

— Cred că ne vom înțelege! Eu tot trebuie să-mi câştig existența. Şi unde, dacă nu în Franța, se pot câştiga bani frumuşei? Oraşul dumneavoastră şi oamenii îmi plac. De ce n-aş rămâne aici?

— Numai că pentru a mări întreprinderea, ar trebui să cumpărăm ceva utilaj. La început, să zicem, un strung universal, o maşină de şlefuit şi un motor electric mai puternic. Trebuie comandată o firmă nouă, trebuie să facem reclamă şi în ziare. Toate astea costă bani!

— Înțeleg...

— Dacă ne asociem, înseamnă că trebuie să împărțim totul, şi cheltuielile şi câştigul. Nu-i aşa? întrebă Renard.

— Fireşte, încuviinţă Vasili imediat. Vom ţine seama de capitalul investit până acum, calculăm cheltuielile pe care le vom avea şi, dacă jumătatea sumei nu depăşeşte posibilităţile mele modeste, atunci m-aş asocia cu dumneavoastră. Bineînţeles cu condiţia să mi se prelungească viza şi să primesc o aprobare oficială pentru a mă putea ocupa de afaceri.

— Sunt convins că vom găsi un limbaj comun, încheie Renard şi se duse împreună cu Vasili la localul domnului Durand să ciocnească un păhărel.

Vasili veni acasă foarte vesel.

— Ei, bătrânico, cred că treburile noastre se îndreaptă spre bine. Curând voi fi coproprietarul staţiei de benzină, al garajului şi al atelierului de reparaţii. O să câştig bani cu grămada! Şi ne vom transforma în nişte burghezi tipici.

Ştiind că servitoarea plecase de mult acasă, Vasili vorbea ruseşte.

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! Uite, asta mi-am visat toată viaţa! Şi altceva?

— O să obţinem dreptul de şedere în Franţa şi o să mai primim şi un permis de lucru. Şi Vasili îi relată convorbirea cu Renard. Vezi ce tip capabil e soţul tău?

— Altfel nici nu m-aş fi măritat cu tine!

— Numai că în toate astea mai există şi un „dar”... spuse Vasili.

— Adică?

— Asociindu-mă cu Renard, va trebui să lucrez o mare parte a zilei în atelier. N-o să-mi mai rămână deloc timp liber. Cum adică, am venit de peste mări şi ţări ca să trăiesc ca un mic-burghez?

— Până una-alta, n-ai ce face! Ai uitat că mai întâi trebuie să ne ţinem bine pe propriile noastre picioare şi că abia după aceea...

— Şi eu înţeleg că trebuie să mă agăţ de această propunere cu amândouă mâinile.

— Ce-ar fi dacă i-ai pune lui Renard condiţia să nu lucrezi? Poţi să te referi la mine. Vedeţi dumneavoastră, soţia nu doreşte să mă vadă lucrând ca simplu mecanic.

— Caraghioaso, păi Renard de mâinile mele are nevoie! Asociat cu bani mai găseşte el, dar mecanic de înaltă calificare... Cred că mi-a venit o idee... Conform legilor existente, străinul care doreşte să primească dreptul de şedere în ţară capătă la început o adeverinţă provizorie de confirmare a înregistrării cererii, pe baza căreia i se permite să locuiască în Franţa până la obţinerea răspunsului definitiv. Se întâmplă ca răspunsul să întârzie, şi-atunci posesorul adeverinţei poate trăi liniştit numai cu adeverinţă, până la moarte. O să-i spun viitorului meu asociat că la primirea hârtiei voi depune suma cuvenită drept participare şi că voi lucra în atelier trei zile pe săptămână. Bineînţeles, şi partea mea de câştig se va reduce proporţional. După obţinerea documentelor, adică a „carnetului de rezident“, voi deveni asociat cu drepturi depline şi voi începe să lucrez permanent. Până atunci se va scurge multă apă pe Sena şi o să mai găsim noi ceva.

— Într-un fel, aşa e şi logic, răspunse Liza. Toţi ştiu că am venit în Franţa să vizităm muzee, expoziţii, să vedem monumente arhitectonice. Uită că stăm aici aproape de o lună şi jumătate şi, de fapt, nu am văzut nimic. De ce să nu profităm şi până la obţinerea permisului să ne ducem mai des la Paris? Mai ales că soţia ta studiază istoria artelor!...

*

Peste două zile puştiul de la garaj veni în fugă la

Vasili.

— Domnule Kocek, vă roagă patronul să poftiți la el. A spus că are o chestiune urgentă!

— Bine, Gaston, viu imediat! Ia aici, să te duci la cinema.

Vasili îi dădu băiatului o monedă.

Renard îi spuse că poate să discute chiar azi cu primarul şi cu şeful poliției locale.

— Ne-am înțeles ca întâlnirea să aibă loc la restaurantul din Saint-Cloud. E aproape! Vom perfecta lucrurile în timpul mesei. Cred că înțelegi, treburile astea e bine să le rezolvi cât mai departe de ochii curioşilor.

Sosiră la Saint-Cloud mai devreme, ca să-i întâmpine pe primar şi pe şeful poliției. Masa fusese rezervată telefonic. *Maître d'hotel*-ul le ieşi înainte şi îi conduse în fundul sălii.

— Prietenii mei sunt încântați de ideea colaborării noastre. La fel ca toți locuitorii orăşelului nostru, şi ei au o părere excelentă despre dumneavoastră şi fermecătoarea dumneavoastră soție. Sunteți un om de acțiune, realist, modest şi pe deasupra credincios. Nu mă priviți aşa mirat! Ştiu eu ce spun!

— Sunt foarte bucuros că atât dumneavoastră cât şi prietenii dumneavoastră aveți o părere atât de măgulitoare despre umila mea persoană. Pot spune că şi eu am simțit o atracție deosebită pentru dumneavoastră, dragă domnule Renard, şi că mi-ați inspirat încredere.

Curând apărură şi oaspeții; Renard îl prezentă pe viitorul său asociat primarului şi şefului de poliție.

Masa se desfăşură într-o atmosferă plăcută. Fournier, primarul (tot el era şi directorul sucursalei locale a băncii „Creditul lyonez" şi reprezentantul unei societăți

de asigurări), un domn de patruzeci şi cinci de ani, cu un abdomen remarcabil, se dovedi un interlocutor vesel şi spiritual. Bea mult fără să se ameţească; se înroşea doar la faţă. Roulet, şeful poliţiei, un om tăcut, era un bărbat înalt, slab şi avea o înfăţişare posacă. La întrebările ce i se puneau, răspundea politicos dar monosilabic.

În timpul desertului trecură la chestiunea care-i interesa. Primarul spuse că are cunoştinţă despre dorinţa domnului Kocek de a se stabili în orăşelul lor şi de a deveni asociatul respectabilului domn François Renard. Dar adăugă imediat că unui străin nu îi este prea uşor să pună singur pe picioare o afacere sau să devină asociatul unui supus francez. Toate firmele se înregistrează la Camera de comerţ a departamentului, numai că trebuie îndeplinite câteva condiţii esenţiale: un cont curent destul de solid la bancă, indicaţii cu privire la sursa averii şi a veniturilor, precum şi referinţe din partea unor persoane care se bucură de o reputaţie ireproşabilă.

— La mine în ţară, spuse Vasili, în afară de zestrea soţiei, am şi ceva economii. Zestrea reprezintă o sumă însemnată, dar nu vreau să mă ating de ea: cred că mă înţelegeţi, în viaţă se întâmplă multe... O să-i scriu tatălui meu, să-mi transfere imediat şapte-opt mii de franci. Sper ca, pentru început, suma să fie suficientă în vederea extinderii plănuite.

Se uită spre Renard, care dădea aprobativ din cap.

— Apropo, dacă nu greşesc, domnul primar este directorul reprezentanţei locale a băncii „Creditul lyonez“. Dacă-mi permiteţi, voi deschide un cont curent la dumneavoastră şi-l voi ruga pe tata să transfere banii la banca pe care o conduceţi.

— Cu plăcere, puteţi deschide contul chiar şi mâine, zise Fournier şi adăugă: mâine dimineaţă să înaintaţi

cererea către şeful poliţiei, adică prietenul nostru Roulet, el vă va da adeverinţa. Am dreptate, Germain?

Roulet răspunse afirmativ.

— După cum vedeţi, domnule Kocek, toate se rezolvă favorabil. După intrarea banilor în cont, vă voi da o recomandaţie pentru Camera de comerţ. Cred că acelaşi lucru îl va face, la rugămintea noastră, şi domnul Durand, patronul localului. Ce zici, François?

— Se înţelege, răspunse Renard.

— Durand este un om foarte respectat prin părţile noastre. Are localul, dar mai are şi multă vie, adăugă primarul.

— Oho, Durand e un sac de bani, completă şeful poliţiei.

— Ce-ar fi să sărbătorim primele noastre succese? Renard chemă chelnerul şi comandă o sticlă de şampanie. Tot el ar fi vrut să plătească şi masa, dar Vasili protestă.

— Domnule Renard, întrucât vom fi asociaţi, să împărţim totul pe din două: şi veniturile, şi cheltuielile. Aşa e cinstit, spuse el zâmbind şi plăti jumătate din notă.

Gestul acesta nu-i scăpă nici primarului, nici şefului poliţiei care schimbaseră nişte priviri aprobative între ei. Adică, vedeţi dumneavoastră, „Kocek ăsta nu pare zgârcit, însă nu-i nici mână spartă, îşi cunoaşte interesele...“

Întorcându-se acasă, Vasili se apucă să-i scrie o scrisoare „tatălui“ său din Slovacia. Ştia el că Franţa este o ţară liberă, totuşi şeful poliţiei va dori desigur să cunoască conţinutul scrisorii unui străin, expediate peste hotare. De aceea, Vasili scria cu o grijă deosebită, cântărind îndelung fiecare cuvânt.

Terminând scrisoarea, o chemă pe Liza şi i-o citi:

„Dragă tată,

În primul rând sunt bucuros să-ți comunic că eu şi Marianna ne aflăm, slavă Domnului, sănătoşi şi ne simțim foarte bine aici, pe binecuvântatul pământ al Franței. Ne rugăm lui Dumnezeu să-ți trimită ție şi rudelor noastre sănătate şi bunăstare.

Dragă tată, după cum ți-am mai scris, am făcut cunoştință cu nişte oameni de treabă şi am hotărât să mă stabilesc aici. Patronul garajului şi al benzinăriei din localitate, un om cum rar întâlneşti, mi-a propus să devin asociatul lui, să investesc ceva bani pentru ca să extindem afacerea şi să transformăm garajul într-un atelier de reparații. Cred că înțelegi că este exact ceea ce mi s-ar potrivi. Ştii că sunt un mecanic destul de bun şi cred că nu există în toată Slovacia vreunul care să repare orice sistem de motor cu ardere internă mai bine decât mine. Bineînțeles că am primit cu multă satisfacție propunerea domnului Renard. Sunt convins că treaba va merge bine. E drept, nu ştiu încă exact cu ce sumă va trebui să contribui, dar cred că partea mea nu va fi prea mare şi nu va depăşi posibilitățile mele.

Sper să aprobi şi să binecuvântezi inițiativa mea. Dacă n-am greşit în presupuneri, te rog să transferi în contul meu curent, la sucursala locală a băncii „Creditul lyonez“, şapte mii de franci francezi pe adresa de mai jos.

Marianna te sărută. Salutări tuturor rudelor şi cunoştințelor şi mai ales mătuşii Clara.

Rămân fiul tău iubitor şi slugă supusă,

Jaroslav Kocek.

26 mai 1931
N., în apropierea Parisului.“

Terminând de citit scrisoarea, Vasili întrebă:

— Ce zici, e destul de clar?

— E foarte limpede. Ar fi bine să ne trimită mai repede banii!

— O să-i trimită, nu mă îndoiesc! În curând vom trece şi noi la sistemul de gospodărie chibzuită şi n-o să mai trăim pe spinarea alor noştri.

— Ar fi minunat, răspunse Liza.

Aşa după cum se înţeleseseră în ajun, Vasili se prezentă dimineaţa la Germain Roulet, şeful poliţiei, cu cererea de a i se elibera o autorizaţie de şedere în Franţa, întrucât are intenţia să investească o importantă sumă de bani în întreprinderea domnului François Renard, cetăţean al Republicii Franceze, şi să devină asociatul său.

Roulet îl primi curtenitor, îl invită să ia loc în fotoliu şi citi cu atenţie cererea.

— Excelent... da... foarte bine... spuse el în sfârşit, dar hotărî, totuşi, să-şi demonstreze autoritatea.

— Vreţi să fiţi amabil, domnule Kocek, să-mi spuneţi dacă în perioada când aţi lucrat în ţara dumneavoastră ca mecanic auto aţi făcut parte din sindicat? Din care anume?

— Da de unde, domnule Roulet, ce sindicat? Eu eram părtaş la afacere şi liderii sindicali mă socoteau un burghez demn de dispreţ.

— Am înţeles, zise poliţistul, dând aprobativ din cap şi, gândindu-se un pic, puse următoarea întrebare: sunteţi abonat la ziare?

— Nu, cumpăr uneori la chioşc „Le Matin“ sau „L'Intransigeant“, ca să mă acomodez cu limba şi să fac exerciţii.

— La ultimele alegeri din ţara dumneavoastră pentru

ce partid aţi votat?

— Pentru preşedintele nostru, domnul Beneş.

— Mi se pare că în Cehoslovacia sunt mulţi comunişti?

— Habar n-am! În general, politica nu mă intereresează.

— Ce credeţi, domnule Kocek, se poate instaura pe pământ egalitatea în drepturi, aşa cum susţin comuniştii?

— Prostii! Eu muncesc pe rupte, adun fiecare centimă, strâng un mic capital, pun pe picioare afacerea mea proprie, iar altul, leneş şi puturos, vrea să fie egal cu mine, fără să facă nimic. Nu, domnule, asta nu e drept!

— Şi eu gândesc la fel, încheie şeful poliţiei şi îi eliberă lui Vasili adeverinţa.

Peste vreo zece zile sosi răspunsul de la „tata“. Kocek-senior scria că e de acord cu hotărârea fiului său de a deveni asociat al stimatului domn François Renard, mai ales că e vorba de o treabă la care el, Jaroslav, se pricepe. Dar dacă Jaroslav a hotărât să se stabilească în Franţa, ar fi mai bine să se instaleze la Paris, unde există, fără îndoială, mult mai multe posibilităţi pentru un om capabil şi întreprinzător. Sigur că nu-i de dorit ca un tânăr să trăiască departe de ţara lui, dar, pe de altă parte, adevărata patrie este acolo unde o duci bine. Bătrânul anunţă că a transferat şapte mii de franci pe adresa indicată de fiul său. „Înţelege – scria el – că şapte mii de franci înseamnă o avere, e uşor să-i pierzi, dar mult mai greu să-i câştigi.“

Citind scrisoarea primită de la „tata“, Vasili zâmbi. „Bravo, au priceput totul“, îşi spuse în sinea lui. Cât priveşte faptul că la Paris există mai multe posibilităţi, păi, asta o ştie şi el. La urma urmei, nu era Parisul ţelul

lui final? Dar pentru asta trebuie să te pregăteşti. Ei bine, asta şi face: se pregăteşte.

Curând, Fournier îl anunţă printr-o scrisoare oficială pe domnul J. Kocek că în contul lui curent s-au virat şapte mii de franci, expediaţi din Cehoslovacia.

Vasili trebuia acum să înregistreze jumătate din atelierul de reparaţii pe numele lui la Camera de comerţ a departamentului. În felul acesta îşi consolida poziţia. Un om care are o firmă proprie, devine o figură însemnată, este un stâlp al societăţii, iar autorităţile îl privesc cu încredere.

Dimineaţa devreme, proaspăt bărbierit, cu o cămaşă albă, scrobită şi cravată modernă în dungi, Vasili intră vesel în garaj. La ora aceea drumul era pustiu, nu prea veneau mulţi automobilişti să cumpere benzină.

Renard şedea la birou cu bărbia sprijinită în mână, privind şoseaua. Văzându-l pe Vasili, se învioră dintr-o dată.

— Oh, domnule Kocek, bună dimineaţa! Ce bine că aţi venit! Renard strânse cu putere mâna asociatului său.

Vasili trecu direct la chestiune:

— Tatăl meu mi-a transferat în cont curent şapte mii de franci, spuse el. Ieri am fost anunţat oficial de stimatul domn Fournier.

Vasili îi arătă scrisoarea şi înţelese imediat că ştirea sosirii banilor ajunsese deja la patronul garajului.

— Mă bucur. (Din poliţe, Renard îşi aruncă ochii pe hârtie.) Sper să punem toate lucrurile la punct chiar azi şi să legalizăm cât mai grabnic relaţiile noastre. Vezi şi dumneata, garajul e gol, la benzină nu sunt clienţi. Altfel va fi când vom repara maşinile!

— Dumneata ai calculat probabil sumele investite până acum şi cheltuielile suplimentare necesare pentru

organizarea atelierului de reparații, nu? întrebă Vasili.

— Da, da, bineînțeles! Renard se duse la birou şi scoase un registru gros de contabilitate. Aici e calculat totul până la ultimul ban şi, garantez, nimic nu este umflat.

— Domnule Renard, am încredere în dumneata aşa cum aş avea în mine! N-are rost să intrăm în amănunte, e suficient să aflu cifra finală.

Renard înşiră cifrele cu grijă şi-i întinse hârtia lui Vasili.

— Am investit 6.400 de franci, spuse el. Scad din suma aceasta 900 de franci pentru faptul că am folosit garajul timp de cinci ani. Cred că aşa e drept. Rămân 5.500 de franci... Renard adăugă că pentru achiziționarea utilajului necesar atelierului de reparații şi pentru alte cheltuieli, inclusiv anunțurile la ziare, este nevoie de 6.600 de franci.

— În felul acesta, domnule Kocek, încheie el, partea dumitale este de 6.050 de franci. Cred că ar fi bine să înregistrăm firma noastră la Camera de comerț cu un capital de 40.000 de franci. Fără îndoială că asta presupune impozite suplimentare, dar ele se vor justifica pentru că o întreprindere se impune cu atât mai mult şi se bucură de un credit cu atât mai substanțial, cu cât capitalul este mai mare. De acord?

— Partea mea o voi depune imediat după ce vom autentifica contractul la notar, zise Vasili. Am însă o rugăminte. Soția mea studiază istoria artelor şi chiar pictează puțin. Ea trebuie să viziteze neapărat muzeele şi expozițiile din Franța, să vadă monumentele de arhitectură. Probabil că în viitor îşi va continua studiile la Sorbona. De aceea aş vrea, la început, să am două-trei zile libere pe săptămână. Bineînțeles, partea mea de câştig se va reduce proporțional. Cu timpul, nu va mai fi

necesar să lipsesc. Până atunci voi obține şi un răspuns pozitiv la cererea depusă. Nu de alta, dar aş vrea ca situația mea aici, în Franța, să fie clară.

Renard căzu pe gânduri, se scărpină după ceafă:

— Sincer să fiu, eu ți-am făcut dumitale propunerea de a intra în combinația asta după ce am văzut cum lucrezi şi m-am convins că eşti într-adevăr priceput. Bineînțeles că nici banii pe care i-ai investit nu i-aş fi găsit pe stradă... Dar numai o firmă atârnată afară, fie şi cea mai elegantă, nu poate crea un renume bun... Dacă dumneata socoteşti însă că e necesar să procedezi astfel, probabil că aşa trebuie. Nu pot decât să fiu de acord, dar cu o condiție: când vom avea o comandă urgentă, lucrăm împreună, iar zilele libere le iei după aceea!

— Domnule Renard, să începem treaba, şi vom vedea! La urma urmei, suntem prieteni şi cred că o să ne înțelegem!

Cu asta încheiară târgul. În câteva zile îndepliniră toate formalitățile şi Camera de comerț a departamentului înregistră noua întreprindere cu un capital inițial de 40.000 de franci sub numele de „Atelierul de reparații François Renard et comp.“

CAPITOLUL II

În orăşel vara se dovedi a fi foarte plăcută. Chiar şi în zilele cele mai călduroase, zăpuşeala bătea în retragere în faţa bogăţiei de verdeaţă şi de apă, iar noaptea era uneori atât de răcoroasă încât – după obiceiul local – trebuia să te înveleşti cu pilota de puf. Castanii înalţi îşi împreunau coroanele deasupra străzilor pavate. În faţa heleşteului în care îşi muiau ramurile bătrânele sălcii plângătoare, domnul Durand amenajase o terasă de vară, servind, în afară de vin, băuturi răcoritoare şi îngheţată.

Soţii Kocek trăiau modest şi liniştit. Se sculau la ora şapte. O ceaşcă de cafea, câteva brioşe şi fix la ora opt – la lucru. La ora douăsprezece – o gustare şi la şase masa. O scurtă plimbare de seară în jurul heleşteului, un pahar-două de vin bun cu prietenii la grădina domnului Durand, o cină uşoară, două ore de lectură şi pe urmă un somn sănătos şi adânc, cu ferestrele deschise.

Treptat-treptat, la atelier, treburile se puneau pe picioare. Firma, cu litere de-o şchioapă, instalată pe toată faţada, publicitatea făcută în ziare, reparaţiile cu termen de garanţie şi la preţuri reduse – toate astea jucaseră un rol important. Dar faima excelentului mecanic străin se răspândi în toată regiunea după ce Vasili repară bătrânul „Ford“ al unui medic de ţară.

Stricăciunea era neînsemnată; maşina însă de-abia

se mai ţinea în balamale. Bineînţeles că pentru restaurarea acestei ruini s-ar fi putut cere o sumă mare; Vasili îl convinse pe Renard că e mai bine să ceară un preţ modest. Asta ar fi o excelentă reclamă pentru atelier.

Exact la termenul stabilit – după cinci zile – maşina a fost gata: piesele stricate au fost înlocuite, frânele verificate, motorul reglat, iar caroseria revopsită strălucea la soare ca nouă.

Aşezat la volan, proprietarul maşinii era în culmea fericirii: auzi dumneata, o reparaţie atât de mare la un preţ atât de modest!

— Ceea ce ai făcut dumneata e o minune. Doctorul strânse îndelung mâna lui Vasili şi, drept mulţumire, îi dădu cinci franci bacşiş.

Colindând toată regiunea, medicul devenise cea mai bună reclamă pentru atelierul „Renard et comp.“ Tuturor pacienţilor săi, care aveau maşini, el le recomanda cu căldură să şi le repare numai la atelierul acesta şi nu se zgârcea cu laude la adresa mâinilor de aur ale meşterului cehoslovac, un adevărat zeu al motoarelor.

Comenzile veneau din toate părţile, aşa că lui Vasili aproape că nu-i mai rămâneau zile libere.

Odată, într-o dimineaţă însorită, o limuzină foarte elegantă se opri la vreo două sute de metri de atelier. Un tânăr spilcuit, scos ca din cutie, coborî şi cotrobăi mult timp la motor. Până la urmă se duse la atelier după ajutor. Văzându-l pe Vasili la bancul de lăcătuşerie, proprietarul limuzinei i se adresă:

— Mi s-a oprit maşina aici pe aproape. Toate încercările mele de a o repara n-au reuşit. Ajutaţi-mă, vă rog!

— Imediat, domnule, răspunse Vasili. Numai să-mi

anunț asociatul.

Peste câteva minute plecă împreună cu tânărul.

După ce se mai îndepărtară, şoferul rămas în pană aruncă o privire în jur şi, convingându-se că nu e nimeni prin apropiere, îi spuse în şoaptă:

— Un cunoscut de-al dumitale a sosit la Paris şi vrea să vă întâlniți miercuri, la ora trei, la cafeneaua „Rotonde“, pe bulevardul Montparnasse. Dacă din anumite motive întâlnirea nu va avea loc miercuri, să fiți vineri la aceeaşi oră şi în acelaşi loc! Îl veți recunoaşte pe cel cu care trebuie să vă întâlniți, aşa cum m-ați recunoscut pe mine. Pentru orice eventualitate, iată semnalmentele lui: e îmbrăcat cu un costum de flanel gri-închis şi în cravata de culoare deschisă are înfipt un ac cu trei pietre mici aşezate în formă de potcoavă.

În timp ce vorbeau, cei doi se apropiară de maşina trasă la marginea şoselei. Înăuntru se afla o blondă cu părul revărsat pe umeri. Tânărul mai reuşi să-i şoptească:

— Însoțitoarea am ales-o cu totul la întâmplare, de ochii lumii. La motor am întrerupt contactul electric.

Vasili ridică capota, cotrobăi prin motor şi îi comunică tânărului:

— Nu e nimic, domnule, un contact defect. Îl fac acum provizoriu, ducem maşina la atelier şi acolo îl strâng cum trebuie. În maximum un sfert de oră e gata!

Terminând repede reparația, Vasili scoase maşina din garaj. Tânărul plăti şi plecă.

— A agățat o fată a-ntâia, zise Renard, privind lung în urma automobilului.

— Cât i-ați luat? întrebă Vasili.

— Douăzeci şi patru de franci!

— Oho! Douăzeci şi patru de franci pentru un contact! Dacă o să câştigăm întotdeauna atât de uşor

banii, vom deveni curând mari comercianţi.

— Asta şi vrem! Renard zâmbi cu viclenie şi aduse registrul. Scăzând toate cheltuielile, am câştigat luna aceasta 1.460 de franci, câte 730 de franci de cap. Pentru început nu-i rău, nu-i aşa? Ochii îi străluceau de satisfacţie. Dacă treburile vor merge tot aşa, peste un an ne scoatem capitalul investit.

— Aş putea şi eu să-i înapoiez tatălui meu cei şapte mii de franci. Ce s-ar mai bucura bătrânul! E foarte sever, cunoaşte valoarea banilor. Primind banii înapoi, o să aibă mai multă încredere în posibilităţile comerciale ale lui fiu-său care a reuşit să adune un capital serios în scurt timp, şi asta departe de casă.

— Ce rost are să-i înapoiezi banii? La urma urmei, sunt ai dumitale. N-ar fi mai bine să ne mai extindem? Să mai cumpărăm nişte maşini, să construim o turnătorie, să angajăm câţiva muncitori şi pe urmă... Renard începu să viseze. Privea la castanii de pe şosea şi continuă ca pentru sine: naiba ştie, poate cu timpul, transformăm atelierul în uzină. Da, da, nu e de râs, o mică uzină...

*

Întâlnirea avu loc miercuri la ora fixată. Pentru a evita orice încurcătură, Vasili se duse mai devreme pe Montparnasse ca să cerceteze locul. Găsi fără nicio greutate cafeneaua. La ora aceea nu era multă lume nici în local, nici pe bulevard – doar câteva persoane la mesele din stradă şi doi bărbaţi tineri, ziarişti probabil, înăuntru. Stăteau la mese diferite şi scriau ceva de zor.

Vasili se aşează în fundul sălii, comandă bere, scoase din buzunar ziarul „Le Matin“ şi se cufundă în citirea lui. Persoana aşteptată apăru exact la ora trei. Era un

bărbat înalt, foarte spilcuit. Vasili îl recunoscu imediat. Liniştit şi tacticos, acesta se îndreptă spre masa la care şedea Vasili şi, fără să aştepte o invitaţie specială, luă loc pe scaun.

— Mă bucur că arăţi bine, zise el în franţuzeşte şi împinse paharul cu bere din faţa lui. Ai ajuns un burghez înstărit, aşa că ai putea comanda ceva mai tare! Berea umflă stomacul şi nu înţelegi nimic din ea.

Oaspetele era foarte vesel, vorbea degajat şi avea un zâmbet fermecător pe buze. Vasili chemă chelnerul, comandă salată, friptură rece de viţel, brânză şi o sticlă de vin de Bourgogne.

— Am ţinut să ne întâlnim aici pentru că nu e bine să fim văzuţi împreună pe stradă. Noul venit privi discret în jur. Eşti prea încordat, fii mai natural. Te-ai întâlnit cu un prieten cu care ai o discuţie amicală.

Chelnerul le aduse mâncarea şi vinul. După ce se îndepărtă, musafirul continuă:

— Sunt la curent cu situaţia ta. Te-ai aranjat bine, ai procedat inteligent. Pentru început e chiar foarte bine. Şi acum, ascultă! Misiunea ta principală este aceeaşi: să prinzi rădăcini puternice aici, în Franţa. Ai venit nu pentru o lună sau pentru un an. Acum nu ţi se cere absolut nimic altceva, decât să te adaptezi la mediu. Înţelegi?

— Mai bine zis, aud. Dar nu pot să înţeleg... Dacă nu am ce face, atunci de ce mă tot învârt şi-mi pierd vremea?

— Nu te grăbi! Când o să vină timpul, o să afli şi atunci o să înţelegi totul. Unele lucruri pot să ţi le explic chiar şi acum. Cred că observi şi tu că au apărut elemente noi. Criza economică care a început în America în 1929 nu se linişteşte, ba dimpotrivă, se întinde tot mai mult. Capitaliştii caută febril o ieşire, ei înţeleg că

nu mai pot ține în frâu masele sărăcite cu mijloacele vechii democrații burgheze. De aici apare tendința spre o dictatură fățișă. Asta privește în primul rând Germania înfrântă. Acolo, azi-mâine, vor ajunge la putere naziștii, care se vor ridica cu ajutorul industriașilor. Atunci de-abia va începe marea tragedie... Trăind aici, ești obligat să fii la curent cu starea de spirit a tuturor păturilor populației, va trebui să cunoști atitudinea lor față de fasciști. Mai mult chiar, va trebui să afli cum își va îndeplini guvernul francez obligațiile asumate față de partenerii săi – Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, România – în cazul unor complicații politice în estul Europei... Înțelege-mă, nu ne interesează secretele altora, nici militare, nici economice! Nu ne ocupăm și nu ne vom ocupa de asta. Dar suntem obligați să luptăm cu toate mijloacele pe care le avem la îndemână împotriva fascismului, acest dușman de moarte al clasei muncitoare și al democrației. Pentru o clipă interlocutorul lui Vasili tăcu și ridică paharul, privind la lumină vinul rubiniu. Apoi începu din nou să vorbească, dar parcă gândea cu voce tare:

— Cine știe, poate că va veni o vreme când vom putea furniza francezilor datele necesare. Le vom putea atrage atenția asupra celor ce se vor întâmpla în cazul când fasciștii vor prelua puterea în Germania. Semnând în 1918 tratatul de la Versailles, nemții au înghițit o pilulă amară și acum visează revanșa; asta visează tot timpul. Se pregătesc să se răzbune pe Franța pentru rușinea suferită și se vor răzbuna fără milă! Iac-așa, amice... Ai început bine! Dar trebuie să te muți la Paris! Fă cunoștință cu oameni care să te poată ajuta, fă totul ca să fii informat în orice clipă asupra modului în care se desfășoară evenimentele. Și golind paharul, spuse: n-am ce zice, bun vin!

— Da, vinurile sunt bune aici. Cu mâncarea însă nu mă pot obişnui. Mi-e dor mai ales de puţină pâine neagră. Pâinea noastră de secară, proaspătă, aromată...

— Omul se obişnuieşte cu orice. Caută să nu te faci remarcat, încearcă să treci neobservat. Adu-ţi aminte în fiecare clipă că eşti un om de rând. Cu excepţia banilor şi a sportului nu te preocupă nimic, mai ales politica nu te interesează. Niciun fel de discuţii politice cu nimeni, bineînţeles dacă lucrul acesta nu e necesar pentru misiunea ta... De fapt, nu trebuie să te învăţ eu, o ştii şi tu foarte bine...

— Ştiu, sigur că ştiu.

— Ce face Liza? Cu cunoştinţele ei de limbă franceză se simte probabil aici ca peştele în apă?

— Nu prea... Ce poate fi frumos în viaţa ei? Patru pereţi, bucătăria, biserica, discuţii insipide cu vecinele despre pregătirea bucatelor. Un tort după o reţetă specială... Pentru asta a învăţat ea atâta?

— Nu-i nimic, toate la timpul lor. Transmite-i din partea mea salutări şi spune-i că îi va veni şi ei rândul. Cum staţi cu banii?

— Totul e-n regulă. Păi, nu sunt om de afaceri? Se pare că în curând voi exploata munca altora. Asociatul meu vizează să angajeze mai mulţi muncitori, să devină proprietar de uzină. Mică, dar uzină. Nici acum nu câştigăm prost. Cred că nu peste mult timp voi putea trimite cei şapte mii de franci pe care mi i-a transferat „tata“ din Cehoslovacia.

— Vezi, se pare că eşti un comerciant înnăscut.

— Ce să-i faci, înveţi! Dacă e nevoie, devenim şi capitalişti! Nu e chiar atât de complicat. Şi în afară de asta, lecţiile de comerţ, de drept comercial şi operaţii financiare pe care le-am luat acasă, n-au fost în zadar.

Se înţeleseră că Vasili nu va încerca în niciun fel să ia

legătura cu ai săi. Numai în caz de mare urgenţă va scrie o scrisoare, sau va trimite o telegramă „tatălui“ în Cehoslovacia. Şi va aştepta răbdător agentul de legătură. Vasili îl rugă pe musafir să transmită salutări rudelor, care locuiesc lângă Moscova.

— Bine, am să le transmit. Şi acum, haide! Ne despărţim la colţ.

Ieşiră împreună din cafenea.

— Nu mi-ai povestit nimic despre ceea ce se întâmplă acolo, la noi, îi spuse Vasili pe drum.

— Ce să-ţi povestesc? Muncim, luptăm cu greutăţile, construim.

— Vă invidiez, zise oftând Vasili.

*

Vasili era gata să se îndrepte spre locul unde lăsase maşina, dar se răzgândi. Ce-ar fi să meargă puţin pe jos, pe bulevard? Nu mai era zăpuşeală. O plimbare nu i-ar strica şi, slavă Domnului, avea la ce să se gândească. Uite, de pildă, l-a rugat pe un tovarăş în trecere să transmită salutări rudelor. Sigur că o să-i îndeplinească rugămintea, o să se ducă în satul de lângă Moscova, o s-o caute pe Efrosinia, soră-sa, şi pe fratele lui, Alexandr, mecanic la colhoz.

Efrosinia o să se mire şi o să fie îngrijorată: „Dar Vasili unde-i? De ce n-a scris de mult? Şi ce i-a venit să transmită salutări, aşa, prin altcineva, de ce nu scrie chiar el?“

Iar tovarăşul o să-i răspundă:

— Efrosinia Sergheevna, nu fiţi îngrijorată pentru el. Vasili trăieşte şi e sănătos, ceea ce vă doreşte şi dumneavoastră. Nu scrie, pentru că aşa e situaţia...

— Ce situaţie e aia, să nu poţi scrie rudelor măcar o

scrisoare? nu se va potoli ea.

Probabil că a îmbătrânit mult. Încă de-acum trei ani, când a văzut-o ultima oară, arăta bătrână. Şi ce femeie energică fusese... Lui Vasili i-a ţinut loc de mamă. Mama lor murise în ziua când l-a născut pe el.

Alexandr e un om calm şi laconic; el o să tacă – ce rost are să-l descoşi pe un străin? Dacă Vasili nu scrie, înseamnă că aşa trebuie, există probabil un motiv pentru asta şi, luându-şi rămas bun de la vizitator, va spune:

— Transmiteţi-i lui Vasili că-l aşteptăm oricând. Să vină măcar la toamnă. O să tăiem un viţeluş şi în general...

Cât de departe era Vasili, în aceste momente, de Paris, de bulevardul Montparnasse!... Se vedea puşti, culcat pe cuptorul rusesc alături de fratele său, înveliţi cu o blană de oaie, acolo în cocioaba părintească afumată, acoperită cu paie şi aplecată într-o rână, din pricina anilor. Efrosinia se învârte în jurul cuptorului, obsedată de un singur gând: cu ce să-i hrănească pe cei trei bărbaţi? Tatăl lor, om zdravăn, mănâncă cât şapte, Vasili şi cu frate-său – să te ţii, mâncare să fie! Pământ n-au, tata se ocupa cu cărăuşia. Se duce la Moscova încărcat, se întoarce acasă tăcut, supărat – banii nu ajung să te saturi. Vasili intrase la şcoala parohială când avea doar şase ani; se ducea numai toamna şi primăvara. Iarna nu putea: şcoala era departe şi el n-avea pâslari. Asta însă nu l-a împiedicat să termine în trei ani şcoala şi încă cu note foarte bune. Învăţătorul i-a spus la despărţire: „Eşti foarte vrednic şi ai o memorie fenomenală... Caută să înveţi mai departe, poate ajungi om!“ El nu înţelegea ce-i aia „fenomenală”, dar voia să înveţe. Numai că din asta n-a ieşit nimic. Tata i-a spus sever: „Oi fi şi tu vreun Lomonosov! Aş vrea să ştiu cu ce

bani vrei să înveți? Ştii să scrii şi să citeşti – ajunge!...“

Vasili începu să-l ajute pe taică-său, se ducea cu el la Moscova, avea grijă de cai, căra saci grei. Până şi azi îşi mai aminteşte de mirosul acru al hanurilor, până şi azi mai visează cărăuşi beți, iar în urechi îi mai răsună încă certurile şi înjurăturile lor.

Când a văzut că nu mai poate, Vasili i-a spus bătrânului că intră la fabrică.

„Cu toate că trăim prost – zise tata – suntem încă oameni liberi, n-avem peste noi maiştri şi supraveghetori. Nu sunt împotrivă: dacă vrei să te înhami la jug, înhamă-te, dar mai întâi gândeşte-te bine!...“

N-a trebuit să se gândească mult. Vasili a aflat că există un loc de ucenic-lăcătuş la un atelier mecanic din Moscova, Plătea puțin – şase ruble pe lună pentru douăsprezece-paisprezece ore de muncă pe zi. Dar pentru el, care nu ținuse niciodată bani în mână, şi şase ruble erau o bogăție.

Vasili se dovedi foarte înzestrat pentru lăcătuşerie şi nu rămase multă vreme ucenic. După un an, patronul îi dădu paisprezece ruble pe lună. Vasili îşi cumpără cizme cu crețuri, pantaloni de postav, cămaşă închisă la gât şi o şapcă cu cozoroc strălucitor. Aşa se îmbrăcau pe vremea aceea lucrătorii şi tânărul lăcătuş se străduia să nu rămână în urma modei. Îi plăcea la nebunie muzica şi dorea foarte mult să învețe limbi străine. Toate astea se datorau învățătorului de la şcoala parohială care ştia latină şi greacă şi care spunea că un om cu adevărat învățat trebuie să ştie limbi străine. Vasili cumpără manuale, dicționare şi hotărî să învețe două limbi dintr-o dată, dar nu latina şi greaca, ci engleza şi franceza. Era un băiat încăpățânat, învăța zece cuvinte pe zi şi niciodată, orice s-ar fi întâmplat, nu dădea înapoi

când lua o hotărâre. Când reuşi să strângă bani, îşi cumpără un acordeon. Cât s-a bucurat atunci!...

Vasili ajunsese deja lăcătuş calificat, repara maşini complicate. Închiriase, împreună cu un coleg, o cameră, se îmbrăca la modă, învăța în continuare limbi străine, citea mult, de două ori pe săptămână lua lecții de muzică. Din când în când pleca în sat să-şi viziteze rudele şi totdeauna le ducea daruri.

Începu însă războiul şi toate se întoarseră pe dos. La sfârşitul anului 1915, țăranul Vasili Maximov, fiul lui Serghei, născut în 1897 în gubernia Moscovei, plasa Zagorsk, satul Vîselki, a fost luat în armată.

Ca maistru „priceput la diferite mecanisme“, îl trecură după trei luni de instrucție la compania auto. Acolo Vasili învăță bine motorul şi deveni repede şofer, o profesiune deficitară în armata rusă şi, de aceea, privilegiată.

În compania auto se adunaseră băieți de prin fabrici, oameni cu carte, care mai văzuseră câte ceva la viața lor. Când şefii nu erau pe aproape, îşi dădeau drumul la gură şi spuneau pe față tot ce aveau de spus. Cel mai bine vorbea Zabrodin, mecanic de la fabrica „Treohgornaia manufactura“ din Moscova. Participase la luptele de stradă din cartierul Presnia şi făcuse pentru asta opt ani închisoare.

Despre Zabrodin se spunea că este bolşevic, dar Vasili nu ştia pe atunci cine sunt bolşevicii. De întrebat, îi era teamă să întrebe, cine ştie cu cine ai de-a face, mai dai şi de necazuri. Zabrodin văzuse câte şi mai câte, citise mult. Dacă ar fi ştiut şefii ce discută el cu oamenii, n-ar fi scăpat de tribunalul militar. Soldații companiei îl respectau şi îl apărau. El a fost primul om care l-a făcut pe Vasili să înțeleagă stările de lucruri, obligându-l să mediteze la tot ce se petrece în jur.

Odată, toamna, ostaşii din companie care erau liberi se adunaseră în jurul unei sobiţe înroşite. Zabrodin trase din ţigară şi spuse, ca din întâmplare:

— Da, fraţilor, e rău... De trei zile plouă fără încetare, frig, umezeală, în suflet – amărăciune... Şi pentru noi încă nu e chiar atât de greu – avem un acoperiş deasupra capului, comandanţii nu ne ţin socoteală la lemne.

— Unde baţi? îl întrerupse un soldat mai în vârstă, muncitor din Petrograd.

— Păi, unde să bat, ziceam că lumea asta e prost alcătuită, pentru unii – mumă, pentru alţii – ciumă... Soldăţeii stau în tranşee umede, îngheaţă, hrănesc păduchii, pentru ca alţii să poată fi sătui şi să stea la căldurică...

— După război o să se schimbe toate, zise unul dintre soldaţi. Nu poate să ţină nedreptatea asta o veşnicie, adăugă el.

— Vezi să nu se schimbe! La Sfântu-aşteaptă! O să te întorci acasă, dacă bineînţeles rămâi viu, şi totul o să înceapă de la început, spuse altul.

În jurul sobiţei se lăsă o tăcere grea. Oamenii, rupţi de casă, de cei dragi, de viaţa obişnuită, se gândeau fiecare la ale lor. Dar gândurile, ca şi soarta, le erau asemănătoare.

— Şi unde e ieşirea? rupse într-un târziu tăcerea soldatul mai vârstnic.

— Să terminăm războiul şi – acasă! Avem destulă treabă acasă, zise Zabrodin.

— Şi ţara o lăsăm nemţilor, să-şi bată joc de ea?

— De ce? De partea ailaltă a frontului sunt tot soldaţi! Să le spunem: fraţilor, aşa şi aşa, hai să terminăm războiul şi marş *nach Haus!* Ăia sunt tot nişte nenorociţi ca noi, o să ne înţeleagă, îi lămuri Zabrodin.

Noaptea, Vasili dormi prost. Nu-i ieşeau din minte cuvintele lui Zabrodin: „Terminăm războiul şi – acasă!" Adică, de ce nu? E foarte simplu! Dacă soldaţii aruncă armele, atunci războiul se termină. În noaptea aceea Vasili se gândea cu melancolie că ar fi bine să se întoarcă acasă; dar de fapt, ce casă are el? Cămăruţa pe care o închiriase pe din două cu un tovarăş şi bojdeuca veche a lui taică-său... Îşi aduse aminte de fetiţa aceea cu ochi albaştri şi cu codiţe. O chema Lida. S-au cunoscut la bibliotecă, pe urmă au început să se plimbe, ţinându-se de mână, pe străzile Moscovei sau pe aleile parcului Sokolniki. Lui Vasili i se părea atunci că n-o să poată trăi nici măcar o zi fără Lida. Nu se ştie cum s-ar fi terminat prima dragoste, dacă n-ar fi venit războiul... Mai târziu, în timpul războiului civil, când, după rana căpătată la Perekop, s-a întors la Moscova, n-a mai reuşit s-o găsească.

Ceasul din turn bătu de şapte ori. Vasili avu senzaţia că se trezeşte... Era timpul să se ducă acasă! Şi-n maşină se gândi tot la anii aceia. Liza ştia despre dragostea lui trecătoare pentru fata cu codiţe şi mai era încă puţin geloasă. Aşa sunt femeile: ele pot fi geloase chiar şi pe un trecut îndepărtat, n-ai ce să le faci!

Cu toate că era târziu, în atelier ardea încă lumina; domnul Renard îşi aştepta asociatul.

— În sfârşit, ai sosit, îl întâmpină el pe Vasili.

— S-a întâmplat ceva?

— S-a întâmplat. Mi s-a făcut o propunere ispititoare şi aş vrea să discut cu dumneata. O firmă serioasă din Paris, care se ocupă cu vânzarea maşinilor de ocazie, ne propune un contract pentru reparaţii capitale la cincizeci de automobile pe lună şi pentru revizii curente la vreo zece-douăzeci. Se pare că visul meu e pe cale de realizare.

— Mi-e teamă că posibilităţile noastre modeste nu ne permit să ne întindem atât de mult.

— Şi de ce să nu mărim afacerea? Având o comandă importantă obţinem uşor credite la bancă, instalăm utilaj suplimentar, angajăm muncitori.

— Merită să riscăm? Acum în toată ţara e stagnare. Ne băgăm în datorii şi pe urmă n-o mai scoatem la capăt...

— Mă mir de dumneata, domnule Kocek! Ne pică în mână o afacere de aur şi s-o refuzăm? Renard vorbea iritat, fără obişnuita lui bonomie.

— Nu refuz propunerea că n-oi fi propriul meu duşman, răspunse cu blândeţe Vasili. Fac doar un apel la dumneata, François, ca să privim realist lucrurile! Reparaţia capitală în condiţiile noastre este un vis irealizabil, oricât ne-am mări atelierul. Vom reuşi doar să pierdem bunul nostru renume şi clientela. Mai bine să ne apucam la început de reparaţii curente şi de vopsitorie. Nu mai mult de opt-zece maşini pe lună şi asta cu condiţia să avem cinci-şase ajutoare calificate în plus şi utilajele care ne mai lipsesc.

— Mda... nu e plăcut, dar mi-e teamă că ai dreptate, zise Renard după ce se gândi puţin. Nu-i nimic, cu timpul o să ne cunoască toată Franţa.

— Să sperăm, căzu de acord Vasili. Numai de nu ne-am lovi de activişti sindicali când vom angaja alţi muncitori. Canaliile astea sunt în stare să scoată sufletul din om!

*

Vasili înţelegea foarte bine că nu mai are ce face în acest orăşel. Cel mult să-l ajute pe bunul şi grăsanul Renard să agonisească un capital serios şi, cu timpul, să

devină fabricant.

Îşi făcea zeci de planuri să se mute la Paris, dar la o analiză mai serioasă, toate proiectele se dărâmau asemenea castelelor de nisip. Într-o seară, stând în fotoliu în faţa ferestrei deschise, Vasili puse ziarul deoparte şi-i spuse Lizei:

— Mâine plec la Paris şi îl caut pe Jean Joubert. Ţi-aduci aminte de el?

— Sigur că da! Cum aş putea să-l uit pe cel care s-a declarat încântat de muzica mea şi, după cât se pare, şi de mine...

— Exact! Cred că merită să încercăm să ne împrietenim şi, poate, cu ajutorul lui, să ne mutăm la Paris,

— În orice caz, n-ai ce pierde!

Dis-de-dimineaţă, ca de obicei, Vasili se duse la atelier, îl instrui pe meşter şi, instalându-se în „Fiatul" său, plecă la Paris. Acolo găsi uşor agenţia de publicitate a domnului Joubert, un birou mic şi cam sărăcăcios.

— Ooo!... pe cine văd... domnule Kocek! Ce vânt vă aduce? Joubert se ridică şi-l întâmpină pe Vasili. Mă bucur că sunteţi sănătos. Luaţi loc... aici. Joubert îi arătă un fotoliu lângă birou. Ce mai faceţi, cum o mai duceţi? Mi-amintesc totdeauna cu plăcere de dumneavoastră şi de încântătoarea dumneavoastră soţie.

Vasili răspunse la întrebări şi-apoi îl pofti pe Joubert să vină în vizită într-o duminică.

— La noi e foarte plăcut, e intim, e linişte. După tumultul Parisului, vă veţi odihni minunat. Şi ce oameni cumsecade! Cunoscându-i mai bine pe francezi, devin un patriot înflăcărat al Franţei.

— Îmi face plăcere să aud asta! În istoria Franţei există numeroase exemple ale unor străini deveniţi

patrioți francezi, oameni care au luptat chiar cu arma în mână pentru interesele țării. Joubert se uită la ceas. Sper că aveți timp? Ce-ar fi să luăm masa împreună? Nu-i o idee bună? Ştiu un restaurant excelent. În douăzeci de minute termin. Până atunci, vă pot oferi un album cu mostre ale producției noastre. Mă întorc imediat! Joubert îi întinse un album într-o copertă de piele şi ieşi.

Albumul era plin de fotografii care semănau una cu alta; toate reprezentau un bondoc zâmbăreț în şorț alb, cu o bonetă de bucătar şi cu o tavă în mână. Doar produsele de pe tavă se schimbau: găini, salamuri, peşte, fructe, sticle cu vin.

Aceiaşi bondoci stăteau înşirați şi într-o vitrină. Erau fabricați din carton presat, vopsit în culori țipătoare.

Privind figurile acestea, Vasili se gândi involuntar la faptul că proprietarul agenției de publicitate nu prea avea multă fantezie. Cu puțină inițiativă şi inventivitate s-ar putea pune la cale o afacere foarte interesantă.

S-au suit în „Fiat"-ul lui Vasili şi-au pornit spre Montmartre; lăsând maşina la o parcare, intrară într-un local plăcut. Joubert era cunoscut aici. Nici nu s-au aşezat bine la masă, că a şi apărut patronul în persoană care s-a interesat de sănătate şi le-a spus că a primit un homar excelent.

Joubert comandă un dejun rafinat. Era bine dispus, spunea tot timpul anecdote şi râdea din toată inima. Amețit puțin, îi relată prietenului său – aşa îl socotea pe Vasili – povestea destul de tristă a vieții sale.

— În vremurile noastre, având familie, întreținerea unei amante este o distracție foarte costisitoare. Ca să fiu sincer, treburile nu merg tocmai strălucit. Blestemata asta de criză economică, al cărei sfârşit nu se mai vede, a paralizat serios afacerile. De-abia reuşesc

s-o scot la capăt. Şi pe deasupra, îmi mai vin pe cap şi muncitorii ăştia – toţi sunt socialişti sau comunişti înveteraţi. În fiecare zi se prezintă cu noi şi noi revendicări, de parcă eu ţin atelierul numai ca să le creez lor condiţii satisfăcătoare de viaţă... Soţia mea (mult mai în vârstă decât mine) e mereu bolnavă, bombăne tot timpul, nimeni nu-i intră în voie şi bănuieşte, probabil, de existenţa micuţei Madeleine. Dar ce păcat e ăsta, Dumnezeule? Oare e atât de greu să pricepi că în lumea de azi niciun bărbat care se respectă nu se poate lipsi de o amantă? Bineînţeles dacă nu e un cretin sau un zgârie-brânză.

Vasili, pe faţa căruia se citea compătimirea, asculta în tăcere confesiunile lui Joubert. Greutăţile financiare şi viaţa dezordonată a acestuia îl făceau să creadă că, mai devreme sau mai târziu, Joubert îi va putea fi de folos. Dar trebuie s-o ia încet, să nu se grăbească.

— Vreţi să vă fac cunoştinţă cu Madeleine? întrebă Joubert. O să vedeţi ce fermecătoare e!

— Nu mă îndoiesc, sunteţi un om de gust! Ştiţi ce? Poftiţi la noi cu domnişoara Madeleine! Soţiei i-o prezentaţi ca pe verişoara dumneavoastră, sau, să zicem, ca pe-o nepoată...

— Excelentă idee. Joubert se învioră şi mai mult. Sper că în oraşelul dumneavoastră există un hotel ca lumea unde să poţi trage.

— Dar ce nevoie aveţi de hotel? Locuinţa noastră vă stă la dispoziţie!

— Da, însă... oricum, vă deranjez...

— Nu deranjaţi deloc! Vă putem oferi două camere. Veniţi într-o sâmbătă şi staţi până luni. Ne plimbăm cu barca pe lac, iar seara facem puţină muzică. Am închiriat un pian destul de bun. O să petrecem de minune!

Vasili îi scrise adresa, numărul de telefon şi întinse bileţelul lui Joubert.

— Când vă hotărâţi să veniţi, telefonaţi-mi ca să vă întâmpin la gară!

*

Castanii începuseră să se acopere de frunze galbene. Vântul le rupea şi, învârtindu-le prin aer, le arunca încetişor la pământ. Din zori şi până-n noapte se auzea ciripitul păsărilor călătoare care se pregăteau de drum. Înainte de a pleca spre sud, spre ţinuturile calde, se roteau deasupra oraşului, de parcă făceau un tur de onoare. Pajiştile şi livezile îşi schimbau culoarea, totul în jur căpăta treptat nuanţa de roşu-auriu. Crengile pomilor fructiferi se aplecau sub greutatea roadelor. Prin grădini şi în vii licăreau din loc în loc, ca nişte margarete, bonetelele albe ale culegătoarelor de fructe şi struguri. Venise toamna, minunata şi darnica toamnă franceză.

Locuitorii orăşelului erau în febra pregătirilor de iarnă; se făceau rezerve de legume şi de cărbuni. Gospodinele fierbeau dulceaţa în vase de aramă, puneau castraveţi şi varză la murat, iar roşiile, ardeii şi vinetele la marinat.

Întrucât mutarea la Paris rămăsese deocamdată în suspensie, Vasili şi Liza au fost şi ei obligaţi să-şi facă unele provizii pentru iarnă, dar mai ales s-au văzut nevoiţi să-şi amenajeze locuinţa contra frigului.

Pe Joubert parcă-l înghiţise pământul. Vasili considera inoportun să treacă din nou pe la agenţie, de teamă ca nu cumva vizita lui să pară forţată. Îl chinuia gândul că şi planul acesta s-a năruit. Înseamnă că, pe undeva, a calculat greşit. Bineînţeles că oricând poţi

rata ceva, nimeni nu e scutit. Nenorocirea este însă că poți să-ți pierzi încrederea în propriile tale forțe; începi să nu mai contezi pe intuiția care, până acum, nu te-a înşelat niciodată.

„Am pierdut degeaba atâta timp!“ Şi totuşi a fost oare timp irosit de pomană? Dacă e să judeci obiectiv, nu există decât un singur răspuns: nu, n-a fost! A reuşit să se stabilească în Franța şi a recuperat deja jumătate din banii investiți în afacerea lui Renard. E drept, a trebuit să facă economii foarte severe, dar acesta-i un amănunt care nu interesează pe nimeni. Banii i-a trimis „tatălui“ în Cehoslovacia, însoțiți de o scrisoare lăudăroasă: admiră-ți, tăticule, fiul norocos, care nu numai că a izbutit să se aranjeze într-o țară străină, dar a şi început să câştige bani frumoşi!...

Bineînțeles că, având chiar şi un permis provizoriu de şedere în Franța, s-ar fi putut muta oricând la Paris! Să-şi închirieze o locuință şi să trăiască liniştit. S-ar putea, dar ce folos! Inevitabil, s-ar fi născut multe întrebări nedorite: „Cu ce bani trăieşte străinul ăsta în capitală? De ce a venit tipul ăsta suspect la Paris? N-o fi vreun terorist iugoslav cu paşaport cehoslovac în buzunar? Sau poate că e anarhist. Sau, mai ştii, chiar comunist?“

E destul să cadă asupra omului o umbră de bănuială şi adio reputație! Cum să te justifici în ochii oamenilor, care te bănuiesc de toate păcatele posibile? Nu, Vasili nu va face un asemenea pas nechibzuit, nu se va muta la Paris fără o pregătire prealabilă... După câte se pare, combinația cu agenția de publicitate nu are şanse; asta e, se mai întâmplă. E păcat, dar n-ai încotro! În astfel de cazuri nu trebuie să depui armele, ci să cauți şi să găseşti o altă soluție. Să recunoaştem că ideea cu agenția de publicitate n-a fost deloc proastă. Să devii

coproprietarul unei afaceri cu perspective în centrul Parisului, să te desfăşori din plin... Probabil că îi va fi foarte greu să mai găsească ceva asemănător, dar trebuie încercat. Încercarea moarte n-are!

Şi iată că într-o dimineaţă, când Vasili, gândindu-se la treburile sale, lucra la sistemul de aprindere a unui motor, se trezi chemat la telefon.

— Alo, bună ziua, domnule Kocek! Era vocea lui Joubert. De bucurie Vasili simţi că îi transpiră mâinile. Scuză-mă, bătrâne, că n-am telefonat până acum, dar n-am reuşit să scap de gripa asta spaniolă. Ce mai faci? Mulţumesc... Dacă n-ai nimic împotrivă, vin sâmbătă cu nepoata mea Madeleine... Sosim cu trenul de patru. Aşadar, ne vedem sâmbătă! Complimente soţiei!

Vasili puse încet receptorul în furcă. Înseamnă că zadarnic se temuse şi că zadarnic îşi tot făcuse reproşuri.

— M-a sunat un prieten de la Paris, îi spuse el lui Renard. Sâmbătă are de gând să vină la noi.

— Nu ştiam că ai prieteni la Paris.

— Ai uitat dumneata. Ţi-am vorbit odată de el. Este proprietarul unei agenţii de publicitate, domnul Joubert. Un om foarte simpatic.

Seara, discutând cu Liza cum să-l aranjeze în locuinţa lor pe oaspetele parizian, Vasili îi povesti despre chinurile prin care trecuse.

— Nu degeaba se spune că dacă îţi pierzi încrederea în tine, pierzi totul, parafrază el un proverb oriental. De data asta însă cred că totul va fi în ordine. Dar mai bine să nu ne pripim! Cu toate că acum, multe depind numai şi numai de noi. Principalul e să ne păstrăm calmul!

— Sânge rece şi stăpânire de sine ai cât pentru doi, zise Liza.

— Nici tu nu te poţi plânge că n-ai şti să te stăpâneşti.

— Aşa crezi? Mie însă mi se pare că n-o să mai rezist şi o să fug de aici... Aş lăsa totul baltă şi aş pleca fără să arunc măcar o privire înapoi.

Liza se întoarse ca el să nu-i vadă faţa.

— Nici nu-ţi poţi închipui cât m-am săturat! Lâncezesc ziulica întreagă între patru pereţi şi mă gândesc: pentru ce păcate oare se răzbună soarta pe noi? în fundătura asta totul mă dezgustă: discuţiile inutile cu vecinele, mutra fătarnică a servitoarei, romanele imbecile ale scriitorilor la modă... Vreau acasă, la ai mei. Înţelege-mă, e greu să te prefaci, să stai să te gândeşti de o mie de ori până rosteşti un cuvânt, să vezi cum îl spui şi ce spui. Şi aşa, luni de zile, ani... Vocea Lizei se îneca de plâns.

— Ce-i cu tine, draga mea? Vasili, îngrijorat, îşi îmbrăţişă soţia. Nu se poate aşa! Parcă n-ai şti de ce ne aflăm aici! Şi, la urma urmei, unde ţi-a dispărut simţul umorului? Ce să zic, vecinii, servitoarea! Hai, zâmbeşte... repede... zâmbeşte! Eşti o fată deşteaptă şi trebuie să înţelegi totul.

— Înţeleg, dar sufletul mi-a secat. Ştii doar cât e de greu atunci când raţiunea nu se împacă cu inima! De ce-am învăţat atâţia ani? Ca să brodez şerveţele, să fac dulceaţă de caise şi să pun murături?

— Nu-i nimic, draga mea, mai rabdă puţin, odihneşte-te! O să vină şi vremea ta! Nici eu n-o duc mai strălucit: stau înţepenit într-un fund de provincie, fără o treabă serioasă, repar maşini de dimineaţă şi până seara ca să agonisesc avere pentru domnul Renard. Şi totuşi, noi doi nu ne pierdem aici timpul degeaba. Vom fi răsplătiţi, o să vezi!

— Bine... iartă-mă... Să uităm discuţia asta! Mai bine să ne gândim cum să-l primim pe oaspetele nostru drag şi pe nepoata lui.

— Îi aducem la noi, îi lăsăm să se odihnească şi pe urmă le servim o masă bună. După cină, dacă vor dori, mergem la heleşteu sau rămânem acasă şi le cânţi la pian. Joubert e mare amator de muzică.

— Şi duminică mergem la biserică? întrebă Liza.

— Neapărat! Amândoi suntem buni catolici şi nu putem lipsi de la slujbă nici chiar de dragul musafirilor. Dacă vor să meargă cu noi – foarte bine! Nu ştiu însă ce să facem cu dejunul. Aş vrea să-i invit la masă pe primar, pe şeful poliţiei, pe François şi pe domnul Durand. Vreau să vadă Joubert că localnicii mă stimează. Dar unde să organizăm masa? La restaurantul lui Durand e jenant, o să fie şi el invitat. Acasă – e bătaie mare de cap!

— Am putea aranja pe terasa de lângă heleşteu. Acolo există separeuri destul de încăpătoare, izolate cu viţă de vie.

— Aşa o să facem!

Sâmbătă, Vasili şi Liza întâmpinară la gară pe Joubert şi pe însoţitoarea lui, o şatenă drăguţă, zveltă, fardată în limitele bunului simţ; avea vreo douăzeci şi doi de ani şi era îmbrăcată într-o rochiţă vaporoasă şi elegantă.

Zărindu-l pe Vasili, Joubert îl salută zgomotos, sărută galant mâna Lizei şi făcu prezentările.

— Soţia, sărmana, nu se simte prea bine şi nepoata mea, Madeleine, a fost de acord să mă însoţească.

După ce ajunseră acasă, Liza o duse pe Madeleine în camera ei ca să se aranjeze puţin, iar Vasili şi Joubert se aşezară la un aperitiv.

— E minunat aici, respiri uimitor de uşor, zise Joubert, îndreptându-se spre geamul deschis. Toată viaţa mi-am visat o vilă în afara oraşului şi un automobil, dar probabil că o să mor şi n-o să le am!

Joubert zâmbi amar.

— De unde atâta pesimism?

— Am toate motivele să fiu pesimist... În ultimul timp, cererea pentru produsele mele s-a redus la zero. O duc greu, nu mai mi-e mintea la vile şi maşini. Joubert se întoarse spre Vasili. Interesant, cum merg afacerile dumitale?

— Eu şi asociatul meu nu ne putem plânge. În vremurile noastre maşini vechi sau ciocnite există din belşug. Să ai numai timp să le repari... Nicio criză din lume nu-i poate împiedica pe oameni să circule! În afară de asta, firma noastră este solidă, ne facem treaba conştiincios, iar clienţii sunt foarte mulţumiţi. Ne bucurăm de un mare prestigiu.

— Sunteţi pur şi simplu un om norocos!

— Din păcate, fericirea omenească nu e niciodată deplină.

— Există vreun motiv care vă face cumva să fiţi nemulţumit de soartă?

— Există!

— Şi care anume? Bineînţeles, dacă nu-i un secret.

— Nu-i niciun secret! Grijile obişnuite ale vieţii. Soţia mea este specialistă în estetică. Este singurul copil al unor oameni înstăriţi şi e hotărâtă să obţină un titlu ştiinţific la Universitatea din Viena. Stabilindu-ne în Franţa, am sperat că se va putea perfecţiona în specialitatea ei. Dar ne-am împotmolit în orăşelul acesta şi ca să te duci des la Paris, să rămâi mai mult acolo, să vizitezi muzeele, să asculţi prelegerile de la Sorbona...

— Păi, trebuie să vă mutaţi la Paris, îl întrerupsei Joubert.

— Nu-i chiar atât de simplu. În afara faptului că aici afacerile s-au pus pe picioare, mai este un lucru esenţial; dumneata uiţi că eu sunt străin şi că mi-e

aproape imposibil să mă stabilesc la Paris şi să câştig bine... N-aş putea lucra ca simplu mecanic. Şi nici să mă angajez muncitor la fabrica de automobile n-aş putea. Sunt destui şomeri la Paris şi fără mine! Mai trebuie să recunosc că m-am dezvăţat să fiu slugă la cineva.

Aici discuţia de afaceri se întrerupse: Liza îi chemă pe bărbaţi la masă.

Aşa cum era de prevăzut, Joubert şi domnişoara Madeleine au refuzat să se ducă la slujba de dimineaţă. Reîntorşi de la biserică, Vasili şi Liza nu-şi găsiră musafirii acasă. După cum le spuse servitoarea, au luat micul dejun şi s-au dus să se plimbe prin oraş. Servitoarea era parcă pierdută, ruşinată. Liza o întrebă:

— Ce-i cu dumneata, Rosie? De ce eşti necăjită?

— Ah, doamnă, mai bine nu mă întrebaţi! E îngrozitor... Am văzut... Am văzut cum se sărutau! Servitoarea lăsă ruşinată privirea în jos.

— Ce e rău în asta? De ce n-ar putea domnul Joubert să-şi sărute nepoata?

— Doamnă, ăsta nu era sărutat de rude, şopti Rosie şi fugi din cameră.

Programul stabilit în prealabil l-au îndeplinit în întregime. Totul a fost plăcut, gazdele n-au făcut risipă, dar nici n-au manifestat zgârcenie.

Întorcându-se acasă după dejunul luat împreună cu notabilităţile locale, Joubert îl luă pe Vasili de braţ.

— Domnule Kocek, eşti pur şi simplu un vrăjitor. Ca să cucereşti inimile compatrioţilor mei aşa cum ai ştiut dumneata s-o faci, trebuie să fii într-adevăr un vrăjitor. Am văzut cât de mult te respectă locuitorii oraşului şi m-am bucurat pentru dumneata.

După plecarea lui Joubert, Vasili se apucă să citească lucrări despre arta decorativă şi plastică şi să studieze toate dedesubturile publicităţii. De mare ajutor i-a fost

Liza, care se lăsase şi ea atrasă de arta reclamei. Vasili rămase uimit de însemnătatea şi amploarea reclamei în Statele Unite; uneori se gândea, fără să vrea, că dacă „Agenția de publicitate Jean Joubert et. Comp.“ ar deveni o realitate, s-ar putea spune un cuvânt nou în activitatea publicitară din Franța.

Devenise acum atât de încrezător în posibilitatea mutării la Paris, încât se duse de câteva ori în capitală, împreună cu Liza, ca să caute o locuință potrivită: nu prea mare, două-trei camere, nici prea scumpă, şi cât mai aproape de centru. Treptat, căută să-şi pregătească asociatul şi să-l împace cu gândul că, mai devreme sau mai târziu, vor trebui să se despartă.

CAPITOLUL III

Vasili nu se grăbea să-i facă lui Joubert propuneri concrete. Mult timp nici nu trecu pe la el. Aştepta răbdător, înţelegând că n-a mai rămas mult până la falimentul „Agenţiei de publicitate Joubert“.

Trecând într-o zi pentru nişte treburi pe la bancă, Vasili îl rugă în treacăt pe un funcţionar mai dezgheţat să-i furnizeze informaţii în legătură cu situaţia financiară a agenţiei de publicitate a domnului Joubert din Paris, întrucât doreşte să intre în relaţii de afaceri cu agenţia respectivă.

— În general, principiul oricărei bănci este să păstreze secretul operaţiunilor... Dar pentru dumneavoastră, domnule Kocek, voi face tot posibilul şi, cum aflu ceva, vă comunic, răspunse funcţionarul.

Peste câteva zile, Vasili era informat că situaţia financiară a lui Joubert este precară şi că poliţele lui vor fi curând protestate. Falimentul era iminent.

Hotărând că a sosit momentul să acţioneze, plecă la Paris. Îl găsi pe Joubert foarte deprimat. Francezul acesta vesel şi plin de viaţă se trăsese la faţă, se ofilise, sub ochi îi apăruseră cearcăne...

— Ce-i cu dumneata, nu eşti cumva bolnav? i se adresă cu compasiune Vasili, strângându-i mâna.

— Nu mă întreba, amice... Cred că în curând voi fi un om sfârşit...

— Ai necazuri?

— Depinde ce numeşti necazuri. Vânzarea merge execrabil, depozitele sunt supraîncărcate de marfă. N-am cu ce să-i plătesc pe muncitori. Datorez chiria pentru birouri. Sunt dator furnizorilor. Şi pe deasupra, vine termenul de scontare a poliţelor. Eşti om de afaceri, ştii că o poliţă protestată înseamnă sfârşitul, falimentul... Nu mai ai în ce spera.

— Situaţia e chiar atât de critică sau exagerezi dumneata? îl întrebă, din nou compătimitor, Vasili.

— Exagerez? Deloc! Totul e pierdut, n-am nicio ieşire.

— Nu dispera, prietene! Nu există situaţie fără ieşire. Hai, să ne gândim împreună ce s-ar putea face.

— La ce să ne gândim? Totul e limpede. N-o să plăteşti dumneata poliţa mea! Şi chiar dacă o vei plăti, tot n-o să am bani să-ţi returnez... Mai bine dintr-o dată – să mă declare falit şi să-mi inventarieze bunurile! Joubert dădea disperat din mâini.

— Haide totuşi să analizăm situaţia, insistă Vasili. La ce sumă se ridică poliţa?

Joubert spuse fără tragere de inimă cifra: trei mii opt sute de franci. Mai avea încă două: una de o mie două sute şi alta de o mie de franci. În total – şase mii. Dar mai există şi alte datorii: furnizorii de carton presat, de vopsele şi de clei. Muncitorii nu sunt plătiţi de două luni. Mai datora pentru chirie, lumină şi nici el nu mai ştia pentru ce...

— Adică? Mai concret! insistă Vasili.

Pentru prima dată Joubert îşi privi interesat şi atent interlocutorul.

— Nu cumva ai de gând să-mi achiţi datoriile? bombăni el încurcat.

— Poate, răspunse impasibil Vasili.

— De unde şi până unde? Au trecut timpurile zânelor bune.

— Ale zânelor au trecut. Ale prietenilor şi oamenilor, de afaceri – nu! Aşadar, celelalte datorii...

— Mi se pare că de vreo două luni n-am plătit croitorul, măcelarul, băcanul şi brutarul.

— Am înţeles! Şi acum ascultă-mă! Voi plăti eu toate datoriile dumitale, mari sau mici, şi pe deasupra voi investi o anume sumă în afacere, cu condiţia, bineînţeles, să mă iei ca asociat.

— Pe dumneata? Asociat? Cu cea mai mare plăcere, exclamă Joubert. Pe urmă, revenindu-şi parcă, întrebă: dar, Doamne, Dumnezeule, de ce ţi-ai risca dumneata banii, băgându-i într-o afacere fără perspective?

— Eu nu cred că firma dumitale este lipsită de perspective. Te rog foarte mult să nu te superi pe mine, dar nu mergi deloc în pas cu vremurile noastre. Poate că n-am dreptate, dar aşa am impresia!

Joubert se simţi atins în amorul său propriu.

— Ar fi interesant de ştiut, în ce constă, după dumneata, nepriceperea mea în a conduce afacerile şi pe ce se bazează impresiile dumitale? Curând se vor împlini zece ani de când există agenţia asta. E vina mea oare că totul stagnează în comerţ şi că numărul falimentelor creşte pe zi ce trece?

— Ştiu, amice, că agenţia dumitale există de mult. Mai ştiu şi altceva şi anume că, datorită inerţiei, continui să fabrici acelaşi bondoc simpatic cu tava. Cândva a avut succes, dar toată Franţa e plină de el, iar scumpele dumitale pisicuţe şi dragii dumitale căţeluşi de carton presat nu sunt deloc o marfă căutată pe piaţă, zise liniştit şi calm Vasili.

— Ce propui?

— Cred că în domeniul reclamei trebuie pornit acum tocmai de la faptul că în comerţ se manifestă o stagnare totală. Prin urmare, toţi, absolut toţi, sunt profund

interesaţi să-şi vândă marfa. Toţi au nevoie de reclamă, dar de o reclamă variată care să pătrundă uşor, de o reclamă surpriză şi în acelaşi timp la obiect. Eu aş reorganiza activitatea agenţiei, aş căuta să-mi ofer serviciile unor firme noi şi mai serioase decât magazinele alimentare. Vasili vorbea rar, sigur de sine. Treburile noastre s-ar putea îndrepta în următoarele trei-patru luni, dar trebuie să am deplină libertate de acţiune. Ar fi bine să întrerupem pentru un timp activitatea agenţiei şi s-o reluăm după reorganizarea ei totală!

— Să o întrerupem? Dar, dă-mi voie să întreb, din ce o să trăim?

— Ce sumă ridicai dumneata pentru cheltuielile personale? îl întrerupse Vasili.

— O mie, o mie două sute de franci pe lună. De fapt aşa era înainte, se grăbi să precizeze Joubert. În ultimele luni, nu mai mult de cinci sute.

— Perfect! Vei primi mia dumitale de franci pe lună.

— Cum? Joubert ridică neîncrezător din umeri.

— Foarte simplu, vei primi o mie de franci în contul reducerii temporare a capitalului... Să nu crezi că sunt un filantrop. Sunt om de afaceri şi merg conştient la un anume risc, bazându-mă pe forţele noastre. Trebuie să procedez astfel, gândindu-mă la viitorul Mariannei; pentru ea e vital să locuiască la Paris. Altfel n-aş fi renunţat pentru nimic în lume la afacerea destul de stabilă şi bănoasă de care mă ocup acum! Nu demult, împreună cu asociatul meu Renard, am făcut socoteala şi ce crezi? A reieşit că în mai puţin de un an am izbutit să dublăm capitalul întreprinderii, fără să punem la socoteală banii care i-am ridicat lunar pentru cheltuielile casei.

— Ce să fac, n-am de ales! Să încercăm! Personal n-am ce pierde; în caz de fiasco, mai amân falimentul cu

câteva luni. Câştigul de timp înseamnă şi el, în sine, ceva.

— Să nu vorbim de faliment! Depun zilele acestea banii şi onorezi poliţele înainte de termen. Asta va produce o impresie bună în cercurile financiare: o firmă care are greutăţi băneşti nu se apucă să achite poliţele înainte de termen.

— Ce se cere de la mine? întrebă Joubert.

— De fapt, nimic!... Excluzând bineînţeles oficializarea relaţiilor noastre la un notar şi înregistrarea noii firme la Camera de comerţ din Paris. Eu aş putea avea unele greutăţi; la urma urmei, sunt cetăţean străin. De aceea mă bazez întru totul pe ajutorul dumitale.

— O să fac tot ce-mi stă în puteri. Am multe relaţii în cercurile de afaceri!

Pentru prima oară de când începuse discuţia, în vocea lui Joubert răsunau nişte note mai vioaie.

*

Cu toate că într-o anumită măsură fusese pregătit să afle ştirea retragerii lui Kocek din afaceri, atunci când asociatul său i-o comunică direct, Renard se simţi foarte abătut. Stătea în faţa lui Vasili dezorientat şi tăcut. Pe urmă întrebă ca un copil:

— Şi eu... Cu mine ce-o să fie?

Vasili făcu un mare efort ca să-l liniştească pe grăsun.

— Totul o să fie bine, nu te nelinişti. Şi pentru ca la început să nu ai greutăţi financiare, las partea mea de capital, să zicem, pentru şase luni, fără să cer dobândă. Cred că prin asta voi răsplăti măcar în parte binele pe care mi l-ai făcut! Orice s-ar întâmpla în viitor, eu îţi voi rămâne recunoscător toată viaţa.

— E generos din partea dumitale, spuse emoţionat

Renard. Dar o să pot eu face singur față lucrurilor? Asta e întrebarea!

— Bineînțeles că da! Treaba e pusă pe roate, atelierul e asigurat cu comenzi pe o jumătate de an înainte. Să vorbim deschis: ce nevoie mai ai dumneata acum de un asociat cu care să împarți profitul, când poți singur să extinzi afacerea? Iar eu nu pot să nu țin seama de interesele soției. Ea, săraca, se chinuiește aici; se străduiește să ascundă asta și de mine și de alții... Marianna e tânără, trebuie să-și termine studiile la Paris! Cu ce o să se întoarcă ea, mai devreme sau mai târziu, în țară? O să-și aducă rochii de la Paris? Cu asta nu mai uimești pe nimeni în vremurile noastre.

A doua zi se duseră la notar și anulară contractul de proprietate comună asupra atelierului. Renard îi dădu o poliță de șapte mii de franci, pe care directorul băncii o onoră imediat. În felul acesta, Vasili se putea muta la Paris cu rotunjoara sumă de unsprezece mii de franci în buzunar.

Reeomandația dată de primarul orașului, excelentele referințe ale lui Renard și ale preotului, relațiile multiple ale lui Joubert în lumea afacerilor – toate acestea au jucat un rol important și în scurt timp Vasili deveni coproprietarul agenției de publicitate.

Cu mutatul nu se prea grăbea. Continua să caute o locuință convenabilă. Până una-alta, pleca la Paris în fiecare dimineață și se întorcea seara. Adesea îl însoțea și Liza care, ca și înainte, continua să fie interesată de arta reclamei.

Prima măsură luată de Vasili a fost oprirea producției de bondoci, căței și pisici și concedierea întregului personal. Neobosit colinda străzile Parisului, uneori împreună cu Liza, și se oprea îndelung în fața vitrinelor marilor magazine, a panourilor din fața cinematografelor

şi lângă afişele teatrale.

Fluierând melancolic arii din opere şi cântece la modă, Joubert urmărea indiferent activitatea asociatului său.

Trecând la un moment dat pe malul Senei pe lângă tarabele buchiniştilor, Vasili şi Liza văzură un tânăr palid, cu păr lung, îmbrăcat într-un pulover negru, care desena cu cretă colorată pe trotuar scene de stradă. Unii trecători îi aruncau câte o monedă în şapca pe care o pusese alături de el. Desena repede şi cu siguranţă. Pe asfaltul cenuşiu prindeau viaţă ba tânără florească din colţ, ba un şofer de taxi, ba câte un client băut care ieşea de la bistroul din apropiere.

— Ia uită-te, e foarte talentat, zise Liza în şoaptă, încetinindu-şi paşii.

Se apucară să-l urmărească în tăcere.

Atunci când tânărul îşi aprinse o ţigară, ca să se odihnească, Vasili se apropie de el şi îl întrebă:

— Spuneţi-mi, aţi învăţat undeva să desenaţi?

Pictorul avea o faţă foarte mobilă şi o privire ironică.

— Dar de ce vă interesează? întrebă, măsurându-l pe Vasili din cap până-n picioare.

— Cred că pentru un autodidact desenaţi prea bine, iar pentru un profesionist...

— Ca profesionist nu mi-a rămas nimic altceva de făcut. Am studiat cinci ani pictura. Probabil că domnul e străin dacă nu ştie că asta n-are nicio importanţă... N-am atelier, n-am bani pentru pânză, pentru culori. Vorbea strident şi sfidător, dar, privind-o pe Liza, schimbă tonul. Mama nu se poate mişca din pat, spuse el încet, şi în afară de mine nu are cine s-o ajute. Să nu mai pun la socoteală că şi eu trebuie să mănânc, să beau. Îmi câştig şi eu existenţa cum pot...

— Aţi dori un serviciu permanent? întrebă Vasili.

— Cunoaşteţi dumneavoastră pe cineva care mi-ar propune aşa ceva? Apropo, nu m-au angajat nici măcar chelner la restaurant. Mi se spune că am o mutră prea expresivă, care nu exprimă ceea ce trebuie!

— Treceţi mâine pe la mine. Vasili îi întinse o carte de vizită. Să zicem, pe la zece dimineaţa.

Tânărul pictor privi lung în urma lui Vasili şi a Lizei. Şi, observând în şapcă, în afara mărunţişului, o hârtie de trei franci, se gândi: n-o fi apărut cumva la Paris vreun nou conte de Monte-Cristo?

A doua zi, la ora convenită, se află în faţa lui Vasili, la biroul său.

— Luaţi loc şi ascultaţi-mă! Vasili îl invită să şadă în fotoliu. Aici e o agenţie de publicitate care, momentan, nu face reclamă pentru nimic. Din păcate, asta e realitatea şi totul trebuie luat de la început. Mă străduiesc şi eu... înainte de a vă angaja, vreau să mă conving că sunteţi capabil să lucraţi în domeniul reclamei.

— Puneţi-mă la încercare! Pictorul se dovedi a avea un zâmbet bonom şi sincer.

— Sper că nu sunteţi un orgolios care socoteşte că reclama e ceva înjositor şi n-are nimic de-a face cu arta, continuă Vasili. Soţia mea, de exemplu, socoteşte că reclama e o artă şi ea are dreptul s-o afirme, fiind critic de artă. Fireşte că genul acesta are specificul său. Şi nu întâmplător, în America se ocupă de reclamă pictori talentaţi, chiar celebri. Vă dau cinci zile, plimbaţi-vă prin Paris! Gândiţi-vă bine cum s-ar putea aranja vitrinele marilor magazine şi cum ar putea cinematografele să facă reclamă pentru filmele noi. Trebuie să găsim forme originale, care să răspundă unor cerinţe artistice elevate. Vă voi plăti zece franci pe zi. Vasili scoase portvizitul şi numără cincizeci de franci.

Asta, bineînțeles, pentru început. Pe urmă o să vă fixez o remunerație conformă cu aptitudinile dumneavoastră.

— Peste cinci zile voi fi aici! Tânărul se retrase.

— Crezi că se va întoarce? îl întrebă cu un zâmbet ironic Joubert, care ascultase în tăcere convorbirea.

— Fără discuție!

— Sfântă naivitate! Amice dragă, nu cunoşti lumea pariziană! Vagabonzii ăştia pletoşi nu au nimic sfânt, n-au conştiință, sunt nişte tipi necinstiți. În noaptea asta o să cheltuiască toți cei cincizeci de franci pe care i-ai dat. Şi o s-o facă în compania unor femei uşoare. Nu garantez, dar poate că, amintindu-şi de mărinimia de care ai dat dovadă, o să bea un pahar în sănătatea dumitale.

— E drept că nu cunosc bine Parisul, dar să ştii că mă pricep la oameni. Băiatul ăsta e talentat. Şi nu numai talentat, dar va veni şi cu o propunere valoroasă...

— Om trăi şi om vedea!

Tânărul pictor se întoarse după trei zile, aducând o machetă mare. Era reclama unui vechi film american de aventuri, „Hoțul din Bagdad“. Filmul rula din nou în oraş.

Pe machetă era redat chipul celebrului Douglas Fairbanks, oacheş, dezbrăcat până la brâu, cu nişte şalvari largi, cuibărit pe acoperişul dantelat al unui palat de basm. Mai jos, într-o încăpere cu tavanul arcuit şi ferestre înguste, şedea o fată drapată într-un văl subțire. Era prizonieră în harem. Dincolo de zidurile înalte se vedeau minaretele moscheelor. Luna atârna pe cer ca un disc mare, roz. Toate elementele afişului erau redate în tradițiile obişnuite ale „romantismului oriental“. Amuzant şi surprinzător în ceea ce vedeai era faptul că pictorul indusese în atmosfera aceasta exotică oameni de pe stradă, care populau bulevardele,

magazinele. Panoul spunea parcă trecătorului: Priviți filmul şi fiecare din dumneavoastră va trăi aventuri neobişnuite, se va crede un erou“.

Vasili se uită un timp în tăcere la machetă. Pe urmă îşi chemă asociatul.

— Priveşte, domnule Joubert, dacă îl executăm la jumătate din mărimea naturală, dacă îl luminăm bine, afişul nu poate să nu atragă atenția. Nu crezi?

— Da, nu e rău!

— Treaba asta m-a pasionat, spuse emoționat pictorul şi scoase din mapă câteva foi de hârtie groasă. Am aici nişte schițe pentru reclama câtorva mărfuri... Unul din desene reprezenta o cameră elegant mobilată. Lângă un birou bine lustruit stătea dezorientat un hoț cu o secure în mână. Sub desen scria: „E atât de frumos, încât nu-mi vine să-l sparg“. Într-o altă schiță, Diogene, slab, cu felinarul în mână, admira o expoziție de ceramică modernă: „Dacă aş fi trăit până azi, aş fi ştiut să-mi cumpăr un butoi frumos pentru locuință“.

— Nu sunt lipsite de spirit, spuse Joubert. În orice caz e ceva nou, proaspăt!

— Bravo, amice! Pentru început nu-i deloc rău! Cum vă numiți? întrebă Vasili.

— Henri Borrault.

— Cât timp vă trebuie, domnule Borrault, ca să terminați afişul pentru „Hoțul din Bagdad“? Şi de ce aveți nevoie pentru asta?

Pentru o clipă pictorul se lumină la față de bucurie. Imediat însă reveni la expresia gravă dinainte.

— Dacă-mi dați un ajutor şi-mi asigurați materialul necesar, cred că în trei zile termin.

— Perfect! Materiale aveți jos, în atelier. Găsiți-vă singur un ajutor! Cunoaşteți dimensiunile vitrinei cinematografului?

— Da, domnule, am măsurat-o!

— Mai aveți întrebări?

— Acum cred că nu.

După plecarea pictorului Vasili se duse la proprietarul cinematografului la care rula „Hoțul din Bagdad“. Într-un birou mic, cu pereții plini de afişe, avu loc o discuție foarte grea pentru Vasili.

— Am venit să vorbim despre o afacere, îi spuse el proprietarului.

— Vă ascult, îi replică acesta fără ca măcar să-i ofere un scaun.

— Sunt proprietarul agenției de publicitate „Joubert et Comp.“. Firma noastră se ocupă în prezent, pe lângă altele, şi cu punerea la punct a unor noi metode de reclamă pentru filme. În locul plictisitoarelor expoziții de fotografii şi panouri, care nu mai sunt la modă, noi propunem suprafețe mari care să oglindească episoade ale filmelor prezentate şi să-l intrige pe spectator.

— Ce vreți să realizați cu asta?

— Să atrag atenția publicului, să trezesc interesul pentru film...

— Hm... Şi cât costă montarea aceasta?

— Aproximativ o mie, o mie două sute de franci.

— O-ho-ho! Patronul sălii făcu un gest negativ cu mâna. O mie de franci?! Asta înseamnă aproape un sfert din rețeta zilnică. Ce rost ar avea să arunc atâția bani, când firma care difuzează filmul este obligată să ne livreze gratuit materialul de reclamă? Nu, domnule, nu e pentru mine.

— Cred că greşiți. Metoda noastră de a face reclamă vă va ajuta să dublați încasările. Şi asta ca un minimum. De ce n-ați încerca?

— N-am când să mă ocup de experiențe şi nici n-am bani de aruncat... Dacă „Hoțul din Bagdad“ nu face el

singur săli pline, nicio reclamă nu-l poate ajuta.

— În acest caz, permiteți-ne să facem gratuit reclamă filmului. Experimentăm şi noi...

— Gratuit'? se miră patronul. La ce vă foloseşte?

— Măcar ca să demonstrăm tuturor – şi în primul rând dumneavoastră – avantajele metodei noastre. Vi se cere un singur lucru: să luminați panoul. Mai mult chiar, ne luăm obligația să ridicăm reclama la prima dumneavoastră solicitare.

Insistențele lui Vasili, convingerea lui, produseră impresie. Proprietarul cinematografului ridică din umeri.

— Bine, n-aveți decât... Vitrina e la dispoziția dumneavoastră. De lumină am eu grijă. Dar țineți minte – niciun ban!

— Vă mulțumesc. Şi Vasili plecă.

De la cinematograf se duse la directorul-coordonator al unui mare magazin căruia îi propuse decorarea vitrinei de la secția de mobilă.

Spre deosebire de încruntatul concesionar al sălii, tânărul director se dovedi un om amabil şi vorbăreț. El se interesă de modul în care agenția „Joubert et Comp." vrea să aranjeze vitrina. Văzând desenul lui Borrault, spuse râzând:

— Este neobişnuit şi spiritual. Parizienilor le place genul... Noi schimbăm vitrinele în fiecare lună şi, în general, cheltuim pentru reclamă o mulțime de bani. Să încercăm să cheltuim şi ceva pentru experimentul dumneavoastră. Vă ofer trei sute de franci! Mai târziu vom vedea ce-o să mai fie! Puteți începe chiar mâine!

— Imposibil, domnule! Suma aceasta nu ajunge nici măcar pentru cumpărarea materialului necesar.

— Prețul dumneavoastră?

— O mie două sute de franci. Şi asta, pentru început.

Sunt sigur că, după un timp, când vă veți convinge de avantajele metodei noastre, chiar dumneavoastră veți mări onorariul.

— Nu, nu, e prea scump. De obicei, aranjarea vitrinei ne revine între trei sute şi şase sute de franci. Vă dau şase sute, de acord?

— Ca să avem posibilitatea de a vă demonstra sistemul nostru, sunt de acord... Sper că vom semna un contract care să garanteze plata sumei stabilite?

Directorul sună; intră secretara, căreia îi dădu dispoziția să pregătească contractul.

Interveni o mică pauză. Pentru a o umple cu ceva, directorul hotărî să-l întrețină pe vizitator.

— Probabil că sunteți străin, domnule? Aveți un uşor accent...

— Foarte exact, sunt din Cehoslovacia.

— Şi ați experimentat deja sistemul dumneavoastră de reclamă?

— Sigur că da, în țară la mine. Succesul, aş zice chiar marele succes cu care au fost răsplătite încercările mele, m-a făcut să vin aici la Paris. Cehoslovacia e o țară minunată, dar e mică şi acolo un om care are planuri, cum am eu, n-are unde să se desfăşoare. Franța e altceva!...

— Voi fi bucuros dacă relațiile noastre de afaceri vor continua! Se vedea că directorul-coordonator îl simpatiza pe Vasili. În timpurile noastre este greu să faci comerț. Curând, odată cu sezonul de primăvară-vară, vor începe noi griji: soldarea mărfurilor rămase din iarnă, reclame pentru noul sezon... Gândiți-vă la ce v-am spus şi, dacă vă vine vreo idee originală, comunicați-mi-o!

— Cu mare plăcere. Avem toate posibilitățile pentru asta. Firma noastră a angajat pe cei mai buni specialişti

parizieni în domeniul publicității, pictori talentați. Sunt tineri, energici şi, mai ales, nu vor să meargă pe drumuri bătătorite.

Secretara aduse contractul. Vasili îl semnă şi-şi luă rămas bun de la directorul-coordonator.

Datorită succesului repurtat, Jaroslav Kocek din Cehoslovacia, conducătorul unei agenții de publicitate din Paris, era în al nouălea cer de bucurie. Ducându-se pe jos spre birou, Vasili făcea bilanțul. Într-adevăr, se rezolvaseră multe. În primul rând, este asociat cu drepturi depline al firmei. În al doilea rând, pictorul Borrault constituie, fără îndoială, o achiziție bună. Băiatul e foarte talentat, plin de idei, are gust, fantezie. Peste câteva zile, în fața vitrinei cinematografului se vor înghesui mulți gură-cască. E de presupus că proprietarul va aprecia reclama şi atunci el, Vasili, o va scoate sau va cere un asemenea preț, încât proprietarul sălii va rămâne cu gura căscată.

Lasă-l pe Joubert să-şi primească lunar mia lui de franci, numai să nu se amestece, să nu-l deranjeze... De fapt Joubert e un om bun şi va fi, desigur, fericit atunci când Vasili îi va servi pe tavă o grămadă de bani.

Trebuie întărite pozițiile în lumea comercială, se impune ca firma să se recomande cât mai bine. N-a pierdut degeaba timpul cât a studiat secretele reclamei. E drept, l-a ajutat şi Liza... Publicitatea pe care o va face va fi interesantă vizual, vie, totdeauna nouă, originală, atrăgând atenția şi prin execuția ei artistică. Hai, ajunge să tot construieşti castele în Spania! Nu se ştie cum vor merge treburile...

La birou, Vasili află că Borrault şi-a chemat prietenii în ajutor.

— Au multă fantezie! Ochii negri ai pictorului străluceau. Sunt născuți pentru a face reclamă!

— Toate ar fi în regulă, dar ţineţi seama că trebuie să ne grăbim, să ne grăbim foarte tare, zise Vasili.

— Păi, să ştiţi, domnule, că ne era dor de o treabă adevărată. Suntem gata să lucrăm zi şi noapte, comenzi să fie!

— Tocmai am fost la proprietarul sălii de cinema. Ne-a refuzat serviciile!

— Nu i-a plăcut macheta mea? întrebă dezorientat pictorul.

— Nu-i vorba de asta, nu fiţi amărât. Pur şi simplu, e fricos şi zgârcit... M-am înţeles cu el să-i montăm reclama gratis.

— Gratis?

— De ce vă miraţi?! La urma urmei, aici la Paris nu ne cunoaşte nimeni şi nimeni n-a văzut încă lucrările noastre. În momentul în care reclama oferită va atrage atenţia vom avea şi comenzi!

— Atunci, să ne străduim!

— Cât despre tâlharul acela înfricoşător, să ştiţi că a produs impresie. Iar aici am contractul cu magazinul universal. E primul nostru succes, Henri.

În birou intrară doi tineri foarte modest îmbrăcaţi.

— Sunt prietenii mei. Permiteţi-mi, domnule Kocek, să vi-i prezint. Acesta-i Dominique (Borrault arătă spre cel blond şi înalt). Da fapt este grafician, dar se pricepe la toate. Are temperamentul lui Benvenuto Cellini. Iar el e Claude Gaumier. Borrault puse mâna pe umărul unui tânăr bine făcut, solid şi cu nişte pumni uriaşi. Cu acest monstru trebuie să fii precaut şi asta nu numai pentru faptul că e un boxer de mâna întâi, dar şi pentru că e caricaturist. Claude era foarte oacheş şi avea un păr bogat şi creţ ca al negrilor.

— Încântat de cunoştinţă. Luaţi loc, vă rog. Vasili se simţea bine în societatea acestor tineri inimoşi. Cred că

Henri v-a spus că de-abia începem treaba şi că în prezent nu avem nimic, nici comenzi, nici perspective. Dar suntem optimişti; ne bizuim pe forţele noastre şi pe talentul vostru. La urma urmei, vrem să facem reclamă pentru alţii şi n-o să putem face reclamă pentru noi? La început nu vă pot oferi mai mult de patru sute de franci pe lună. Mai târziu, pe măsură ce firma va prospera, va creşte şi suma. De conducerea generală a atelierului se va ocupa Henri Borrault. Sper că sunteţi de acord?

— Complet de acord, răspunseră băieţii într-un glas.

— Puteţi începe lucrul chiar de azi!

Reclama pentru cinematograf a fost gata la termenul stabilit. Văzând în atelier panorama unui oraş oriental, scăldat în lumina trandafirie a lunii, Vasili nu-şi crezu ochilor, Gaumier realizase figurile parizienilor într-o manieră puţin grotescă, şarjată. Într-un fel apăreau cam bizare, dar pe undeva te impresionau. Fiecărui om care intra în sală i se oferea posibilitatea să uite de proza vieţii, să se desfete în atmosfera aceasta exotică şi să trăiască marea aventură. Alături era gata şi schiţa vitrinei pentru secţia de mobilă a magazinului. Murdari de vopsea, veseli şi plini de însufleţire, pictorii priveau nerăbdători spre Vasili.

— După părerea mea, e foarte bine. Vă felicit, spuse el, aşezându-se pe un taburet. Lucrările trebuie duse şi trebuie început montajul. Diseară vom vedea ce impresie vor produce ele asupra publicului.

Vasili se întorcea în biroul său.

În ultimele zile, Joubert nu apăruse pe la agenţie. Părea că afacerile nu-l mai interesau deloc. Indiferenţa lui îl cam îngrijora pe Vasili. Ce-i asta? Oboseală, gelozie, neîncredere în succes? Omul acesta condusese singur timp de mulţi ani agenţia, aducând-o în pragul catastrofei. A renunţat la tot şi acum, aşa, dintr-o dată,

apare un străin care o transformă după capul lui...

Vasili ridică receptorul.

— Bună ziua, Joubert, sunt eu, Kocek. Nu, nu s-a întâmplat nimic... Aşa am şi bănuit că nu te simţi bine. Sper că nu e nimic serios? Treburile? Cum să spun, în general merg. Mâine vom cunoaşte primele rezultate, o să aflăm ce părere va avea publicul despre reclama noastră voluminoasă... O notiţă în ziar? Ar fi minunat! Dacă nu e greu, atunci, te rog, aranjează treaba asta. La revedere şi grabnică însănătoşire.

Seara, Vasili şi pictorii se îndreptară spre clădirea cinematografului. Încă de departe văzură o mulţime de oameni care se înghesuiau în faţa vitrinei puternic luminate. Stând deoparte, urmăreau cum creşte mulţimea privitorilor. Apăru un agent de poliţie, se uită şi el la vitrină şi apoi zâmbi.

— Asta este deja un succes, şopti Dominique.

— Domnule Kocek, spuse încet Henri, mi se pare că e... şi arătă spre un domn înalt, zvelt, într-un palton la modă, fără pălărie, care se apropie în momentul acela de vitrină. Da, era Joubert. Stătu câteva minute, se uită la vitrină şi pe urmă porni încet pe stradă. Vasili îl însoţi din priviri.

— Haideţi la magazin, zise el.

Şi cu toate că vitrina magazinului nu era cu nimic inferioară celei de la cinematograf, în faţa ei se opreau puţini trecători.

— Curios, ce s-o fi întâmplat? Prin ce se explică lipsa de interes pentru lucrarea noastră? întrebă întristat Borrault.

— E normal: seara, în faţa cinematografului, totdeauna e lume mai multă. Şi pe urmă, să nu uităm nota de exotism. Cred că în faţa vitrinei cu mobilă, ziua va fi mai multă lume decât acum. Dar fii atent, dragul

meu Henri, nu prea există trecători care să nu privească şi să nu zâmbească. Şi pe urmă, oamenii nu-şi cumpără mobilă în fiecare zi, spuse Vasili.

— Poate că aveţi dreptate, domnule, dar eu mă aşteptam la un efect mai mare.

— Despre efect o să vorbim atunci când proprietarii de magazine şi cinematografe vor sta ore în şir la uşa agenţiei ca să ne comande reclame, glumi Vasili. Acum să ne ducem la cel mai apropiat restaurant şi să sărbătorim primul nostru mic succes.

Tinerii nu se lăsară prea mult rugaţi. Ar fi fost gata să stea în restaurant până dimineaţa, dar Vasili era grăbit.

Chemă chelnerul, plăti şi se ridică.

— Trebuie să plec afară din oraş, explică el. Pictorii îşi conduseră patronul până la locul unde era parcată maşina.

— De ce locuiţi atât de departe? Cunosc în cartierul nostru locuinţe de închiriat foarte confortabile.

— V-aş rămâne recunoscător dacă mi-aţi recomanda ceva, bineînţeles la un preţ convenabil, spuse Vasili, luându-şi rămas bun de la pictori.

Peste două zile, spre seară, Vasili trecu pe la proprietarul cinematografului la care rula „Hoţul din Bagdad“ şi ceru permisiunea să scoată reclama din vitrină.

— S-o scoateţi? De ce? întrebă acesta mirat.

— Vă amintiţi probabil că v-am instalat-o gratuit, ca să vă dovedesc eficienţa ei. Cred că ţelul a fost atins şi nu văd ce sens ar mai avea să v-o las!

— Nu vă dau voie s-o scoateţi! Proprietarul cinematografului era vădit iritat. Filmul va mai rula cel puţin o săptămână.

— Mă tem că nu e în puterea dumneavoastră să ne interziceţi acest lucru. Nu avem contract! De fapt, dacă

doriți să folosiți serviciile firmei noastre...

— Cât ați cere?

— Trei mii de franci până la sfârşitul prezentării filmului.

— Ați înnebunit? Alaltăieri ați cerut o mie două sute de franci.

— În orice comerț cererea naşte oferta. Alaltăieri nimeni nu ştia de existența noastră, iar azi întreg Parisul doreşte să folosească serviciile noastre. Pentru că ne-ați permis să montăm panoul în vitrina cinematografului dumneavoastră, firma e gata să vă facă o reducere substanțială: două mii de franci. Niciun ban mai puțin!

Proprietarul cinematografului numără în tăcere suma şi întrebă încruntat:

— Îmi dați o chitanță sau semnăm un contract?

— Cum doriți!

În ceea ce priveşte „întreg Parisul“, Vasili exagerase. Dar zvonul despre succesele noii agenții se răspândise prin oraş foarte repede şi comenzile se înmulțeau.

Telefonul de la birou suna fără încetare, veneau reprezentanți ai sălilor de cinema, ai magazinelor. Pe toți îi interesa o singură chestiune: s-ar putea executa o reclamă voluminoasă pentru cutare sau cutare film, pentru cutare ori cutare articol? Printre clienți se aflau chiar şi brutari, negustori de galanterie, de peşte... În câteva zile agenția „Joubert et Comp.“ încheie douăzeci şi şase de contracte, încasând numai ca avans peste patru mii de franci.

Pictorul Henri Borrault puse problema extinderii atelierului. Dar Vasili nu se grăbea, primea numai comenzile mai interesante şi avantajoase. Refuzul câtorva comenzi servi drept reclamă pentru firmă. Vasili nu-şi dădea încă bine seama dacă e vorba de un succes de durată sau de un „boom“ momentan, aşa cum se

întâmpla adesea în Franța; şi nu numai acolo. Adevăratul succes veni de-abia după ce amenajară vitrina unui alt cinematograf, unde se reluase cunoscutul film al lui René Clair „Sub acoperişurile Parisului“. Pictorii executaseră reclame cu atâta gust şi cu atâta dăruire, de parcă ar fi lucrat la un spectacol la care ţineau mult. Parisul, acest oraş splendid şi puţin trist, cu străduţele lui vechi, cu acoperişuri de ţiglă şi cu mulţimea de curţi înguste, reînvia parcă sub penelul lor. Şi judecând după felul în care parizienii se duceau seara, atunci când se aprindeau luminile, în pelerinaj la cinema, decoratorii reuşiseră să surprindă esenţa şi atmosfera acestui film înţelept şi plin de finețe.

Un ziar serios consacră un articol destul de mare lucrărilor semnate de pictorii firmei „Joubert et Comp.“ Remarcând meritele filmului, „cuceritor prin simplitate, lirism şi prin oglindirea realistă a vieţii”, autorul articolului menţiona că „s-au găsit tineri artişti talentaţi, grupaţi în jurul agenţiei de publicitate «Joubert et Comp.», care, prin modul lor propriu de a aranja vitrina cinematografului unde rulează acest film excelent, au reuşit să redea tot farmecul peliculei respective. Trebuie spus că activitatea agenţiei «Joubert et Comp.» merită în general să fie lăudată. Se poate afirma, fără exagerare, că această agenţie tânără a spus un cuvânt nou în domeniul reclamei franceze. Bunul gust, inventivitate şi execuţia ireproşabilă fac ca pictorii care lucrează aici să ridice reclama la rangul de artă. Le urăm noi succese!“ Articolul era semnat: Jules Saryan.

Mai bine nici că se putea! Vasili nu ştia însă dacă articolul apăruse ca urmare a intervenţiilor lui Joubert sau reprezenta opinia personală a unui ziarist.

Pierzându-se în presupuneri, nu mai avu răbdare şi telefonă asociatului său.

— Dumneata ai citit articolul despre noi?... Excelent, nu-i aşa?... Mulţumesc mult... După un asemenea articol, mai ales că a fost publicat într-un ziar serios, afacerile vor prospera şi ne vom putea extinde fără prea multe riscuri... Cum adică, n-ai niciun amestec?... Întreb pentru că dumneata voiai să aranjezi aşa ceva... În cazul ăsta e şi mai bine, înseamnă că meritătm într-adevăr atenţia presei... Mă bucur să aud că te însănătoşeşti, sper să ne vedem curând la birou... Într-adevăr, e mult de lucru...

„Mai există şi minuni pe lumea asta, îşi zise Vasili. Un ziarist ne face reclamă fără să aibă vreun interes!...“

În timpul zilei, Borrault trecu pe la el.

— V-am făgăduit că vă voi ajuta să găsiţi un apartament confortabil şi cred că pot să-mi ţin promisiunea. În Sacré-Coeur se închiriază o locuinţă de trei camere la etajul patru. Vreţi s-o vedeţi?

— Bineînţeles!

— Dacă sunteţi liber, am putea să ne ducem chiar acum!

— Mergem!

Nici nu trecură bine pragul clădirii în care se allau multe birouri comerciale, că imediat îşi făcu apariţia o femeie grasă, cu obrajii rumeni şi cu o boneţică pe cap. Să fi avut vreo cincizeci de ani.

— Aaa, tu eşti, Henri? Cum se mai simte maică-ta?

— Mulţumesc, mai bine, mătuşă Eugènie. De când am serviciu, s-a mai liniştit. Acesta este patronul meu, domnul Kocek. Dacă n-aveţi nimic împotrivă, ar vrea să vadă apartamentul 36 de la etajul patru.

— Cum să am ceva împotrivă? D-aia există locuinţe, ca să fie închiriate unor locatari cumsecade. Stai, să iau cheile...

Urcând scările, tuşa Eugènie pălăvrăgea întruna.

— În imobilul nostru, domnule, sunt numai oameni onorabili. Până acum nu s-a întâmplat niciodată ca cineva să întârzie cu plata chiriei. De optsprezece ani de când lucrez aici nu a existat nicio neînțelegere. Şi mama a fost portăreasă tot aici. Apartamentul 36 este unul dintre cele mai bune. Trei camere mari cu ferestrele spre răsărit, o bucătărie încăpătoare, dependințe...

— Încălzire centrală şi baie are? Vasili ştia cu precizie că în casele pariziene nu prea există asemenea confort, dar voia să întrerupă pălăvrăgeala portăresei...

— Vai, domnule! Dacă sunteți mai demult la Paris, trebuie să ştiți că doar în cartierele luxoase există locuințe cu încălzire centrală şi mai ales cu baie şi că astea costă foarte scump. Şi-apoi ce nevoie ai la Paris de încălzire centrală? Slavă Domnului, la noi nu e Polul Nord pe unde se plimbă urşii albi. Până acum, apartamentul a fost locuit de un om foarte influent şi bogat din Alger. Nu ştiu ce era – prinț sau altceva, dar era foarte mulțumit. Avea şase servitori şi nu ieşea niciodată fără gardă personală. Se zvonea că are în Alger un harem cu o mulțime de femei frumoase. Orice ați zice dumneavoastră, domnule, dar asta e sălbăticie!

Locuința era într-adevăr confortabilă şi frumos mobilată. Şi prețul însă era frumos! Şase sute de franci pe lună.

După felul în care îi lăudase portăreasa apartamentul, Vasili îşi dădea seama că nu trebuie să conteze pe nicio reducere şi, de aceea, nu se mai tocmi.

— Vin mâine cu soția şi, dacă îi place, îl închiriem, zise el după ce văzu totul.

Lizei îi plăcu locuința; o atrăgea mai ales căminul. Se şi vedea parcă: afară e vreme mohorâtă, iar ea, seara, îl aşteaptă pe Vasili cu o carte în mână, privind din când în când lemnele cuprinse de flăcări care vor trosni vesel

în vatră.

— Apartamentul este excelent, dar preţul... zise ea.

— Parisul merită sacrificii, îi răspunse Vasili zâmbind şi o anunţă pe tuşa Eugènie că-l închiriază.

Întorcându-se seara acasă, Vasili şi Liza dezbătură o chestiune importantă: cum să-şi ia rămas bun de la cunoştinţele lor din orăşel, oameni faţă de care erau atât de îndatoraţi.

— Crezi că trebuie neapărat să-i invităm la masă? întrebă Liza.

— Ce înseamnă „neapărat“? Putem să ne mărginim şi la o vizită de politeţe – la revedere, am plecat! E necesar însă ca oamenii aceştia să ne păstreze o amintire bună. Cine ştie cum se vor desfăşura lucrurile în viitor, poate că o să mai avem nevoie de prietenii noştri din provincie.

Comandară masa la restaurantul domnului Durand. Îi poftiră pe toţi cunoscuţii: primarul, preotul, şeful poliţiei, Renard şi chiar pe Durand. De data aceasta, i-au invitat cu soţiile.

Aducând onorurile cuvenite calităţii vinurilor, bărbaţii se ameţiseră puţin. Limbile se dezlegaseră şi toţi, de-a valma, doreau să spună ceva plăcut lui Kocek şi simpaticei sale soţii. Cel mai zelos era François Renard.

— Recunoaşteţi că am fler la oameni! A fost de ajuns să vorbesc o singură dată cu domnul Kocek ca să văd ce fel de om este! Şi mai recunoaşteţi că eu l-am convins să rămână în oraşul nostru. În sănătatea dumitale, dragă domnule Kocek! Grăsanul se ridică cu paharul în mână. Vă urez mult succes! Nădăjduiesc ca prietenia noastră să nu ia sfârşit odată cu ziua de azi. Oricând, în orice împrejurare, puteţi conta pe mine şi pe prietenii mei!

— François are dreptate, zise primarul. Dumneavoastră, domnule Kocek, vă puteţi bizui

totdeauna pe sprijinul nostru. Cu toate că oraşul acesta e mic, oamenii lui au un suflet mare!

— Domnul Kocek este un bun creştin, spuse preotul.

Chiar şi şeful poliţiei, de felul lui zgârcit la vorbă şi cam posac, dădu frâu liber sentimentelor şi începu să facă o întreagă teorie cum că el personal este totdeauna destul de circumspect faţă de străinii care locuiesc în Franţa; în ceea ce îl priveşte însă pe domnul Kocek, pe care-l respectăm cu toţii, dânsul constituie o fericită excepţie, fiind o persoană în care poţi avea deplină încredere. Asemenea oameni ca domnul Kocek nu fac prostii şi nu se ocupă de politică. În încheiere declară că are o surpriză plăcută pentru domnul şi doamna Kocek: la propunerea şi stăruinţele domnului primar, direcţia poliţiei a răspuns afirmativ la cererea domnului Kocek şi a hotărât să-i elibereze un carnet de rezident permanent în Franţa, cu excepţia teritoriilor de peste mări.

Ultimele cuvinte ale şefului poliţiei au fost întâmpinate cu aplauze unanime şi cu clinchet de pahare.

Duminică în zori (oraşul mai dormea încă), Vasili şi Liza plecară la Paris.

CAPITOLUL IV

67În fiecare dimineaţă, Vasili şi Liza răsfoiau cu înfrigurare ziarele. Chioşcurile pariziene aveau, bineînţeles, şi *Izvestia* şi *Pravda*; ei însă aruncau asupra lor doar o privire lacomă, neavând curajul să le cumpere.

Faptul că Vasili vorbea ruseşte era cunoscut (se ştia că trăise câţiva ani cu părinţii în Rusia), totuşi nu voiau să rişte.

Citeau presa franceză, germană şi engleză (pe atunci doar Liza ştia bine engleza). Fireşte că nu se autoamăgeau, înţelegeau foarte bine că diferitele comunicate oficiale nu dezvăluie nici pe departe acele resorturi tainice care pun în mişcare politica ţărilor europene. Până una-alta însă, nu aveau alte mijloace de informare mai bune şi asta i-a obligat un timp să se mulţumească cu ştirile din ziare. Voiau însă să cunoască cât mai multe amănunte şi mai ales informaţii exacte pentru că în acea perioadă, ca niciodată, evenimentele se desfăşurau într-un ritm rapid şi alarmant.

Toţi oamenii, până şi cei care se ţineau departe de politică, îşi dădeau seama că la Lausanne, conferinţa de dezarmare, organizată în 1932 de marile puteri cu unicul scop de a distrage atenţia popoarelor de la pericolul războiului ce se apropia, suferise un fiasco total. Reprezentanţii Japoniei, şi Germaniei, două ţări

potenţial aliate în viitor, au manevrat cât au putut şi, în ultimă instanţă, Japonia a ieşit din Liga Naţiunilor, iar reprezentantul Germaniei a părăsit Conferinţa.

Germania ceruse până atunci cu insistenţă revizuirea tratatului de la Versailles, punând accentul asupra dreptului pe care-l are de a se înarma la fel ca şi celelalte state. Se crea în felul acesta impresia că membrii Ligii Naţiunilor se adunaseră la Lausanne nu în scopul de a găsi un drum spre pace, ci pentru a căuta căi cât mai facile pentru înarmare.

Ca să-şi justifice atitudinea, germanii se refereau la sentimentul de mândrie naţională. Oricât ar părea de straniu, dar pretenţiile militare ale acestei ţări învinse găsiseră ecouri favorabile în rândul majorităţii aliaţilor din Antantă.

Statele Unite sprijineau pe faţă, fără nicio rezervă, revendicările germane. Mai mult chiar, guvernul american recomandase Angliei să susţină Germania şi căuta să exercite presiuni asupra Franţei pentru ca aceasta să nu se opună. Cât îi priveşte pe italieni, ei erau vădit de partea Germaniei.

Dar Franţa nu era încă o parteneră docilă a Statelor Unite. Înţelegând pericolul pe care îl reprezenta înarmarea Germaniei şi faptul că rediscutarea tratatului de la Versailles nu va putea fi oprită, primul ministru Herriot încerca cu disperare să amâne această revizuire.

La rândul lor, germanii căutau să adoarmă vigilenţa oamenilor politici din Franţa, făcând tot felul de referiri la primejdia revoluţiei comuniste. În timp ce cancelarul von Papen propune Franţei alianţa, Marele Stat-Major, ministrul de război Schleicher şi ministrul de externe von Neurath susţin din toate puterile ideea tratatului cu U.R.S.S. Dacă aliaţii nu vor accepta revizuirea tratatului de la Versailles, înjositor pentru „Marea Germanie“, şi

nu vor acorda Germaniei drepturi egale la înarmare „atunci nemților nu le va rămâne – afirmau ei – decât o singură soluție: tratatul de prietenie cu Uniunea Sovietică.

Manevra aceasta simplă reuşi. Statele Unite şi Anglia începură să învinuiască guvernul francez de lipsă de maleabilitate şi avertizau fără înconjur că, datorită intransigenței sale, Franța riscă să rămână izolată.

Pe aceşti politicieni lipsiți de orizont nu-i deranja deloc faptul că politica externă a Germaniei era dirijată de preşedintele puternicului „club al baronilor“ din Berlin, von Papen. Activitatea lui scandaloasă din trecut devenise de domeniul public. Tânăr, suplu, cu ochi albaştri, şiret, înclinat spre intrigi, von Papen fusese numit, în ajunul primului război mondial, ataşat militar la Washington. Războiul l-a găsit în America de Sud, unde a desfăşurat o activitate intensă. Cu ajutorul datelor transmise de el, amiralitatea germană a reuşit să scufunde numeroase convoaie maritime ale aliaților.

O figură nu mai puțin odioasă era şi omul de încredere al cancelarului, ministrul de externe, baronul von Neurath, un bărbat gras şi greoi, care doar la prima vedere părea flegmatic şi somnoros. Despre activitatea lui la Roma, unde fusese ambasador, circulau numeroase zvonuri. Mai precis, se spunea că în seiful ambasadei germane a existat la un moment dat o servietă de piele în care se găseau documente secrete cu privire la relațiile dintre ambasador şi cunoscuți oameni politici din Italia. Se afirma de asemenea că Mussolini era la curent cu acest fapt. Informat că agenții lui Mussolini se pregăteau să sustragă servieta cu prețioasele hârtii, von Neurath s-a străduit să dejoace planurile ducelui. Ambasadorul a înlocuit respectivele documente cu file albe şi a dat posibilitatea hoților să

pătrundă fără nicio dificultate în clădirea ambasadei, să deschidă seiful şi să ia servieta de piele. La ora două noaptea, câțiva funcționari ai ambasadei i-au reținut pe infractori. La controlul făcut s-a dovedit că unul era locotenent de poliție, iar celălalt comisar. În felul acesta, ambasadorul a avut un motiv palpabil ca să facă a doua zi un mare scandal autorităților italiene...

Vorbind la radio în ziua de 26 iulie 1932, ministrul de război al Germaniei, Schleicher, declara că, din acel moment, țara sa nu mai are nevoie de nicio aprobare din partea nimănui şi că va avea singură grijă de propria ei securitate. Iar cancelarul von Papen le-a spus fără înconjur ziariştilor că armata germană va fi dotată cu armament modern. Această declarație a produs o furtună de proteste în Franța. François Poncet, ambasadorul Franței la Berlin, ceru, în numele guvernului său, explicații. Drept răspuns, Hitler, bizuindu-se pe sentimentele şovine ale germanilor, porni o campanie zgomotoasă împotriva „umilitorului dictat de la Versailles...“

Serios îngrijorat de lipsa lui de activitate, tocmai în momentul agravării situației internaționale, Vasili nu ştia ce trebuie să întreprindă. Din motive necunoscute, nu primise niciun fel de instrucțiuni. Pierzându-şi răbdarea, expedie o scrisoare în Cehoslovacia, pe adresa „tatălui“ său. Descriind amănunțit viața pe care o ducea la Paris în calitate de coproprietar al unei agenții de publicitate, el aminti în trecere şi câteva evenimente internaționale, plângându-se de inactivitatea sa forțată. Bineînțeles, textul era conceput într-un limbaj esopian, dar totuşi destul de limpede.

În scrisoarea de răspuns, „tata“ îşi manifesta satisfacția sa şi a tuturor rudelor pentru faptul că Jaroslav a ajuns, în fine, la Paris, ceea ce însemna

într-un fel începutul succesului. Cu toţii se bucură, de asemenea, de reuşita lui în afaceri. „Tata“ îi recomanda insistent să extindă activitatea agenţiei, să se străduiască să-şi stabilească legături comerciale cu alte ţări, în special cu Germania şi Anglia; dacă va fi posibil, chiar şi cu America. Ar fi bine de-ar izbuti să pătrundă cu ideile sale noi în însăşi ţara reclamei! În cazul că va găsi clienţi serioşi, n-ar fi rău să aibă acolo propriii săi reprezentanţi. Cel mai important e să intre în relaţii comerciale cu oamenii necesari şi mai ales cu personalităţi influente. Jaroslav trebuia să înţeleagă un adevăr elementar: fără sprijinul lor nu va putea conta pe marile succese băneşti plănuite. La sfârşitul misivei, „tata“ scria: „Ar fi bine, de asemenea, ca Marianna să profite de şederea voastră la Paris şi să urmeze cursurile la Sorbona. Cunoştinţele căpătate acolo îi vor folosi în viitor...“

Citind scrisoarea, Vasili căzu pe gânduri. Probabil că cei de acolo văd mai bine lucrurile... Va trebui, într-adevăr, să-şi extindă activitatea şi să înceapă să abordeze străinătatea. De înţeles este şi dorinţa „tatii“ care îl îndemna să facă cunoştinţă cu potentaţii vremii. Se va executa!

Dar e greu să duci la îndeplinire o astfel de hotărâre. Unde şi în ce fel îi va putea găsi pe aceşti oameni ca să-i poată cunoaşte îndeaproape? Fiind, de fapt, stăpân deplin al agenţiei, devenită la modă în ultimul timp, Vasili se întâlnea cu mulţi parizieni; aceştia erau însă doar comercianţi, proprietari de întreprinderi sau reprezentanţii lor, pe care îi interesa un singur lucru: comerţul, desfacerea, reclama. Nu avea rost să-şi piardă vremea cu ei.

Se gândi la unul din mijloacele de a lega cunoştinţe cu oamenii necesari: biserica. Apropo, n-ar fi rău să fie

socotit drept un om foarte credincios. Aflând de la portăreasă adresa bisericii parohiale a Sfântului Bartholomeu, într-o seară se hotărî să se ducă acolo. În biserică nu erau decât câteva bătrânele îmbrăcate în negru. Deşi nu sesizase nimic precis, Vasili simţea că venirea lui nu trecuse neobservată. Îndreptându-se spre altar, îngenunchie şi începu să se roage cu mult zel.

Când să se ridice, văzu în faţa lui un preot în vârstă.

— Bună seara, domnule, îl salută acesta cu multă amabilitate. Dacă nu mă înşel, vă văd pentru prima oară în parohia mea.

— Binecuvântaţi, părinte! Vasili plecă capul şi după ce preotul îşi termină benedicţiunea răspunse: aveţi dreptate, m-am mutat în cartier de câteva zile şi m-am grăbit să vin încoace ca să vă rog să-mi fiţi duhovnic.

— Bucuros... Judecând după accentul dumneavoastră, sunteţi străin?

— Sunt supus al Republicii Cehoslovace, de naţionalitate slovac, de religie catolică. Mă ocup de comerţ, sunt coproprietarul unei agenţii de publicitate. Căsătorit, Dumnezeu nu mi-a dat copii, locuiesc prin apropiere...

Preotul scoase din buzunar un carneţel şi, notând adresa noului enoriaş, spuse:

— Dumneavoastră şi soţia dumneavoastră, dacă e catolică, puteţi să vă spovediţi la mine în fiecare marţi, joi şi duminică, după slujbă.

Vasili mulţumi, aruncă în tavă o hârtie de cinci franci şi părăsi biserica.

Zilele treceau unele după altele. Charles de la Grammont, directorul-coordonator al magazinului pentru care agenţia aranjase vitrina, voia să încredinţeze firmei „Joubert et Comp.“ o altă comandă. De aceea îi telefonă lui Vasili şi-l rugă să treacă pe la el pentru o

discuție de afaceri.

— Trebuie să recunosc, spuse el, după ce îl invită să ia loc în fotoliul din fața biroului, că reclamele dumneavoastră s-au dovedit foarte bune. Publicului îi place vitrina aceasta nouă, frumoasă dar... De la Grammont făcu o pauză. Dar noi cheltuim prea mulți bani pentru reclamă. Suntem nevoiți să schimbăm destul de des vitrinele, obligatoriu o dată pe lună. Vă mărturisesc că e o distracție cam scumpă. V-am invitat ca să mă sfătuiesc cu dumneavoastră. Nu s-ar putea realiza un decor permanent, în care doar detaliile să fie schimbate?

— Cred că s-ar putea. E drept, o să vă coste mai mult, dar vă veți scoate cheltuielile cu vârf şi îndesat. Dați-ne câteva zile şi vă aduc o schiță împreună cu un deviz estimativ.

— Excelent! E plăcut să ai de-a face cu un om care te înțelege din prima clipă.

În timp ce-şi lua rămas bun, Vasili zări lângă fereastră o rachetă de tenis.

— Jucați tenis, domnule? întrebă el.

— Am cinstea să fiu vicepreşedinte al unui club unde lumea este pasionată după tenis, răspunse de la Grammont.

— Vă invidiez! Vasili oftă. De un an n-am mai ținut o rachetă în mână.

— Asta n-are nicio importanță! Vă puteți recăpăta repede forma! Doriți să facem împreună o partidă?

— Cu multă plăcere. La mine acasă eram socotit cândva un bun jucător. De câteva ori am câştigat şi premii. Acum, vedeți...

— Dacă puteți, atunci mâine, la şase după-amiază. Vă aştept la club. Spuneți-vă la intrare doar numele, portarul va fi anunțat. Cunoaşteți adresa?

— Din păcate, nu! De fapt, sunt un provincial. De la Grammont scrise adresa clubului şi întinse foaia lui Vasili.

În drum spre birou, Vasili cumpără cea mai scumpă rachetă de tenis. Toate îi merseseră din plin în ziua aceea. Comanda pentru amenajarea tuturor vitrinelor marelui magazin nu era numai o afacere convenabilă, care încărca aproape complet cu lucru atelierul, ci însemna şi o excelentă reclamă pentru firmă. Iar accesul la clubul sportiv îi va permite să-şi lărgească cercul de cunoscuţi. Totul e dacă va reuşi să joace într-atât de bine, încât să atragă atenţia asupra sa. Nimeni nu vrea să-şi piardă timpul cu un jucător slab...

La birou Vasili îl găsi pe Joubert. Observând succesele indiscutabile ale agenţiei şi, mai ales, beneficiile care creşteau cu fiecare zi, Joubert începuse să vină cu regularitate la birou; la fel ca şi înainte însă, nu se amesteca în nimic. Doar uneori mai cobora în atelier şi stătea de vorbă cu decoratorii.

Vasili îi relată asociatului său convorbirea avută cu directorul-coordonator al magazinului.

— Atelierul nostru va avea permanent de lucru, astfel că putem să ne gândim liniştiţi la noi comenzi. Poate chiar şi de peste hotare...

Joubert se ridică de pe scaun şi prinse a se învârti prin birou, fluierând încetişor o arie dintr-o operetă.

— Ştii, dragă Kocek, dumneata ai un mare talent de organizator. Iar eu, fără să fiu profet, îţi prezic un viitor strălucit. Crede-mă, peste câţiva ani o să învârţi afaceri grandioase.

— Mulţumesc. Dar de ce să le învârt singur şi nu împreună cu dumneata?

— La ce să-ţi folosesc eu? Când vei cunoaşte toate dedesubturile Parisului, nu cred că vei mai avea nevoie

de mine...

Aşadar, aici era cheia misterului: frica de a rămâne din nou singur, teama de a pierde iarăşi totul. Vasili nu-şi lăsă asociatul să termine ce avea de spus.

— Eu îţi voi fi recunoscător până la sfârşitul vieţii, zise el. De n-ai fi fost dumneata, nu mai vedeam eu Parisul!... Hai, mai bine, să discutăm despre altceva. Luna trecută am câştigat patruzeci şi trei de mii de franci. Acum ne putem permite să cumpărăm utilaje noi, sunt în tratative cu proprietarul imobilului vecin ca să închiriem subsolul pentru extinderea atelierului, dar mai raţional ar fi să-l mutăm afară din oraş, acolo chiria e mai mică. Biroul de proiectări, cu Borrault şi Dominique, vor rămâne aici, iar lui Gaumier îi putem încredinţa conducerea atelierului. Apropo, dumneata nu crezi că ar fi timpul să mărim lefurile pictorilor?

— De-abia le-am mărit...

— La început, ei au fost de acord să lucreze pentru o sumă derizorie. Înţelegeau că nici noi nu aveam nimic. N-au protestat! Apoi lui Dominique şi lui Gaumier le-am dat câte o mie de franci, iar lui Borrault, ca pictor-principal, i-am făcut o mie cinci sute de franci pe lună. Lucrează bine băieţii şi un gest frumos din partea noastră îi va bucura.

— N-am nimic împotrivă, numai că nu trebuie să-i răsfăţăm! Oamenii de teapa lor nu ştiu ce-i recunoştinţa! Oricât le-ai da, ei tot vor socoti că le exploatezi munca. Aş vrea să-ţi reaminteşti că până nu demult, eu, ca proprietar, încasam doar o mie, o mie două sute de franci pe lună.

— Acum ai posibilitatea să încasezi trei mii de franci.

— Crezi că asta nu va înrăutăţi situaţia financiară a firmei? Joubert rămase cu privirea aţintită spre asociatul său.

— Defel! Capitalul nostru de bază a depăşit o sută de mii de franci, aşa că nu mai avem nevoie de credit bancar. În consecinţă, am scăpat de dobânzi. Dacă nu se va întâmpla ceva neobişnuit şi vom reuşi să primim comenzi din străinătate, cred că într-un an vom ajunge la cel puţin un sfert de milion. Calculând, bineînţeles, şi investiţiile!

— Kocek, eşti pur şi simplu un geniu!... În zece ani cât am muncit aici, nu mi-am putut permite niciodată să ridic atâţia bani pentru cheltuielile mele personale... Cât priveşte propunerile dumitale în legătură cu mutarea atelierului afară din oraş şi cumpărarea de utilaje – fă cum crezi de cuviinţă!...

Seara, întorcându-se acasă, Vasili o ridică în braţe pe Liza şi începu să se învârtă cu ea prin cameră.

— Află, bătrânico, aşa cum zic strategii, că toate se desfăşoară conform planului dinainte stabilit!

— Dă-mi drumul, dă-mi drumul, nebunule! Mă crezi cumva o fetiţă?... Am ameţit!

— În curând o să ameţim mult mai rău.

— De ce?

— Mâine dau un examen! Scoase racheta din husă şi începu s-o agite în aer

— Nu înţeleg nimic!

— O să încerc cu racheta asta să deschid o uşă ferecată cu şapte lacăte. Pe scurt, directorul-coordonator al magazinului universal, care e şi vicepreşedinte al unui club sportiv privilegiat, m-a invitat pentru mâine la o partidă de tenis. Dacă voi reuşi să demonstrez că ştiu să joc, poţi socoti misiunea dată de „tata“ ca îndeplinită. La clubul acesta se adună protipendada. Nu se poate ca printre toţi aceşti oameni să nu găsesc eu şi nişte persoane interesante.

— Am şi eu o veste bună. Am primit aprobarea să

frecventez cursurile facultății de orientalistică de la Sorbona.

— Bravo! Dar un meci de tenis e mult mai greu decât o lecție la Sorbona. Unde aş putea să mă antrenez vreo două ore? Să ies din oraş?

— Păi, se întunecă...

— Ştii ce? Ce-ar fi să mă joc puțin cu mingea... pe-aici prin casă? Mâine dimineață însă, cât mai devreme, ieşim, totuşi, undeva afară din oraş. Măcar un pic, să-mi intru în mână.

*

Cu toate că Vasili spera să cunoască la club oameni utili, el înțelegea că lucrurile nu vor fi chiar atât de simple. Momentul era prost ales: Gorgulov, un emigrant alb, îl asasinase pe Paul Doumer, preşedintele republicii.

Atitudinea față de străini – şi îndeosebi față de cei de origine slavă – se înăsprise. În cercurile reacționare de dreapta se vorbea tot mai serios despre expulzarea din țară a tuturor străinilor, în primul rând a celor de culoare şi a slavilor, care „s-au înmulțit prea mult în Franța“. Ziarele de dreapta publicau zilnic articole foarte violente împotriva emigranților albi, care au răsplătit cu nerecunoştință ospitalitatea şi generozitatea francezilor.

Fireşte că slavului Jaroslav Kocek i-ar fi fost greu să conteze pe o primire amicală din partea membrilor acestui club sportiv aristocratic. Dar n-avea ce să piardă şi nici nu exista altă soluție. De aceea trebuia, cu orice preț, să producă o impresie dintre cele mai favorabile.

Pe Vasili nu-l interesau emigranții albi care inundaseră Franța. Îi socotea nişte cadavre vii, şterse din viață de istorie; din când în când însă, prin forța

împrejurărilor, trebuia să vină în contact şi cu ei.

Într-o zi, firma dăduse un anunţ la ziar pentru angajarea unor salahori. Se prezentaseră mai mulţi şomeri, printre care şi un fost gardist alb, un individ mustăcios, milităros, foarte prost îmbrăcat. Vasili intră în vorbă cu el – bineînţeles în franţuzeşte.

— Probabil că domnul a fost în trecut ofiţer? întrebă el şi, căpătând un răspuns afirmativ, se interesă cum o duce printre străini.

— Credeţi că oamenii se angajează ca salahori de prea mult bine? întrebă la rândul său mustăciosul. Avea o voce răguşită.

— E de presupus că în trecut n-aţi trăit prost.

— În trecut am avut cinstea să servesc în regimentul de cuirasieri de gardă, în gradul de căpitan de Stat-Major. De la tata moştenisem o moşie mare, iar de la o mătuşă bani, acţiuni şi alte hârtii de valoare.

— Ce convingeri aveţi? Nădăjduiţi într-un viitor mai bun?

— Le dau dracului de idei şi convingeri, răspunse cu ură fostul căpitan. Când îţi vinzi ultimul portţigaret de argint cu monogramă, darul mamei, şi când soţia mult iubită îţi pleacă cu altul care are bani în buzunar, vă încredinţez, domnule, că nu-ţi mai arde de convingeri... Idealurile şi convingerile sunt nişte născociri vulgare ale unor secături... Şi nici speranţe de viitor nu am! Toate vorbele cum că o să-i dăm jos pe bolşevici, şi o să ne întoarcem acasă, sunt un mit.

— Pentru lucru, adresaţi-vă pictorului-şef. Vasili îl lăsă pe emigrant să plece.

Seara, îl întrebă pe Borrault dacă l-a angajat pe rusul acela mustăcios.

— Nu, domnule, nici pe el, nici pe ceilalţi ruşi care au răspuns la anunţ nu i-am primit...

— De ce? Nu sunt lucrători buni?

— Ba da... Ca să vă spun sincer însă, îi disprețuiesc pe emigranții albi. Nouă, francezilor, aceştia ne amintesc de partizanii Bourbonilor, care au fost izgoniți din țară. De la astfel de oameni nu te poți aştepta la nimic bun. Ăştia n-au uitat nimic şi n-au învățat nimic...

Fix la şase, Vasili, îmbrăcat într-un costum uşor de sport, cu o valijoară elegantă în mână, îşi făcu apariția la intrarea clubului.

În momentul în care îşi declină numele, portarul în livrea cu fireturi se înclină respectuos şi-l anunță că domnul Kocek este aşteptat la terenul numărul doi.

Văzându-l încă de departe pe Vasili, Charles de la Grammont se grăbi să-i vină în întâmpinare:

— Dacă n-aveți nimic împotrivă, putem începe.

— Sunt gata imediat! Vasili se schimbă, luă racheta şi ieşi pe teren.

Jocul începu într-un ritm foarte alert. De la Grammont era un bun jucător. Din cauza emoției, loviturile lui Vasili nu erau precise. Greşea des.

Câştigând primul set, adversarul zâmbi cu îngăduință şi-i spuse:

— Nu fiți amărât! Eu sunt campionul de anul trecut al clubului şi, în general pierd foarte rar. Cred că vă dați seama că nu joc prost, spuse el şi râse mulțumit de sine.

Vasili tăcu.

În setul al doilea, Vasili, care se liniştise între timp, jucă aşa cum jucase cândva la Moscova, atunci când câştigase titlul de campion de tenis al clubului „Dinamo“. Sigur pe superioritatea sa, de la Grammont se arăta îngăduitor şi se purta degajat.

În spatele plasei de sârmă care împrejmuia terenul se adunaseră spectatori. Cineva spuse tare:

— Ia uitați-vă, domnilor! Un novice îl bate pe

vicepreşedintele nostru.

— Cine e? Are un serviciu puternic...

— E pentru prima oară aici. Un străin, probabil.

Vasili era în evident avantaj. Venise rândul lui de la Grammont să fie neliniştit. Spre sfârşit, acesta se pierdu şi Vasili, întărind atacul, nu-i lăsă timp să-şi revină.

După terminarea celui de al treilea set se auziră aplauze.

Jocul lui Vasili plăcuse celor care urmăriseră întâlnirea. Un bărbat înalt, slab, cu tâmplele încărunțite se apropie de el.

— Jean-Paul Marignet, se recomandă el, şeful cancelariei ministrului... Ați jucat excelent, domnule, şi ați cucerit admirația generală.

— Vă mulțumesc pentru cuvintele dumneavoastră măgulitoare. Cred că am avut noroc şi nimic altceva...

— Eu nu cred că este aşa! De fapt, e uşor de controlat. Norocul nu poate veni de două ori la rând din întâmplare. Sunteți de acord să facem patru seturi a câte cinci „game-uri“ fiecare?

— Consider o cinste pentru mine!... Peste vreo douăzeci de minute putem începe!

Întâlnirea începu după douăzeci de minute. Înțelegând că de succesul lui vor depinde multe în viitor, Vasili se concentră şi jucă foarte bine. Primul set îl câştigă el. Al doilea Marignet. Câştigând la rând două jocuri în setul al treilea, Marignet îşi permise o uşoară delăsare. Vasili profită imediat: câştigă două mingi contra serviciului adversarului, apoi jocul, şi conduse cu siguranță până în final. După ce-şi adjucă încă un set, partenerul îi strânse mâna.

Senzaționala victorie a noului venit asupra celui mai bun jucător al clubului produse o puternică impresie. Singurul care-l cunoştea personal pe Vasili era de la

Grammont. Consolat oarecum în urma înfrângerii lui Marignet, el dădea cu vădită plăcere explicații:

— Ooo, e un comerciant cu multă experiență şi un om bogat! Ați auzit desigur de agenția de publicitate „Joubert et Comp.“? Nu demult ziarele au scris din nou despre ea. Ei bine, dumnealui e acolo figura centrală. Adună banii cu lopata! Nu vor trece nici şase luni şi slavul acesta va deveni regele reclamei în Franța. Am semnat cu el un contract pentru amenajarea tuturor vitrinelor magazinului nostru.

— Nu-i acela care s-a făcut cunoscut cu reclama filmului „Sub acoperişurile Parisului“?

— Da, el e!

Vasili apăru în uşă. După un duş cald arăta înviorat şi bine dispus.

Marignet îl invită pe el şi pe alți membri ai clubului (era şi de la Grammont printre ei) să ia masa la un restaurant.

Lui Vasili îi atrase îndeosebi atenția unul din comeseni: vorbea limba franceză cu un accent foarte pronunțat. Mai târziu află că se numea Hans Weber şi era secretarul consulatului german la Paris.

Spre deosebire de majoritatea compatrioților săi, reci şi distanți, Weber era un interlocutor foarte sociabil şi vesel. Povestea întâmplări hazlii, glumea şi era primul care râdea tare, din toată inima, de propriile sale glume. Deodată, luându-şi o mină serioasă, se adresă lui Vasili care şedea în fața lui:

— Domnule Kocek, am avut onoarea să trăiesc un timp în țara dumneavoastră. Am încercat chiar să vorbesc limba, din păcate însă n-a prea ieşit nimic... Nu credeți că aceasta îmi dă dreptul să vă pretind primul joc, bineînțeles dacă veți fi dispus să înfruntați un jucător mai mult decât mediocru?

— Pe partener îl cunoşti numai în timpul jocului, răspunse Vasili.

— Fiţi atent, domnule Kocek, îl preveni de la Grammont, domnul Weber este un jucător excelent. Şi pe deasupra nici nu oboseşte, rezistă uşor la cinci seturi.

— Dacă fiecare dintre noi va dori să joace neapărat cu domnul Kocek, invitatul nostru va ieşi de aici sleit de puteri, obiectă Marignet. N-ar fi mai bine să organizăm un mic turneu cu prilejul apariţiei unui partener meritoriu? Ce părere are onorabilul nostru vicepreşedinte?

— Vicepreşedintele socoteşte că v-a venit o idee excelentă! Vom aranja cât mai repede un turneu de simplu, organizăm tragerea la sorţi...

— Şi stabilim trei premii pentru învingători, îl întrerupse pe de la Grammont un tânăr care purta un inel pe degetul arătător.

— După câte înţeleg eu, prietenul nostru Louis se socoteşte pretendent la unul din premii, glumi Weber.

— De ce nu? Louis dădu din umeri. Mai bine spuneţi-mi, domnule Weber, e adevărat că von Papen a susţinut într-o declaraţie guvernamentală că germanii doresc să desfiinţeze curând regimul parlamentar din Germania, iar pe plan internaţional să ceară libertatea de expansiune şi de înarmare?

— După cât îmi amintesc, ziarele au scris ceva de genul acesta şi se pare că n-a urmat nicio dezminţire oficială, răspunse evaziv Weber.

— Dar cum de-a ajuns Göring, mâna dreaptă a lui Hitler, preşedinte al Reichstag-ului? Louis nu înceta cu întrebările.

— La ultimele alegeri a ieşit partidul national-socialist.

— Prin urmare, venirea la putere a lui Hitler e o

chestiune de zile? se amestecă în discuție de la Grammont.

— Din păcate, dragă prietene, sunt lipsit de posibilitatea de a vă satisface curiozitatea. Trebuie mai întâi să mă sfătuiesc cu domnul Hindemburg, preşedintele nostru... Poate că-mi va comunica în mod confidențial cui are de gând să-i încredințeze formarea guvernului: lui Hitler sau unei alte persoane, încercă să glumească Weber.

Gluma nu reuşi. Francezii, îngrijorați de ultimele evenimente din Germania, nu o acceptară şi asta nu scăpă atenției lui Vasili.

În jurul mesei se aşternu o tăcere penibilă.

— Gata, domnilor, ajunge cu politica! Şi aşa suntem sătui de ea până peste cap, zise de la Grammont. Propun să bem în sănătatea învingătorului de azi şi să-i urăm succes în viitorul turneu. Dar țineți seama, domnule Kocek, de data aceasta nu vă vom ceda atât de uşor laurii victoriei.

Curând musafirii începură să plece. După ce rămaseră în trei – de la Grammont, Kocek şi Marignet – acesta din urmă spuse posomorât:

— Weber ştie mult mai mult decât spune. E diplomat şi pe deasupra neamț... Evenimentele iau o turnură mai funestă decât credem noi. Ieri, de exemplu, von Papen a cerut cu nerăbdare anularea datoriilor de război şi drepturi egale pe toată linia. După ce a aflat aceasta, Herriot, adresându-se colaboratorilor săi, le-a spus textual: „Azi nu-mi mai fac niciun fel de iluzii în legătură cu Germania. În şapte ani s-au schimbat multe! Germania ne va pretinde concesie după concesie, până când vom ajunge la catastrofă.“

— Din păcate, Herriot are dreptate! Aşa se va întâmpla! De la Grammont se duse la fereastră, privi

îndelung în întunericul străzii şi apoi se întoarse spre Vasili: sărmane prieten, şi asupra ţării dumitale pluteşte un pericol de moarte. Mi-e tare teamă că politicienii o să vă vândă la mezat!

Vasili nu răspunse nimic.

„Oamenii de bine din Franţa sunt serios îngrijoraţi de posibilitatea venirii fasciştilor la putere în Germania, îşi zise el. Cred că pe viitor voi putea conta pe ajutorul lui de la Grammont şi al celorlalţi."

Zvonurile despre turneul de la club pătrunseră în presă. Ziarele publicau portretele jucătorilor, cântăreau şansele pe care le avea fiecare participant la obţinerea titlului, citau exemple din trecut şi ajungeau la concluzia că victoria va reveni – după toate probabilităţile – primei rachete a clubului, domnului de la Grammont sau, poate, domnului Marignet care se află într-o formă excelentă. Era amintit şi tânărul Louis, cu toate că lui nu i se acordau şanse prea mari.

Un ziar sportiv anunţa că şi Hans Weber, secretarul consulatului general al Germaniei la Paris, a solicitat să participe la turneu. Conducerea clubului i-a satisfăcut dorinţa şi nu e exclus ca şi domnia-sa să fie unul din pretendenţii posibili la premiu...

Scriau ziarele şi despre un debutant din Cehoslovacia, care îl învinsese în ajun, în trei seturi, pe domnul de la Grammont. N-au fost uitate nici atacurile şovine. Un comentator sportiv se întreba: „Oare Franţa e atât de săracă în jucători buni încât vom vedea victoria adjudecată unui străin, diplomatul german sau slovacul despre care se vorbeşte atât?"

Agitaţia stârnită cu ocazia turneului a făcut un excelent serviciu firmei. Gazetele care scriseseră despre Kocek aminteau de fiecare dată succesele lui în domeniul reclamei. Bucuros într-un fel că ziarele

pariziene făceau reclamă gratuită agenției, Vasili se temea de o prea mare publicitate în jurul persoanei sale. Şi totuşi, nu putea împiedica nicicum zvonurile.

Cu trei săptămâni înainte de termenul stabilit, primi o înştiințare din partea clubului prin care era anunțat că întâlnirea finală va avea loc în a doua sâmbătă a lunii octombrie, la ora cinci după-amiază.

Vasili închirie un teren particular şi începu să se antreneze. Juca cu parteneri întâmplători, dar mai ales cu Borrault, care stăpânea destul de bine racheta. Ah, cât de mult dorea să câştige turneul! Victoria i-ar deschide porțile clubului şi i-ar consolida, la Paris, poziția socială.

Veni şi ziua aşteptată. La club sosiseră numeroşi suporteri şi reprezentanți ai presei. Jocurile se desfăşurau după sistemul olimpic şi de aceea multe depindeau de tragerea la sorți. Vasili avu ghinion: în primul meci trebuia să se întâlnească cu Weber. E drept, în caz de victorie, ar avea asigurat un loc în semifinală, pentru că ceilalți concurenți nu erau chiar atât de periculoşi.

Se ştie că în sport se pot întâmpla multe. Uneori, sportivi buni pierd în fața altora mai slabi decât ei. Dar asta numai câteodată. De obicei, învinge cei mai puternici. Şi de aceea, se poate afirma că norocul îl ocolise pe Vasili; încă din prima zi trebuia să înfrunte un jucător de clasă, iar de pierdut n-avea voie să piardă. Pentru Weber victoria era o chestiune de orgoliu. Dar pentru el?

La ora stabilită se deschiseră porțile tuturor terenurilor. Jucătorii îşi ocupaseră locurile şi, la semnalul dat de preşedintele clubului, începură schimburile de mingi.

Încă din primul moment, spectatorii îşi concentrară

atenţia spre terenurile unde evoluau perechile de la Grammont – Marignet şi Kocek – Weber. Loviturile năprasnice se succedau cu iuţeala fulgerului, jocul căpăta un aspect din ce în ce mai dramatic. Se vedea limpede că la cei patru nu era vorba doar de măiestrie, ci şi de multă dârzenie.

Încă din finalul celui de-al doilea set toţi remarcară superioritatea lui Vasili asupra lui Weber ca şi avansul luat de domnul de la Grammont, mai tânăr şi mai mobil, asupra lui Marignet. Vasili câştigă la Weber două seturi din trei, iar de la Grammont îşi adjudecă partida cu Marignet. Al treilea câştigător a fost tânărul Louis.

Victoria asupra experimentatului Weber îi dădu forţe noi lui Vasili; jucând în continuare energic, concentrat, şi tot timpul în ofensivă, el câştigă seria.

În reportajele consacrate turneului, numele lui era deseori amintit. Comentatorii sportivi prevesteau victoria lui în finală, cu toate că mulţi mizau şi pe de la Grammont.

Liza, care venea zilnic la club, începu să-şi înconjoare soţul acasă cu o grijă deosebită, fiind ferm convinsă că va câştiga turneul.

Nu se îndoiau de victorie nici tinerii pictori, mai ales Borrault, care cunoscuse pe propria-i piele loviturile rachetei patronului.

Aşa cum era de aşteptat, în semifinale au intrat de la Grammont, Louis şi Vasili.

În ultima zi a turneului, clubul era plin până la refuz. În afara amatorilor de sport veniseră şi mulţi bogătaşi, nişte pierde-vară, care nu ştiau cum să-şi omoare timpul. Doamnele din aristocraţie foloseau prilejul pentru a-şi etala toaletele. Gazetarii sportivi şi reprezentanţii marilor cotidiene de toate nuanţele culegeau material pentru suplimentele duminicale. Pe

săli, pe coridoare, chiar şi pe scări, oamenii se înghesuiau, discutau, făceau pariuri.

Cu douăzeci de minute înainte de începerea întâlnirii, în cabina lui Vasili intră un domn oacheş, cu o figură de oriental. Părul des şi creţ îi era străbătut de fire cărunte.

— Jules Saryan, ziarist, se recomandă el. Poate că vă reamintiţi, am scris despre reclama dumneavoastră şi v-am prezis succesul. Sunt bucuros că n-am greşit. Prevăd că şi azi veţi reuşi şi sunt convins că, din nou, nu voi da greş. Ţineţi seama, domnule Kocek, că din toate pariurile încheiate până acum, peste şaptezeci la sută mizează pe dumneavoastră.

— Sunt bucuros că am făcut cunoştinţă, domnule Saryan. Voiam demult să vă mulţumesc. Articolul pe care l-aţi scris atunci ne-a ajutat. Aş vrea să cred că previziunea dumneavoastră se va adeveri şi astăzi!

Vasili strânse puternic mâna cu degete lungi a ziaristului.

— Vă rog să luaţi masa cu mine după meci.

— Cu multă plăcere, dar nu azi. Trebuie să dau materialul cu rezultatele turneului pentru numărul de mâine al gazetei. Saryan scoase din portvizit o carte de vizită şi i-o întinse lui Vasili. Puteţi să-mi telefonaţi oricând la aceste numere. Până la ora două, acasă, după două, la redacţie. Şi atunci vom aranja o întâlnire. Acum nu mai vreau să vă deranjez. Încă o dată, vă doresc succes!

Adversarul lui Vasili în semifinală era neobositul şi energicul Louis. Nu era uşor de învins. Întâlnirea se desfăşură în ritm susţinut, cu puncte marcate de ambele părţi. Vasili şi Louis câştigară fiecare câte un set. De-abia în setul al treilea, Vasili reuşi să se detaşeze şi să-şi asigure în felul acesta locul secund, un loc de onoare de fapt. Dar greul de-abia urma, trebuia să

treacă de experimentatul de la Grammont. E drept, de data aceasta, avantajul psihologic era de partea lui Vasili care îl mai învinsese o dată. Atunci însă fusese vorba de o întrecere amicală. De la Grammont era un tip ambițios şi avea o galerie puternică, care-l încuraja în fel şi chip.

După o pauză de o oră, începu finala. La sfârşitul celui de-al doilea set, rezultatul era egal. În prima parte a celui de-al treilea, balanța înclina spre de la Grammont. Dar Vasili avea mai multă nevoie de această victorie decât vicepreşedintele clubului. Adunându-şi toate forțele, încercă să înfrângă voința adversarului. Şi câştigă!

Răsunară aplauze şi acordurile festive ale orchestrei. Suporterii, gazetarii şi fotografii îl înconjurară pe Vasili. Pentru o clipă apăru în mulțime chipul bucuros şi emoționat al Lizei, care încerca să răzbată spre învingător.

Văzând obiectivele aparatelor îndreptate spre el, Vasili se gândi că apariția fotografiei sale în ziarele pariziene nu ar fi fost deloc oportună şi atunci scăpă racheta, se aplecă s-o ridice şi plecă în cabină.

Stând sub duş, simți că e foarte obosit şi că-l doare mijlocul. Dar nu asta îl neliniştea. Prima oară reuşise să scape de fotografi. Îl vor fotografia însă în timpul festivității de premiere. Sigur că oricare altul în locul lui ar fi fost mulțumit să-şi vadă poza în paginile marilor ziare. Era o dorință firească şi logică, asta însemna popularitate, reclamă... Şi uite aşa, din senin, pică un tip ciudat, care nu se lăsa fotografiat. Ceva nu e în regulă aici, va spune orice om cu bun simț. Vor începe să circule fel de fel de vorbe, oamenii îşi vor pune întrebări...

Saryan intră din nou în cabină şi-i întrerupse şirul

gândurilor.

— Ei, v-ați convins? Dacă nu sunt proroc, sunt în orice caz un clarvăzător, zise el râzând şi-l felicită sincer pe Vasili.

— Sunt gata să vă socotesc îngerul meu bun, aducător de noroc.

— Nu ştiu dacă sunt înger, dar, celor care îmi plac, le aduc într-adevăr noroc.

Omul acesta cu figura lui de bonom şi cu zâmbetul blând îi devenea tot mai simpatic lui Vasili. Cu toate că avea unele rețineri, i se adresă totuşi:

— Vreau să vă cer un sfat: cum să-i evit pe fotografi în timpul festivității de premiere?

— Când ați scăpat racheta şi v-ați aplecat s-o ridicați, am bănuit că ați făcut-o dinadins, zise Saryan. Dacă am pornit-o pe drumul confidențelor, spuneți-mi, de ce nu doriți să apăreți mâine în ziarele de dimineață?

— Cum să vă explic? răspunse Vasili... Sunt străin şi pe deasupra şi de origine slavă... Am venit în Franța ca turist. Iată-mă acum instalat aici. Am dreptul să trăiesc în Franța, dar în orice clipă pot fi expulzat... Ce nevoie aş avea, în situația mea, să provoc invidie, să aţâţ spiritele?... Şi pe urmă, mă tem ca succesele mele sportive să nu submineze încrederea de care mă bucur în lumea comercială... Poate că ar trebui să vorbesc cu vicepreşedintele clubului?

Saryan dădu zâmbind din cap. Vasili nu putu înțelege dacă ziaristul e de acord cu el, sau nu crede niciun cuvânt din ce a spus.

— Vedeți dumneavoastră, domnule Kocek, la noi nimeni nu poate interzice reporterilor să fotografieze pe cine vor ei şi pe urmă să publice fotografia în ziare sau în reviste. N-o poate face nici vicepreşedintele clubului... Există o singură soluție: să vă îmbolnăviți! E foarte firesc

ca, după un turneu atât de lung, să aveți o criză de inimă, sau dureri acute în regiunea umărului drept. Eu mă duc după medic, el vă va acorda primul ajutor şi-apoi, prin intermediul lui, veți transmite vicepreşedintelui scuzele de rigoare şi regretul de a nu putea participa la festivitate. Pe urmă, plecați acasă!... Ce facem, acționăm?

— Acționăm! Altă soluție nu există! Vasili se întinse pe divan, iar Saryan alergă după medic.

Un doctor tânăr şi spilcuit căută să-l liniştească pe Vasili:

— Nu vă faceți griji, domnule, după asemenea meciuri grele, durerile în sistemul muscular sunt un fenomen obişnuit. E nevoie de un masaj uşor al umărului şi de repaus complet. Duceți-vă acasă, întindeți-vă în pat şi chemați un masor, continuă el, în timp ce scria o rețetă. Peste două-trei zile totul va trece, dar pe viitor trebuie să fiți foarte precaut, să evitați surmenajul. Medicamentul îl luați de trei ori pe zi... Dacă aveți nevoie de mine, telefonați-mi! Medicul – îi întinse cartea de vizită. Şi acum, cred că n-aveți nimic împotrivă dacă voi chema un taxi?

— Mulțumesc, doctore, nu vă deranjați! Maşina mea e aproape şi sper că domnul Saryan mă va conduce.

— Am o mare rugăminte, doctore, spuse ziaristul, anunțați-l, vă rog, pe domnul vicepreşedinte că domnul Kocek s-a simțit rău şi că l-ați trimis acasă.

— Bineînțeles, este de datoria mea!

CAPITOLUL V

Aşa-zisa boală îl obligă pe Vasili să stea câteva zile în casă. De altfel, simţindu-se într-adevăr foarte obosit, era mulţumit să mai trândăvească puţin.

Liza se scula devreme. După ce-i dădea la repezeală ceva de mâncare, pleca grăbită la Sorbona. Rămas singur, Vasili se instala comod în fotoliu şi citea.

În general, n-avea motive să se plângă de soartă. Câţi oameni trăiesc oare o asemenea viaţă agitată şi plină de aventuri! Nu mulţi avuseseră fericirea să participe la revoluţie, la detronarea ţarului, să apere o cauză dreaptă!

Soarta îi dăruise lui Vasili o trăsătură fericită de caracter: nu se lăsa descurajat. Şi, după cât se pare, nici în prezent n-ar prea exista motive ca să fie nemulţumit de felul cum evoluau lucrurile. Ceea ce-i lipsea erau locurile natale, prietenii, tovarăşii. Aici n-avea nici măcar posibilitatea să citească cărţi în limba maternă. Vorbeşte ruseşte cu Liza numai acasă, cu uşile închise, şi atunci în şoaptă.

Se îndreptă spre fereastră şi privi îndelung strada. Sfârşit de octombrie, dar cerul Parisului este albastru, fără nori. Afară e cald, plăcut, soarele luminează şi încălzeşte aproape ca vara. Frunzele pomilor de pe bulevarde şi din parcuri de-abia sunt atinse de galbenul toamnei.

În perioada aceasta a anului, Parisul este mai

însufleţit ca oricând. Afară e plăcut, oamenii au sosit din călătorii sau de pe Riviera, afişele anunţă începerea stagiunii teatrale. În vitrinele pline de oglinzi se prezintă moda de iarnă. Seara, parizienii, ieşiţi la plimbare, inundă străzile cu discuţiile lor zgomotoase şi cu râsete; la fiecare pas auzi cântece şi strigătele vânzătorilor de castane prăjite...

Acasă, pe vremea asta, cad frunzele. Pomii sunt dezbrăcaţi. Poate că au căzut chiar şi primii fulgi. Dar se topesc imediat. La ţară arde focul în sobe, miroase a pâine, a mere. Curând va fi sărbătoare, a cincisprezecea aniversare a revoluţiei. Dar Vasili şi Liza nu se pot gândi şi nu-şi pot aminti de toate acestea decât în sinea lor.

Cincisprezece ani! Dacă stai să priveşti în urmă, parcă a fost ieri... Pe front, zilele lui februarie agitaseră armata. Soldaţilor li se făcuse lehamite de abatorul ăsta stupid, de tranşee umede, de frig, de foame şi mizerie. Acolo, departe, la Petrograd, îl dăduseră jos pe ţar, şi oamenii aşteptau transformări rapide. Nu se schimba însă nimic! Agitatorii guvernului provizoriu repetau acelaşi refren: „Să ne îndeplinim obligaţiile faţă de aliaţi! Război până la victoria finală!...“ Magazia în care se instalase compania auto nu era, bineînţeles, o tranşee, acolo era cald, exista un acoperiş deasupra capului şi gloanţele nu o puteau ajunge. Nici cu mâncarea n-o duceau prea rău; se zice pe bună dreptate că „lângă şefi nu te prăpădeşti“. Şi totuşi, în companie nu era linişte. Ostaşii se certau între ei până răguşeau, organizau mitinguri. Le părea rău că Zabredin nu mai e printre ei: îl luaseră de mult din compania auto şi îl trimiseră în linia întâi.

S-a dovedit însă că bolşevicul Zabrodin avea în unitate tovarăşi de idei; până acum nu se manifestaseră, dar iată că venise şi vremea lor! Au început să vorbească

în gura mare. La un moment dat, şi Vasili a început să strige alături de ei: „Jos războiul!“ Iar în zilele lui octombrie participă la demonstraţie, purtând o pancartă acoperită cu stambă roşie pe care stătea scris cu litere mari, albe: „Toată puterea Sovietelor!“

Odată, mecanicul Kojuhin îl întrebă: „Tu, frăţioare, pentru ce partid eşti?“ „Pentru partidul lui Lenin!“ a răspuns fără ezitare Vasili, convins fiind că Zabrodin făcea parte din partidul acesta. „Şi atunci de ce nu intri în partidul bolşevic?“ „Eu, cu plăcere, dar nu ştiu cum se face asta“, recunoscu sincer Vasili. „Fă o cerere! Scrii cum că aşa şi pe dincolo, adică doresc să devin membru al partidului bolşevic şi să lupt împreună cu toţi împotriva burjuilor şi moşierilor, până la victoria revoluţiei mondiale. Noi ne adunăm în celulă şi discutăm. Tu eşti muncitor conştient, prin urmare locul tău e printre noi...“

Vasili se întoarse la Moscova tânăr comunist, reintră la uzina de unde plecase şi trecu în evidenţa celulei de partid.

Erau vremuri grele, de foamete. Muncitorilor li se dădeau pe zi doar patru sute de grame de pâine, lipicioasă ca lutul. Primeau trei scrumbii, un pachet de mahorcă şi o cutie de chibrituri pe săptămână. Halele nu erau încălzite, tramvaiele mergeau cu întreruperi. După lucru oamenii se duceau la comitetul de uzină, se încălzeau în jurul sobelor de tuci şi după aceea, tot de acolo, luau puştile şi plecau să patruleze pe străzi sau să păzească instituţiile sovietice.

Şi iată că într-o zi – Vasili n-o s-o uite niciodată – intră în atelier un curier care strigă tare

— Maximov Vasili, repede la celulă.

Secretarul celulei de partid, căruia îi crescuse o barbă roşcată şi care umbla îmbrăcat într-o bluză militară, cu

revolverul la şold, îi întinse un plic sigilat şi spuse:

— Celula de partid a hotărât să te trimită să lucrezi la Ceka[1]. Înţelegi şi tu ce timpuri trăim:. Te prezinţi în strada Lubianka, la tovarăşul Dzerjinski. Fii atent, Vasili, să nu ne faci de ruşine!

Descumpănit, Vasili bombăni ceva: „Ce fel de cekist o să iasă din mine?“ Dar secretarul nici nu stătu să-l asculte.

— Ce fel, ce ne fel... Ia te uită ce intelectual capricios s-a găsit! Adică tu crezi că te naşti cekist? Sau oi fi vrând să comandăm să ni-i aducă din străinătate? Du-te şi munceşte şi nu mai discuta atâta! Noi suntem bolşevici, trebuie să ştim să facem de toate!

Dzerjinski îl primi în micul său birou, care semăna cu o chilie şi, citind delegaţia, zâmbi:

— Perfect, ne înmulţim! E foarte bine că muncitori-bolşevici vin în rândurile noastre! Ţine seama, tovarăşe Maximov: din acest moment eşti soldat al revoluţiei şi apărătorul ei credincios! Să fii necruţător cu duşmanii şi să-i aperi pe prieteni! După o scurtă pauză, Felix Edmundovici adăugă: Te trimitem la gara Paveleţkaia! Acolo, la depoul de locomotive, s-au cuibărit eserii[2] şi menşevicii, care caută să-i aţâţe pe muncitori împotriva puterii sovietice. Specialiştii ne sabotează şi ei pe ascuns... Îţi dau un sfat: înainte de a întreprinde ceva, încearcă să cunoşti oamenii şi orientează-te bine! Principalul e să nu-i socoteşti duşmani pe cei rătăciţi! Îţi urez succes, tovarăşe Vasili! Dzerjinski chemă secretarul şi-i ordonă să-i facă tovarăşului Maximov o delegaţie în calitate de împuternicit pentru calea ferată Paveleţkaia.

---

[1] Comisia extraordinară de luptă împotriva contrarevoluţiei.

[2] Partidul socialiştilor-revoluţionari.

Telefonul îi întrerupse firul amintirilor, Vasili ridică receptorul.

— O, domnule Saryan, sigur că v-am recunoscut... Cu sănătatea?... Ca întotdeauna, excelent! Aş fi încântat să treceţi pe la mine!... Ce întrebare e şi asta? Veniţi, vă aştept!

Vizita ziaristului îl bucură: cu toate că nu ştia nimic despre Saryan, omul acesta îi era simpatic.

În aşteptarea oaspetului făcu puţină ordine în casă, scoase din bufet o sticlă de Martini, pahare şi nişte fistic prăjit.

Ziaristul nu se lăsă mult aşteptat.

— După criza pe care aţi avut-o, arătaţi pur şi simplu splendid, spuse el, râzând.

— Medicamentul s-a dovedit a fi miraculos... Vedeţi acolo, pe noptiera de lângă pat, o sticluţă pe jumătate goală?

— Nu cumva v-aţi apucat să luaţi porcăria asta?

— Cum să n-o iau? A doua zi după meci a venit doctorul, m-a consultat din nou şi mi-a spus că inima şi-a revenit datorită medicamentului pe care mi-l prescrisese. Mi-a promis că trece şi azi. De ce să-l amărâm? Dar ia să-l mai lăsăm încolo de doctor! Luaţi loc! Aici, în fotoliu, e mai comod!

Saryan se aşează şi, văzând sticla pe masă, întrebă în glumă:

— Cum, aveţi voie să beţi?

— Eu foarte puţin. Dumneavoastră, însă, sunteţi sănătos, aşa că aveţi voie. Îmi permiteţi să vă umplu un pahar?

— Vă rog!

După ce turnă în pahare, Vasili întrebă:

— Ce mai e prin lume? De patru zile stau, totuşi, în casă...

— Ce să vă spun? În general, toate decurg normal... Victoria dumneavoastră a produs o impresie puternică. Ziarele au relatat-o cu lux de amănunte. De altfel, presupun că ați citit! M-am bucurat mult că ați câştigat, le-ați mai tăiat din nas snobilor ăştia. Vă urez şi alte succese! Ziaristul îşi bău încet vermutul.

— Mulțumesc!... Şi dacă ne-am referi şi la altceva decât la succesele mele sportive?

Saryan se lăsă pe spate şi tăcu un timp, de parcă îşi aduna gândurile.

— Lucrurile sunt destul de complicate în această lume perfectă, zise el. După război, căutând să uite de el, oamenii s-au liniştit parcă dintr-o dată... De altfel, ziariştii, politicienii şi slujitorii bisericii au strigat pe la toate colțurile de stradă că jertfele n-au fost inutile, că războiul nu se va repeta, pentru că omenirea n-o va permite! Şi care e rezultatul? N-au trecut nici paisprezece ani şi iarăşi s-au adunat nori negri deasupra lumii. Da, dragul meu domn Kocek, războiul bate din nou la uşă! Îl pregătesc aceiaşi generali nemți care l-au slujit cândva pe kaiser şi acum servesc republica. Politicienii francezi s-au dovedit uimitor de indolenți. Ei n-au decât o singură grijă: orice-o fi, numai revoluție ca la ruşi să nu fie!... De aceea se şi fac că nu observă ce se întâmplă de partea cealaltă a Rinului. Von Papen cere anularea despăgubirilor de război şi egalitate în toate domeniile, mai ales în cel al înarmării. Dar asta nu este decât o mascaradă! În realitate, Germania a anulat de mult, unilateral, tratatul de la Versailles şi se înarmează sub ochii foştilor aliați-învingători. De fapt, alta e nenorocirea şi de-abia de-acum încolo va fi mai rău! Mă gândesc la venirea la putere a fasciştilor în frunte cu Hitler. Evenimentul se va petrece foarte curând! Puteți fi sigur! Şi-atunci, nimic nu va mai putea

împiedica războiul!... Mi-e şi groază să mă gândesc la asta!

— Eu sunt departe de politică, spuse Vasili, dar mi se pare că exageraţi întrucâtva pericolul. Poate că, într-adevăr, generalii nemţi se umflă puţin în pene, visând la revanşă. Nu exclud nici posibilitatea venirii la putere a lui Hitler! Recent la club, răspunzând la o întrebare în legătură cu felul în care a fost posibil ca Göring să ajungă preşedintele Reichstagului, domnul Hans Weber a declarat impasibil: „Foarte simplu, partidul naţional-socialist a câştigat la ultimele alegeri". Într-adevăr, aşa e! Dar vor mai dori oare oamenii simpli să-şi verse din nou sângele pentru interesele nu ştiu cui? Vasili încerca să-l incite pe ziarist la sinceritate.

— Ştiţi ce-i acela fanatism religios? Ştiţi ce este beţia şovinismului? Aţi avut vreodată prilejul să vă aflaţi faţă în faţă cu aceste nenorociri? întrebă nervos Saryan.

— Nu, dar teoretic îmi închipui ce înseamnă.

— Teoretic? E puţin... Prea puţin. Ca să ştii ce înseamnă toate astea trebuie să le simţi pe pielea ta!

— Dumneavoastră le-aţi simţit?

— Da... Şi ştiu foarte bine ce se întâmplă atunci când intervine influenţa unei propagande şovine deşănţate care-i face pe oameni să-şi lepede învelişul subţire de civilizaţie. Vreau să înţelegeţi bine că ideile fascismului nu s-au format nici azi, nici ieri, că ele s-au născut încă în perioada imperiului, când prusacii au hotărât să domine întreaga lume... Da, mulţumesc, mai beau puţin vermut... E un Martini excelent... Aţi ghicit probabil că nu sunt francez. Cu toate că trăiesc de mult în Franţa şi vorbesc limba franceză din copilărie, nu pot să scap de accent. Sunt armean, m-am născut la Istambul într-o familie de intelectuali înstăriţi. Tata a fost un arhitect foarte prosper. A studiat aici, la Paris. Şi mama era o

femeie cu carte, ştia engleza, vorbea foarte bine limba franceză. În casa noastră domnea cultul Franței, părinții mei conversau între ei în franţuzeşte. Eram unicul lor fiu. Mi-au luat încă din copilărie o guvernantă franţuzoaică şi când am împlinit şapte ani am fost dat la Colegiul francez din Istambul, pe care l-am terminat în ajunul războiului. Mă pregăteam să-mi continui studiile la Sorbona, dar n-am reuşit, m-a împiedicat războiul.

Trăiam retraşi şi liniştiți în vila noastră de pe malul Bosforului, într-un loc splendid, numit Bebek. Părinții mei erau departe de frământările sociale, le plăcea muzica, pictura, citeau mult, colecționau tablouri, călătoreau des în Italia şi, în felul lor, erau fericiți... A început războiul. Din liniştea şi din prosperitatea aceasta n-a rămas nimic! Pe tata l-au mobilizat ca specialist, i-au dat gradul de ofițer şi l-au trimis la fortăreața Ceanak-Kaleh să conducă lucrările de fortificații.

Şi pe mine m-au mobilizat, cu toate că nu atinsesem vârsta recrutării. Având liceul, trebuia să primesc, după trei luni de şcoală, gradul de ofițer. Am fost supus însă unor înjosiri îngrozitoare, eram ghiaur, adică de altă credință, duşman ai Istambulului şi pe deasupra armean. Mi se dădea de făcut tot ce era mai greu şi mai murdar, pentru cea mai mică greşeală mă băteau. Mă băteau ofițerii, ceauşii şi baş-ceauşii (un fel de sergenți şi sergenți majori), mă înjurau pe-ntrecute, mă băgau la carceră, mă țineau fără mâncare. Eu, tânărul răsfățat şi educat într-o concepție umanistă despre lume, eram zguduit şi mă gândeam adesea la sinucidere. Singurul lucru care îmi dădea tărie erau scrisorile mamei, care mă implora un singur lucru – să scap, să scap cu orice preț!

Saryan se opri din povestit şi sorbi puțin vermut.

— Nu v-aţi plictisit?

— Oare te poate plictisi aşa ceva? Şi eu am înghiţit mult amar în tinereţe... Am fost şi eu soldat, şi eu am răbdat, crâncen, mai mult decât poate răbda un om...

— Atunci, ascultaţi mai departe! Subjugaţi şi înfometaţi, armenii din Turcia (erau peste două milioane şi jumătate), care îndurară câteva măceluri, s-au situat de partea ruşilor şi doreau din toată inima victoria lor, sperând ca în felul acesta să scuture jugul turcesc şi să capete dacă nu autonomia, aşa cum le promisese guvernul ţarist, atunci măcar libertatea relativă de care se bucurau armenii din Rusia. Tineretul armean, care trăia în Turcia, refuza să lupte împotriva ruşilor, iar armenii, răspândiţi în toată lumea, formau detaşamente de voluntari. Ulterior, pe baza lor, s-au organizat divizii întregi, care sub comanda legendarului general armean Andranik au luptat umăr la umăr cu armata rusă.

Dar, în loc să găsească un limbaj comun cu supuşii creştini ai ţării, în loc să caute să-i atragă de partea lor, sau măcar să-i neutralizeze, partidul „tinerilor turci“ s-a apucat din nou de vechiul obicei – măcelul. Numai că o făceau sporadic, la întâmplare... Ei bine, în acel moment i-a venit Germania în ajutor! Azi e dovedit cu documente că generalii nemţi i-au sfătuit pe „tinerii turci“ să-i extermine total pe armeni. În felul acesta, în caz de înfrângere în război, nu va mai apare problema autonomiei, iar marile puteri ale Antantei nu vor putea specula problema armeană (aşa cum s-a întâmplat altădată), obligând Turcia la concesii prea mari. Zis şi făcut! În ultimă instanţă, pe întinsul teritoriu al Armeniei n-au mai rămas armeni şi, ca urmare, conferinţele de pace nu au mai trebuit să discute problema armeană.

Şi iată că în toată Turcia s-a declanşat o campanie

deşănţată în vederea distrugerii armenilor-ghiauri.

Imamii, reprezentanţii partidului „tinerilor turci“, funcţionarii, ofiţerimea şi jandarmii făceau apel la sentimentele şovine şi îi încredinţau pe turci, peste tot unde se găseau (în moschei, prin hanuri, la adunările ţărăneşti), că salvarea ţării stă numai şi numai în nimicirea tuturor necredincioşilor şi în primul rând a armenilor. Au încercat să trezească în popor instincte animalice şi au reuşit cu brio! Preoţimea musulmană demonstra enoriaşilor că, la porunca lui Allah şi a profetului său, pământurile şi averile trebuie să aparţină credincioşilor. Iar pe lumea cealaltă, fiecărui credincios i s-au pregătit toate fericirile raiului şi câte o cadână splendidă în schimbul fiecărui creştin omorât. Oare nu erau suficiente toate astea pentru ca fanaticii să pornească la acţiune?

În primăvara anului 1915 a început în toată Turcia exterminarea armenilor. În decurs de trei-patru luni au fost omorâţi peste un milion şi jumătate de bărbaţi, femei, bătrâni şi copii. Copiii şi femeile care mai rămăseseră în viaţă au fost trimişi în pustiul Den-Zor, la o moarte lentă prin înfometare. În unele oraşe armenii au opus rezistenţă armată, dar ce putea face o mână de oameni prost înarmaţi împotriva unor trupe regulate?... Doar să moară onorabil, ca cetăţeni liberi! Puţini, foarte puţini au reuşit să scape şi să plece în Armenia împreună cu armata rusă care, după revoluţie, începuse să se retragă.

Nici locuitorii capitalei turceşti n-au izbutit să scape de grozăviile măcelului. Autorităţile din Istambul au adunat într-o singură noapte toată intelectualitatea armeană – avocaţi, medici, ingineri, profesori, ziarişti, scriitori – pe toţi oamenii de vază, i-au urcat în vagoane de marfă păzite de jandarmi şi i-au trimis departe în

interiorul ţării, ca să nu fie sub ochii reprezentanţilor statelor străine. Printre dispăruţi s-au numărat mulţi oameni de cultură talentaţi.

Soarele apusese de mult. În cameră se făcuse aproape întuneric, dar Vasili nu aprinsese lumina.

— Vă interesează probabil cum am reuşit eu să scap? continuă după o scurtă pauză ziaristul. Ajungeau şi până la mine zvonurile înfricoşătoare, dar nu le dădeam atenţie. Nu credeam că guvernul Turciei poate să hotărască exterminarea unui popor întreg... În momentul în care nu am mai primit scrisori, mai întâi de la tata şi apoi de la mama, am început să fiu îngrijorat de-a binelea. La telegramele mele nu răspundea nimeni; fel de fel de gânduri îmi treceau prin cap. Nu ştiam ce să fac! În fine, m-am hotărât să cer şefilor o permisie de zece-douăsprezece zile ca să mă duc acasă şi să aflu ce s-a întâmplat. În caz de refuz, eram hotărât să dezertez! Mi se părea că cererea mea de permisie era îndreptăţită: servisem în armată mai mult de un an, fusesem avansat la gradul de subofiţer, puteam deci să contez pe această permisie, mai ales că era un caz excepţional. În timpul acela, unitatea noastră se afla foarte departe de front – făceam serviciul de garnizoană la Izmir.

Comandantul companiei noastre era un rezervist, Aziz-bei, un om bun ca pâinea caldă. Datorită rănii căpătate în linia întâi, fusese trimis la partea sedentară. Nu-i bătea niciodată pe soldaţi, nu-i jignea, aşa cum făceau ceilalţi ofiţeri. Soldaţii îl numeau „Ata” – adică „părintele“.

Ascultându-mi cererea, Aziz-bei se uită în jur şi, convingându-se că nimeni nu trage cu urechea, îmi spuse: „Vii la mine după instrucţie şi atunci o să vorbim!...“

Exact la ora douăsprezece se dădu comanda pe care o

aşteptam atât de mult: „Rupeți rândurile!“ Într-o clipă, careul se goli. Am pornit grăbit spre comandant. „Oare Ata îmi va refuza permisia şi atunci va trebui să dezertez?“ Asta ar fi fost totuna cu sinuciderea. În anii aceia, zeci de dezertori erau spânzurați în piețele oraşelor. Îi văzusem cu ochii mei şi citisem inscripțiile de pe cartoanele în formă de semilună care atârnau de gâtul nefericiților: „Aceeaşi soartă îi aşteaptă pe toți dezertorii – trădători de patrie!“

În birou i-am prezentat încă o dată lui Aziz-bei cererea mea.

— Eşti într-adevăr naiv sau faci pe naivul? întrebă el supărat. Oare nu ştii nimic din tot ceea ce se petrece în jur?

— Dar ce se petrece?

— Nici nu ştiu cum să-ți spun toate astea... În general, în binecuvântată noastră Turcie, oamenii au înnebunit! Nereuşind să învingă duşmanul pe front, s-au apucat să omoare oamenii paşnici, să-şi extermine propriii supuşi, pe armeni! Aici, în armată şi sub protecția mea, te afli relativ în siguranță. Dacă-ți dau drumul, nu te vei mai întoarce viu. Acum ai înțeles? întrebă el. Stăteam în fața lui, cu capul plecat. Îmi închipuisem eu ceva şi până atunci. Dar aşa e făcut omul, caută în fel şi chip să îndepărteze de sine tot ce nu-i place, tot ce-l înfricoşează. În fine, i-am răspuns: „Mi-e totuna! Să mă ucidă! Trebuie să ştiu adevărul, ce e cu tata, ce e cu mama?...“ „Totuna, totuna, mă îngână Ata. Ia te uită ce curajos s-a găsit! Ce-o să faci dacă nu-ți dau drumul?“. „Tot o să plec!“ am răspuns eu. „O să dezertezi? Dar ştii ce te aşteaptă dacă te prind?“ Aziz-bei se plimba dintr-un colț în altul al biroului. Pe urmă se opri. „Aşadar, eşti ferm hotărât, vrei neapărat să te duci acasă, la Istambul?“ „Da, sunt hotărât“, răspunsei, fără

să ezit deloc. Trebuie să ştiu ce e cu părinţii mei!... „Deschide-ţi urechile şi ascultă: ia-ţi un nume turcesc, iar eu o să-ţi fac actele. Pe fruntea ta nu stă scris că eşti armean. Du-te la Istambul, află ce e cu părinţii şi, dacă-ţi găseşti un adăpost sigur, nu te mai întoarce, aşteaptă să se termine războiul! Că n-o să ţină războiul ăsta blestemat până la sfârşitul secolului... Dacă nu-i găseşti, vino înapoi! Atât timp cât sunt eu aici, nimeni nu va îndrăzni să te atingă nici măcar cu un deget...“

La două zile după discuţia aceasta părăseam cazarma din Izmir, având în buzunar un bilet de voie pe numele subofiţerului Ali Fikrat. Am luat vaporul şi am plecat spre Istambul. Patrulele ofiţereşti mi-au controlat de două ori actele şi n-au găsit nimic care să le trezească vreo suspiciune.

Ajuns la Bebek, am început să alerg către casa noastră. Am deschis poarta şi emoţionat am privit grădina. Erau acolo nişte oameni străini. Nu mai puteam să plec, fusesem văzut şi, ca să nu dau de bănuit, am întrebat dacă nu e vreo cameră de închiriat.

— Nu, domnule ofiţer, nu se închiriază, răspunse o bătrână şi adăugă: şi noi locuim de curând aici.

Mama nu era. Ce se întâmplase cu ea? Împleticindu-mă, de parcă eram beat, am hoinărit fără niciun rost de-a lungul ţărmului mării, până când mi-am adus aminte de nenea Yani, un grec vesel, prieten cu tata. Nenea Yani avea o mică bodegă la malul mării. Tatii îi plăcea să stea acolo şi, uneori, mă lua şi pe mine cu el.

În bodegă nu era nimeni. Nenea Yani, cu un şorţ alb peste cămaşa cu mânecile suflecate până la coate, moţăia în spatele tejghelii. M-am aşezat la o masă. Se apropie de mine, nu prea entuziasmat. „Ce doreşte domnul ofiţer, chefal sau scrumbie?“ Nu mă

recunoscuse. Eram în uniformă. „Nene Yani, chiar nu mă recunoşti?“ „Jules? Tu eşti oare? Cum ai ajuns aici?“ „Nene Yani, unde sunt părinţii mei? Unde e mama? De ce locuiesc nişte străini în casa noastră?“ „Ooof, grea problemă îmi pui tu mie, băiatule“. Nenea Yani oftă adânc. „Acum vreo două luni, jandarmii l-au adus pe taică-tău în cătuşe, voiau ca domnul Saryan să le arate locul unde e ascunsă comoara. L-au bătut cu sălbăticie, dar nu le-a spus nimic; sau poate că nu exista nicio comoară, or fi scornit-o jandarmii... Pe urmă au luat-o pe mama şi i-au dus pe amândoi la staţia Şkutari; acolo i-au băgat pe toţi armenii în vagoane de marfă şi i-au trimis undeva. Unde? Nimeni nu ştie... Casa v-au prădat-o şi apoi s-a mutat acolo un funcţionar cu familia lui“. Nenea Yani tăcu şi se întoarse cu spatele...

Complet abătut din cauza celor auzite, i-am povestit pe scurt cum am ajuns la Istambul. „Vezi tu; băiete, e periculos să te întorci în cazarmă zise el necăjit. Azi comandantul e un om bun, iar mâine pot trimite în locul lui o fiară. Sfatul meu e să încerci să treci la vecini, în Bulgaria. Bulgarii n-o să-i lase pe armeni să fie omorâţi... O să locuieşti câteva zile la mine şi o să vedem, găsim noi o ieşire.“

Zece zile am stat la nenea Yani. Sofia, soţia lui, îmi dădea să mănânc şi să beau şi, ca să nu mă plictisesc, îmi făcuse rost, nu ştiu de unde, de nişte cărţi franţuzeşti. Într-o seară, nenea Yani îmi spuse că îmi va face cunoştinţă cu un contrabandist care, cu toate că-i turc, e om cinstit şi de încredere. Promisese că pentru o anumită sumă de bani mă va trece în Bulgaria.

A trebuit să rămân în Bulgaria până la sfârşitul războiului. Munceam pe unde apucam, am fost şi hamal în portul Varna. Pe urmă am venit aici în Franţa. Din fericire, tatăl meu s-a dovedit a fi un om prevăzător:

depusese la Banca Națională a Franței o sumă de bani pe numele meu. Banii aceştia mi-au dat posibilitatea să termin Sorbona. Încă de pe când eram student colaboram activ la ziarul „Paris soir“. Şi aşa, lucrând şi învățând, am devenit ziarist...

— Da, n-ați avut o viață uşoară, zise Vasili care simțea o simpatie crescândă pentru Saryan.

— Ce să mai vorbim? Să ştiți însă că nu v-am povestit toate acestea pentru a vă provoca mila, ci ca să vă demonstrez un adevăr simplu pe care mulți nu vor să-l înțeleagă: fascismul este un fenomen îngrozitor al secolului nostru. Ideologia lui animalică se naşte şi se dezvoltă paralel cu un şovinism deşănțat, pentru ca, până la urmă, aceste două elemente să se contopească într-unul singur. Dacă oamenii vor să-şi păstreze cultura acumulată de secole, dacă nu vor să ajungă din nou la concepții primitive, trebuie să lupte din toate puterile cu fascismul, să-i bareze drumul cu toate mijloacele pe care le au la îndemână! Altfel va fi prea târziu! Uneori mă cutremur numai la gândul că fascismul ar putea învinge. Mi-e milă de această țară minunată, care a devenit a doua mea patrie, mă doare inima pentru toată omenirea!...

Ziaristul tăcu. Bineînțeles că Vasili împărtăşea pe deplin gândurile şi sentimentele lui Saryan. Păstrând însă prudența, rosti cântărindu-şi cuvintele:

— Probabil că aveți dreptate. Dar eu sunt om de afaceri şi sunt foarte departe de politică... Mi-e greu să-mi dau părerea în asemenea probleme complicate şi mai ales să mă dumiresc cu cine şi cum trebuie să lupți...

— Toți zic aşa, până când politica îi apucă de beregată, răspunse aspru Saryan. Ca om de origine slavă, şi mai ales ca slovac, trebuie să fiți şi mai vigilent!

N-aş vrea să fiu proroc, dar sunt aproape sigur că fascismul îşi va îndrepta prima lovitură împotriva ţării dumneavoastră ca să-şi deschidă drumul spre bogăţiile Rusiei!

— Francezii nu vor permite asta! Uitaţi că Franţa e aliata noastră?

Ziaristul dădu semnificativ din cap.

Cineva sună la uşă. Era Liza. Vasili i-l prezentă pe Saryan.

— Încântată de cunoştinţă, soţul meu mi-a vorbit de dumneavoastră. Pregătesc ceva imediat şi cinăm împreună.

Dar Saryan, pretextând că soţia lui e singură acasă, refuză invitaţia.

— Şi aşa am stat destul, povestind soţului dumneavoastră o istorie dintre cele mai plictisitoare.

După plecarea ziaristului, Vasili îi spuse Lizei:

— Nu e numai un om excelent, dar cred că e un tip de încredere. A suferit mult în viaţă şi apreciază just pericolul fascismului. Ar trebui să ne împrietenim cu el!...

*

Dimineaţă, Vasili îl găsi pe Joubert la agenţie. Îmbrăcat elegant ca totdeauna, stătea la birou şi scria ceva.

— Ooo, dragul meu Kocek, exclamă el văzându-l pe Vasili, sunt foarte bucuros că, în sfârşit, te-ai însănătoşit, în cele trei-patru zile cât ai lipsit, s-au adunat o mulţime de treburi.

— Nu ştiu cum să spun, dar asta nu-i rău.

— Sigur că nu e. Au sosit comenzi de la Londra, Roma şi Berlin. Să nu-ţi vină să crezi, firma noastră pătrunde

în străinătate. De-acum încolo creditul la bănci ne este asigurat. Şi-apoi, avem o mulțime de comenzi din toate colțurile Franței. Toți vor repede, se roagă, insistă. Ne scriu proprietari de cinematografe, negustori, chiar şi patroni de cazinouri. Ia uită-te, Joubert arătă spre grămada de plicuri adunate în fața lui: „Trimiteți reprezentantul dvs...“, „Comunicați condițiile dvs...“ „Comandă pentru reclama unor noi sortimente de crenvuşti şi salam...“, „Vinurile noastre sunt cele mai bune din lume, dar desfacerea lor nu e mulțumitoare, ne trebuie reclamă de calitate. Cheltuielile nu contează...“ Am calculat ieri cu Borrault posibilitățile noastre de producție. E necesar să ne extindem din nou, mai ales acum, când primim comenzi din străinătate. Aş vrea să ştiu ce părere ai în legătură cu asta.

Vasili căzu pe gânduri. Bineînțeles că Joubert avea dreptate – ce om de afaceri ar renunța la mărirea întreprinderii, mai ales atunci când există comenzi ferme?

Cât îl priveşte pe Vasili, extinderea nu-l interesa. Şi aşa avea în atelier peste două sute de oameni. Singurul lucru care conta erau comenzile din străinătate. Pe acestea – da, le aşteptase cu nerăbdare. Afacerile cu Anglia, Italia, Germania, iar în viitor şi cu America, puteau crea perspective ispititoare şi Vasili îi răspunse lui Joubert:

— Înainte de a lua o hotărâre cu privire la sporirea producției şi la angajarea de noi muncitori, trebuie să cântărim toate argumentele „pro“ şi „contra“. Ar fi necesar, cred eu, să ne sfătuim cu directorul-coordonator (funcția aceasta se introdusese recent şi fusese încredințată lui Laroche, un om energic şi cu numeroase legături în lumea comercială), cu pictorii şi cu maistrul-şef... Ştii şi dumneata că

extinderea este legată totdeauna de un anume risc. Poți pierde totul în câteva zile, mai ales că activitatea noastră depinde exclusiv de conjuctura pieței. Orice oscilație economică va avea repercusiuni asupra firmei.

— Acum însă avem o situație înfloritoare! Nu uita că luna trecută cifra de afaceri a fost rotunjită: două sute de mii de franci! Nu zic nu, trebuie să fim precauți! N-am nimic împotrivă să ne adunăm şi să ne sfătuim.

— Atunci mâine, la ora unsprezece! Cât priveşte comenzile din străinătate, ele trebuie acceptate, indiferent de hotărârile pe care le vom lua mâine. Aşa cum bine ai zis, dragă Joubert, afacerile cu străinătatea vor face să crească prestigiul firmei. Apropo, n-ai vrea să vizitezi una din țările acestea? Vasili ştia că asociatul său visează să călătorească.

— Aş pleca foarte bucuros în Italia. I-am promis de mult drăguței de Madeleine s-o duc la Veneția. Iată un prilej excelent de a îmbina utilul cu plăcutul!...

— Ei bine, du-te în Italia. După ce te întorci dumneata, poate că o să plec eu la Londra. În Anglia e rost de afaceri bune. Cât priveşte Germania, mi-e teamă că nemții n-au timp de comerț.

După cum zicea Borrault, Joubert „era din nou în formă“: devenise zgomotos şi afabil, începuse să se intereseze de afaceri şi, adesea, dădea sfaturi bune. Fără îndoială că principala cauză a acestor schimbări se ascundea în sumele mari câştigate şi în succesele obținute. De la un timp încoace, aproape tot Parisul comercial vorbea despre agenția de publicitate „Joubert et Comp.“.

E drept, Joubert nu se prea pricepea la afaceri, acționa fără a ține seama de perspective, dar era un om cumsecade, cinstit cum rar întâlneşti şi foarte binevoitor față de oameni. Ca orice francez adevărat, îi plăcea să

trăiască bine; avea o garsonieră, întreținea o amantă frumoasă. Îi făcea cadouri scumpe, se îmbrăca la cei mai buni croitori, frecventa cu regularitate concertele şi restaurantele. Era în acelaşi timp şi zgârcit, dar şi risipitor. Cu toate slăbiciunile de care dădea dovadă, Vasili îl simpatiza.

Consfătuirea convocată de Vasili a provocat dezbateri furtunoase. Laroche, directorul-coordonator, demonstra, făcând spume la gură, că în comerţ nu trebuie să scapi momentul propice, că asta e totuna cu sinuciderea. Atunci când comenzile curg de pretutindeni, ca din cornul abundenței, e o crimă să le refuzi.

— Situația noastră financiară este atât de stabilă, demonstra el, încât, pentru a ne extinde, nu avem nevoie de credit; avem fonduri disponibile, neintrate încă în circuit. Trebuie să mărim afacerea fără nicio ezitare.

Pictorul Claude Gaumier susținea că agenția nu trebuie să se ocupe de mărunțişuri, de reclame pentru crenvuşti sau gâşte îndopate.

— Trebuie să ne specializăm în reclame de amploare: pentru cinematografe şi pentru vitrinele marilor magazine universale. Din punct de vedere comercial e foarte convenabil şi mai este şi o chestiune de prestigiu.

Henri Borrault lansă o nouă idee.

— De ce nu ne-am ocupa de execuția decorurilor pentru teatre? Ceea ce se face acum în acest domeniu e o ruşine! Chiar şi „Comedia franceză“, celebră în toată lumea, până şi ea a început să uite că, pe vremuri, decorurile erau semnate de pictori renumiți. Nu mă îndoiesc că, realizând decoruri originale, firma noastră îşi va cuceri un mare prestigiu în cercurile culturale franceze, contribuind în felul acesta la renaşterea unei tradiții.

— Şi vom intra la apă, adăugă Laroche.

— Henri ar putea protesta spunând că arta cere sacrificii, glumi Joubert. Sper totuşi să nu uităm că noi nu suntem nici asociaţia iubitorilor artei scenice şi nici instituţie de binefacere. De decoruri pentru teatre să se ocupe alţii, mai competenţi... Trebuie să-l contrazic şi pe tânărul nostru prieten Gaumier: în comerţ nu există lucruri mărunte. Ceea ce aduce profit, încetează prin însuşi acest fapt să mai fie mărunţiş. Bineînţeles că decorarea vitrinelor şi reclama cinematografică sunt o chestiune de prestigiu, dar nu uitaţi, prieteni, că peste patruzeci la sută din venituri le obţinem de pe urma comenzilor pe care ni le fac micii negustori, patronii de restaurante şi băcănii, adică exact din reclame pentru gâşte, raţe, salamuri şi, de aceea, nu cred că e cazul să renunţăm la ele.

În discuţie interveni şi Dominique, un înflăcărat susţinător al artei elevate.

Pictor talentat, dar incapabil să-şi vândă măcar un tablou, el era convins că banii sunt o chestiune trecătoare şi că numai arta este veşnică. Oricât de originale ar fi reclamele pentru gâşte şi curcani, ele nu vor aduce glorie nici pictorilor şi nici firmei. În schimb însă reclama lor pentru filmul „Sub acoperişurile Parisului“ va rămâne în istoria artei aplicate.

Vasili trebuie să se folosească de dreptul său de preşedinte al consfătuirii pentru a-i linişti pe participanţi şi pentru a trage unele concluzii.

— Cred că raţional ar fi să păstrăm aceeaşi linie ca şi până acum. Nimeni nu se îndoieşte de faptul că talentul pictorilor noştri a fost cel care a definit profilul firmei. Într-un viitor apropiat, pentru a ne impune în străinătate, nu este exclusă posibilitatea unei extinderi a activităţii. Nu putem uita nici concurenţa! Vom trece

prin multe încercări şi pentru a le depăşi trebuie să avem o bază financiară solidă. De aceea, dacă am renunța de pe acum la comenzile mici, am comite o imprudență. Pe scurt, propunerile mele ar fi următoarele: vom achiziționa utilaje noi şi vom angaja muncitori numai în cazul în care vom primi comenzi serioase din străinătate. Să împărțim activitatea atelierului în trei secții distincte: amenajarea vitrinelor marilor magazine, reclama cinematografică şi aşa-numitele comenzi mărunte. Lăsând conducerea generală a atelierelor lui Borrault, să punem în fruntea fiecărei secții câte un pictor înzestrat şi plin de inițiativă. Primele două secții ar putea fi conduse de Gaumier şi Dominique. Rog încă o dată să nu fie disprețuite comenzile mărunte...

Intră curierul şi îi întinse lui Vasili un plic închis, spunând:

— Vă rog să mă scuzați, domnule, dar mi s-a poruncit să v-o înmânez personal.

Vasili se grăbi să termine consfătuirea şi-i propuse lui Borrault să întocmească împreună cu Laroche un proiect de împărțire a atelierului.

După ce ieşiră toți din birou, Vasili deschise plicul.

Domnului J. Kocek
coproprietarul agenției de publicitate „Joubert et Comp.“
Paris.

Am onoarea a vă aduce la cunoştință că prin hotărârea juriului, pentru câştigarea marelui turneu de tenis al anului 1932, vi s-a decernat premiul întâi – Cupa de cristal.

Vă rog să binevoiți a lua parte la şedința festivă a direcției clubului, care va avea loc sâmbătă 21 decembrie

a.c. la ora şapte seara, cu care ocazie vi se va înmâna şi diploma clubului nostru.

Primiți, vă rog, domnule Kocek, asigurarea profundului respect ce vi-l port, precum şi urările mele de noi şi mari succese sportive.

Al dumneavoastră,
de la Gramrnont.

Pe Vasili îl bucură scrisoarea aceasta. Se dovedise încă o dată că nu întâmplarea oarbă îi dirijează viața.

Parcă mai ieri debarcase cu Liza la Marsilia ca turist, iar azi, Jaroslav Kocek nu e numai parizian, ci şi coproprietarul unei firme înfloritoare, un om bogat şi respectat. Partea lui e de cel puțin 250.000 de franci. Toate acestea le-a obținut prin forțele sale proprii, fără ajutorul nimănui, le-a realizat în numele acelui scop măreț în slujba căruia şi-a pus viața. Îl vor primi, fără îndoială, ca membru al acestui club sportiv aristocratic. Asta înseamnă că are o situație. Acolo nu e acceptat oricine. Mai trebuie să-şi câştige simpatia şi sprijinul bisericii. Chiar într-o țară de liber-cugetători cum pare Franța, biserica catolică e o forță care nu poate fi neglijată. Liza e deşteaptă, nu lipseşte niciodată duminica de la slujbă. A reuşit să facă cunoştință cu preotul şi vrea să-şi cumpere un loc personal la biserică. Pentru a fi complet sincer față de sine însuşi, trebuie să recunoască că succesele sale se datoresc pe jumătate şi soției. Femeia asta e o minune. Mai greu să-ți închipui o asemenea îmbinare uimitoare de calități într-un singur om, ca în cazul Lizei: inteligență nativă, cultură serioasă, o stăpânire de sine neobişnuită, sânge rece şi un suflet gingaş. E o adevărată prietenă. Cu ea poți trece prin foc şi sabie, nu dă înapoi şi nu te trădează. Din ziua

în care Liza şi-a unit viaţa cu a lui, n-a mai cunoscut nici bucurii senine şi nici liniştea. Nu oricine e în stare să suporte o viaţă nomadă, plină de tot felul de surprize...

*

Sâmbătă, cu zece minute înainte de ora fixată, Vasili îşi opri maşina pe o străduţă laterală şi se îndreptă spre club.

Îmbrăcat într-o livrea cu fireturi aurite, de parcă era general, portarul, care-l cunoştea deja, se înclină şi-i deschise uşa masivă de stejar.

Salutându-l cu multă căldură, de la Grammont îl întâmpină în micul salon de la etaj.

— Sunt fericit să vă văd sănătos! Domnule Kocek, aş vrea să vă declar fără niciun fel de introducere că eu şi colegii mei am fi bucuroşi să numărăm printre membrii clubului nostru un sportiv desăvârşit ca dumneavoastră. E drept că taxa de înscriere şi cotizaţia anuală sunt destul de mari, dar sper că acest lucru nu poate constitui o piedică pentru un negustor care posedă un comerţ înfloritor.

— Bineînţeles! Vă sunt foarte recunoscător, dragă domnule de la Grammont, pentru cinstea ce mi-o faceţi.

— Cred să n-aveţi nimic împotrivă ca una din recomandări să v-o dau eu.

— Vă voi rămâne foarte îndatorat! Vasili se înclină.

— Domnul Jean-Paul Marignet a fost amabil şi s-a oferit s-o dea pe cea de-a doua.

— Sunt încântat să aflu asta.

Membrii conducerii clubului se întruniseră într-o rotondă mică. Aşezaţi pe scaune cu spătare înalte, dispuse în jurul unei mese lungi acoperită cu postav verde, şi pătrunşi de solemnitatea momentului,

semănau cu nişte judecători. În rândurile din faţă se aflau câţiva oaspeţi. Vasili remarcă printre aceştia pe Hans Weber şi pe Saryan.

De la Grammont deschise şedinţa dând cuvântul preşedintelui juriului. Acesta citi hotărârea şi îi înmână lui Vasili cupa de cristal şi o mapă de marochin în care se afla diploma.

— Sunt fericit, spuse Vasili, că mi s-a făcut cinstea de a fi primit în rândurile membrilor acestui club care reuneşte sportivi renumiţi ai Franţei. Îmi permit să vă asigur, domnule preşedinte, onorată conducere şi stimaţi oaspeţi, că mă voi strădui să ţin sus steagul clubului nostru (acum pot spune aşa) şi voi păzi cu sfinţenie onoarea sportivă.

Conform tradiţiei, în cinstea învingătorului şi totodată a noului membru al clubului, se organiză un banchet.

Mai târziu, în timp ce Vasili se îndrepta spre maşină, Saryan îl ajunse din urmă şi-l luă de braţ.

— Aţi avut mare noroc! zise el. Nu orice muritor, ca să nu mai vorbim de străini, este primit membru al acestui club sportiv din Paris.

— Cum se explică asta?

— În primul rând, pentru că aţi jucat excelent, iar clubul este foarte interesat să aibă un jucător de clasă. Şi apoi, farmecul personal joacă şi el un rol destul de mare în toate astea...

Hans Weber trecu pe lângă ei şi-i salută, săltându-şi reverenţios pălăria. După ce se depărtă la o distanţă apreciabilă, ziaristul îi spuse în şoaptă lui Vasili:

— Aflaţi că Hans Weber, chiar dacă e neamţ, este un om cinstit! E un antifascist convins, dar e obligat s-o ascundă.

— De unde ştiţi?

— Eu ştiu multe... Şi nu numai despre Weber. Asta

mi-e meseria... Apropo... După cum spunea Weber – şi pe el poţi să-l crezi – problema venirii la putere a lui Hitler e ca şi hotărâtă. De câteva zile se duc tratative între reprezentanţii lui von Papen şi ai lui Hitler. Se presupune că în cel mai scurt timp se va organiza o întrevedere personală şi că se vor înţelege asupra tuturor detaliilor... Şi culmea, guvernul francez, lipsit de sprijinul Angliei, temându-se să nu rămână singur şi izolat în faţa unui duşman de care îi e groază, s-a împăcat de pe acum cu ideea fascizării Germaniei. Ieri, noaptea târziu, a avut loc o şedinţă secretă a consiliului de miniştrii la care s-a hotărât să nu se întreprindă nimic din ceea ce ar putea irita căpeteniile mişcării naţional-socialiste din Germania. Ambasadorului francez la Berlin i-au şi fost date instrucţiunile de rigoare.

— Dar asta-i sinucidere curată!...

— Vedeţi dumneavoastră, în Franţa există politicieni care speră că, după venirea la putere a lui Hitler, Germania va căuta spaţiul vital în Răsărit. Cu alte cuvinte, naţional-socialiştii, duşmani înveteraţi ai bolşevismului, vor ataca mai întâi Uniunea Sovietică. Şi asta convine unora în Franţa.

— Mi se pare că v-am mai spus – nu mă pricep de loc la politică! Totuşi, mă tem că, într-o bună zi, toate astea se vor întoarce împotriva Franţei.

— Ah, Doamne, totul e posibil! Ziaristul opri un taxi, îşi luă rămas bun de la Vasili şi se sui în maşină.

Se pornise o ninsoare anostă, un fel de burniţă amestecată cu fulgi de zăpadă şi bătea un vânt rece. La ora aceasta târzie erau foarte puţini trecători. Spectacolele se terminaseră, în sălile de concerte luminile se stinseseră, cafenelele şi restaurantele erau închise. În schimb, automobilele de cele mai diverse

mărci şi forme, vopsite în cele mai diferite culori, inundau pur şi simplu străzile. Vasili trebuia să conducă foarte prudent, n-avea nici măcar cincisprezece kilometri la oră şi blestema înghesuiala oraşelor moderne.

Aşezat la volan şi orbit de farurile automobilelor care se târau în direcţie opusă, Vasili se gândea că de-aici înainte va primi cu regularitate o corespondenţă voluminoasă – scrisori, invitaţii de la club. Toate astea vor juca un rol foarte important pentru consolidarea reputaţiei sale. Numărul mare de scrisori va însemna prestigiu şi-l va ridica în ochii vecinilor, dar mai ales ai portăresei.

De-acum încolo va putea adăuga pe cartea de vizită, lângă cuvântul de „comerciant“, şi menţiunea „membru al clubului sportiv“. Asta sună bine! Tot Parisul ştie că în acest club privilegiat nu sunt adunaţi decât oameni înstăriţi, iar cotizaţia este egală cu câştigul anual al unui muncitor calificat.

În Place de la Concorde circulaţia se strangulase şi Vasili trebui să oprească. Îşi aminti de cuvintele lui Saryan: „Weber, chiar dacă e neamţ, e un om cinstit, un antifascist convins... Aseară târziu a avut loc o şedinţă secretă a cabinetului...“ E uimitor de bine informat. De fapt, dacă e să judecăm la rece, aşa şi e normal să fie: ziariştii sunt oameni băgăreţi şi, când e vorba de ceva senzaţional, au un fler ieşit din comun, ca nişte copoi de vânătoare. Bine-bine, dar de ce i-o fi împărtăşind Saryan toate ştirile acestea tocmai lui Vasili?

Gesticulând disperat, agentul de circulaţie reuşi să facă ordine şi maşinile se urniră încet din loc.

De ce? Oare el, care pretindea că se orientează bine în privinţa oamenilor, să se fi înşelat în privinţa lui Saryan? N-o fi înţeles care-i adevărata lui faţă?... Dacă e aşa,

atunci trebuie să-şi facă urgent geamantanele şi să se înapoieze acasă, să se apuce de altceva, să zicem de lăcătuşerie sau de reparat maşini, şi să nu se mai bage în treburi care cer perspicacitate şi pricepere... Dar de ce să nu presupun şi altceva: omul acesta inteligent şi-a dat seama că Jaroslav Kocek este slovac aşa cum e el, Saryan, împăratul Japoniei. Şi atunci, ziaristul caută o cale de apropiere cu cel pe care-l socoteşte tovarăş de idei. Dar nici asta nu reprezintă o fericire prea mare: înseamnă că Vasili n-a ştiut să-şi joace bine rolul până la capăt şi că la un moment dat s-a trădat, ceea ce a dat posibilitatea ziaristului să facă diferite presupuneri... Dar, la urma urmei, singur nu poţi întreprinde nimic, ai nevoie de ajutoare. Şi la un ajutor mai bun decât Saryan nici nu poţi visa, mai ales că e în relaţii strânse cu Weber. Secretarul consulatului general al Germaniei la Paris este un antifascist convins. Ce sursă de informaţii... Esenţialul e să nu te pripeşti, trebuie acţionat cu cap. Înainte de a risca să se deconspire faţă de ziarist şi înainte de a lua legătura cu Weber, trebuie să-i ceară „tatii“ încuviinţarea de a face un asemenea pas.

Cufundat în gânduri, Vasili era gata să treacă de stop. Bine că avea frâne bune, altfel n-ar fi scăpat de discuţii cu apărătorul ordinei publice...

Deschizând uşa, Vasili pătrunse încetişor în casă. Era sigur că aşa se va întâmpla: Liza adormise. Se dezbrăcă şi, în vârful picioarelor, intră în birou.

Paris, 21 XII 1932.

Dragă tată,

Iartă-mă că nu ţi-am scris de mult, am fost foarte

ocupat şi n-am prea avut noutăţi. Dar azi am trăit o mare bucurie. Cu toate că e târziu, e unu noaptea, ţin totuşi să ţi-o împărtăşesc. Aşadar, despre succesele mele: de curând am avut noroc şi am câştigat turneul de tenis organizat de un club parizian. Am primit ca premiu o cupă de cristal. Dar asta nu-i totul: azi, acum câteva ore, mi s-a făcut marea cinste de a fi primit în rândurile membrilor clubului. Parcă te văd zâmbind: „Auzi dumneata cu ce se făleşte, l-au primit membru în nu ştiu ce club, mare procopseală!" Nu e aşa, tată! În acest club nu este admis oricine şi a face parte din el înseamnă aţi crea o situaţie în societate. Ştii cine sunt cei care m-au recomandat? Nişte oameni foarte respectabili: directorul-coordonator al unui mare magazin universal, vlăstarul unei familii de aristocraţi, de la Grammont, despre care ţi-am mai scris, şi un secretar general de minister, domnul Jean-Paul Marignet. Afacerile merg şi ele foarte bine. Clienţii mă asaltează. Spre cinstea tinerilor noştri pictori, trebuie să spun că mi-au îndreptăţit speranţele: sunt plini de idei, au gust, şi-s foarte energici. Agenţia noastră a pus monopol pe sectorul reclamei tematice şi al celei de proporţii mai ample. E adevărat, mai există firme care încearcă să ne concureze, dar până acum nu reprezintă un pericol. De curând au început să vină comenzi din străinătate, din Anglia, Italia, Germania. Zilele acestea, asociatul meu, domnul Joubert, pleacă la Roma pentru contracte şi pentru prospectarea pieţei italiene. Probabil că, după întoarcerea lui, voi pleca eu la Londra. Trebuie să extindem relaţiile firmei noastre cu străinătatea. Aş vrea să ştiu ce părere ai în legătură cu toate astea.

Am făcut cunoştinţă aici cu un ziarist, Jules Saryan. Ştii bine, dragă tată, că mă împrietenesc greu cu oamenii, dar cred că în cazul lui este cu totul altceva.

Mai vreau să-ţi spun că am strâns ceva bani. Ceea ce

ridic pentru cheltuielile mele personale e mult prea suficient, o ştii doar pe Marianna ce gospodină e. Aşa că, dacă ai nevoie de bani, pot să-ţi trimit pentru început zece-cincisprezece mii de franci.

Scrie-mi, te rog, cât mai amănunţit, ce mai e pe la noi. Cum se simte mătuşa Clara? N-are de gând nicio rudă să vină pe la noi în vizită? Eu cu Marianna i-am primi foarte bucuroşi. I-am plimba prin Paris, le-am arăta totul. Nici nu-ţi poţi închipui cât de dor ne este de voi şi de casă. La primăvară, dacă nu va interveni ceva special, vrem neapărat să venim acasă.

Transmite tuturor salutări. Marianna te sărută pe tine şi pe toţi din familie.

Rămân al tău fiu iubitor,
Jaroslav Kocek

P.S. Era să uit: am făcut cunoştinţă la club cu secretarul consulatului general al Germaniei la Paris, domnul Hans Weber. După cum spunea domnul Saryan, Weber e un om cumsecade. Şi mie mi-a făcut o impresie bună, cu toate că nu ştiu dacă printre diplomaţi pot exista oameni de treabă. După mine, diplomaţii de-aia sunt diplomaţi, ca să se prefacă! De fapt, toate astea îmi sunt absolut indiferente, numai că n-aş vrea să mă înşel în privinţa oamenilor şi pe urmă să-mi pară rău. Asta e tot!

J. K.

Terminând scrisoarea, Vasili scoase dintr-o ascunzătoare cerneala incoloră şi un toc special cu peniţa foarte subţire. Scrise printre rânduri tot ceea ce aflase de la Saryan despre şedinţa cabinetului francez în timpul căreia s-a menţionat pericolul ce-l reprezintă

venirea la putere a fasciştilor, despre Hans Weber, antifascist convins, şi ceru permisiunea de a ține legături strânse cu Saryan şi Weber. La sfârşit Vasili mai adăugă că deoarece evenimentele din Germania ar putea să se precipite, iar el s-ar putea să obțină în curând surse de informații valoroase, ar fi necesară organizarea unui sistem mai sigur de legătură. Poate chiar printr-un curier special.

În momentul în care Vasili termină de scris, mijeau zorile cenuşii.

Se ridică şi se întinse. Se simțea obosit, dar nu îi era somn. Şi totuşi se culcă; avea mult de lucru a doua zi şi trebuia să fie odihnit.

CAPITOLUL VI

Până la Crăciun mai erau câteva zile. Dar tot Parisul fusese deja cuprins de febra sărbătorilor. Negustorii de jucării pentru Pomul de Crăciun, de ilustrate cu felicitări, de lumânări, băcanii, patronii marilor magazine gastronomice şi ai restaurantelor se întreceau care mai de care să-şi împodobească vitrinele.

Cu trei luni înainte de sărbători agenţia de publicitate „Joubert et Comp.“ fusese copleşită de comenzi din toate colţurile ţării. Pictorii lucrau zi şi noapte şi totuşi nu reuşeau să dea lucrările la timp. Vasili, care îşi însuşise una din cele mai importante reguli ale comerţului – ai acceptat o comandă, îndeplineşte-o la termen! – era nervos, nu voia ca prestigiul firmei să sufere.

Străzile erau pline de oameni încărcaţi de pachete. Gospodinele cădeau din picioare de oboseală, făcând provizii pentru sărbători. Părea că toţi se gândesc la un singur lucru: cum să petreacă mai bine Crăciunul. Lumea uita complet că de cealaltă parte a Rinului puteau să izbucnească din clipă în clipă evenimente de mare gravitate, care reprezentau un pericol mortal nu numai pentru Franţa.

Ziarele, foarte alarmate la început de posibilitatea preluării puterii de către Hitler şi naţional-socialişti, au încetat – ca la comandă – să mai scrie despre asta. Mai mult chiar, presa de dreapta se străduia să convingă mica-burghezie că nu s-a întâmplat nimic deosebit: la

urma urmei, ce le pasă francezilor cine conduce Germania? Uneori, în comentariile politice se strecurau şi nişte accente trufaşe: să nu uităm că Franța are o citadelă inexpugnabilă – linia Maginot!

Pentru Seara de Crăciun Vasili rezervă o masă la „Maxim“ şi îi invită pe soții Saryan.

Întâlnirea avu loc în holul restaurantului. Vasili şi Liza făcură cunoştință cu Jeannette, soția lui Saryan, o franțuzoaică zglobie, cu ochi albaştri. Ca toate parizienele, era îmbrăcată cu mult gust şi părea mult mai tânără decât vârsta pe care o avea. De fapt, în seara aceea, nici Liza nu se deosebea cu nimic de femeile elegante din Paris. Ca să nu se facă de râs, soția prosperului comerciant îşi comandase la o croitoreasă de lux o rochie specială pentru ocazia aceasta. Un colier de perle şi cercei cu briliante completau toaleta. Bărbații purtau şi ei costume de seară.

Şeful de sală îmbrăcat în frac, cu o floare albă la butonieră, semăna cu un cântăreț de operetă! Se interesă de numele clienților şi îi conduse la masa ce le fusese rezervată.

După ce chelnerul luă comanda şi se îndepărtă, doamnele descoperiră sub şervete darurile de Crăciun. Liza avea o maimuțică, iar Jeannette un ursuleț de catifea.

Exact la miezul nopții, gongul de la radio bătu de douăsprezece ori. În acelaşi moment s-au aprins şi lumânările uriaşului brad din mijlocul sălii. Toți se ridicară, ciocniră cupele de şampanie şi le goliră până în fund, urându-şi fericire.

Orchestra începu să cânte. Soții Saryan au rămas la masă, Vasili şi Liza au dansat însă pe rupte. El – înalt, solid, bine legat, ea – elegantă şi grațioasă – era firesc ca această pereche să atragă privirile tuturor. De fiecare

dată după dans, când se duceau la masă, îmbujorați la față şi cu sufletul la gură, Jeannette îi întâmpină cu aplauze, iar soțul ei se grăbea să le umple paharele.

— Ca să-i cunoşti pe francezi, zise Vasili într-un moment de răgaz, trebuie să trăieşti alături de ei nu un an, ci o sută. Îi crezi sociabili, primitori şi când colo nu prea se arată ospitalieri.

— Cum de-ați ajuns la o asemenea concluzie? întrebă zâmbind Saryan.

— Suntem de aproape doi ani în Franța şi în tot acest răstimp n-am fost invitați în nicio familie! Să-l luăm pe asociatul meu, de pildă, care îmi e destul de obligat de altfel. Ştie că n-avem aici nici rude, nici prieteni apropiați, dar nu a socotit necesar să ne invite la el nici măcar de sărbători.

— Aveți dreptate, domnule Kocek. Francezii pot să vă respecte, să fie prieteni cu dumneavoastră, să vă invite la cel mai scump restaurant, dar să vă poftească acasă... Pentru a merita o asemenea cinste trebuie să le devii foarte apropiat.

— La noi e mult mai simplu, slovacii sunt un popor ospitalier.

— Ca să nu credeți că m-am franțuzit complet, vă invit cu soția la noi. Poftiți oricând aveți timp şi oricând doriți. Dacă vreți de Anul Nou, dacă vreți altădată.

— Vezi ce a ieşit până la urmă? Obligi oamenii să te invite la ei, zise râzând Liza.

Vasili acceptă cu plăcere invitația ziaristului şi îi mulțumi. Mai întâi însă, trebuia să primească răspunsul de la „tata“.

Către orele cinci dimineața, când veselia mai era încă în toi, Vasili, Liza şi soții Saryan au plecat acasă.

A doua zi, gândindu-se că zilele de Crăciun constituie perioada cea mai favorabilă pentru rezolvarea

problemelor religioase, Vasili se duse împreună cu Liza la biserică. După ce au asistat răbdători la slujbă, au aşteptat ca preotul să se elibereze puţin şi apoi s-au îndreptat spre el. Preotul i-a recunoscut îndată şi le-a zâmbit.

— Sunt foarte bucuros că în parohia mea au apărut asemenea buni catolici. După cum am observat, dumneavoastră veniţi cu regularitate la slujba de duminică.

— Bineînţeles, părinte, exclamă Vasili. Am dori să ştim dacă s-ar putea să cumpărăm două locuri permanente în biserica dumneavoastră. Să zicem în rândul trei, sau patru.

— Doriţi să aveţi locuri permanente? E un gest demn de toată lauda... Ar exista locuri disponibile în rândul al treilea. Fotoliul al patrulea şi al cincilea. Dar ştiţi că în biserica noastră locurile costă scump?

— Faptul acesta nu poate constitui un impediment în realizarea intenţiilor noastre.

— Un loc în rândul al treilea costă trei sute de franci pe an, dacă doriţi fotolii îmbrăcate cu catifea, atunci costă cinci sute de franci.

— Cred că ne vom mulţumi cu locuri simple. Nu-i aşa, Marianna? Vasili se întoarse spre soţie.

— Bineînţeles, răspunse Liza. Oare nu e indiferent de pe ce bancă stai de vorbă cu Dumnezeu?

Vasili scoase din portvizit şase sute de franci.

— Vă mulţumesc. Preotul ascunse banii în buzunarul pantalonilor, sub sutană. Noi nu dăm chitanţe, dar în registrul bisericii se va face cuvenita menţiune în legătură cu rezervarea locurilor.

Se despărţiră, urându-şi reciproc un Crăciun Fericit.

— Ai naibii oameni, îi şopti Vasili Lizei, luând-o de braţ, fac comerţ până şi cu locurile din lăcaşul

Domnului.

— Înseamnă că de-acum încolo va trebui să mă spovedesc la acest bătrân fariseu?

— În modul cel mai conştiincios, şi cel puţin o dată pe lună.

— Of, Doamne! trebuie să mă apuc să născocesc păcate, ca să pot fi iertată! Liza oftă din greu.

— Deh, draga mea, e mai greu să inventezi păcate, decât să le comiţi. De altfel, când o să te duci la spovedanie, îţi aranjez eu nişte păcate, să te invidieze oricine.

Acasă, printre diferite programe, prospecte ale clubului şi tot felul de invitaţii, îi aştepta o scrisoare de la „tata“.

Acesta îşi felicita fiul şi nora cu prilejul Crăciunului şi Anului Nou. După numeroase urări, îşi exprima bucuria pentru succesele în afaceri ale lui Jaroslav. Transmiţând salutări de la rude şi comunicându-le că mătuşa Clara, slavă Domnului, se însănătoşeşte, „tata“ scria că fiul acesteia Josef Holek va veni foarte curând, în timpul vacanţei studenţeşti, în Franţa. *„Josef îţi va telefona la numerele pe care mi le-ai comunicat. Te rog mult să te întâlneşti cu el şi să-l ajuţi să cunoască frumuseţile capitalei lumii. Dacă eşti foarte ocupat şi nu poţi să-i acorzi prea multă atenţie, să aibă Marianna grijă de el. După cum ştii, e un băiat bun şi merită să fie primit cum se cuvine. Nu e nevoie să-mi trimiţi bani, mai bine investeşte-i în afaceri.*

Nu-ţi scriu mai mult, în speranţa că Josef vă va povesti totul...“

Citeau şi reciteau scrisoarea „tatii“. Era limpede: curierul care va sosi avea împuterniciri suficiente. Ce altceva puteau însemna cuvintele: „Josef e un băiat bun şi merită să fie primit cum se cuvine“? Era clar că lui

Holek îi vor putea încredința totul. Bătrânul nu făcea vreo referire la Saryan şi nici la Weber. Ultimile cuvinte ale scrisorii, *„nu-ți scriu mai multe, în speranța că Josef vă va povesti totul“*, constituiau probabil răspunsul la întrebare.

Curând după Anul Nou, sună telefonul.

„— Casa Kocek?“ — „Da!...“ — „Bună ziua, vere, la telefon Josef Holek. Tatăl tău mi-a promis că o să-ți scrie despre mine, ai primit scrisoarea?“ „— Am primit-o! Unde eşti, de ce nu vii la noi?“ „— Ca să nu vă deranjez, am tras la hotel. Dar dacă sunteți acasă, pot să vin chiar acum.“ „— Suntem acasă şi te aşteptăm. Stai puțin Marianna vrea să vorbească cu tine, îi transmit receptorul.“ — „Bună, Josef! Nu ți-e ruşine să tragi la hotel?“ „— Am spus-o deja, n-am vrut să vă deranjez.“ „— Bine, vino mai repede, te aşteptăm. Ştii adresa... Ia un taxi şi vino... Lui Jaroslav şi mie ni s-a făcut tare dor de casă...“

— Ce crezi, Vasili, convorbirile noastre sunt interceptate? întrebă Liza, punând receptorul în furcă.

— Nu cred, dar nu strică să fim precauți! Paza bună trece primejdia rea!

— Ştii de ce întreb? Noi suntem slovaci, cetățeni ai Republicii Cehoslovacia. Dar n-am găsit timp să învățăm nici slovaca, nici ceha. Suntem nişte leneşi. Acum ne vine o rudă apropiată şi noi vorbim cu el franțuzeşte. Bine că n-a fost nevoie să ne adresăm niciodată consulului nostru. Dar dacă ar fi fost?

— Ai şi n-ai dreptate! Nu e vorba de lene, n-avem deloc timp!

— Degeaba te scuzi, dacă am fi vrut, am fi găsit!

Peste vreo patruzeci de minute sosi şi vărul Josef.

Vasili îşi ajută oaspetele să-şi scoată paltonul şi îl cercetă cu atenție.

Josef părea tânăr, era înalt şi avea alură de sportiv. Aranjându-şi părul roşcat, se uita pe furiş în jur. Nu ştia dacă mai e cineva în casă sau nu, şi de aceea în timp ce-i îmbrăţişa pe Vasili şi Liza le spunea: „Bună ziua, vere! Bună ziua, verişoară!“ Şi cu toate că nu mai era nevoie să dea parola, adăugă: „Acasă totu-i în regulă!“

— Slavă Domnului! Vasili îl luă pe Josef de braţ şi începu să vorbească ruseşte. Bine, totul e limpede! Haideţi în birou! Putem vorbi în voie, nu e nimeni. Doar eu şi soţia. Liza intră în urma lor, puse pe masă o sticlă de vin alb, pahare, fructe şi se aşeză într-un fotoliu.

— Credeam că nu mai vii! Povesteşte-ne totul! Vasili umplu paharele.

— Trebuie să vă spun foarte multe. Nici nu ştiu cu ce să încep. În primul rând, „tata“ m-a rugat să vă transmit multe salutări. La fel ca şi dumneata, el socoteşte că intrarea în clubul sportiv îţi va consolida situaţia aici, la Paris, dându-ţi posibilitatea de a întâlni oamenii necesari. „Tata“ a fost foarte plăcut impresionat de faptul că agenţia are perspective să încheie tranzacţii cu străinătatea. Mi-a repetat de câteva ori că acordă o mare importanţă acestui lucru şi m-a rugat să ţi-o spun! Dacă plecarea dumitale la Londra concordă cu intenţiile firmei, atunci du-te! După părerea lui, trebuie să pleci neapărat la Berlin, chiar fără o treabă anume. Pur şi simplu ca să respiri aerul de acolo, să încerci să cunoşti situaţia la faţa locului. „Tata“ consideră că pericolul fascist devine o realitate concretă şi că e timpul să treci la acţiune! Chiar aşa mi-a spus: „Transmite-i tovarăşului Vasili că a sunat ceasul!...“ După părerea lui, puteţi avea deplină încredere în Saryan. În anumite limite puteţi să-i destăinuiţi unele lucruri şi să vă folosiţi de sprijinul lui. În privinţa lui Hans Weber, „tata“ crede că trebuie să te bizui pe de-a-ntregul pe Saryan şi, dacă

el te sfătuieşte, atunci îl poţi atrage pe Weber la activitatea antifascistă. Îţi recomandă ca pe viitor să-i scrii mai rar „tatii“, vei ţine legătura printr-un curier special. Să ai în vedere că e vorba de o femeie, o austriacă înaltă, solidă, cu obrajii rumeni. Este o veche revoluţionară şi o antifascistă convinsă. Reţine semnalmentele şi parola. Se numeşte Schultz, Anna Schultz, are 50 de ani şi e de profesie croitoreasă. Ochi căprui, părul şaten, puţin cărunt, pieptănat lins. Poartă totdeauna un medalion mare, în email, cu Maica Domnului şi pruncul. Parola: „Mi se pare, doamnă, că aţi dori să vă faceţi o rochie?“ Răspunsul: „Da, numai dacă nu trebuie să aştept prea mult“. Să repet sau aţi reţinut?

— Nu-i nevoie să repeţi!

— Cu *Frau* Schultz legătura trebuie s-o ţină mai ales Liza. „Tata“ socoteşte că aşa e mult mai firesc şi, în consecinţă, mult mai oportun. *Frau* Schultz o să vă telefoneze acasă şi o să vă înţelegeţi asupra locului şi orei întâlnirii. O să vă întâlniţi numai acolo unde va hotărî ea, în niciun caz aici, acasă. *Frau* Schultz nu trebuie să ştie prea multe despre domnul Kocek şi nu trebuie să-l cunoască decât în caz de extremă urgenţă. „Tata“ m-a rugat de asemenea să-i transmit Lizei următoarele: ştie că s-a săturat să stea degeaba, dar foarte curând inactivitatea aceasta va lua sfârşit. Iată cam tot ce mi s-a spus să vă comunic.

— Când pleci înapoi? întrebă Vasili.

— Rămân doar câteva zile. Nu uita că sunt student la Universitatea din Praga şi profit de vacanţa de Crăciun ca să vizitez Franţa. Nu e exclus să fiu urmărit, aşa că n-am să mai vin pe-aici! Dacă aveţi nevoie de mine, telefonaţi-mi la hotel, putem să ne întâlnim undeva, la un muzeu. Aşa e mai simplu. Pe mine mă interesează la

Paris tot ceea ce merită văzut!

— Pe ce te bazezi susținând că eşti urmărit? se interesă Vasili.

— N-am dovezi concrete. Dar, în legătură cu anumite evenimente, se observă o oarecare răcire a relațiilor între Republica Cehoslovacă şi Franța şi francezii au început să devină mai bănuitori față de cehoslovaci. Consulul francez de la Praga mi-a scos sufletul până mi-a dat viza...

— Spune-mi, tovarăşe, dar de-acasă nu ne-au transmis nimic? întrebă Liza şi adăugă: ce plăcut e să rosteşti cuvântul „tovarăşe“.

— Nu, n-au transmis nimic. Cum ajung însă, mă voi interesa şi vă voi comunica prin *Frau* Schultz.

— Te rog, te rog foarte mult! Că noi suntem aici ca în surghiun. Nici scrisori de acasă, nici veşti...

— Haideți să bem un pahar, pentru ca pe lume să nu existe nici fascism, nici războaie, rosti Vasili cu jumătate de glas.

— Cu multă plăcere! Vă urez din toată inima succes! Oaspetele ciocni întâi cu Liza, apoi cu Vasili.

— E bine să mai rămâi la Paris, spuse Vasili. Zilele astea trebuie să mă întâlnesc cu Saryan la el acasă. Aş fi vrut să-l informez pe „tata“ despre rezultatele acestei discuții. Poate că îmi va comunica ceva noutăți. Saryan are acces în cercurile înalte, e un om foarte bine informat.

— Bine, timp de trei zile voi aştepta să-mi telefonezi. Ori până la zece dimineața, ori după opt seara. Notați-vă telefonul meu. Putem vorbi în cehă, cunosc bine limba.

— Din păcate nu pot afirma acelaşi lucru despre mine. De fapt, pentru atâta lucru, mai cunosc eu câteva cuvinte. Începem în cehă şi pe urmă trecem, pe nesimțite, la franceză...

Oaspetele îşi luă rămas bun şi plecă.

— Mi-a plăcut băiatul ăsta. E tânăr, deştept şi sigur de el, zise Vasili. Cu unul ca el se poate lucra.

— Şi cu tine se poate lucra! glumi Liza.

— Cred că se poate, răspunse Vasili.

*

Saryan nu se lăsă mult aşteptat: a doua zi de dimineaţă îi telefonă lui Vasili la birou, întrebându-l dacă nu a uitat promisiunea de a-i face o vizită împreună cu soţia.

— Nu, bineînţeles, replică Vasili. Ştii doar că suntem o firmă serioasă, ne îndeplinim totdeauna promisiunile.

— Perfect! Cum îmi termin treburile, vin la dumneata, luăm un taxi, trecem s-o luăm pe doamna Kocek şi apoi mergem la mine. Singuri v-aţi putea rătăci! Locuiesc la marginea Parisului, aproape într-o suburbie.

— De ce ne trebuie taxi? Putem merge cu maşina mea. Sau n-ai curaj să-ţi încredinţezi preţioasa dumitale viaţă în mâinile mele?

— O să risc, mai ales că mă costă mai ieftin!

Ziua a fost foarte agitată. Vasili a trebuit să citească toată corespondenţa ce se adunase de sărbători, să discute cu pictorul-şef despre comenzi şi apoi cu directorul coordonator, să semneze cecurile şi conturile pentru bancă...

Exact la ora cinci, Saryan se înfiinţă în biroul lui.

— Punctualitatea este politeţea regilor, zise el, uitându-se la pendulă.

Trecură s-o ia pe Liza. Ea se aşeză în spate, lângă ziarist, şi maşina porni.

— Probabil că vreţi să ştiţi de ce locuim atât de departe de centru? Foarte simplu, îmi place să lucrez în

grădină. La Paris, oamenii au uitat până şi de mirosul pământului. Singura posibilitate de a-ţi recrea sufletul ar fi să te angajezi grădinar şi să îngrijeşti florile din grădinile publice. Aici, la marginea oraşului, am o mică livadă cu pomi fructiferi, tufe de liliac şi iasomie. Avem şi câteva straturi de legume. Păcat că acum e iarnă şi n-o să-mi puteţi admira florile, mai ales trandafirii. Am şaizeci de tufe şi vara, când înfloresc, te crezi pe vestitele plantaţii de trandafiri din Bulgaria. În copilărie, la Istanbul, aveam în spatele casei noastre o grădină splendidă; tatălui meu îi plăcea să o îngrijească. Probabil că de la el am moştenit dragostea pentru pământ.

Parisul, scăldat în lumină, rămase în urmă. Maşina intră pe o stradă largă, slab luminată, de-a lungul căreia erau înşirate vile cu un singur etaj.

— Uite, acolo, a patra casă pe dreapta, spuse Saryan.

Locuinţa ziaristului era modestă, dar aranjată cu gust.

În aşteptarea mesei, luară loc în fotoliile din holul foarte spaţios. Jeannette le servi un aperitiv.

— Sunteţi doar două persoane într-o locuinţă atât de mare? o întrebă Liza.

— Da, şi nici măcar nu avem o servitoare permanentă. Vine doar cu ziua, răspunse Jeannette. Casa, într-adevăr, e prea spaţioasă pentru noi: şapte camere, patru jos şi trei sus. Cele de la etaj sunt goale tot timpul. Dar e bine că avem o grădină mare şi Jules are unde să-şi arate iscusinţa.

La masă nu s-au servit prea multe feluri, în schimb vinul era din belşug. După cină, Jeannette o invită pe Liza în camera ei; bărbaţii intrară în birou să-şi bea cafeaua, să fumeze şi să discute.

— Povesteşte, te rog, unui om cufundat până peste

cap în afaceri ce se mai întâmplă pe mult chinuita noastră planetă? Dumneata le ştii pe toate, începu Vasili.

— Într-adevăr, ştiu câte ceva... Din păcate, nu totul. Regret, dar nu am veşti bune. Saryan se ridică, se plimbă un timp prin încăpere şi apoi, aşezându-se la loc, urmă: ieri, 4 ianuarie 1933 – ziua aceasta trebuie memorată – în casa bancherului von Schröeder din Köln, a avut loc întâlnirea dintre Hitler şi von Papen. După datele existente la Ministerul de Externe al Franţei, alianţa Papen-Hitler este un fapt consumat. Rezultatele acestei înţelegeri nu se vor lăsa aşteptate: drumul lui Hitler spre cârma ţării este liber. Poţi să mă crezi, ziua asta de 4 ianuarie va însemna începutul unor evenimente îngrozitoare pentru Europa şi probabil pentru lumea întreagă.

— Aşadar, dumneata socoteşti că venirea la putere a naţional-socialiştilor, în frunte cu Hitler, e ca şi hotărâtă?

— Da! Şi mă gândesc cu teamă la urmări.

— Frica nu ajută la nimic! O logică elementară cere să lupţi împotriva hitlerismului, să lupţi cu toate mijloacele posibile. Vasili urmărea cu atenţie expresia interlocutorului său.

— De acord, dar cum să lupţi? asta e întrebarea. Nu sunt nici ministru, nici general, nu am armată... N-am nici măcar un partid!

— Pentru început, ar trebui să încheiem o alianţă de luptă împotriva fascismului.

— Alianţă cu dumneata?

— Nu mă privi atât de mirat! Haide, să vorbim deschis! De acord?

— Da, de fapt, aştept mai demult o asemenea discuţie. O aştept încă din ziua finalei de tenis, când nu

ai vrut să te laşi fotografiat pentru ca nu cumva să-ţi apară poza în ziare... Atunci am înţeles că dumneata ai nişte motive speciale pentru asta.

— În primul rând, trebuie să ştii că singurul meu scop este lupta împotriva fascismului. Bineînţeles că noi doi nu suntem în stare să-l împiedicăm pe Hitler şi pe oamenii lui să acapareze puterea în Germania. Dar suntem obligaţi să fim informaţi de acţiunile fasciştilor, pentru ca să-i ajutăm pe cei care au posibilitatea să se împotrivească acestui rău al secolului.

— Cu ce-ţi pot fi de folos?

— În primul rând, aş vrea să colaborezi cu mine! Asta în cazul că doreşti într-adevăr să lupţi împotriva fascismului.

— Cum adică, eu, care am simţit pe propria-mi piele toate ororile şovinismului şi ale fanatismului, tocmai eu să nu vreau să lupt? Sunt gata! La ce s-ar rezuma concret colaborarea mea cu dumneata?

— Mi-ai face un mare serviciu dacă ai consimţi să mă informezi despre evenimentele din Germania şi să mă ţii la curent cu intenţiile cercurilor conducătoare din Franţa în legătură cu problema germană.

— De acord! Ziaristul dădu afirmativ din cap. Şi altceva?

— Să-mi permiţi, dacă bineînţeles, nu te deranjează, să mă folosesc din când în când de locuinţa dumitale.

— În ce scop?

— Să pot organiza din când în când întâlniri cu anumite persoane, să pregătesc corespondenţa pe care trebuie s-o expediez în locurile necesare şi să am, în caz de extremă nevoie, posibilitatea de a găzdui o zi sau două, nu mai mult, colaboratori de-ai mei. Repet, doar dacă asta nu deranjează!

— Oricât şi oricând! Singurul lucru pe care l-aş dori

este ca totul să se desfăşoare în aşa fel, încât să nu provoace niciun fel de bănuieli, nici chiar Jeannettei. Soţia mea, pe lângă faptul că se ţine departe de politică, se şi teme de ea.

— Casa dumitale e izolată. Am observat că livada o fereşte de privirile indiscrete ale vecinilor, mai ales vara. Şi nici servitoare permanentă nu aveţi. În fine, un etaj întreg e nelocuit. Condiţii mai hune nici că s-ar putea găsi! Etajul vilei mi l-aţi putea închiria mie! Aş veni singur, sau cu soţia, pentru o zi-două, ca să respirăm aer curat. Printre altele, asemenea relaţii oficiale între noi ar exclude orice răspundere din partea dumitale. Chiriaşii pot face ce vor, nu?

— Îmi place planul. Cedez cu plăcere o parte a locuinţei. Nevastă-mea se plictiseşte singură şi, în afară de asta, o simpatizează pe doamna Kocek. Dar vreau să-ţi dau un sfat: nu te grăbi, cântăreşte totul încă o dată. Să le lăsăm şi pe doamne să se împrietenească mai bine.

— E o plăcere să aibă omul de-a face cu dumneata. Nu ne vom grăbi. Mai am o întrebare: merită să-l atragem şi pe Weber?

— Weber urăşte fascismul, am avut prilejul să mă conving de asta.

— Nu cumva, deghizat în antifascist, îndeplineşte aici o misiune încredinţată de anumite organe, pentru a câştiga încrederea adevăraţilor antifascişti?

— Eu nu-s chiar atât de naiv pe cât aş putea să par, zâmbi Saryan. În privinţa aceasta, n-am nicio reţinere: cinstea lui Hans Weber este mai presus de orice bănuieli.

— Să vedem atunci, cum l-am putea atrage alături de noi?

— Foarte simplu: ne întâlnim cu el undeva la un

restaurant sau la o cafea şi discutăm.

— N-aş vrea să fim văzuţi împreună. Sunt convins că Weber, ca diplomat străin, este urmărit şi că fiecare mişcare a lui, mai ales o întâlnire cu un străin, va fi raportată.

— La asta, recunosc, nu m-am gândit!... În cazul acesta pot să-l invit la mine, propuse Saryan.

— Aşa ar fi mai indicat. Dacă s-ar putea, ar fi bine să grăbim întâlnirea.

— Perfect, atunci să zicem, poimâine, la ora opt seara.

— În regulă! Acum ne putem întoarce cu conştiinţa împăcată la doamnele noastre.

— Da. Dar mai întâi aş vrea să pun o întrebare... Dumneata nu dispui într-adevăr de informaţii sigure direct din Germania?

— Eu personal, nu! Dar cei în drept dispun! Pentru siguranţă însă, orice informaţie trebuie verificată pe două-trei căi.

În sufragerie ceaiul era deja pregătit. Jeannette îi tratã cu un tort făcut chiar de ea.

La întoarcere, fără să-şi ia privirea de la şosea, Vasili o întrebă pe Liza ce impresie i-a făcut soţia lui Saryan.

— E o femeie simplă, simpatică şi inimoasă. Dar, din păcate, e departe de orice preocupări sociale.

— Tu i-ai plăcut?

— Cred că da! M-a rugat să trec mai des pe la ea.

— I-am vorbit lui Saryan despre scopurile noastre reale şi mi-a promis că va colabora cu noi... Curând vom închiria etajul vilei lor. Ai văzut, cred că e un loc ideal pentru o casă conspirativă. Dar, ca să ne primească, e nevoie şi de acordul doamnei Saryan. Încearcă să-i cucereşti simpatia!...

Dimineaţă, Liza îi telefonă lui Josef la hotel. Se înţeleseră să se întâlnească la catedrala Notre-Dame.

Studentul era nerăbdător să viziteze această minune a arhitecturii.

În timp ce vizitau catedrala, Liza îl anunță că Saryan a consimțit să colaboreze, că Vasili are de gând să închirieze etajul vilei, unde nu locuieşte nimeni, şi să organizeze acolo o casă conspirativă. În caz de nevoie, acolo îi poate adăposti pentru scurt timp pe oamenii trimişi de „tata". Întâlnirea dintre Vasili şi Weber va avea loc curând, tot în casa ziaristului. Rezultatele vor fi comunicate.

— Vasili m-a rugat să-ți mai transmit, zise Liza, că ar fi bine să urgentezi plecarea. Anunță-l pe „tata" că la Paris s-a aflat despre întâlnirea dintre Hitler şi von Papen, care a avut loc la Köln, la 4 ianuarie, în casa bancherului Schröeder. Între cei doi a intervenit o înțelegere şi în cercurile bine informate de aici se socoteste că aducerea la putere a lui Hitler este ca şi hotărâtă. Nu e decât o chestiune de timp. Am vrea să ne sosească mai repede curierul, acum e foarte important să stabilim o legătură permanentă cu „tata".

— Am înțeles...

— Da, încă ceva... nu uita rugămintea mea, în legătură ou veştile de acasă! Şi acum, să mai înconjurăm o dată biserica! Pe urmă ne despărțim.

*

Joubert se întoarse din Italia într-o excelentă stare de spirit.

— Nu cred că merită să ne punem speranțe prea mari în piața italiană. E o țară rămasă în urmă, destul de săracă, şi pe deasupra strivită de dictatura ducelui. Am putea trage, totuşi, un profit şi de-acolo. Am încheiat contracte cu două firme de difuzare a filmelor şi cu un

birou de turism. Joubert scoase din servietă trei contracte şi le înmână lui Vasili. După cum vezi, sunt comenzi neînsemnate, dar asta e doar un început. Poate că pe viitor, afacerile cu Italia se vor înmulți. În ceea ce priveşte călătoria, a fost superbă, am venit copleşit de impresii! Madeleine a rămas entuziasmată de această țară de basm. Pe scurt, sunt foarte mulțumit, mai ales că datorită contractelor pe care le-am încheiat, am recuperat toate cheltuielile.

— Spune-mi, Joubert, cum trăiesc italienii sub dictatura fascistă? întrebă Vasili, dând deoparte contractele.

— Nu prea m-am interesat... Am auzit ceva despre nişte revendicări coloniale ale Italiei în Africa, dar habar n-am despre ce e vorba. La urma urmei, pe noi nu ne interesează! Dacă italienii vor să ia ceva pământ de la sălbaticii ăia, să fie sănătoşi! Somalienii sau abisinienii n-or să trăiască mai rău din cauza asta. Popoarele civilizate or să le aducă cultură şi religia creştină.

— Crezi serios în ceea ce spui?

— Da...

Simțind o notă de răceală în vocea asociatului său, se grăbi să adauge:

— De fapt, eu nu mă pricep la probleme de genul ăsta!

— Şi dacă fasciştii, în frunte cu Hitler, vor acapara puterea în Germania, de data aceasta aici, aproape de Franța, atunci cum o să fie?

— Nu înțeleg întrebarea dumitale, domnule Kocek... Dacă o vor acapara, o vor acapara – şi ce legătură are asta cu noi?

— Ah, domnule Joubert! Nici nu-ți poți închipui ce urmări ar putea avea victoria național-socialiştilor pentru țările învecinate cu Germania... De fapt, dumneata ai dreptate într-o singură chestiune: politica

nu-i treaba noastră! Să-i lăsăm pe diplomaţi să se ocupe de ea! Ca să-şi ascundă iritarea, Vasili pretextă că are nişte treburi urgente şi ieşi din birou.

Se plimbă mult timp, fără ţintă, pe străzile Parisului. Norii, care acoperiseră de dimineaţă cerul, se mai răriseră şi lăsau soarele să se întrezărească din când în când printre ei. Şi atunci, acoperişurile de ţiglă, spălate de ploaia căzută dimineaţă, străluceau puternic. Îşi alegea străzi pustii, ca să se poată gândi în voie la groaznicele evenimente şi la furtunile care se abătuseră asupra acestui oraş... Noaptea sfântului Bartholomeu... Căderea Bastiliei... Aici, în oraşul acesta, au trăit Robespierre, Danton, Marat... Aici i-au omorât pe rege şi pe regină... Pietrele acestor străzi păstrau amintirea nobilei intransigenţe şi a imensei năzuinţe de dreptate, călcate în picioare de Bonaparte, „supraomul“ acelor timpuri. Apoi, Comuna din Paris, preludiul eroic al revoluţiei ruse din Octombrie. Pe urmă – acea perioadă neagră din 1914-1918, când pământul francez a fost călcat în picioare de cizmele soldaţilor kaizerului şi când, la chemarea „Patria în pericol“, fiii Franţei au luat arma în mână, oprindu-i pe invadatori sub zidurile de la Verdun. Atunci au dat dovadă de o energie extraordinară şi de eroism, acoperindu-şi steagurile cu glorie nepieritoare... Iar azi, Joubert, urmaşul acelor eroi, spune: „Dacă fasciştii vor lua puterea în Germania, asta n-are nicio legătură cu noi“... Dar parcă Joubert e singurul? Din păcate, în Franţa de azi există mulţi ca el. Oameni naivi, care nu înţeleg că Hitler şi oamenii lui visează la revanşă şi la răzbunare pentru înfrângerea suferită în război. Victoria asupra duşmanului trezise în francezi speranţe luminoase. Oamenii simpli credau că, după atâta război şi după atâtea jertfe, va triumfa dreptatea. Mulţi au sperat şi în autoritatea Ligii

Naţiunilor. Dar pe cât de luminoase le-au fost speranţele, pe atât de profunde le-au fost dezamăgirile apărute după război. Contradicţiile de clasă se adânceau tot mai mult... Vor putea oare francezii să-şi apere în viitor frumoasa lor ţară de năvala hoardelor fasciste?

Saryan, ca totdeauna om de cuvânt, îl invită pe Vasili la el şi-l preveni că va veni şi Hans Weber. De data asta, Vasili se duse singur, fără Liza.

Weber se comporta firesc, vorbea cu o oarecare reţinere şi nu semăna deloc cu omul acela exuberant, poate chiar niţel uşuratec, pe care se obişnuiseră să-l vadă la club.

După masă, se retraseră în birou şi Weber trecu direct la subiect.

— Jules mi-a vorbit despre dumneavoastră. Să nu vă surprindă faptul, noi suntem vechi prieteni şi n-avem secrete unul faţă de celălalt. Vă studiez de mult, dar vă jucaţi atât de bine rolul, încât ajunsesem la concluzia că Jaroslav Kocek este unul din acei tineri de azi, care, în afara banilor, n-au nimic sfânt pe lume. Am crezut că aţi venit aici, în Franţa, cu un singur scop – să faceţi bani!

— Sunt măgulit să aud asta... Dacă un diplomat cu experienţă ca dumneavoastră a ajuns la o asemenea concluzie, înseamnă că n-are de ce să-mi fie frică de agenţii Siguranţei Generale, răspunse Vasili fără să zâmbească.

— Haideţi să trecem de la complimente la lucrurile importante pentru care ne-am adunat azi aici, interveni Saryan în discuţie. Nu suntem la o recepţie diplomatică! Domnul Kocek şi cu mine am hotărât să ne consacram slabele forţe luptei cu fascismul, oriunde ar apărea el. Am vrut să vă solicităm, Weber, să fiţi alături de noi! Am ţinut seama că, în prezent, pericolul real al fascismului

porneşte din ţara dumneavoastră şi că, reprezentând aici Germania, aţi putea să ne faceţi un mare serviciu: să ne furnizaţi informaţii despre evenimentele care se petrec acolo, pentru ca amicul nostru Kocek să le poată transmite unor organizaţii competente...

— Aş putea să ştiu despre ce organizaţii este vorba?

— Nu e un secret prea mare, spuse Vasili, este o organizaţie care vede în fascism un pericol mortal, atât pentru Germania însăşi, cât şi pentru întreaga omenire. O organizaţie care luptă prin toate mijloacele împotriva fascismului pornit la ofensivă... Domnule Weber, cunoaşteţi cartea lui Hitler, „Mein Kampf"?

— Şi încă cum! Pot să vă spun că Germania nu a cunoscut filozofie mai abjectă decât aceasta. Bineînţeles, dacă aiurelile maniacului ăsta pot fi numite filozofie!...

— Atunci, ajută-ne ca aceste aiureli să nu devină o realitate înfricoşătoare, zise Vasili.

— Sunt gata s-o fac! Dar ţineţi seama că eu nu-s decât secretarul consulatului german. Noi acordăm vize de intrare în Germania, înregistrăm căsătoriile şi naşterile copiilor cetăţenilor germani, trimitem ordine de chemare tinerilor care au atins vârsta încorporării. După cum vedeţi, nu avem prerogative prea mari. Bineînţeles, mă duc pe la ambasada noastră, trec pe la club, mă întâlnesc cu funcţionari diplomatici bine informaţi şi uneori, într-adevăr, aflu noutăţi importante şi interesante. Sunt gata să vi le împărtăşesc, însă, după părerea mea, asemenea date, şi încă obţinute din a doua sau a treia mână, nu pot fi de mare folos. Trebuie să căutăm altceva!

— La ce anume vă referiţi?

Weber tăcea, trăgând adânc din ţigară.

— Ar exista o sursă foarte promiţătoare, spuse el,

după ce se gândi puțin. E drept că există şi anumite riscuri. Dacă însă vrem să acționăm cu eficacitate, şi să nu ne irosim energia pe nimicuri, e necesar să pătrundem în seifurile secrete ale ambasadei germane la Paris.

— Ideea e bună, dar cum s-o realizăm? îl întrerupse nerăbdător expansivul Saryan.

— După părerea mea, s-ar găsi o portiță... Şi dacă ne vom pune serios mintea la contribuție, ne-am putea strecura prin această portiță... La ambasada noastră lucrează o stenografă, Else Braun. Ministrul Roland Kästner îi acordă toată încrederea, aşa că ea are acces la toate dosarele secrete. Else Braun e o văduvioară care face pe tinerica şi are două vicii esențiale: este teribil de zgârcită şi, în aceeaşi măsură, foarte mare amatoare de curtezani tineri. Ca orice nemțoaică adevărată, e econoamă din fire. Numai că economia a devenit la ea o manie. În loc de unt, cumpără margarină, în loc de cafea bea surogat şi toate astea, doar-doar ca să mai pună câțiva franci deoparte. O chinuie în permanență gândul că la bătrânețe va trăi în sărăcie şi de aceea e veşnic în panică.

— A reuşit să strângă ceva? întreabă Vasili.

— Asta e că n-a reuşit! Economisind la mărunțişuri, îşi cheltuieşte toți banii cu tinerii ei amanți. Toată ambasada râde de ea.

— Ce propuneți? S-o atragem pe această femeie în activitatea noastră, nu? dori Vasili să precizeze lucrurile.

— Da! Şi cred că vom izbuti! Else Braun n-are niciun fel de convingeri. Am putea s-o exploatăm pe două căi: ori făcându-i cunoştință cu un bărbat tânăr, care să obțină de la ea informațiile necesare, ori, pur şi simplu, corupând-o. Dacă aveți cumva în vedere un june potrivit, haideți să i-l prezentăm! Dacă nu, să încercăm

să-i oferim bani! Asta, bineînțeles, dacă dispuneți de fonduri. Şi ne vor trebui sume mari!

— Prima variantă se exclude total! Nu vom proceda niciodată în felul acesta! Cât priveşte banii... Ştiți că sunt coproprietarul unei agenții de publicitate. Am şi ceva avere personală. Pot să-mi permit să cheltuiesc anumite sume pentru a o răsplăti pe Else Braun. Bineînțeles, în cazul în care colaborarea cu noi va fi eficientă, spuse Vasili. Dar cum şi de unde să începem discuția cu ea?

— Eu m-am şi gândit la asta. Weber îşi aprinse o altă țigară. Avem nevoie de o femeie inteligentă care să se poată apropia de Else. S-o ducă la o croitoreasă en vogue, să-i recomande ce creme să folosească, cum să se pieptene, şi la ce coafor... Pe scurt, să-i cucerească simpatia şi să-i câştige încrederea.

— Dar unde şi în ce mod să facă cunoştință această femeie cu Else Braun? întrebă Vasili.

— Asta nu mai ştiu... Poate că va trebui să mai apelăm încă o dată la ajutorul prietenului nostru Jules. Weber zâmbi în direcția ziaristului.

— Oricând la dispoziția voastră! N-o cunosc însă nici pe Else Braun şi nici pe femeia aceea fermecătoare şi întreprinzătoare pe care ar urma să i-o recomandăm. Saryan ridică neputincios din mâini.

— Domnul Kocek să ne găsească femeia, iar dumneavoastră s-o prezentați doamnei Braun ca pe o prietenă a familiei, zise Weber. Asta s-ar putea face mai bine la restaurant. Mă invitați să luăm masa împreună, iar eu o aduc pe Else.

— Bine! Imediat ce domnul Kocek va găsi o asemenea persoană şi mă va anunța, eu vă telefonez şi aranjăm întâlnirea, spuse Saryan în concluzie.

Seara, Vasili îi relată Lizei discuția cu Weber,

anunțând-o că ea va trebui să se împrietenească cu nemțoaica şi să-i câştige încrederea. Observând o grimasă pe chipul soției, Vasili stărui:

— Trebuie, Liza.

A doua zi, Vasili se întâlni cu Saryan şi-l anunță că Liza va juca rolul viitoarei prietene a Elsei Braun.

Ziaristul nu se miră, de parcă se aşteptase exact la asta.

— E necesar ca Else Braun să nu ştie nimic despre mine, înțelegeți? îl preveni Vasili. Până când ne vom lămuri definitiv ce reprezintă această nemțoaică, nici măcar numele să nu mi-l cunoască.

— De ce i-aş spune numele dumitale? Adică, eu n-am voie să am prietene fermecătoare?

— Exact! Un bărbat atât de simpatic poate avea prietene printre cele mai frumoase femei din Paris.

— Dumneata glumeşti tot timpul, iar eu am nişte noutăți interesante, spuse Saryan. Au început să apară fisuri în alianța dintre Franța şi țările mici. Primii au fost polonezii. Înțelegând că, în cazul venirii lui Hitler la putere, nu se va putea conta pe ajutorul Franței, ei au hotărât să găsească, până nu va fi prea târziu, un limbaj comun cu nemții. O asemenea acțiune întreprinsă însă pe față n-ar fi de dorit şi atunci ei sunt gata să recurgă la o provocare. La Paris şi-a făcut apariția ministrul de externe al Poloniei, domnul Beck, care a cerut guvernului francez să ocupe o parte a Ruhr-ului, promițând că polonezii vor intra în Germania cu cinci corpuri de armată. Asta am aflat-o ieri seară, când am fost invitați cu un grup de ziarişti la Ministerul de Externe, pentru a ni se da informații. Ne adunaserăm la intrare, exact în momentul în care domnul Beck, împopoțonat de parcă era un cântăreț de operetă, aştepta maşina ca să plece. Neştiind încă nimic despre

propunerea ministrului de externe al Poloniei, ziarişti îl priveau foarte ironic. L-am întrebat pe un coleg care sunt motivele acestei atitudini ireverenţioase faţă de înaltul oaspete. Iată ce mi-a răspuns: „Domnul Beck nu e pentru prima oară la Paris. A mai fost aici, în tinereţe, ca ataşat militar. Mare amator de ruletă şi de femei, a dus o viaţă destul de scandaloasă, devenind subiectul unor cancanuri care au provocat mult zgomot pe vremea aceea. Dar lucrul cel mai picant e altul: primul ministru de atunci al Poloniei, domnul Sikorski, a înştiinţat guvernul francez, prin anumite canale secrete, să nu-i acorde prea multă încredere ataşatului militar Beck. Fie pentru faptul că primiseră respectivele informaţii, fie pentru că doreau să scape de ofiţeraşul acesta zurbagiu cu paşaport diplomatic în buzunar, agenţii Siguranţei generale au reuşit să aranjeze destul de lesne o provocare, strecurându-i un aşa-zis document secret despre Italia. Bineînţeles că era un fals. După scurt timp, în persoana unui aşa-zis agent al serviciului italian de informaţii „au găsit“ şi un cumpărător pentru acest document. Beck a căzut în cursă cu mare uşurinţă. L-au prins exact în momentul în care vindea documentul, pregătindu-se să încaseze pentru el o importantă sumă de bani. Având în vedere existenţa unor dovezi incontestabile, care denotau o activitate incompatibilă cu postul său diplomatic, Beck a fost declarat „persona non grata“ şi expulzat din Franţa. Acum, din fotoliul său de ministru de externe, domnul Beck doreşte probabil să se răzbune pe francezi pentru ruşinea păţită în trecut“. Eu cred că intervenţia polonezilor ne demonstrează un lucru: aliaţii Franţei, dezamăgiţi de politica ambiguă şi trădătoare a partenerului lor mai mare, îl părăsesc treptat-treptat.

— Da, se pare că aşa e. Probabil că va veni şi rândul

altor aliaţi ai Franţei. Interesant de ştiut cum vor acţiona România, Cehoslovacia şi Iugoslavia.

— E de presupus că în faţa acestui mare pericol, vor căuta căi de scăpare, fără să mai conteze pe Franţa.

— Cred că nu sunteţi departe de realitate! De data asta se tem şi cei de la Ministerul de Externe. Din păcate, cu vorbe nu poţi schimba nimic. Mai ales acum, în ajunul unor evenimente grave... Aşadar, vă rog să transmiteţi doamnei Marianna că am onoarea s-o invit la cină în compania diplomatului german Hans Weber şi a compatrioatei sale Else Braun.

— Îi voi transmite neapărat.

*

În aceeaşi seară cade guvernul Boncour şi Edouard Daladier preia conducerea cabinetului. Fostul prim ministru este de acord să primească portofoliul externelor în noul guvern.

CAPITOLUL VII

Îmbrăcată într-un halat japonez, Else Braun stătea în faţa oglinzii, încercând să-şi înfrumuseţeze cumva chipul – vai! – din ce în ce mai veştejit. Privindu-şi umerii rotunzi şi pieptul bine dezvoltat se gândea că, probabil, nu-şi pierduse încă tot farmecul de vreme ce a invitat-o la cină un om atât de serios ca Weber de la consulat. În ochii coloniei germane din Paris burlacul acesta uscăţiv, totdeauna pus la punct, trecea drept un pedant. La drept vorbind, Weber este, într-adevăr, un tip taciturn şi încrezut din cale-afară. Dar ce importanţă are asta? Colegii îl socotesc deştept şi instruit. De fapt însă, nu aceste calităţi o interesează pe Else Braun. Important e altceva: Hans Weber este un bărbat bine, viguros şi, se spune, un sportiv excelent.

După câte ştie ea, Weber n-a făcut până acum curte nici unei femei din colonia germană. Ah, Doamne, ce furori ar produce apariţia ei alături de Weber, la o serată a clubului. Câte femei ar invidia-o! Multe din ele trăncănesc pe seama ei fel de fel de aiureli. Ce-i drept, are şi ea o slăbiciune pentru bărbaţi şi mai ales pentru cei tineri!... Dar parcă matroanele alea care fac pe mironosiţele n-ar păcătui, dacă s-ar ivi prilejul? De-ar fi lăsate în voia lor, ehehe... Dacă n-ar fi să vorbim decât de soţia consilierului Elman. O ruină ca asta şi-auzi, e şi greu de închipuit: deşi trecută de şaizeci de ani, l-a sedus totuşi pe un prieten al fiului ei, un copilandru.

Toți ştiu, dar tac! Cum s-o judeci pe soția consilierului? E de ajuns, însă, ca ea, Else Braun, să se întâlnească cu un bărbat mai tânăr şi toată colonia vuieşte despre asta. Pe ea n-are cine s-o apere, s-o ferească de bârfeli. Dacă ar avea un cavaler permanent, şi mai ales unul ca Weber, situația s-ar schimba.

Trebuie să recunoască cinstit: invitația lui Weber de a lua masa împreună cu o pereche de francezi simpatici a lăsat-o cu gura căscată. Weber nu-i acordase până atunci niciun pic de atenție, o saluta şi trecea pe lângă ea, de parcă ar fi fost un obiect neînsuflețit, nu o femeie. Şi acum, deodată, invitația asta... La urma urmei, de ce nu? Adică să fie ea mai puțin interesantă decât cine ştie ce fâță care, pe deasupra, mai şi străluceşte prin prostie?

Else Braun se mai privi o dată în oglindă. Riduri... bărbia i se cam dublase... Şi cât se îngrijeşte, ce dietă ține! Gustul prăjiturilor l-a uitat demult, nu pune gura pe pâine, trăieşte numai cu legume. Vârsta, n-ai încotro!... A început să încărunțească... Asta însă nu-i o nenorocire, francezii sunt mari meşteri!...

După ce se parfumă şi se pudră, căută îndelung o rochie. Spre necazul ei, situația materială nu-i permitea să se îmbrace la croitorese scumpe. Avea mult gust, dar asta nu-i suficient: mai trebuiesc şi bani, şi încă mulți. Se opri, în sfârşit, la o rochie albastră subțire de mătase, îşi puse un colier de perle artificiale, pregăti pantofii de lac, dar nu-i încălță, ca să nu înceapă s-o doară picioarele prea devreme.

Şi iată că se auzi soneria la uşă. Îşi puse repede pantofii şi se duse să deschidă.

— Ooh, doamnă Braun, ce bine vă stau perlele astea, spuse Weber, sărutând mâna grăsulie a secretarei.

— Serios? Mai curând îmi vine să cred că ați dorit

doar să-mi spuneți ceva plăcut...

— Dacă sunteți gata, putem merge. Weber dorea să scurteze discuția aceasta.

— N-ați vrea să bem un pahar de vin sau o cafea?

— Cu multă plăcere, dar suntem aşteptați!

Weber o ajută să-şi îmbrace hăinuța de blană, după care coborâră în stradă, unde îi aştepta un taxi.

Else Braun era pentru prima oară la un restaurant chinezesc; privea cu interes pereții îmbrăcați în mătase pictată cu nişte desene curioase şi felinarele care aruncau o lumină discretă. Pe ambele părți ale sălii erau înşirate nişte separeuri cochete, care semănau cu nişte corturi. De undeva, parcă de foarte departe, se auzea o muzică stranie.

Nici nu intrară bine în restaurant că le apăru în față, de parcă ar fi ieşit din pământ, un chinez în halat verde şi cu părul împletit într-o coadă lungă; el se interesă respectuos dacă multstimatul vizitator ce-l onorează cu prezența sa nu este cumva domnul Weber. Primind un răspuns afirmativ, chinezul făcu o plecăciune adâncă şi spuse:

— Sunteți aşteptat, împreună cu doamna, în separeul numărul şase.

Văzându-i pe oaspeți, Saryan sări de la locul său şi-i sărută mâna Elsei. Imediat după aceea le-o prezentă pe însoțitoarea sa:

— Doamna Marianne... Luați loc, vă rog, şi simțiți-vă ca acasă. În ce limbă preferați să vorbim? întrebă el.

— Cred că e mai bine în germană, răspunse Weber. Nu e aşa, doamnă Else?

— Da, şi eu cred că-i mai bine, pentru că altfel, cu franceza mea... Stau de peste trei ani aici, dar nu reuşesc deloc să pronunț corect cuvintele... Nemțoaica vorbea cu un accent atât de comic, încât Liza îşi reținea

cu greu zâmbetul.

Saryan sună. Îndată apăru un chelner chinez. Cu ajutorul lui ziaristul comandă nişte mâncăruri stranii despre care Else nu mai auzise niciodată, apoi spuse:

— Vom face doar o singură excepţie de la meniul chinezesc: daţi-ne vodcă rusească şi şampanie franţuzească. Cât priveşte desertul, ne mai gândim!

Vodca rece, pe care o sorbiră din păhărele mici cât un degetar (nici doamnele nu refuzară), a contribuit la o apropiere rapidă între Else Braun şi proaspetele ei cunoştinţe. Când au terminat gustările şi au trecut la raţă, femeile sporovăiau între ele, de parcă s-ar fi cunoscut de când lumea.

— Aveţi o rochie splendidă, care vi se potriveşte foarte bine! Unde aţi lucrat-o? întrebă Else.

Liza numi o croitoreasă cunoscută din Paris.

— Şi costă scump?

— Cum să vă spun, pentru Paris nu-i prea scump... Patru sute de franci pentru o rochie, şase sute pentru un taior.

— Oh, nu!... Else dădu energic din cap. O femeie care trăieşte dintr-o leafă nu-şi poate permite aşa ceva.

— Cum, dumneavoastră lucraţi? întrebă Liza, de parcă nu auzise nimic până atunci despre Else Braun.

— Da! Nemţoaica nu preciză unde anume şi Liza înţelese că interlocutoarea ei nu este o cuconiţă chiar atât de naivă, cum s-ar fi putut crede la prima vedere.

— De fapt, şi eu visez să termin mai repede Sorbona ca să încep să lucrez, zise Liza. Aş vrea să fiu independentă... Nu-i aşa că munca dumneavoastră, *Frau* Else, vă satisface materialiceşte?

— Eu primesc, dragă Marianne, şapte sute de franci pe lună. De Crăciun şi de Paşti mi se dă o gratificaţie. E o sumă frumuşică, în ţară la mine aş putea trăi bine cu

aceşti bani. Aici însă nu!

— Da, într-adevăr, pentru Paris asta nu înseamnă mult. De fapt, trebuie să ştii să te descurci. Aici există croitorese care lucrează excelent şi nu iau mult, pur şi simplu nu sunt cunoscute, nu li s-a făcut destulă reclamă. Câteodată îmi cos rochiile la ele şi-mi revine la jumătate.

— Dar trebuie să le cunoşti...

— Dacă doriți, vă pot duce cu plăcere.

— V-aş rămâne foarte îndatorată, dragă Marianne.

Bărbații, prefăcându-se ocupați cu mâncarea, le urmăreau pe cele două femei, remarcând fiecare în sinea lui ingeniozitatea cu care Liza îndrepta discuția pe făgaşul dorit.

— Încă un pahar de şampanie? îi propuse Saryan Elsei Braun.

— Şi aşa sunt complet amețită, zâmbi ea cu cochetărie.

— Da de unde, scumpă doamnă! Şampania nu-i tare, e o băutură pentru femei. Eu şi prietenul Weber bem vodcă rusească şi n-avem nimic! Mai umplu o dată cupele doamnelor, care băură câteva înghițituri. Else Braun se reîntoarse la discuția întreruptă:

— Aveți dreptate, aici toate sunt foarte scumpe... Pentru un flacon de parfum bun plăteşti o sută şi chiar două sute de franci, pentru o cutie de pudră – de la treizeci la cincizeci de franci. Sigur că astea sunt articole de lux, de acord, dar spuneți-mi care femei din secolul nostru s-ar putea dispensa de parfum, de pudră, de cremă sau de ruj?

— Nu degeaba au inventat francezii proverbul: ca să fii frumoasă, trebuie să suferi!

— Vorbiți foarte bine germana! După accent nu vă deosebiți de o berlineză.

— Am învățat la o şcoală germană, răspunse scurt Liza.

Începură să discute despre bucătăria chinezească. Apreciind-o cum se cuvine, Weber susținea că nicăieri nu există, totuşi, o bucătărie mai bună decât cea franțuzească. Saryan îl contrazise, demonstrându-i că în Orient, mai ales la Istambul, se pregătesc nişte mâncăruri minunate, cu nimic inferioare celor franțuzeşti. Else Braun se interesă imediat: cum, domnul Saryan a fost la Istambul? Primind un răspuns afirmativ, ea ținu neapărat să afle dacă băile turceşti sunt într-adevăr atât de neobişnuite cum se spune.

— Istambulul e vestit nu numai prin băile sale extraordinare. Nemțoaica îl enerva pe ziarist, dar Saryan se stăpânea. În oraş s-a păstrat un imens bazar acoperit, cu o mulțime de labirinturi. A fost construit încă pe vremea sultanului Mahomed, cuceritorul Constantinopolului. Şi azi se mai află încă pe malurile Bosforului turnurile cetății ridicate de bizantini pentru apărarea capitalei imperiului; la Istambul există edificii splendide, moschei cu minarete înalte, ornamente cu cermică colorată. Şi ceramica străluceşte la soare în toate culorile curcubeului. Ca să nu mai vorbesc despre luxoasele palate care îmbină arhitectura maură cu cea europeană...

— Vai, ce interesant! Spuneți-mi, domnule Saryan, e adevărat că sultanii turci aveau haremuri în care întrețineau câte douăsprezece soții?

— Penultimul sultan, Abdul-Hamid, a avut conform legilor Coranului treisprezece, nu douăsprezece, răspunse ziaristul. Şi, pe deasupra, şaizeci de țiitoare...

— E îngrozitor, exclamă Else Braun.

— Nu-i nimic îngrozitor! Soțiile şi țiitoarele sultanului trăiau într-un lux de neînchipuit. Sunt convins că multe

femei din ziua de azi ar fi dorit să fie în locul lor, adăugă Weber, care tăcuse până atunci.

— Nu, nu aveți dreptate! Nu cred să existe cineva care să vrea să trăiască într-o colivie, fie ea şi de aur, protestă Liza.

— Să nu spuneți asta, să nu spuneți... îngână, amețită de băutură, Else Braun. O viață luxoasă... să umbli în şalvari de mătase... să te scalzi în undele străvezii ale bazinelor de marmură... să mănânci dulciuri orientale... să asculți muzică...

— După părerea mea, discuția dumneavoastră, scumpe doamne, e lipsită de obiect: în Franța nu poți găsi niciun harem, aşa că nu aveți cum să verificați dacă se trăieşte bine sau nu în colivia de aur, spuse Saryan râzând.

Plecând de la restaurant, bărbații lăsară dinadins doamnele s-o ia înainte ca să le dea posibilitatea să aranjeze o nouă întâlnire. Fără să piardă timpul, doamna Braun se adresă Lizei:

— Marianne, drăguța mea, mi-ați promis să mă duceți la o croitoreasă bună şi ieftină. Nu vreți să-mi dați numărul dumneavoastră de telefon, ca să vă sun şi să aflu când sunteți liberă?

— Eu mă întorc seara acasă foarte târziu, sunt greu de găsit. Pentru a nu trezi bănuieli, Liza nu-i ceru Elsei numărul de telefon. Mai bine să ne întâlnim undeva într-o cafenea, după ce ieşiți de la lucru. Până atunci o să aflu şi când e liberă croitoreasa mea.

— Aş fi foarte bucuroasă... Dacă vă convine aşa...

— Cunoaşteți bine Place de l'Etoile? Vizavi de stația de metro este o cafenea mică. Dacă n-aveți nimic împotrivă, ne-am putea întâlni acolo. Să zicem, mâine seară!

— Mai bine, poimâine!

— Bine! Vă aştept acolo, poimâine la ora şapte.

În drum spre casă, în taxi, Else îi spuse lui Weber.

— Ştiţi, franţuzoaica asta constituie o excepţie fericită printre compatrioatele sale. În primul rând, nu-i o fandosită şi, pe deasupra, vorbeşte perfect nemţeşte.

— V-a plăcut?

— Foarte mult. Ne-am înţeles să ne întâlnim poimâine. Vrea să mă ducă la croitoreasa ei... Ce credeţi, nu-i nimic rău în faptul că intru în relaţii cu o franţuzoaică?

— Cum să vă spun? Weber dădu din umeri. Cred că nu... Aţi auzit doar la adunările noastre: consilierul Elman ne-a atras atenţia în mai multe rânduri că nu trebuie să-i evităm pe francezi. Ne-a recomandat chiar să avem mai des de-a face cu ei, pentru ca francezii să nu ne creadă o naţiune arogantă şi izolată.

— Va trebui să-l înştiinţez pe secretarul concelariei ambasadei...

— De ce? De fapt, cum doriţi... Dacă vreţi să vă expuneţi unor interogatorii inutile... Weber înţelegea că el, care cunoştea bine regulile din ambasadă, n-ar fi trebuit să răspundă astfel, dar altă ieşire nu avea.

La semnul lui Weber, taxiul se opri în faţa locuinţei doamnei Braun. Ţinându-i mâinile şi privindu-l în ochi, ea îl întrebă:

— Nu doriţi să... urcaţi la mine?

— Mulţumesc, acum nu! E târziu, răspunse Weber, aplecându-se să-i sărute mâna.

— E chiar atât de târziu? Din vocea Elsei Braun răzbăteau note de regret...

În timp ce portăreasa deschidea uşa, taxiul dispărea după colţ. Else se simţi deodată foarte obosită. Urcă încet, cu greu, la etajul trei, intră în locuinţă, aprinse lumina. În cele două camere micuţe domnea o mare

dezordine. Peste tot, pe scaune, pe pat, chiar şi pe bufet zăceau rochii, ciorapi, lenjerie. Else Braun era de fapt o femeie ordonată, dar azi, în grabă, n-avusese timp să deretice prin casă.

„Bine că Weber n-a urcat! Ce şi-ar fi închipuit despre mine, văzând harababura asta?“ Nu reuşea totuşi să priceapă comportarea secretarului consulatului: o invită la masă, cheltuieşte şi refuză să urce la ea? Un asemenea gest era de neînţeles pentru Else. Înainte de a se culca, hotărî să nu comunice nimic şefului cancelariei despre întâlnirea cu franţuzoaica. Weber are dreptate, nu merită să stârneşti atâta agitaţie pentru un fleac. O să înceapă cu întrebările: „cine, de ce, pentru ce?...“

*

Liza se întoarse acasă emoţionată.

— Vasili, cred că am făcut o prostie, spuse ea.

— Mai întâi, linişteşte-te! Aşa... Şi-acum, explică-mi ce s-a întâmplat!

— Cu mine, nimic. Şi în general, la început toate au mers bine. Doamna Braun este o prozaică mic-burgheză care nu se gândeşte decât la boarfe. Mi se pare că i-am plăcut... Dar pe urmă, ca să am un pretext pentru o nouă întrevedere, m-a pus dracu să-i spun că o pot duce la o croitoreasă bună, care nu costă scump. Braun s-a agăţat de asta şi ne-am înţeles să ne întâlnim poimâine într-o cafenea din Place de l’Etoile. Ţii minte, am fost împreună acolo? Dar unde să-i găsesc eu o croitoreasă?

— Ştii ce, mai bine întreabă-mă ceva despre astronomie.

— Tu râzi, iar eu, proasta de mine, am stricat toată treaba. Bine măcar că mi-a dat prin cap să nu-i spun numărul nostru de telefon... Am putea să-l prevenim pe

Saryan să găsească el un pretext şi să-i explice dispariţia mea bruscă.

— Nu te aprinde, nu lua hotărâri pripite. În niciun caz, nu trebuie să o scăpăm din mână pe Else Braun. Unde mai găsim noi o asemenea sursă de informaţii?

— Nu pot să apar aşa, dintr-o dată, la *madam* Jacqueline, unde-mi fac rochiile, şi să-i spun – lucraţi-i, vă rog, doamnei Braun o rochie şi luaţi-i numai jumătate de preţ sau chiar un sfert, diferenţa o suport eu.

— Nu, n-o să-i spun aşa... Prima parte a misiunii ai îndeplinit-o excelent, aşa că nu te amărî degeaba. Principalul e că ai făcut cunoştinţă cu Braun asta... Ştii ce, Liza? Hai să ne culcăm. Soră-mea, Efrosina, avea o vorbă: noaptea e cel mai bun sfetnic.

— Ce bine că nu eşti supărăcios!

Dis-de-dimineaţă sună telefonul. Într-o franţuzească stricată, o femeie necunoscută întrebă de Marianna Kocek.

— E pentru tine. Vasili îi întinse Lizei receptorul.

Liza ascultă şi deodată se lumină la faţă. Îndepărtând receptorul, îi spuse în şoaptă:

— A venit *Frau* Schultz! Mi-a spus: mi se pare, doamnă, că doriţi să vă faceţi o rochie.

Liza îi răspunse:

— Da, numai dacă nu trebuie să aştept prea mult.

Înţelegându-se asupra orei şi locului de întâlnire, Liza aşează receptorul în furcă şi răsuflă uşurată, de parcă ar fi terminat cine ştie ce muncă grea.

— Vezi, ţi-am spus eu că dimineaţa este mai înţeleaptă decât noaptea?

— Sigur, e foarte plăcut că ne-a sosit un curier permanent. Dar ce folos? Cu ce ne ajută asta în chestia cu rochia pentru Else Braun?

— Poate că ne ajută. La urma urmei, *Frau* Schultz e

croitoreasă. Nu-i exclus să aibă cunoştinţe la Paris. Vorbeşte cu ea, vezi ce te sfătuieşte.

Liza plecă grăbită la întâlnirea cu *Frau* Schultz. Hotărâse să lipsească de la cursuri.

Se văzură la ieşirea din Gara de Nord. Încă de departe Liza o recunoscu după descrierea făcută de Josef. *Frau* Schultz era o femeie de vreo cincizeci de ani, înaltă, robustă, cu obrajii rumeni, îmbrăcată într-un palton bine croit, cu un guleraş de blană şi cu o pălărie rotundă de modă veche, din acelea pe care le purtau doamnele distinse încă dinaintea războiului mondial. Avea un coş mare, împletit, de felul celor cu care spălătoresele din Paris duc comenzile clienţilor. *Frau* Schultz o remarcă de asemenea repede şi porni în întâmpinarea ei. Mai spuse o dată parola; primind răspunsul corect, zâmbi şi îi întinse Lizei mâna.

— Bună ziua, doamnă Marianna! Mă bucur să vă văd sănătoasă spuse *Frau* Schultz şi, coborând glasul, adăugă: trebuie să stăm de vorbă. Cel mai bine ar fi într-o cafenea. O să profit de ocazie, să mănânc şi eu ceva.

— V-aţi instalat? se întrebă Liza.

— În ce sens? *Frau* Schultz nu înţelese întrebarea.

— Mă refeream la hotel. Unde vă sunt lucrurile?

— Aici. *Frau* Schultz arătă coşul. Parcă multe îi trebuie unei femei în vârstă? O cămaşă de noapte, ceva rufărie, două bluze, prosop, săpun, o periuţă de dinţi... Cât priveşte hotelul, am la Paris multe cunoscute şi prietene din tinereţe, cu care am învăţat împreună meseria. Câteva zile mă vor găzdui cu plăcere.

Tot vorbind, ajunseră la o cafenea. Comandară un mic dejun uşor pentru *Frau* Schultz. Liza ceru o ceaşcă de cafea şi o prăjitură.

— În primul rând, vreau să vă transmit că acasă totul

e în regulă şi că n-aveţi de ce să fiţi îngrijoraţi. Rudele vă transmit salutări; dacă vreţi să le scrieţi, pot să iau scrisorile şi să le expediez.

— Vă mulţumesc mult, *Frau* Schultz! O să le scriem neapărat, dar, sincer vorbind, am fi vrut tare mult să primim o scrisoare de la ei.

— Când vor veni scrisori de acasă, o să vi le aduc! Am o grămadă de comisioane, continuă *Frau* Schultz. Vă las sub şervet o scrisoare de la „tata“. Luaţi-o în aşa fel, încât să nu se observe. Acolo scrie totul „Tata“ m-a rugat să vă transmit şi verbal ca domnul Kocek să se ducă neapărat la Berlin şi, dacă va fi posibil, să-şi aranjeze acolo ceva afaceri pentru ca, pe viitor, să poată pleca ori de câte ori va fi necesar. Călătoria în Germania nu trebuie amânată. „Tata“ socoteşte că e bine să închiriaţi etajul casei lui Saryan. Când veţi termina scrisoarea pentru „tata“, anunţaţi-mă! Nu vă grăbiţi, voi sta aici câteva zile, mai am ceva treburi. Dacă mai aveţi nevoie de mine până plec, vă stau oricând la dispoziţie. Aveţi să-mi puneţi întrebări?

— Am o mare rugăminte...

— Vă ascult.

La ora aceasta matinală cafeneaua era pustie. Cele două femei discutau în nemţeşte şi vorbeau atât de încet încât nimeni nu le putea auzi.

Liza îi povesti despre Else Braun şi-i mărturisi că-i vine greu să-şi îndeplinească promisiunea făcută: o croitoreasă bună şi ieftină.

— Vă pot ajuta, spuse *Frau* Schultz. O să locuiesc la o prietenă foarte bună, care are un mic atelier. Aranjez eu cu ea! Telefonaţi-mi diseară! Dacă totul va fi în ordine, mâine puteţi s-o aduceţi pe nemţoaică. Până când plec eu, o să reuşim să-i facem o rochie splendidă, la un preţ de nimic.

— Nici nu vă puteți închipui, *Frau* Schultz, ce greutate mi-ați luat de pe inimă. Liza notă numărul de telefon şi adresa atelierului unde se va afla *Frau* Schultz. Apoi, cele două femei se despărțiră.

În scrisoarea „tatii“ se repeta tot ceea ce îi comunicase Lizei *Frau* Schultz. El îl ruga insistent pe Vasili să plece cât mai repede la Berlin, „ca să vadă personal totul şi să facă cunoştință cu clienții de acolo“.

După ce termină răspunsul către „tata“, Vasili începu să se pregătească pentru călătoria la Berlin. Dar până la plecare trebuia să definitiveze treaba cu Else Braun; cine ştie ce s-ar putea întâmpla între timp şi, din spirit de prevedere, nu trebuie s-o lase pe Liza să rezolve singură organizarea legăturii cu nemțoaica.

Întâlnindu-se cu Else Braun în micuța cafenea din Place de l'Etoile, Liza o tratã cu cafea şi prăjituri, apoi se duserã împreunã pe strada Gobelin, la o croitoreasă „cunoscută“. La recomandarea doamnei Marianne, care era o „veche“ clientă, Else Braun a fost primită ca o clientă obişnuită a atelierului, i s-au arătat cele mai noi reviste de mode şi a fost sfătuită ce model să-şi aleagă pentru o rochie de seară. Nemțoaicei i-a plăcut un model cu decolteu mare în față şi în spate. O întrebă pe Liza în germană cât va costa lucrul. Liza se îndreptă spre *Frau* Schultz.

— Spuneți-i că o sută cincizeci de franci, o sfătui aceasta.

— Nu-i prea puțin?

— Nu-i nimic, merge! Aici se plăteşte pentru o rochie cel puțin patru sute de franci şi asta numai dacă le convine clienta.

Întorcându-se la Else Braun, Liza o anunță pe noua sa prietenă că totul costă doar o sută cincizeci de franci.

— V-am spus eu că aici sunt prețuri moderate.

Else Braun nu ştia cum să-i mai mulţumească Lizei.

Acum se întâlneau ca nişte prietene apropiate. Else Braun regreta că îi răpeşte timpul drăgălaşei de Marianne pentru nişte lucruri atât de mărunte, iar Liza îi răspundea că a plăcut-o şi că va fi încântată dacă doamna Braun va avea o rochie de seară elegantă. Mai mult chiar, îi oferi Elsei Braun o cremă pentru faţă şi o cutie de pudră.

— Nu, nu, nu pot primi cadouri de la dumneavoastră, se împotrivea Else Braun. Cât costă?

— Astea-s mărunţişuri, scumpă doamnă. Între prietene nu pot exista calcule din acestea meschine.

Ispita era prea mare şi doamna Braun, cu chipul îmbujorat de fericire, ascunse cadoul în geantă.

Rochia reuşi. Doamna Braun era entuziasmată: atât de elegantă şi atât de ieftină. În semn de recunoştinţă o invită pe Liza la ea acasă, la o ceaşcă de cafea, ceea ce nu făcuse niciodată până acum.

Liza primi, bineînţeles, invitaţia şi veni la noua sa prietenă cu un alt cadou, o sticlă de parfum fin.

Doamna Braun pregăti cafeaua şi aduse pe masă fursecuri şi bomboane.

— Vă rog să serviţi, sunt nişte fursecuri delicioase, mie îmi plac foarte mult. Şi bomboanele umplute sunt bune. Francezii ştiu să facă nişte dulciuri excelente, nu ca la noi în Germania. Până când v-am cunoscut, aveam o cu totul altă părere despre franţuzoaice. Le socoteam cam fluşturatice şi cam neserioase... De fapt, n-am prea cunoscut parizience. Pentru noi, cei de la ambasadă, nu-i chiar atât de simplu să facem cunoştinţă cu localnicii. Pe deoparte, ni se recomandă să întreţinem relaţii cu ei, să ne împrietenim, iar pe de alta, te obligă să-ţi informezi şefii despre toate persoanele cu care ai relaţii. Nu e deloc plăcut ca la fiecare cunoştinţă nouă să

fii supus unui nou interogatoriu din partea şefului cancelariei. Nu-i aşa? Mai ales pentru noi, femeile...

— Nu înţeleg, la ce interogatoriu vă referiţi? întrebă Liza.

— Păi, să vedeţi... E suficient să-i comunici şefului cancelariei că ai cunoscut pe cineva, şi încep întrebările: cine e el sau ea? Cu ce se ocupă, ce convingeri are, din ce partid face parte, unde locuieşte? Odată, din naivitate, am povestit ceva despre un cunoscut al meu şi pe urmă, vai cât am regretat! M-au înnebunit cu întrebările. Îi interesa totul, până şi laturile intime – dacă bea, dacă se duce la femei...

— Prin urmare, le comunicaţi şefilor despre toţi cunoscuţii dumneavoastră.

— Fireşte că nu! Ce rost are? O femeie singură poate avea mulţi cunoscuţi. Şi-apoi, eu nu mă ocup de politică. Încă o ceaşcă de cafea?

Aşadar, doamna Braun, stenografa de încredere a ambasadorului german, care avea acces la documentele lui secrete, recunoaşte că ascunde faţă de superiorii săi existenţa unor anumiţi cunoscuţi... Asta-i bine de ştiut! Liza se întrebă dacă nu-i cazul să se folosească de această mărturisire şi să intre imediat în subiect, sau să mai amâne. După ce se gândi puţin, hotărî că nu-i momentul să deschidă discuţia aici, în locuinţa doamnei Braun.

— Dumneavoastră primiţi daruri scumpe de la admiratori, spunea Else Braun, şi e firesc: sunteţi tânără, frumoasă. Eu nu mă plâng de lipsa curtezanilor, nu, dimpotrivă, am mai mulţi decât e necesar! Dar, Doamne iartă-mă, ce admiratori mai sunt şi ăştia? Vin mănâncă, beau şi, scuzaţi-mi grosolănia, se culcă, pentru ca apoi să dispară...

— În schimb, sunteţi independentă, lucraţi, vă

câştigaţi existenţa, zise Liza.

— Ah, dragă Marianne, v-am mai spus că aici, la Paris, cu salariul meu nu poţi cumpăra nici măcar o cămaşă de noapte brodată.

— Aveţi o meserie foarte bună – stenodactilografă... Oare, dacă aţi dori, n-aţi putea câştiga ceva în plus?

— Aş vrea, dar cum? Limba franceză n-o prea ştiu şi cine are nevoie aici, în Franţa, de germana mea?

— Nu se poate ca într-un oraş atât de mare să nu fie nevoie de o stenografă de germană. Multe firme franceze fac afaceri cu Germania şi poartă corespondenţă în limba germană.

— Da, dar firmele astea au colaboratori permanenţi pentru lucrările în limbi străine, replică Else Braun.

— Şi de ce n-aţi putea deveni şi dumneavoastră o asemenea colaboratoare?

— Cu multă plăcere, dar pentru asta trebuie să ai cunoştinţe, şi referinţe serioase...

— N-ar fi exclus să vă pot ajuta prin fratele meu, care are relaţii în lumea comercială. Vreţi să vorbesc cu el?

— V-aş fi foarte recunoscătoare. Finalul nu mai e chiar atât de departe... Mi se va acorda o mică pensie pentru activitate îndelungată şi ireproşabilă, şi gata!... Încearcă să trăieşti cu o sută de mărci pe lună, când nu ai alte venituri în afara pensiei. Numai când mă gândesc la bătrâneţea grea care mă aşteaptă, îmi îngheaţă sângele în vine.

— Spuneţi-mi deschis: dacă fratele meu o să vă găsească o muncă bine retribuită, veţi aduce aceasta la cunoştinţă superiorilor dumneavoastră? Vă daţi seama probabil, că nici unei firme serioase nu-i convine ca alţii să-i cunoască secretele. Şi mai ales o ambasadă străină.

— Înţeleg!... Nu, nu voi spune nimănui! Aflând că lucrez în particular, sau că încerc să mai câştig ceva în

altă parte, ambasada noastră m-ar trimite imediat în țară. Nici nu ştiți ce restricții există la noi în această privință.

— Bine, voi vorbi cu fratele meu. Sunt convinsă că o să vă găsească ceva! Şi Liza îşi luă rămas bun.

*

La 28 ianuarie 1933, în ziarele pariziene apăreau, cu litere mărunte, unele ştiri care, referindu-se la agenția telegrafică Havas, anunțau că tratativele purtate între partidul național-socialist (al lui Hitler) şi cel al naționaliştilor s-au încheiat printr-un acord deplin.

La 29 ianuarie, ziarele anunțau – de data asta cu titluri mari – că Schleicher, cancelarul Germaniei, a demisionat şi că demisia i-ar fi fost primită de preşedinte.

La 31 ianuarie, presa franceză de toate nuanțele politice publica în paginile sale ştirea că la 30 ianuarie preşedințele Germaniei, Hindemburg, a semnat decretul prin care „în numele apărării poporului şi statului“ îl numea în postul de cancelar pe domnul Adolf Hitler. În legătură cu acest eveniment, ziarele înserau numeroase comentarii. Unii corespondenți afirmau că decretul ar fi fost redactat chiar de Hitler, dar asta nu mai interesa pe nimeni. Că era aşa sau nu, şeful fasciştilor germani, Adolf Hitler, pusese mâna pe putere.

La miezul nopții, Saryan i-a telefonat lui Vasili relatându-i cele petrecute în Germania. Vasili nu a mai reuşit să adoarmă; se îndrepta obosit şi îngrijorat spre birou. Îşi dădea seama că Rubiconul fusese trecut, că de-acum încolo evenimentele politice din lume, şi în primul rând din Europa, vor lua cu totul altă întorsătură.

Vasili încerca să privească prin parbriz feţele trecătorilor, să citească pe ele impresia produsă asupra francezilor de această ştire îngrozitoare.

Oamenii se grăbeau, ca de obicei, preocupaţi de grijile lor cotidiene, de parcă venirea la putere a lui Hitler n-ar fi schimbat nimic în orânduirea lumii, iar toată zarva stârnită de partea cealaltă a Rinului n-ar fi privit defel Franţa...

Nici nu se instală bine la birou, că Joubert intră fluierând voios.

— Bună ziua, dragul meu Kocek! Ce eşti aşa încruntat? N-ai dormit cumva?

Vasili ridică ochii şi-şi aţinti privirea asupra asociatului său.

— Joubert, dumneata ai citit ziarele de dimineaţă?

— Le-am citit! Ce-ai găsit în ele?

— N-ai văzut comunicatul agenţiei Havas, prin care se anunţă că fasciştii, în frunte cu Hitler, au preluat puterea în Germania?

— Aaa, asta e? Am citit, fireşte... Dar ce ne pasă nouă care neamţ conduce Germania, Schleicher sau Hitler?

— Glumeşti?

— Vorbesc foarte serios! Mi-e absolut indiferent! Poate să revină chiar şi kaizerul Wilhelm al II-lea...

— Eşti un om fericit, Joubert, izbucni iritat Vasili. Şi pentru a-şi mai masca enervarea adăugă: asemenea lucruri elementare, cum ar fi de pildă deosebirea dintre fascişti şi oamenii cumsecade, ar trebui să fie înţelese de fiecare om.

— De acord, fasciştii, în majoritatea lor, sunt nişte lepădături şi nişte rataţi. Cunosc un pehlivan din organizaţia „Crucile albe“, sunt chiar un fel de rudă îndepărtată cu el. L-au dat afară din universitate pentru că învăţa prost, iar dumnealui s-a supărat pe toată

lumea. Socotindu-se un supraom, căruia îi este permis totul, a furat de la părinți o sumă frumuşică de bani, nişte bijuterii de familie şi a fugit de-acasă.

Peste o oră Borrault şi Dominique veniră să discute cu Vasili. Tinerii pictori păreau îngrijorați şi la întrebarea „ce e cu voi?“, Borrault răspunse:

— Cum, nu ştiți, domnule Kocek? Hitler, şeful fasciştilor, a preluat puterea la Berlin. Iar o să se verse sânge de francez.

— Chiar aşa, sânge?

— Domnule Kocek, tatăl meu a murit la Verdun. Asta s-a petrecut acum nici şaptesprezece ani. Iar azi, urmaşii celor care l-au omorât pe tata zăngăne din nou armele. Sunt convins că având un asemenea vătaf ca Hitler, nemții vor dori în primul rând să se răzbune pe noi pentru că au pierdut războiul trecut... Ştiți ce afiş a desenat ieri Dominique?

— Nu, fireşte! De unde să ştiu eu ce afişe desenează tânărul dumitale prieten?

— Un afiş care evocă vremurile marii revoluții franceze. Sub desen stă scris: „La arme, cetățeni! Patria în pericol!“...

— De făcut l-am făcut, dar cine o să-l tipărească, nu ştiu! zise Dominique.

— La Paris există un singur ziar care ar fi de acord să reproducă afişul acesta: „L'Humanité“, spuse Borrault. Dar atunci, amice, ia-ți adio de la speranțele de glorie. Artistul care publică în ziarul „turbaților” – ca să vezi, comuniştii sunt azi porecliți la fel ca iacobinii pe vremuri – nu este acceptat de „oamenii oneşti“ nici măcar în pragul casei, iar tablourile lui nu vor fi expuse în vecii vecilor la nicio expoziție!...

— Ei, şi? Eu le duc afişul! Dacă vor să-l publice, sunt gata să-l dau gratuit!

— Bravo, Dominique! Recunosc în tine un descendent dârz şi neînfricat al revoluţionarilor. Nu te opri la un singur afiş, fă mai multe, bate toba, cheamă-i pe francezi la vigilenţă! Şi în acelaşi timp, pregăteşte-te să fii dat afară de domnul Joubert! Fără îndoială că prezenţa unui asemenea liber-cugetător şi frondist se va răsfrânge asupra afacerilor unei agenţii de publicitate! E drept, nu cunosc părerea domnului Kocek în această privinţă.

— Firma noastră se ocupă de comerţ, aşa că pe noi nu ne interesează convingerile politice şi nici activitatea angajaţilor noştri în afara serviciului. Vasili voia să le dea de înţeles pictorilor că n-au de ce să se teamă de el.

— Eram convinşi că o să răspundeţi în felul acesta! Borrault se înveseli: vino, Dominique, să ne ocupăm de afişele care să-i ridice pe fiii Franţei la arme! Dacă nu va voi nimeni să le tipărească, le vom lipi singuri pe stâlpi...

Pictorii plecară. Privindu-i, Vasili se gândea că spiritul naţiunii, forţa şi tăria ei sunt vii ca totdeauna. Numai că adevăraţii patrioţi trebuie să rămână şi-n continuare vigilenţi.

În zilele următoare, ziarele din Paris publicau scurte ştiri care relatau că în Germania, odată cu venirea la putere a naţional-socialiştilor, creşte valul de teroare: în Prusia au fost arestaţi cinci mii de comunişti şi adversari ai hitlerismului, în regiunea Rinului – peste două mii, se confiscă averile elementelor nesigure, în majoritatea lor evrei. Ziarul „Le temps“ nu era deloc zgârcit în prevestiri: Nu e exclus ca Hitler să fie foarte repede înfrânt şi să-şi piardă reputaţia de salvator al Germaniei“...

Întâlnindu-l pe Saryan, Vasili îl întrebă cum trebuie înţelese toate acestea: oare clasele înstărite din Franţa sunt într-atât de orbite de ura împotriva comuniştilor, încât nu văd unde e pericolul real?

— Mă mir de dumneata, dragă prietene!... Trăieşti de

atâta timp în Franța şi n-ai înțeles că burghezii preferă să aibă de-a face cu Hitler decât cu compatrioții lor comunişti? Ei speră să poată cădea la învoială cu fasciştii şi sunt gata la orice concesii. Şi afară de asta, aici sunt convinşi că Hitler se va arunca în primul rând spre Răsărit şi că se va împotmoli în imensitatea spațiilor ruseşti. Vino cu mine la Adunarea Națională, s-au anunțat dezbaterile asupra problemelor externe. O să auzi despre ce vorbesc „aleşii“ națiunii. Şi mai ales, o să-i auzi cum vorbesc!

Frau Schultz plecase, luând şi raportul pentru „tata“. Evenimentele din Germania nu fuseseră ceva neaşteptat pentru el; le scrisese şi le spusese în nenumărate rânduri că venirea la putere a fasciştilor este un lucru hotărât, totul fiind doar o chestiune de timp. Şi iată că timpul acesta a venit... Acum era important de ştiut cum vor reacționa francezii la furtunoasele evenimente din țara vecină şi trebuia să o ştii nu superficial, nu pe ghicite, ci cu dovezi, bazându-te pe fapte incontestabile. Trebuia să fii la curent şi cu măsurile guvernului francez în ceea ce priveşte anihilarea eventualelor atacuri ale fasciştilor. Cum anume îi vor apăra francezii pe aliații lor?

Saryan a făcut bine că l-a invitat la Adunarea Națională. E drept, tot ceea ce se va spune aici va fi publicat mâine în ziare. Şi totuşi, una e să citeşti în ziar şi alta să-i asculți tu însuți pe deputați. În Franța, spre bucuria spionajului german, nu ştiu să păstreze secretele de stat, le scot parcă dinadins la lumină!... Agenții germani sunt prezenți peste tot: la şedințele secrete ale comisiilor parlamentare, ba chiar la întrunirile consiliului de miniştri, ca să nu mai vorbim de Adunarea Națională. Şi după toate astea, francezii îşi mai trădează şi singuri secretele. Recent, în paginile

marilor cotidiene, specialiştii militari au început o discuţie pe tema calităţii şi numărului tancurilor şi avioanelor franceze. În timp ce Germania elaborează principiile doctrinei războiului-fulger bazat pe tancuri, tunuri autopurtate, aviaţie şi divizii motorizate, generalii francezi neagă total posibilitatea folosirii carelor blindate moderne! Cele din dotarea armatei sunt complet învechite, au blindajul subţire şi sunt bune mai curând ca ţinte pentru artileria grea germană, decât ca unităţi de asalt. Vasili nu era specialist în probleme militare, totuşi înţelegea cât de mult greşesc generalii francezi când afirmă că viitorul război va fi un război poziţional, la fel ca cel din 1914-1918.

Acum, mai mult ca oricând, trebuie să cunoşti intenţiile fasciştilor cu privire la vecinii lor. Jocul cu Else Braun s-a prelungit cam mult: e timpul să i se pună capăt! Liza va trebui să se întâlnească cu nemţoaica şi să se înţeleagă cu ea. Oare noii conducători ai Germaniei n-or să-i recheme pe actualii ambasadori?

Acasă, Vasili îi spuse Lizei:

— Agenţii spionajului german îi urmăresc pe toţi membrii ambasadei lor, de aceea trebuie să schimbi locul întâlnirilor cu Else Braun. Şi când o să-i propui bani, nu te zgârci!

— Mai bine mi-ai spune direct, cât să-i ofer?

E o întrebare delicată. Dacă-i prea puţin, n-o să fie de acord! Dacă-i prea mult, se sperie! Zici că are şapte sute de franci pe lună? Oferă-i o mie!

— Nu e mult?

— Cred că nu! Poţi să-i promiţi mărirea sumei, dar numai în cazul că informaţiile furnizate se vor dovedi valoroase.

Acasă e uşor să discuţi despre asta! Mai grele vor fi însă tratativele directe cu Else Braun.

Liza îi telefonă nemţoaicei şi îi fixă o întâlnire într-o cafenea studenţească din Cartierul Latin. Acolo erau în permanenţă o mulţime de tineri şi, în caz de nevoie, te puteai pierde uşor. Liza ţinuse seama şi de faptul că Else Braun, presimţind poate ceva, ar fi putut veni cu unul sau doi agenţi de la ambasadă.

Vasili îi invită în biroul său pe Borrault şi pe Dominique.

— Prieteni, am o rugăminte personală la voi. Marianna trebuie să se întâlnească la cafeneaua studenţilor din Cartierul Latin cu o nemţoaică, o persoană destul de excentrică. Vă rog să fiţi acolo mâine, la orele şapte seara. Aşezaţi-vă la o masă, comandaţi vin, cafea şi plictisiţi-vă, fără să arătaţi că o cunoaşteţi pe soţia mea. Dacă totul se va desfăşura normal, restul serii sunteţi liberi. Dacă însă nemţoaica va încerca să facă scandal, ajutaţi-o pe Marianna să iasă neobservată din cafenea... M-aţi înţeles?

— Perfect, răspunse Borrault. Fiţi liniştit, domnule Kocek, totul va fi în regulă. Nu-i aşa, Dominique?

— Ce mai vorbă, se înţelege! Să ştiţi, domnule Kocek, că pe Henri şi pe mine ne leagă multe amintiri de cafeneaua aceasta. Amândoi am fost amorezaţi de fata de la bar. Era frumoasă, ochi ca ai ei n-am mai văzut niciodată... O chema Gabrielle şi credeam că e spanioloaică. Pe urmă am aflat că era fiica unor emigranţi gruzini, există în Caucaz o astfel de naţie. Mă duceam cu Henri în fiecare seară la cafenea s-o vedem şi, când aveam bani, stăteam până noaptea târziu.

— Trebuie să adaug ceva la cele povestite de Dominique, îl întrerupse Borrault. Numai el era îndrăgostit de Gabrielle, eu îl însoţeam doar din spirit de solidaritate.

— Ei, lasă! exclamă Dominique. Ia spune mai bine,

cine îşi cheltuia toţi banii pe flori? Cine îi aducea primăvara violete şi vara trandafiri albi? Tu sau eu?

— Tu ai fost totdeauna un zgârcit şi de aceea eram obligat să-i cumpăr eu flori, pentru ca fata să nu-şi facă o impresie proastă despre noi. Asta-i tot!

*

La ora stabilită, Else Braun sosi în Cartierul Latin. Intrând în cafenea, aruncă priviri speriate în jur. Nu înţelegea de ce fusese aranjată întâlnirea tocmai aici.

— Bună ziua, dragă doamnă Else! Sunt bucuroasă să vă văd, o întâmpină Liza. Înţelegând că e dezorientată, adăugă: să nu vă miraţi că v-am invitat aici! Avem ceva serios de discutat şi aş fi vrut să fim departe de orice urechi curioase. Liza observă că Else Braun tresare şi continuă cu glas liniştit: aşa cum m-aţi rugat, i-am spus fratelui meu să vă caute o muncă bine plătită. V-am poftit aici ca să vă transmit că...

Chelneriţa veni la masă şi întrebă doamnele ce ar dori să servească.

— Pricomigdale şi două cafele, răspunse Liza. Apoi se adresă din nou Elsei Braun: fratele meu vă propune o activitate mai uşoară decât cea de stenografă. Firmele din Paris care fac comerţ cu Germania sunt serios neliniştite de ultimele evenimente. Ele se arată foarte interesate să primească informaţii precise cu privire la ceea ce se petrece acolo şi la ce se pot aştepta din partea noului regim, măcar în viitorul apropiat... Bineînţeles, nu e vorba de informaţii care pot fi extrase din ziare şi din comunicatele agenţiilor telegrafice... Liza făcu o pauză, dar n-o scăpă din ochi pe Else Braun.

Secretara se făcuse mică de tot şi nu scotea nicio vorbă.

— Veți primi o frumoasă recompensă: să zicem o mie de franci pe lună. Mai mult chiar, dacă informațiile date vor fi de mare importanță, suma va creşte. De-abia acum, Liza îi remarcă pe cei doi pictori care, instalați într-un colț îndepărtat al cafenelei, o urmăreau cu atenție.

— Vă dați seama cât de riscantă este propunerea fratelui dumneavoastră? şopti după o lungă tăcere Else Braun. Trădarea unor secrete de stat de către membrii ambasadei se pedepseşte sever: sunt îndepărtați din funcție, li se iau toate titlurile, decorațiile şi sunt trimişi în fața justiției; pot fi condamnați şi la închisoare. Nu, nu, nu accept!

— Asta-i prea de tot! De ce vă gândiți la asemenea lucruri înfiorătoare: judecată, închisoare!... Cine poate cunoaşte activitatea dumneavoastră? Deținеți o mulțime de secrete şi n-o să puteți păstra micul dumneavoastră secret? În afară de mine şi de fratele meu nimeni dar, absolut nimeni, nu va şti. Nici măcar fratelui meu nu i-am spus numele dumneavoastră.

— Chiar nu i l-ați spus? se învioră Else Braun.

— De ce să i-l spun? El va fi foarte mulțumit să primească informațiile, restul nu-l interesează!

— Nu ştiu, nu ştiu... Totul e atât de neaşteptat!

Liza înțelegea că nemțoaica nu-i în stare să renunțe la mia de franci. Poate că în acele clipe calcula ce-ar putea să cumpere şi cât ar putea pune deoparte. Pentru a-i risipi complet îndoielile, Liza spuse:

— V-am adus un avans de cinci sute de franci! Sunt în plic. Îl las pe masă! Luați-l şi ascundeți-l imediat în geantă! Restul îl veți primi la următoarea întâlnire. Sper, dragă doamnă Braun, că puteți comunica ceva noutăți pentru fratele meu – tot sub formă de avans! Liza puse pe masă plicul cu bani.

— Drept să spun, nu ştiu ce anume l-ar putea interesa pe fratele dumneavoastră... Cu toate că... transmiteți-i că firmele care au relații cu evreii din Germania trebuie să fie atente! În curând, averile tuturor evreilor vor fi confiscate, iar ei vor fi expulzați din țară. Şi mai spuneți-i că în Germania se pregăteşte o acțiune de mari proporții care le va oferi național-socialiştilor prilejul să lichideze toate elementele indezirabile din interior. N-aş putea preciza în ce constă această acțiune, nu ştiu! *Frau* Braun ezită o clipă, apoi adăugă: da, ar mai fi ceva, dar e de domeniul politicii... Adversarii francezi ai național-socialismului nu trebuie să-şi facă iluzii cu privire la dezbaterile de politică externă din parlament: mulți deputați de dreapta sunt legați de ambasadorul nostru şi vor lua cuvântul în sprijinul noului regim din Germania.

— Nu-i mai simplu de spus că aceşti deputați sunt în solda ambasadorului german? încercă Liza să precizeze.

— E o problemă delicată şi n-am posibilitatea s-o aflu.

— Cunoaşteți numele parlamentarilor, legați de ambasadorul dumneavoastră?

— Nu...

— Mulțumesc! Pentru prima oară e suficient! Fiți amabilă şi semnați-mi o chitanță pentru primirea celor cinci sute de franci.

— Chitanță? De ce aveți nevoie de ea? se alarmă Else Braun.

— Păi, fratele meu trebuie să dea socoteală de banii cheltuiți. Dacă nu vă place cuvântul „chitanță“, scrieți pur şi simplu că ați primit de la mine cinci sute de franci împrumut.

— În general, n-aş fi vrut să scriu nimic. Dar dacă insistați...

— Ce să fac, o întrerupse Liza, e nevoie pentru

contabilitate. În afară de fratele meu şi de mine, nimeni nu va cunoaşte pe semnatara acestei hârtii.

Doamna Braun scoase din poşetă un carneţel şi scrise câteva cuvinte pe o foaie.

Când ieşiră în stradă, Else Braun întrebă pe neaşteptate:

— Spuneţi-mi, Weber ştie ceva?

— La cine vă referiţi? Cine e Weber?

— Nu-l ţineţi minte? E cel care m-a însoţit atunci când am luat masa împreună la restaurantul chinezesc.

— Bărbatul acela înalt? Da de unde! Ce legătură are el cu treburile noastre? Îi uitasem şi numele...

Luându-şi rămas bun de la doamna Braun în Place de la Concorde, Liza îi făgădui că o să-i telefoneze curând.

Vasili îşi aştepta nerăbdător soţia. O întrebă încă din vestiar:

— Ei, cum au mers treburile?

— Bine! Liza îi povesti în amănunţime întrevederea cu Else Braun. Sunt atât de obosită, de parcă am cărat greutăţi, spuse ea în încheiere.

— Te cred, draga mea. Înţeleg că nu ţi-a fost uşor. Interesant, ce acţiune pregătesc oare fasciştii? Ce impresie ai, nemţoaica chiar nu ştie nimic, sau se face doar că nu ştie?

— După părerea mea, nu ştie! Altfel, ca să-şi vândă marfa mai bine, ar fi spus tot, mai ales că era prima oară.

— Păcat că a plecat *Frau* Schultz! Ar fi trebuit să comunicăm asta „tatii“ ca să lămurească amănuntele... Despre deputaţii germanofili trebuie spus lui Saryan. Ziariştii sunt oameni ai nabii, ei pot afla totul! Mă tem că fasciştii au destui aderenţi aici, în Franţa... Vasili părea că vorbeşte cu el însuşi. Apoi se adresă soţiei: bravo, Liza, ai făcut un lucru important! Dacă Else Braun a

semnat chitanța, înseamnă că va colabora cu noi. Fii însă atentă, n-o speria cu insistențele tale!

Peste trei zile, stând în loja pentru public din incinta Adunării Naționale (Saryan îl adusese aici), Vasili se convinse că Else Braun avusese dreptate atunci când afirmase că deputații de dreapta sunt în cârdăşie cu ambasadorul Germaniei. Aveai tot timpul impresia că aceşti „aleşi ai poporului“ uitaseră complet de interesele Franței şi că singura lor preocupare era doar Hitler şi Reich-ul lui. Un deputat bărbos radical-socialist perora la tribună: „Ce diferență e, domnilor, dacă Hitler e la putere, sau nu?“

Preşedintele partidului „Alianța democrată“ spunea: „Nu văd motive de nelinişte! În caz de ceva, Anglia ne va veni în ajutor, dar Hitler nu e duşmanul Franței!“ Alt deputat raționa în felul următor: „Hitler ne-a făcut un dublu serviciu: în primul rând Germania a devenit nepopulară în Anglia şi-n America; în al doilea rând, el a arătat Angliei adevărata față a Germaniei. Da, hotărât îl prefer pe Hitler lui Schleicher!“

Saryan îl aştepta îngrijorat la ieşire. Luându-l de braț şi mergând împreună pe străzile ude după ploaie, ziaristul îl întrebă:

— Ei, acum ai văzut pe cine a trimis poporul aici? Ăştia ar vinde nu numai Franța, dar şi pe propriii lor părinți. Avea dreptate Paul Boncour azi-dimineață, când îi spunea lui Herriot: „Țineți minte! Partidele de dreapta, care au sabotat timp de opt ani apropierea de Germania democrată, vor favoriza acum apropierea de dictatorul neamț! Şi bineînțeles că toate astea se vor realiza sub pretextul că Hitler luptă împotriva comuniştilor! Veți vedea foarte curând că aşa va fi, cum spun eu!“ Şedința de astă-seară a Adunării Naționale a confirmat pe deplin cuvintele lui Boncour. De-acum încolo, dreapta va căuta

tot felul de pretexte pentru prietenia cu dictatorul, iar Hitler, datorită sprijinului lor, va arăta tuturor, fără întârziere, de ce e capabil!

— A reuşit vreunul din colegii dumitale ziarişti să dovedească că unii deputaţi de dreapta sunt în legătură directă cu ambasadorul german?

— S-a obţinut câte ceva, mâine o să apară în ziare. Dar ce folos? Majoritatea nu vede azi nimic rău în faptul că anumiţi deputaţi îl vizitează des pe ambasadorul german. Când am pus materialul pe masa şefului, acesta s-a uitat mirat la noi: „Nu înţeleg, zicea, unde e senzaţia? Se duc în vizită?... Ei şi?... Sunt prieteni... De unde ştiţi că în viitor asta nu ne va folosi?“ Cu greu l-am convins să publice în numărul de mâine o notiţă...

Peste câteva zile, conform obiceiului pe care şi-l luase, Vasili se duse la club. Ca de obicei, unii se antrenau pe terenul acoperit, alţii luau masa la restaurant, iar în holul mic, obişnuiţii clubului stăteau de vorbă la o cafea.

Văzându-l pe Vasili, de la Grammont îl invită să se alăture grupului său.

Un domn în vârstă, îmbrăcat într-o haină de modă veche şi cu vestă de catifea, vorbea celor din jur, mestecând între timp cu linguriţa în ceaşcă.

— Pentru viitorul apropiat, misiunea politicii noastre externe este aceea de a nu-l irita pe Hitler! Trebuie să arătăm că nu-i suntem adversari şi că nu-l vom deranja, în caz că îşi va îndrepta privirile spre Răsărit...

— Dar ce facem cu aliaţii noştri? întrebă maliţios Marignet. Păi, înainte ca Hitler „să-şi îndrepte privirile spre Răsărit“, aşa cum aţi spus dumneavoastră, el va trebui să-i supună pe aliaţii noştri – Polonia, Cehoslovacia, România şi poate chiar Iugoslavia – ceea ce nu cred că se va putea realiza pe cale paşnică.

— Aliaţii! N-are decât să şi-i supună dacă e necesar!

Adevăraţii patrioţi trebuie să se gândească la Franţa, nu la nu ştiu ce aliaţi!

— Nu vi se pare însă că, urmând o asemenea politică, vom rămâne singuri în faţa unui duşman de temut? se amestecă în discuţie de la Grammont.

— Trebuie precizată noţiunea de „duşman“! Eu personal nu-l socotesc pe Hitler un duşman al Franţei. De ce să atace o ţară civilizată, atunci când în Răsărit sunt libere ţinuturi imense, locuite de seminţii semisălbatice? Nu, domnilor, astăzi duşmanul nostru numărul unu sunt comunişţii, care neagă proprietatea privată, consfinţită de Dumnezeu, şi propovăduiesc egalitatea! În cel mai rău caz, cu Hitler ne vom putea înţelege oricând, dar cu comunişţii – niciodată! explica iritat domnul în vârstă, îmbrăcat în haina de modă veche.

— Dar nu înţelegeţi că fascişţii visează revanşa? întrebă tânărul Louis.

— Am spus că ne putem împăca cu Hitler! Dar că bineînţeles va trebui să-i facem unele concesii. De ce n-am deveni aliaţii Germaniei în lupta împotriva comunismului şi, implicit, împotriva Rusiei sovietice, citadela comunismului?

— Alianţă cu fascişţii? Dar dumneavoastră vă daţi seama, domnul meu, ce afirmaţi? se aprinse Louis.

În discuţie interveni un domn între două vârste, elegant îmbărcat, care tăcuse până atunci:

— După mine, ca să distrugi comunismul toate mijloacele sunt bune! Pentru asta te aliezi şi cu dracu, nu numai cu Hitler.

— Aţi uitat probabil că Franţa a fost puternică numai atunci când i-a avut pe ruşi ca aliaţi? întrebă calm Marignet. Alianţa cu Hitler ar însemna nu numai o politică lipsită de perspective, ci o sinucidere pentru

Franța. Fiți siguri că niciun fel de concesii nu vor ajuta! Nemții nu se vor potoli până când nu vor îngenunchia Franța.

— Probabil că dumneavoastră, domnule Marignet, sunteți contaminat de idei comuniste, altfel nu se explică cum de nu faceți deosebire între vechea Rusie şi cea bolşevică?...

— Greşiți, eu sunt departe de comunism, în schimb, dumneavoastră, domnule Jourdain, sunteți foarte aproape de fascism! Marignet vorbea calm, de parcă discutau nişte nimicuri de cafenea.

— Şi de ce să nu fiu? Francezii care ştiu să prevadă viitorul ar trebui să întemeieze un nou partid de felul celui național-socialist, ca să poată întinde o punte între Franța şi marea Germanie.

— Ne-ajunge colonelul de la Rocque cu băieții lui! Şi aşa, ăştia sunt gata să arunce Franța la picioarele lui Hitler, spuse enervat Louis.

— Avem nevoie de o Franță liberă, nu de o Franță comunistă, ridică vocea domnul îmbrăcat în haina de modă veche.

— Nimeni nu se gândeşte la o Franță comunistă, dar o țară batjocorită de fascişti – la asta se pot gândi numai trădătorii! Din vocea lui de la Grammont răzbătea o indignare sinceră.

— Aşa e, francezul care îl sprijină azi pe Hitler, e un trădător, țipă Louis.

Vajnicul apărător al lui Hitler se ridică să plece. Înainte de a părăsi grupul, şuieră printre dinți, roşu de enervare:

— N-am ştiut că acest club privilegiat este un cuib de comunişti şi (aruncând o privire spre Vasili) străini suspecți.

— Nu cumva doriți să deschideți la clubul nostru o

filială franceză a partidului național-socialist? întrebă de la Grammont.

— Râdeți, domnilor, spuse bărbatul elegant pregătindu-se şi el să plece. Va veni vremea când vom discuta într-un loc mult mai potrivit pentru dumneavoastră! Atunci o să râdem şi noi în voie.

Ambii ieşiră din salon.

— Trădători, agenți fascişti! strigă în urma lor Louis.

— Ia te uită, cum şi-au dat drumul, spuse de la Grammont.

— Cine sunt? întrebă Vasili.

— Unul din ei, cel cu vesta de catifea, e proprietarul majorității fabricilor de săpun din Franța. Al doilea este moştenitorul unor părinți bogați, un risipitor şi un chefliu...

A doua zi după-amiază, Vasili asistă la o altă scenă, la fel de semnificativă.

Cam vreo trei sute de tineri, în frunte cu „führer“-ul lor, colonelul de la Rocque, hotărâră să organizeze o demonstrație în cinstea victoriei repurtate de fascişti în Germania. Scandând lozinci, grupul ajunse în prejma marilor bulevarde; în acel moment le-au ieşit în întâmpinare grupuri de muncitori care purtau tricolorul francez şi steaguri roşii. Apropiindu-se de huliganii fascişti, muncitorii i-au somat să se împrăştie, dar aceştia n-au vrut să asculte avertismentul dat. Până la urmă, neputând rezista la presiunile muncitorilor, s-au risipit în mare grabă, care încotro.

Polițiştii care stătuseră până atunci pe trotuar, ca simpli spectatori, au început să se mişte şi ei şi să-i împingă pe muncitori. Bastoanele de cauciuc au intrat în acțiune.

CAPITOLUL VIII

Recomandările insistente primite de la „tata“ în legătură cu călătoria în Germania coincideau cu dorința lui Vasili de a se duce acolo şi de a vedea personal totul. Prea veneau din Germania ştiri care de care mai alarmante, uneori de necrezut. Pentru a pleca însă la Berlin, trebuia să mai ia o dată legătura cu societățile de difuzare a filmelor. Cererile lor fuseseră adresate agenției înainte de venirea fasciştilor la putere. E drept, nu trecuse mult timp de atunci, dar situația se schimbase simțitor. Şi pe deasupra, mai avea nevoie de viza de intrare pe care trebuia să o capete de la consulatul german din Paris. Se zvonea că vizele se dau cu foarte mare greutate şi nu oricui.

Până de curând, firma „Joubert et Comp.“ nu acordase prea mare importanță comenzilor din străinătate. Acum însă ținea seamă de ele la modul cel mai serios: pe piața internă apăruseră unele semne de stagnare, comenzile din provincie scăzuseră la număr. Într-un fel lucrurile erau inexplicabile. S-ar fi putut întâmpla ca provincia să fi fost saturată cu reclamă. Mai exista şi eventualitatea unei diminuări generale a activității comerciale. Nimic nu era încă limpede. Un fapt era însă evident: vânzarea scăzuse şi mărfurile nevândute se adunau în depozit.

Pe Vasili situația aceasta nu-l îngrijora prea mult: fusese prevăzător şi îşi asigurase comenzi ferme din partea marilor magazine şi a câtorva cinematografe

centrale. În cel mai rău caz, va reduce activitatea atelierelor şi se va limita doar la îndeplinirea acestor contracte. În aşteptarea unor vremuri mai bune, firma îşi putea continua existenţa. Ţinând seama de trista experienţă a lui Joubert, Vasili îşi crease un capital de rezervă. După părerea lui, suma aceasta punea firma la adăpost de capriciile pieţii. Era conştient de faptul că orice reducere a activităţii s-ar fi oglindit asupra bunului renume al agenţiei. Oricine ar fi avut dreptul să gândească astfel: dacă s-au restrâns şi au concediat muncitori, înseamnă că treburile nu le merg prea bine. Aşa vor judeca în primul rând furnizorii şi, imediat după ei, băncile cu care lucrează firma şi care îi acceptă poliţele. Iată când va fi util capitalul de rezervă. Cu aceşti bani se vor achita la termen poliţele şi – pentru a produce o impresie favorabilă – se vor putea efectua unele plăţi chiar înainte de termen.

Tocmai de aceea, contractele serioase din străinătate trebuiau tratate cu toată răspunderea. Firmele italiene măriseră numărul de comenzi. Începuseră să sosească cereri şi din Anglia. Vasili voia ca în timpul călătoriei în Germania să îmbine interesele misiunii sale cu cele ale firmei, adică să încheie tranzacţii avantajoase cu societăţile germane şi să vadă care este situaţia reală acolo. În consecinţă, expedie o scrisoare la Berlin, exprimându-şi dorinţa de a veni personal în vederea discutării clauzelor afacerii, bineînţeles dacă respectiva societate de difuzare a filmelor nu şi-a modificat intenţiile.

În aşteptarea răspunsului din Germania se apucă să rezolve treburile curente. Se apropia vara... Vasili hotărî să încheie formalităţile necesare în vederea închirierii etajului vilei lui Saryan, deşi ziaristul continua să socotească operaţia aceasta ca inutilă.

— Nu înțeleg de ce aveți nevoie de-o hârtie? întreba el. Veniți şi locuiți sănătoşi, când doriți şi cât doriți.

Vasili se gândea de asemenea să-şi cumpere un automobil modern. O maşină scumpă conferă proprietarului ei mai multă greutate şi-i sporeşte autoritatea nu numai în ochii proprietăresei, vecinilor, sau a membrilor clubului, dar şi în lumea oamenilor de afaceri. Se opri la o limuzină neagră „Buick". După ce vându bătrânul „Fiat", care-l slujise cu credință, trebui să mai plătească încă opt mii de franci. În schimb însă avea o frumusețe de maşină! Motor puternic de şase cilindri suspensie excelentă, frâne perfecte, comodă... Şi ce finisaj!

Serile, Vasili continua să treacă uneori pe la club, cu toate că, după afirmațiile făcute de fabricantul de săpun în legătură cu străinii suspecți, îi venea foarte greu să se poarte cu aceeaşi dezinvoltură ca înainte.

Aflând că Vasili se pregăteşte să plece la Berlin, Marignet îi spuse că este bun prieten cu François Poncet, ambasadorul Franței în Germania, şi că-i poate da domnului Kocek o scrisoare de recomandare.

— În vremurile acestea tulburi nu strică să ai nişte protectori puternici. Mai ales în actuala Germanie!... François este din acelaşi oraş cu mine. Am învățat împreună. Va face totul ca vizita dumneavoastră în Germania să fie cât mai plăcută.

— Vă mulțumesc din tot sufletul, domnule Marignet! Am să mă folosesc de amabilitatea dumneavoastră.

— Mulțumirile nu-şi au rostul! În schimb, sper că, la întoarcerea din Germania, ne veți povesti tot ceea ce ați văzut acolo...

— Fireşte, numai să pot satisface cât de cât interesul dumneavoastră.

Convorbirea se desfăşura în prezența lui de la

Grammont, care se uită la Vasili şi zise zâmbind:

— Sunt convins că veţi şti să observaţi în Germania ceea ce trebuie şi că, bineînţeles, veţi putea satisface cele mai diverse interese faţă de ceea ce se petrece acolo.

— Domnule Kocek, e foarte important să aflaţi ce se întâmplă de partea cealaltă a Rinului, zise Marignet. Mie mi se pare că Hitler îi va ataca în primul rând pe vecinii săi mai slabi, prin urmare şi ţara dumneavoastră. Nemţii-sudeţi au început să se mişte, cerând autonomie deplină. Asta înseamnă începutul dezmembrării Cehoslovaciei. În Austria creşte cu fiecare zi mişcarea partizanilor Anschlussului.

Vasili era mulţumit că Marignet şi de la Grammont discută cu el pe faţă şi încerca să-şi explice cauzele acestei sincerităţi. Să fie oare vorba doar de o expresie de simpatie pentru persoana lui, sau de faptul că e slovac şi, în consecinţă, un potenţial adversar al fascismului?

Sâmbăta următoare, Vasili şi Luiza se duseră la Saryan. De data aceasta însă nu în calitate de musafiri, ci ca locatari ai casei. Contractul de închiriere se afla la Vasili în buzunar.

Au luat masa împreună. Vasili adusese gustări şi vinuri, ceea ce îl necăji pe ziarist.

Aflând că Marignet îi promisese lui Vasili o scrisoare către ambasadorul francez, Saryan spuse:

— Să foloseşti neapărat scrisoarea aceasta! François Poncet este o vulpe bătrână în diplomaţie şi cu ajutorul lui ţi se pot deschide multe porţi. În orice caz, prin intermediul ambasadei franceze, dumneata vei putea vedea şi auzi la Berlin mult mai multe decât acţionând de unul singur.

În sfârşit, veni şi răspunsul de la Berlin. Una din cele două firme (a doua, după cum s-a dovedit mai târziu, se desfiinţase, proprietarul ei fiind evreu) anunţa că e

dispusă să încheie tranzacţii cu agenţia „Joubert et Comp.“ şi că aşteaptă cu plăcere sosirea domnului Kocek, coproprietarul firmei.

Pentru a porni la drum, Vasili mai trebuia să îndeplinească o ultimă formalitate: obţinerea vizei germane. Se duse la consulatul general al Germaniei la Paris şi solicită funcţionarului de serviciu eliberarea unei vize pentru o călătorie de două luni.

Cu toate că în Cehoslovacia primise paşaportul cu respectarea tuturor formelor de rigoare, de fiecare dată când trebuia să-l prezinte undeva, Vasili era neliniştit. De obicei, evita întâlnirile cu „compatrioţii“ şi nu se ducea nici la ambasada cehoslovacă şi nici la consulat, unde, conform dispoziţiunilor în vigoare, ar fi trebuit să-şi înregistreze paşaportul. El însă nu-l înregistrase. Discuţia avută la consulatul german depăşi chiar şi cele mai negre presimţiri. La început a fost întâmpinat cu amabilitate. Aflând însă că domnul Kocek, care doreşte să plece în Germania, este de naţionalitate slovac şi cetăţean al Republicii Cehoslovace, funcţionarul a schimbat imediat tonul.

— De fapt, ce vă face să întreprindeţi această călătorie? întrebă el pe un ton sec.

Vasili explică politicos şi în detaliu.

— N-aţi putea să rezolvaţi prin corespondenţă afacerile dumneavoastră cu cercurile comerciale din Germania? sună o nouă întrebare.

— Nu vă înţeleg prea bine, răspunse Vasili. Modalitatea în care trebuie duse tratativele cu fiecare ţară în parte prin corespondenţă sau prin contacte personale – acesta este un lucru pe care-l stabileşte firma noastră. Şi în cazul de faţă nu am venit ca să-mi daţi sfaturi, ci pentru a obţine o viză.

Funcţionarul, care nu acordase nicio atenţie

cuvintelor lui, întrebă fără nicio legătură cu ceea ce discutaseră până atunci:

— De ce naționalitate sunteți?

— Slovac.

— Ați făcut până acum comerț cu firme evreieşti din Germania?

— Nu! Până acum întreprinderea noastră n-a avut niciun fel de relații comerciale cu Germania. Aceasta este prima noastră încercare, de aceea sunt necesare contactele personale cu cercurile de afaceri, şi asta cu atât mai mult, cu cât casa de difuzare a filmelor din Berlin a invitat un reprezentant al nostru. Vasili îi întinse funcționarului scrisoarea primită de la Berlin.

Acesta o parcurse repede şi puse o nouă întrebare:

— Ce părere aveți despre ultimele evenimente din Germania?

— Eu sunt comerciant şi nu mă ocup de politică, dar voi căuta totuşi să răspund la întrebarea dumneavoastră. După umila mea părere, stabilirea sistemului de guvernare este o chestiune internă a fiecărei țări suverane şi nu priveşte pe nimeni altcineva în afara țării respective.

Funcționarul îi întinse un formular.

— Vă rog să completați formularul acesta, lăsați paşaportul la noi şi o cerere în care să explicați amănunțit motivele pentru care doriți să plecați în Germania.

Inmânându-i peste câteva minute paşaportul, cererea şi formularul completat, Vasili îl întrebă pe funcționar:

— Când aş putea veni după viză?

— Treceți cam peste cinci zile. Dar nu există nicio garanție că o veți primi.

— De ce?

— Din multe motive, asupra cărora nu sunt obligat să

vă dau explicații, i-o reteză funcționarul.

Înțelegând că viza poate fi refuzată, Vasili îi relată chiar în seara aceea lui Weber, pe care-l întâlnise la club, discuția avută la consulat.

— Bineînțeles că nu e vorba de grosolănia funcționarului, ci de faptul că aş putea să nu primesc viza, spuse el... Şi trebuie neapărat să plec la Berlin pentru tratative cu firma. În Franța, vânzarea scade pe zi ce trece şi suntem nevoiți să căutăm piețe noi de desfacere. V-aş ruga foarte mult, dacă nu vă deranjează, să interveniți.

— N-aveți nicio grijă, spuse Weber, asta stă în puterea mea! Treceți peste patru zile şi veți primi viza!

— Spuneți-mi, de ce se dau atât de greu vizele pentru Germania?

— De la venirea la putere a lui Hitler, în Germania se petrec nişte lucruri urâte... Fireşte, nimănui nu-i convine ca adevărul să răzbată peste hotare. Weber coborî tonul: şi-apoi, sunteți cetățean cehoslovac. De câtva timp, atitudinea față de concetățenii dumneavoastră nu-i tocmai binevoitoare. De altfel, în privința aceasta, s-a primit şi o circulară...

Weber se ținu de cuvânt. Peste patru zile, când Vasili se duse din nou la consulat, acelaşi funcționar îi înmână paşaportul cu viza respectivă, urându-i chiar drum bun.

După ce se înarmă cu scrisoarea de recomandare către François Poncet, Vasili cumpără un bilet de clasa întâi, se urcă în tren la Gara de Nord şi plecă spre Berlin. Se simțea nelinişt, dar se străduia în fel şi chip să n-o arate față de Liza, care-l condusese la gară...

*

I se rezervase o cameră la „Kaiserhoff“, un hotel

confortabil, de o curățenie ideală şi cu un serviciu excelent. Prețurile erau însă foarte pipărate. De fapt, Vasili îşi dădea seama că va trebui să facă nişte cheltuieli suplimentare. Un comerciant cu venituri modeste şi cu un capital redus nu-şi poate permite să locuiască la „Kaiserhoff“ şi să ia masa la „Unter-den-Linden“.

Dar imediat ce intră în hotel, Vasili trecu printr-o situație neplăcută. La recepție, portarul, bine instruit probabil, l-a întrebat politicos, în momentul în care i-a luat paşaportul, dacă domnul Kocek nu este cumva iudeu?

Indignat de o asemenea lipsă de tact, Vasili răspunse totuşi rezervat:

— Nu, sunt slovac şi catolic. Aş vrea să ştiu însă ce importanță are asta?

— Iudeii nu pot locui la noi...

Ajuns în cameră, Vasili se bărbieri, îşi schimbă cămaşa şi costumul şi coborî în restaurant să ia micul dejun. Se hotărâse să mai amâne întâlnirea cu reprezentanții firmei germane. Voia să aibă câteva zile libere şi să se orienteze mai întâi asupra situației.

După ce luă micul dejun, ieşi pe stradă. Era o zi mohorâtă. Norii cenuşii acoperiseră complet cerul şi pluteau la mică înălțime. Se pornise un vânt rece care te pătrundea până la oase. Vasili, îmbrăcat într-un pardesiu subțire, simțea bine de tot frigul. Şi totuşi, se oprea îndelung în fața vitrinelor ca să privească reclamele total lipsite de gust.

La fiecare pas întâlnea o mulțime de tineri în uniformă paramilitară, de culoare cafenie. Aveai impresia că oraşul se transformase într-o tabără militară. Oamenii în uniforme cafenii se salutau între ei, aruncându-şi brațul drept înainte. Vasili nu mai văzuse

până atunci salutul acesta fascist, devenit ulterior simbol al barbariei şi al ororilor.

Ajunse într-o piaţă. La ferestre şi la balcoane atârnau o pădure de steaguri fluturând în bătaia vântului. Prin mijlocul străzii, în zgomot asurzitor de tobe şi alămuri, trecea o fanfară. În urma ei mărşăluiau detaşamente de tineri îmbrăcaţi în aceleaşi uniforme cafenii. Ajungând în dreptul unei clădiri cenuşii cu trei etaje, din balconul căreia atârna o flamură imensă cu svastică la mijloc, fanfara se opri din cântat. Tinerii salutară steagul, zvâcnind braţul drept înainte şi scandând: *„Heil, heil, heil!...“* Probabil că în clădirea aceea se afla centrul partidului naţional-socialist, sau poate filiala lui berlineză.

Apoi, detaşamentele s-au împărţit pe grupe, exact ca la o paradă sportivă, şi au început să aprindă nişte focuri în dreptul cărora se opreau camioane grele, încărcate până la refuz cu cărţi. Tinerii în cafeniu aruncau cărţile în flăcări. Coloane înalte de fum negru se înălţau spre cer...

Berlinul oferea vizitatorilor săi în fiecare oră alte surprize. De dimineaţă şi până noaptea târziu, străzile erau străbătute de fanfare şi de şiruri nesfârşite de bărbaţi în uniforme cafenii. În pieţe aveau loc parăzi, mitinguri uriaşe, la care vorbeau fruntaşi naţional-socialişti, îndemnând tineretul să stârpească de pe pământul german ciuma comunistă, să-i extermine pe evrei şi să se pregătească pentru cucerirea spaţiului vital. Peste tot magazinele evreilor erau distruse. Oficiosul fascist „Volkischer Beobachter“ publicase hotărârea prin care toţi evreii, indiferent de vârstă, sex, rang sau avere, erau obligaţi să poarte pe partea stângă a pieptului un semn distinctiv, care să definească apartenenţa lor rasială...

„Avea dreptate «tata» când îmi recomanda stăruitor să vin la Berlin. Niciun fel de articole, oricât de bine scrise, nu pot înfăţişa nici măcar a mia parte din ce înseamnă în realitate fascismul...“

În seara de 27 februarie izbucni un incendiu la Reichstag. La început, Vasili nu acordă nicio importanţă faptului. La urma urmei, într-un oraş pot să se producă multe incendii. Dar ziarele de seară anunţară că anchetatorii socotesc incendierea Reichstagului o acţiune de sabotaj a comuniştilor. Atunci Vasili înţelese totul. Imediat, în toată Germania, începu un nou val de teroare. Noile organe de siguranţă, special create, arestau pe toţi cei bănuiţi de a fi membri sau simpatizanţi ai partidului comunist. Erau arestaţi şi social-democraţii. Evreii erau ridicaţi, băgaţi în vagoane de marfă şi trimişi în direcţii necunoscute. Doar cei mai bogaţi dintre ei reuşeau, contra unor sume fabuloase, să obţină paşapoarte şi să părăsească Germania.

Pentru ca inactivitatea sa să nu provoace bănuieli celor din jur, Vasili luă legătura cu firma berlineză care se ocupa de difuzarea filmelor. La telefon răspunse directorul Heusinger în persoană care ţinu să-şi exprime satisfacţia în legătură cu sosirea domnului Kocek, comunicându-i cu amabilitate că e bucuros să se întâlnească cu domnia-sa astăzi, dacă, bineînţeles, domnul Kocek nu are alte treburi mai importante.

Domnul Kocek nu avea alte treburi mai importante, pentru că sosise la Berlin special în acest scop. De aceea, răspunse la rândul său că îl va vizita pe domnul Heusinger la ora douăsprezece. Sediul firmei se afla în celălalt capăt al oraşului, destul de departe de centru. Vasili luă un taxi.

Şoferul, un om slăbuţ, între două vârste, se dovedi a fi foarte limbut. Vasili află că – asemenea multor şoferi de

taxi din Berlin – el nu e proprietarul automobilului şi lucrează la un patron. Până când a găsit de lucru a şomat doi ani. În prezent, datorită grijii führerului, situaţia se schimbă, condiţiile de trai se îmbunătăţesc, numărul şomerilor scade văzând cu ochii. Führerul a promis că va da de lucru tuturor şi nu e el omul care să nu se ţină de cuvânt... Nu, nu se numără printre naţional-socialişti, dar la viitoarele alegeri va vota pentru ei... Nu câştigă mult, dar aşa e mai bine decât să trăiască cu soţia şi doi copii mici din ajutorul de şomaj... Nu-i nimic, puţină răbdare şi germanii vor începe şi ei să trăiască ca oamenii!... Hitler nu va permite nimănui să jefuiască Germania, aşa cum a fost jefuită până acum. El nu va mai plăti nimic Antantei în baza blestematului acela de tratat de la Versailles.

Ascultând vorbăria şoferului, Vasili începu să înţeleagă motivul pentru care o mare parte a populaţiei îi susţine pe fascişti. Hitler nu le dă nemţilor doar de lucru, ci profită din plin de sentimentul lor naţional rănit, promiţându-le pentru un viitor apropiat noi spaţii vitale şi dominarea altor popoare. Şi din nou, Vasili se simţi cuprins de o vagă nelinişte...

Domnul Heusinger îl întâmpină ca pe un vechi cunoscut, îl prezentă colaboratorilor săi, îl invită în birou şi, servindu-l cu coniac şi cafea, trecu direct la afaceri. Da, ei cunosc bine succesul reclamelor realizate de firma „Joubert et Comp.“, mai ales în domeniul filmului. Firma germană este gata să încheie un contract pentru executarea unor panouri tematice de mari dimensiuni. Pentru început – reclama la filmele americane şi franţuzeşti. Probabil că pictorii agenţiei le cunosc. În funcţie de reuşita acestor prime panouri, se va putea discuta şi despre reclamele pentru filmele germane, care reprezintă o chestiune mai complicată,

întrucât implică o mare răspundere: respectivele reclame trebuie să transpună în viață ideologia germană contemporană...

Discutând condițiile preliminare ale contractului, Vasili își exprimă dorința de a cunoaşte activitatea de difuzare a filmelor în Germania şi de a vizita în acest scop câteva oraşe, cum ar fi Hamburg, München, Leipzig, Dresda. Heusinger promise să-i dea scrisori de recomandare către directorii filialelor. Scrisorile le va primi mâine la hotel. La întoarcerea domnului Kocek din călătorie va fi pregătit şi contractul. Heusinger se arată dispus să avanseze o sumă în contul viitoarelor comenzi, manifestându-şi chiar dorința de a prelua o parte din cheltuielile de călătorie ale domnului Kocek prin țară.

La întrebarea lui Vasili cu privire la soarta celei de a doua firme care îşi exprimase intenția de a intra în relații cu agenția „Joubert et Comp.", Heusinger răspunse:

— Vedeți dumneavoastră, domnule Kocek, de peste un secol, afacerişti evrei au pus stăpânire pe finanțele Germaniei. Fără să investească nicio marcă în industrie, fără să contribuie cu nimic la dezvoltarea economică a țării, ei au acaparat băncile, comerțul, întreprinderile de spectacole şi localurile de divertisment, adunând sume colosale de bani... E de înțeles că germanii, adevărații stăpâni ai țării, nu puteau răbda la infinit acest jaf. De aceea, evreilor le este interzis în prezent să se ocupe de comerț. Din această cauză a şi fost închisă societatea de difuzare a filmelor, al cărei patron era un oarecare Liefschitz.

— Se poate spune deci că, în momentul de față, firma dumneavoastră deține monopolul difuzării şi nu se teme de concurență, spuse Vasili, căutând să nu-şi trădeze indignarea față de acest sistem monstruos de înlăturare a concurenței.

— Dacă vreți s-o luați în felul acesta, aşa este, răspunse modest domnul Heusinger. În ultimul timp, cifra noastră de afaceri s-a dublat şi are în continuare tendințe de creştere... Criza a trecut, economia țării este în ascendență, şomajul, în curs de lichidare. Drept urmare, cinematografele vor avea mai mulți spectatori!...

Înainte de a pleca din Berlin, Vasili mai trebuia să treacă pe la ambasada franceză, ca să-i înmâneze lui François Poncet scrisoarea de recomandare. E adevărat că până acum, înalta protecție a ambasadorului nu se dovedise necesară, dar, măcar din politețe, trebuia să-i remită acestuia rândurile trimise de prietenul său.

Neştiind că Pariserplatz, unde se afla sediul ambasadei, este aproape de hotel, Vasili luă un taxi care într-un minut îl lăsă în fața porților somptuoase ale unei clădiri foarte frumoase. Nu era însă chiar atât de simplu să intri în ambasadă. Fără să asculte explicațiile lui Vasili, masivul portar repeta mereu acelaşi lucru: „Dacă domnul doreşte să lase o scrisoare pentru domnul ambasador, s-o lase aici, să indice adresa, şi domnul ambasador îl va înştiința asupra zilei şi orei la care îl va putea primi.“ Vasili scrise pe cartea sa de vizită numele hotelului şi o înmână portarului, împreună cu scrisoarea. Apoi se întoarse la hotel. N-avea motive să fie amărât, predase scrisoarea încredințată de Marignet. Că nu l-au lăsat să intre în ambasadă, asta nu e vina lui.

La Berlin nu mai avea ce face. Cu scrisorile de recomandare ale lui Heusinger în buzunar, Vasili plecă a doua zi cu trenul spre Leipzig.

În acelaşi compartiment cu el se afla un bărbat voinic între două vârste, meseriaş după aspect. Intrară în vorbă. Vasili nu greşise, era într-adevăr muncitor-metalurgist şi se ducea la Leipzig să-şi viziteze rudele. La întrebarea dacă a fost şomer, dădu negativ

din cap. A avut tot timpul de lucru. E drept, lucra cu orar redus, trei zile pe săptămână, câştiga puţin, dar a trăit totuşi mult mai bine decât alţii, care nu aveau deloc de lucru... Da, a fost membru al partidului social-democrat. Pe urmă, deziluzionat, a ieşit din partid... Nu se teme de niciun fel de represiuni din partea noului regim. Cine şi pe ce bază ar putea să se atingă de el? S-a dezis de social-democraţi de bună voie şi cu mult înainte de venirea lui Hitler la putere... De ce? Foarte simplu: conducătorii partidului s-au dovedit a fi nişte palavragii. Ştiau doar să spună cuvinte frumoase, dar nu făceau nimic pentru muncitori. Şi uite că Hitler e un om de acţiune! Se ridică împotriva plutocraţiei, se gândeşte la o orânduire socială de tip nou. La drept vorbind, conducătorii social-democraţiei germane nădăjduiau că li se va oferi socialismul pe tavă, altfel cum se explică faptul că au respins propunerea lui Thälmann să acţioneze împreună, şi asta după ce la ultimele alegeri comuniştii obţinuseră aproape cinci milioane de voturi? Dacă s-ar fi unit atunci cu comuniştii, ar fi format un guvern de coaliţie de stânga şi vă încredinţez că poporul i-ar fi urmat.

— Aveţi indicii care să ateste că noul regim va îngrădi activitatea marilor monopoluri sau, cum v-aţi exprimat dumneavoastră, a plutocraţiei şi că se pregăteşte să construiască un nou tip de socialism? întrebă Vasili.

— Nu, n-am dovezi în sensul acesta... Dar, la urma urmei, Hitler a lichidat definitiv umilitorul tratat de la Versailles şi a făcut ceva pe Antantă. Numai la asta dacă ne gândim, şi e mare lucru! Şi mai era o altă situaţie îngrozitoare... Aliaţii se purtau cu noi, cu germanii, de parcă eram nu ştiu ce trib de prin colonii... Ei se înarmau, îşi dotau armata cu ultima expresie a tehnicii de război, iar nouă ne interziceau totul. Nouă, unei mari

naţiuni, nu ni se permitea să avem aviaţie, submarine, flotă militară!... Şi un prost e în stare să înţeleagă că aliaţii ar fi ocupat această ţară neînarmată. N-au ocupat francezii Ruhrul? Sau despăgubirile? Nu erau oare ele un jaf pe faţă? Noi făceam foamea, copiii noştri n-aveau lapte, iar francezii şi englezii crăpau de huzur... Orice-aţi spune, bravo lui Hitler, le-a dat tuturor să înţeleagă că nu putem fi trataţi ca negrii din Africa! Noi, germanii, suntem o naţiune mare şi vom şti să ne apărăm interesele!

— Dar războiul din 1914 nu l-a pornit kaiserul? Armata germană a distrus foarte multe oraşe şi sate franţuzeşti, ca să nu mai vorbim despre Rusia, unde regiuni întregi au fost făcute una cu pământul... Nu credeţi că cineva trebuia să răspundă pentru toate acestea?

— Dar ce vină au germanii? Să-l fi tras la răspundere pe kaiser şi pe generalii lui! Şi să ştiţi că şi germanii au suferit de pe urma războiului, nu mai puţin decât francezii... Lui Vasili i se făcuse lehamite de această discuţie. Dacă un muncitor, fost social-democrat, gândeşte astfel, atunci la ce să te aştepţi de la mica-burghezie, care formează majoritatea naţiunii?

Căscă şi se întinse, dând să înţeleagă că ar vrea să aţipească...

Spre deosebire de Berlinul atât de zgomotos şi ţipător, Leipzigul se dovedi liniştit şi primitor. Alături de străzile largi şi asfaltate, întâlneai ulicioare medievale înguste, pavate cu piatră, alături de clădirile masive cu coloane de granit ale instituţiilor oficiale – vile cu acoperişuri ţuguiate de ţiglă, locuite de micii-burghezi. Bisericile catolice erau grandioase, în stil pregotic... O mulţime de parcuri, pomi seculari de-a lungul trotuarelor... Şi la fiecare pas, monumente ridicate unor cetăţeni celebri,

sau de cele mai multe ori unor oameni ce nu s-au remarcat prin nimic.

Leipzigul trăia de la un târg la altul. În timpul târgului oraşul reînvia, pentru ca apoi să cadă din nou în obişnuita-i somnolenţă. Între târguri, tonul îl dădea aici studenţimea vestitei universităţi, una din cele mai vechi din Europa. Conform unei tradiţii seculare de pe timpul breslelor se organizau carnavaluri ale tipografilor şi blănarilor. În acest oraş se tipăreau cele mai frumoase cărţi din lume, se fabricau imitaţii excelente de blănuri (aproape că nu se deosebeau de cele naturale).

Fără să ţină seama de protestele lui Vasili, Mahler, directorul filialei din Leipzig a firmei de difuzare a filmelor, un om foarte binevoitor, îl însoţea pretutindeni, prezentându-i cu foarte multă amabilitate frumuseţile oraşului său natal.

— Domnule Kocek, de ce n-aţi trece şi pe la comitetul Târgului, ca să vă oferiţi serviciile? E foarte posibil ca ei să fie interesaţi de producţia dumneavoastră! îl sfătui Mahler.

A doua zi Vasili, însoţit de Mahler, se duse la comitetul Târgului. În acest scop, luă cu sine albumul publicitar al firmei, tăieturi din ziare, referinţe şi aprecieri din partea unor camere de comerţ şi a unui mare număr de clienţi.

Propunerile coproprietarului firmei pariziene au fost primite cu interes. Vasili participă la câteva discuţii lungi.

I se promise un răspuns definitiv peste trei-patru zile. Din cauza inactivităţii, Vasili se plictisea la Leipzig. Dar n-avea ce face, aştepta răbdător hotărârea comitetului.

Şi iată că, în sfârşit, vicepreşedintele comitetului îi comunică la telefon că în cazul în care se obligă să execute comenzile nu mai târziu de 10 mai anul curent,

comitetul este de acord să încheie cu firma „Joubert et Comp.“ un contract pentru o sumă importantă.

Vasili semnă contractul şi în aceeaşi zi îi expedie lui Joubert o telegramă prin care-l prevenea asupra afacerii încheiate. Îi scrise şi lui Henri Borrault, anunţându-l să fie gata de plecare la Berlin şi Leipzig, pentru definitivarea comenzilor. Vasili hotărî să-şi întrerupă călătoria prin oraşele germane, să se înapoieze la Berlin, ca să semneze contractul cu casa de difuzare a filmelor, şi apoi să plece repede la Paris.

La hotel îl aştepta o invitaţie la dineul oferit de ambasadorul francez în seara de 1 martie, la orele şapte seara.

Sosi la ambasadă cu cinci minute mai devreme. Se simţea puţin emoţionat: nu ştia cum va fi primit acolo şi îi era teamă să nu se facă de râs. Era şi firesc, nu participase niciodată la un asemenea dineu.

Exact la şapte, maestrul de ceremonii, îmbrăcat într-un frac impecabil (Vasili crezuse la început că e însuşi ambasadorul), invită pe „onoraţii oaspeţi“ în sufragerie.

În pragul încăperii îşi făcu apariţia ambasadorul în persoană.

— Încântat de cunoştinţă! Marignet mi-a scris despre dumneavoastră cu multă căldură, iar prietenul prietenului meu este şi prietenul meu, spuse el.

La masă au luat loc opt persoane şi, după cum se convinse Vasili, toţi, afară de el, erau francezi. Printre ei se găsea o singură femeie – soţia ambasadorului. Vasili îşi dădu seama că asista, de fapt, la un dineu intim, la care fuseseră invitaţi prietenii lui Poncet. Toţi se cunoşteau, probabil, foarte bine şi se simţeau în largul lor.

Cineva începu să vorbească despre recenta incendiere

a Reichstagului. Ambasadorul remarcă râzând, că unii conducători ai național-socialiştilor se serviseră de acest incendiu pentru a-şi preamări propria persoană.

— Ştiți, domnilor, ce a spus domnul Göring? S-a comparat cu Nero. Îl auzi repetând tot timpul: „Creştinii au dat foc Romei ca să-l învinuiască pe Nero, iar comunişti au incendiat Reichstagul ca să mă învinuiască pe mine!...“ Sună caraghios şi înfricoşător în acelaşi timp. Persoane bine informate susțin că Reichstagul este legat printr-un coridor subteran cu locuința lui Göring. Înseamnă deci că incendiatorii ar fi putut trece pe acolo...

— Am auzit că au arestat un olandez, van der Lübbe, spuse un domn cărunt cu obrazul brăzdat de riduri.

— E învinuit de incendierea Reichstagului. Se spune că i-au găsit în buzunar carnetul de membru al partidului comunist.

— Alții afirmă că Reichstagul l-ar fi incendiat oamenii lui Roehm şi că de această acțiune nu ar fi fost străini şi alți conducători mult mai mari, adaugă un tânăr cu o ținută militărească. În orice caz, un singur om n-ar fi putut da foc...

— Pentru mine, spuse Poncet, un lucru e simplu: secretul incendierii Reichstagului nu va fi prea curând descoperit. Vor trece mulți ani până când vom afla adevărul. Până una-alta, însă, național-socialiştii vor exploata întâmplarea aceasta cu prilejul campaniei electorale. E greu să găseşti pretext mai bun pentru agitație spre a-i învinui pe comunişti de incendiere şi a dezlănțui pasiunile şovine.

— Domnilor, nu vă ajunge cât ați discutat despre politică? interveni soția ambasadorului, invitându-i pe oaspeți în salon, la cafea.

Ascultându-şi comesenii, oameni fără îndoială bine

informaţi, care ştiau mult mai multe decât spuneau, Vasili se gândea: oare toţi aceşti francezi, care au văzut fascismul, cum s-ar zice, în mărime naturală, fără niciun fel de mască, vor putea trece cândva de partea fasciştilor? Vor fi ei oare în stare să-şi trădeze poporul şi ţara de dragul unor interese meschine şi egoiste?

Li se servi în salon cafea neagră şi lichior. Oaspeţii începură din nou să discute despre evenimentele din Germania. Cineva emise ideea că victoria naţional-socialiştilor la viitoarele alegeri nu poate fi pusă la îndoială.

— Păi sigur! mormăi domnul cu părul cărunt. După teroarea pe care au dezlănţuit-o şi după ce i-au băgat în sperieţi pe alegători, ar fi şi caraghios să nu câştige! Întreaga Germanie e împânzită de o reţea de lagăre, în care sunt aruncaţi toţi cei care manifestă cea mai mică nemulţumire faţă de actualul regim.

— Domnilor, nu vi se pare însă că metodele barbare folosite de naţional-socialişti în conducerea ţării vor avea ca rezultat adâncirea prăpastiei între Germania şi lumea din afară? întrebă ambasadorul.

— Hitler nu acordă nicio importanţă acestui fapt, el ştie foarte bine că marile puteri nu vor mişca niciun deget ca să stăvilească fascismul şi ca să pună capăt barbariei în centrul Europei, răspunse bătrânul.

François Poncet, văzând că oaspetele din Paris tace tot timpul şi nu ia parte la discuţie, îl întrebă:

— Spuneţi-mi, domnule Kocek, cu ce impresii plecaţi din Germania?

— Cele mai îngrozitoare posibile, răspunse Vasili.

— Într-adevăr, aici se petrec nişte lucruri care te fac să-ţi stea mintea în loc!... De fapt, era de aşteptat! În loc să fi încercat o apropiere de Germania, atunci când ţara avea o orânduire democratică, noi, francezii, ne târam în

coada politicii engleze şi americane. Ne temeam să nu rămânem izolaţi! Acum ne plătim greşeala. Şi o s-o mai plătim încă din greu...

— Domnule ambasador, eu sunt comerciant şi, recunosc, mă descurc greu în politică. Dar sunt de două săptămâni în această nefericită ţară şi, văzând totul cu ochii mei, m-am îngrozit. Uneori mi se pare că în Europa renaşte barbaria evului mediu. E posibil oare ca oamenii de stat ai marilor puteri, în primul rând cei din Franţa, să nu înţeleagă că fascismul trebuie oprit imediat, chiar acum, pentru că altfel va fi prea târziu?

— Din păcate, este deja prea târziu! În prezent, interesele aliaţilor sunt total divergente. Pentru a putea domina singuri în Europa, englezii doresc slăbirea Franţei. Şi ţineţi minte ce vă spun: ei vor încerca să folosească în favoarea lor chiar şi fascismul german.

— Numai să nu-i coste scump o asemenea politică total nerealistă, zise Vasili şi se ridică pentru a-şi lua rămas bun.

— Spuneţi-mi, domnule Kocek, pot să vă ajut cu ceva? întrebă Poncet.

— Vă mulţumesc. Mi-am terminat cu bine treburile şi zilele acestea mă întorc la Paris.

— Când ajungeţi, vă rog să transmiteţi salutări cordiale lui Marignet şi povestiţi-i tot ce aţi văzut aici...

Până la alegeri mai erau doar câteva zile. În fiecare zi se organizau tot felul de parăzi cu fanfare, retrageri cu torţe, mitinguri zgomotoase şi întruniri. Iar în ziua alegerilor (era 5 martie) detaşamentele S.A. s-au instalat la toate centrele de vot. Alegerile şi numărătoarea voturilor s-au desfăşurat sub conducerea naziştilor. Astfel, naţional-socialiştii au obţinut două sute optzeci şi opt de locuri în Reichstag, adică majoritatea absolută.

A doua zi după alegeri, teroarea a început să ia

proporţii. Peste tot aveau loc percheziţii şi arestări în masă, averile evreilor şi ale persoanelor ostile regimului fascist erau confiscate. Vasili ascultă la radio cuvântarea lui Göring. Răspunzând parcă la întrebările ce se ridicau în legătură cu situaţia existentă, Göring declara fără pic de ruşine: „Nu se poate concepe o operaţiune de amploare fără anumite pierderi. Asta e inevitabil...“

Vasili nu mai avea ce face în Germania. Tot ceea ce vedea în jur îl revolta, îl indigna profund. Se întorcea acasă cu un sentiment apăsător în suflet.

Trenul Berlin-Paris traversa graniţa în toiul nopţii. La staţia de frontieră, grănicerii şi vameşii germani se răspândiseră prin vagoane. Treceau din compartiment în compartiment, îi trezeau pe pasageri, controlau actele şi bagajele. Pe unii îi obligau să coboare cu geamantanele şi să se ducă în clădirea vămii. Nu se ştie de ce, dar hamali nu existau şi oameni în vârstă, bărbaţi şi femei, se îndreptau spre gară îndoiţi sub greutatea valizelor.

Veni rândul lui Vasili. Ofiţerul de grăniceri învârti în mâini paşaportul cehoslovac şi spuse:

— Cu lucrurile la vamă!

— Am o singură valiză mică, nu e greu de controlat pe loc. Vasili încercă să deschidă geamantanul.

— Fără discuţii, ţipă ofiţerul.

Îl conduseră în clădirea punctului de control, într-o încăpere mare, mobilată cazon şi îmbâcsită de miros de cazarmă; la o masă imensă se afla un ofiţer cu o înfăţişare fioroasă. Alături de el stătea un funcţionar în uniformă de vameş. Luând paşaportul lui Vasili, ofiţerul începu să-i pună întrebări devenite stereotipe:

— Numele?... Locul naşterii?... Profesiunea?... De ce aţi fost în Germania?

Primind răspunsuri amănunțite la toate întrebările, ofițerul se uită chiorâș la Vasili:

— Iudeu?

— Slovac şi de religie catolică.

— Iudeii sunt duşmanii de moarte ai Germaniei, dar... – o mică pauză – nici slavii nu-s mai breji, cu toate că sunt creştini!

Vasili tăcea.

— Răspundeți-mi la întrebare: de ce în țara dumneavoastră, în Cehoslovacia, este oprimată minoritatea germană?

— Politica nu mă interesează şi nu pot răspunde la întrebarea dumneavoastră. De altfel, eu trăiesc în Franța.

— Toți sunteți nişte mieluşei nevinovați şi nu ştiți nimic? O să vedeți voi, o să vină vremea când o să rezolvați şi problema aceasta. Dacă nu, o să vă obligăm noi s-o rezolvați!

Vasili tăcu şi puse pe masă, în fața ofițerului, contractele încheiate la Berlin şi Leipzig.

— Din aceste hârtii reiese că ați stabilit relații comerciale cu firme germane. Aşa este? întrebă ofițerul.

— Riguros exact. Sunt coproprietarul unei agenții de publicitate din Paris şi avem demult relații bune cu cercurile comerciale din Germania.

Ofițerul îi înapoie paşaportul şi contractele.

— Puteți pleca mai departe!

Nici nu-i deschiseseră măcar geamantanul.

După ce trecu granița franceză, Vasili respiră uşurat. „Nu, nu face să mai plec încă o dată în Germania cu paşaport cehoslovac“, îşi zise el.

*

La Paris îl aşteptau o mulțime de noutăți. Pe Liza n-o găsi acasă şi atunci, lăsându-şi geamantanul, hotărî să se ducă imediat la birou. Primul pe care l-a întâlnit a fost Borrault.

— Ei, Henri, ce noutăți?

— Avem câteva... Să încep cu faptul că, în ultimul timp, domnul Joubert se află într-o stare de spirit îngrozitoare şi nu discută aproape cu nimeni. Niciunul nu are curajul să-l întrebe care este cauza indispoziției sale, iar el evită discuțiile pe tema aceasta. Până şi telegrama dumneavoastră, care anunța comenzi avantajoase, nu i-a produs nicio impresie. O firmă americană ne propunea să trimitem un reprezentant pentru negocieri în vederea organizării reclamei de film. Nu le-am răspuns încă, v-am aşteptat să veniți. Gaumier a terminat schițele pentru Italia şi, dacă le aprobați, le expediem imediat... În ceea ce mă priveşte, aşa cum ați dorit, mă pregătesc să-i vizitez pe național-socialişti chiar în raiul lor. Plec la Berlin şi la Leipzig.

— Bine că mi-ai amintit!... Actuala Germanie, dragă Henri, este o închisoare îngrozitoare în care poți să dispari fără urmă, aşa cum dispar mulți. Sunt de acord cu plecarea dumitale, dar numai dacă îmi promiți că nu vei întreprinde nimic acolo, că nu te vei mira de nimic şi mai ales că vei tăcea.

— Îndrăznesc să vă asigur, iubite patroane, că nu doresc deloc să mă trezesc după gratii şi mai ales să dispar fără urmă din această lume, cea mai frumoasă din toate. Mă voi strădui să fiu mut ca un peşte. Puteți să vă bizuiți pe mine, răspunse Borrault.

— Când vrei să pleci?

— Şi mâine, dacă n-aveți nimic împotrivă! Am viza germană în buzunar, mai rămâne doar să cumpăr

biletul.

— De acord. Vreau să-ți atrag atenția asupra importanței şi seriozității cu care trebuie să tratăm relațiile noastre de afaceri cu comitetul Târgului de la Leipzig. Să ții seama că ei ne pot asigura foarte multe comenzi.

— O să fac tot ce-mi stă în putință.

Nici nu termină bine Vasili să desfacă corespondența care i se îngrămădise pe masă, când în birou îşi făcu apariția Joubert. Acesta îi întinse în tăcere mâna, îşi scoase paltonul şi-l atârnă în cuier.

Borrault avusese dreptate: Joubert nu arăta prea strălucit, se trăsese la față şi era palid.

— Bine că ai venit, spuse Joubert, aşezându-se în fața biroului lui Vasili. Sper că ai făcut un voiaj plăcut.

— Călătoria a dat rezultate bune, dar a fost grea... Ai aflat din telegrama mea că am reuşit că închei tranzacții cu firme berlineze; ceea ce e mai important este faptul că am semnat un contract avantajos cu comitetul Târgului de la Leipzig. Aşa că pentru viitorul apropiat suntem scutiți de capriciile pieții. Şi totuşi, călătoria a fost îngrozitoare! Nici nu-ți poți închipui ce se întâmplă acolo, în Germania. Dictatură fățişă, democrația a fost total desființată, omul este socotit o nulitate, adevărată barbarie... Uneori nu-mi venea să cred că toate acestea există în realitate... Vasili tăcu şi, observând că Joubert nu-l asculta, îl întrebă: şi acum spune-mi ce-i cu dumneata?

— De ce îmi pui o asemenea întrebare?

— În timpul absenței mele, te-ai schimbat foarte mult.

Joubert voi să răspundă ceva, dar renunță.

— Dacă dumneata nu vrei să discutăm deschis, nu-mi permit să insist. Dar credeam că între prieteni nu

trebuie să existe secrete.

— Ah, dragă amice, sunt un om nefericit...

— Ce s-a întâmplat?

— Ştii doar cât de mult o iubeam pe Madeleine... Pentru ea mi-am sacrificat totul, era gata-gata să mă ruinez.

— Şi?

— Mă doare şi-mi vine greu să vorbesc despre asta... Am prins-o nu demult cu un altul. Dar ştii de ce mi-e necaz? Nici nu-ţi poţi închipui măcar! Era un porc gras şi bătrân!... Să-l schimbi pe Jean Joubert, cu cine? Cu un desfrânat bătrân!

— Nu te amărî!... Un poet antic scria: „Mai bine să porneşti pe marea furtunoasă cu o luntre şubredă decât să te încrezi în jurămintele mincinoase ale femeii“...

— Dar eu am iubit-o!...

Spre seară Vasili îi telefonă lui Saryan.

— Ai venit? exclamă acesta bucuros. Şi eşti teafăr? Bravo, bravissimo!... Mă mai întrebi dacă vreau să ne întâlnim!? Nu că vreau – insist! Mai mult chiar, în virtutea prieteniei noastre – o cer!

— Vino la noi!

— Mi-e jenă s-o deranjez de fiecare dată pe Marianna. N-ar fi mai bine să ne întâlnim la un restaurant?

— Nu, nu e bine! Nici nu mi-am văzut încă soţia. De la gară am trecut pe acasă, dar ea plecase deja la cursuri. Vino la noi, stăm de vorbă, bem o sticluţă de vin...

Seara, de cum intră în casă, încă de la uşă Liza sări să-l îmbrăţişeze; şi apoi, dintr-o dată, izbucni în hohote de plâns.

— Ce e, draga mea, fii cuminte! încercă Vasili s-o liniştească, mângâindu-i părul.

— Am fost atât de neliniştită şi agitată... Nu-mi găseam locul, n-am dormit nopţile...

— Dar n-aveai niciun motiv.

— Cum n-aveam? Crezi că sunt proastă şi nu ştiu ce se întâmplă acolo, pe unde ai fost... Of, Doamne, când o să se termine viaţa asta blestemată? Liza îşi şterse ochii.

— Pot să-ţi răspund foarte precis – nu se va termina curând! Nici vorbă să se termine, aşa că trebuie să ne cruţăm nervii.

— Ţie ţi-e uşor să spui: cruţă-ţi nervii! Dar eu eram singură-singurică între pereţii ăştia... Câte nu mi-au trecut prin minte...

— Mai bine spune-mi, cum ai dus-o fără mine, ce noutăţi ai?

— Toate-s vechi. De fapt, am avut o mică bucurie: după ce mi-am citit referatul, profesorul Jerricault mi-a promis că, de la anul, mă va trece la ciclul principal al Universităţii. În lipsa ta m-am întâlnit cu Else Braun. A luat cu multă plăcere încă cinci sute de franci şi mi-a promis să-mi comunice zilele acestea numele ziariştilor francezi care figurează pe lista de colaboratori ai ambasadei germane şi care lucrează pentru Germania. După cum spune ea, există printre ei comentatori politici destul de cunoscuţi.

— Asta e foarte important. O să reuşim noi într-un fel să anunţăm autorităţile franceze. Măcar să-i cunoască pe trădători, ca să poată lua măsurile necesare.

Liza clătină din cap:

— Mă tem că autorităţile franceze nu vor lua niciun fel de măsuri.

— Din păcate, cred că ai dreptate.

— Saryan a sunat de vreo două ori, a întrebat dacă n-am ştiri de la tine.

— Bine că mi-am adus aminte! sări Vasili ca ars. A promis că vine azi. Cum stăm cu mâncarea?

— O bucată de friptură rece, conserve de fructe...

— Uite ce e, dau fuga să cumpăr nişte vin, iar tu aranjează-te şi pune masa.

— Pâine, nu uita să iei pâine!

Masa era de mult aranjată, gustările înşirate pe platouri, sticlele desfundate, dar Saryan tot nu venea. Vasili începu să fie îngrijorat, ziaristul era un om punctual, nu întârzia niciodată.

Când încetaseră să-l mai aştepte, Saryan intră în casă ca o furtună.

— Scuzaţi-mă, vă rog! Am avut motive foarte serioase de întârziere... Şi în afară de asta, mi-e o foame de lup! Se aşează la masă, goli un pahar de vin şi începu să mănânce.

— Recunoaşte, Jules, ai avut întâlnire cu o cucoană frumoasă! spuse Vasili.

— Mi se pare că am mai avut prilejul să-ţi comunic că nu mă interesează decât o singură femeie: Jeannette; în afară de ea, pe celelalte nici măcar nu le observ!... Bineînţeles, Marianna este o excepţie, se corectă Saryan pe loc. Am fost invitat împreună cu un grup de ziarişti la Ministerul de Externe şi domnul Boncour personal ne-a comunicat o ştire foarte importantă. Dar despre asta, pe urmă, mai întâi povesteşte-mi dumneata impresiile!

În timp ce Vasili îi relata cu lux de amănunte cele văzute şi trăite în Germania, Saryan făcu cuvenitele onoruri feliilor de şuncă cu castraveciori muraţi şi fripturii reci de viţel, fără să neglijeze, fireşte, vinul.

— Cred că am înţeles secretul succesului lui Hitler, spuse Vasili. Pur şi simplu, a ales un moment propice ca să pună mâna pe putere. Criza economică se stinge peste tot. Bineînţeles că şi în Germania se petrece acelaşi fenomen. În industrie şi în comerţ se poate observa o oarecare înviorare. Hitler se foloseşte cu şiretenie de situaţie, lăsând compatrioţilor săi impresia

că fenomenul în cauză s-ar datora exclusiv lui. Şomajul dispare treptat, viaţa devine mai uşoară – cum să nu-i fii recunoscător Führerului? Hitler jonglează cu lozinci demagogice, afirmă că se ridică împotriva magnaţilor capitalişti. Poporul crede că el este cel care a desfiinţat tratatul de la Versailles; nemţii urăsc tratatul acesta, care e, într-adevăr, nedrept. Germania se înarmează pe toate căile şi, astfel, şomerii primesc de lucru, iar industriaşii realizează profituri colosale.

— Dar unde au fost social-democraţii de stânga şi comuniştii care au avut într-o vreme majoritatea în Reichstag? întrebă Saryan.

— După câte ştiu eu, social-democraţii au respins propunerile comuniştilor de a acţiona împreună şi în felul acesta au scindat frontul de stânga. În acelaşi timp însă, şi partidul comunist german suferea de un anumit stângism şi de sectarism. Conducerea partidului afirma că, într-o ţară atât de dezvoltată ca Germania, pe comunişti nu-i interesează mica-burghezie orăşenească şi ţărănimea. Iar în Germania, mica-burghezie formează majoritatea populaţiei. Ei bine, ea a devenit sprijinul fascismului...

— Of, Doamne, oftă Saryan. Se întâlnesc doi prieteni şi uite că nu fac altceva decât să vorbească despre politică. Nu-i opreşte nici măcar prezenţa unei doamne.

— Ascult totdeauna cu plăcere discuţiile acestea, spuse Liza. Ce să-i faci, trăim într-o epocă în care politica se ridică deasupra tuturor celorlalte interese.

— Apropo, cum merg treburile cu nemţoaica aceea, cunoştinţa lui Hans Weber? o întrebă ziaristul pe Liza.

— S-a arătat până la urmă destul de conciliantă.

— Numita *Frau* Braun, zise Vasili, ne va comunica peste câteva zile numele ziariştilor francezi aflaţi în solda ambasadei germane şi care lucrează pentru Germania.

Crezi că ar exista vreun mijloc de a-i demasca pe scribii ăştia vânduți? Marianna, de pildă, consideră că nimeni nu va lua niciun fel de măsuri împotriva gazetarilor care primesc bani de la ambasadorul german, chiar dacă guvernul va avea la dispoziția sa dovezi de netăgăduit.

— Cum să vă spun... La noi nimeni nu vede nimic anormal în faptul că un ziarist primeşte bani de la diferite partide politice, de la corporații, de la societăți de asigurare sau chiar şi de la diferiți oameni de afaceri ca să scrie ceva în favoarea lor. Logica e simplă: fiecare îşi câştigă pâinea cum poate. Bineînțeles că în cazul de față e vorba despre sprijinirea fascismului. Dar cum vom putea dovedi că aceşti ziarişti sunt într-adevăr cumpărați de nemți? Să ne referim la articolele lor? Degeaba!... Într-o țară liberă fiecare poate să scrie ce gândeşte! Mi-e teamă că Marianna are dreptate, adică n-ai ce face! Saryan tăcu puțin şi se gândi. Aş putea încerca să public lista în ziar, dar ne trebuie dovezi palpabile, altfel patronul nu va fi de acord. Să presupunem că reuşim să-l convingem! Ziariştii ne intentează pe loc un proces pe care-l vom pierde... Stați, ce-ar fi să înmânăm lista aceasta chiar ministrului? Paul Boncour are încredere în mine. Măcar să ştie şi el care dintre ziarişti vinde Franța!...

— Aşa e, încuviință Vasili, Boncour e un politician onest şi un antifascist convins; poate că el va reuşi să folosească lista acestor ziarişti-trădători în lupta cu miniştrii şi cu deputații profascişti.

— Aşa voi face! Din păcate însă Paul Boncour se cam clatină...

— De ce?

— Din multe motive... Dar în primul rând din cauza divergențelor cu premierul Daladier. Dumneata ştii probabil că trei state – Iugoslavia, Cehoslovacia şi

România, pierzând orice speranță de a găsi în Franța o apărătoare a lor în fața unei eventuale invazii germane, au creat Mica Antantă. Ca să anihileze acțiunea aceasta, guvernul englez în frunte cu MacDonald lansează ideea organizării Pactului cvadripartit. De aceea au şi fost chemați ziariştii azi, pe nepusă-masă, la Ministerul de Externe. Paul Boncour are dreptate când afirmă că în pactul acesta care ar reuni Anglia, Franța, Germania şi Italia, Anglia îşi rezervă rolul de arbitru, iar Franța se trezeşte față în față cu două state fasciste strâns legate între ele. Premierul Daladier îi cere lui Boncour nişte contrapropuneri, dar Boncour nu are vreo altă idee.

— Cum adică, e posibil ca francezii să cadă în cursa englezilor?

— Politicienii de dreapta din Franța şi laburiştii englezi nădăjduiesc că, în felul acesta, interesele lui Hitler vor putea fi îndreptate spre Răsărit. Armata germană se va înfunda în zăpezile ruseşti, iar Europa va scăpa de război. Ca să se înțeleagă cu Hitler, englezii îi promit până şi colonii. Lozinca de dreapta, „războiul să fie evitat cu orice preț", este foarte populară în mediul micii-burghezii şi al claselor avute nu numai în Franța, dar şi în Anglia.

— Mare porcărie mai e politica asta, exclamă Vasili, nemaiputându-se stăpâni.

— Curată porcărie, ce să mai vorbim! Saryan se ridică. Ne-am luat cu vorba şi s-a făcut târziu, trebuie să mă duc acasă... Mulțumesc pentru tratație şi pentru compania plăcută. Ajuns la uşă, se întoarse spre Vasili: cum primeşti lista, dă-mi-o, o s-o arăt, totuşi, ministrului.

După obişnuita întâlnire cu Else Braun, Liza se întoarse acasă foarte agitată şi îi spuse lui Vasili:

— După ce mi-a dat lista, nemțoaica mi-a povestit

nişte lucruri înfricoşătoare!... A transcris pentru ambasador o telegramă din Berlin, în care se comunica că azi-dimineaţă în gara Sinaia din România a fost asasinat cu două focuri de revolver ministrul de interne Ducă, inspiratorul politicii filofranceze în Balcani. În cursul zilei, ambasadorul i-a chemat pe colaboratorii săi cei mai apropiaţi, le-a comunicat confidenţial ştirea şi le-a ţinut o cuvântare pe care a stenografiat-o doamna Braun. Uite copia, vrei să asculţi? *„Vă felicit, domnilor, gheaţa s-a spart, a dispărut de pe faţa pământului unul din cei mai înverşunaţi duşmani ai Germaniei în Balcani, domnul Duca. Fie-i ţărână uşoară!...“ Auzi ce cinism!... Ţineţi seama, domnilor, acesta e doar începutul. La Berlin se consideră că prin cinci-şase asasinate politice Germania ar economisi însemnate sume din bugetul său militar şi ar obţine în Europa tot ce ar dori! Ar fi vorba în primul rând – continuă ambasadorul – despre Dolfuss. După opinia Berlinului, el este singurul austriac care se opune cu adevărat Anschlussului. Se presupune însă că Dolfuss va fi înlăturat chiar de compatrioţii săi, pentru că în Austria numărul adepţilor Anschlussului creşte cu fiecare zi. Al doilea asasinat care ne este necesar pentru ca să obţinem ceea ce dorim în Europa trebuie să fie cel al regelui iugoslav Alexandru. Cercurile competente din Berlin afirmă că dispariţia lui va pune capăt unităţii Iugoslaviei şi politicii de alianţă între Franţa şi Balcani. Pe urmă o să vină rândul lui Titulescu, aliat credincios al Parisului şi al Londrei. Mai departe, cercurile autorizate afirmă că ziua în care nu va mai exista Beneş, minoritatea germană din Cehoslovacia se va reîntoarce la patria-mumă. Şi se mai arată că atât timp cât regele Albert mai este încă în viaţă. Belgia nu va intra niciodată în sistemul german... Sper, domnilor, că sunteţi de acord cu mine: şi în Franţa n-ar fi rău să dispară unii oameni*

politici." Urmează o însemnare suplimentară a stenografei: „Ca răspuns la ultimele cuvinte ale domnului Kästner, răsună aplauzele celor prezenți..."

— Ia dă-o încoace! Vasili luă de la Liza copia stenogramei şi parcurse textul cu privirea. Ia te uită, ce mizerabili! Îi omoară mai întâi pe ai lor şi acum încep teroarea politică în țările vecine!...

— Trebuie să-l prevenim imediat pe „tata", va găsi el un mijloc prin care să anunțe serviciilor de siguranță ale statelor în care se preconizează organizarea acestor asasinate odioase!

— Ai dreptate! Dar cum să-l anunțăm? Dacă ar fi fost aici *Frau* Schultz!

— Trebuie s-o chemăm, să vină urgent.

— Aşa e, să încercăm s-o chemăm! Vasili se aşează să scrie scrisoarea:

„Întorcându-mă din Germania, unde am reuşit să închei câteva contracte avantajoase şi să stabilesc relații de perspectivă cu cercurile de afaceri germane, am găsit-o pe Marianna bolnavă. Se pare că va avea nevoie de îngrijire. Eu sunt foarte ocupat, ne aflăm în perioada de vârf, trebuie să executăm comenzile pentru străinătate şi nu pot să lipsesc de la birou. Există, desigur, o ieşire: s-o internez în spital, dar trebuie să recunosc că nici ea şi nici eu nu dorim asta. N-ar putea să vină la noi tanti Clara, măcar pentru scurt timp? Te rog frumos, convinge-o să vină aici, la Paris, cât se poate de repede!

Despre treburile mele o să-ți scriu mai amănunțit altă dată"...

— Liza, trebuie să stai în pat câteva zile, se adresă Vasili soției, după ce îi citi scrisoarea. În orice caz nu ieşi din casă până la sosirea doamnei Schultz. Citeşte,

pregăteşte-te pentru examene, fă ce vrei, dar nu ieşi!

La obişnuita întâlnire cu ziarişti, Saryan i-a înmânat ministrului de externe Boncour copia listei cu numele gazetarilor aflați în solda ambasadei germane de la Paris, spunându-i că a obținut documentul dintr-o sursă de încredere. Boncour s-a folosit de această listă într-o interpelare publică: „Guvernul francez dispune de date care dovedesc că anumiți ziarişti, ale căror nume le cunoaştem, se află în relații foarte strânse cu ambasada unei puteri străine şi-şi pun condeiul în slujba acestei puteri“. Cei care asistaseră la această cuvântare povesteau că s-au pus întrebări: „Cine sunt? De ce nu dați nume? Va cuteza oare guvernul să desființeze libertatea cuvântului şi să închidă gura ziariştilor?“ Cineva a țipat din sală: „Franța e o republică liberă şi fiecare are dreptul să vorbească sau să scrie ce vrea...“

Cuvintele ministrului nu au avut niciun fel de urmări; în paginile ziarelor pariziene continau să apară articole filogermane şi profasciste.

CAPITOLUL IX

Venise o primăvară timpurie, splendida primăvară pariziană. Pe bulevardele înverzite îşi făcuseră apariţia copiii, florăresele vindeau violete, magazinele îşi împrospătau vitrinele. Manechinele etalau moda de primăvară şi vară a anului 1933. Hotelurile şi restaurantele se pregăteau în vederea avalanşei de turişti.

Criza economică era pe cale de dispariţie, uzinele şi fabricile lucrau din plin, cifrele de afaceri creşteau foarte repede. Firma „Joubert et Comp.“ înflorea şi ea: la comenzile marilor magazine şi ale întreprinderilor comerciale din provincie se adăugau cele din străinătate, mai ales din Germania. Vasili nu-şi greşise calculele: comitetul Târgului din Leipzig îi asaltase cu lucrări. Şi asta, în special după vizita făcută de Borrault. Capitalul iniţial al firmei trecuse de patru sute de mii de franci.

La club se organizau tot felul de competiţii sportive la care participa şi Vasili. Marignet şi de la Grammont îl simpatizau tot mai mult, mai ales după ce le povestise, fără niciun fel de reticenţă tot ce văzuse în Germania. În ziua aceea, Marignet i-a spus: „Domnule Kocek, aveţi un ochi ager şi un spirit de observaţie excelent, aţi văzut şi aţi auzit în Germania tot ceea ce a fost mai important şi tot ceea ce a meritat atenţie; noi vă mulţumim sincer pentru importantele comunicări făcute“.

Else Braun îşi primea cu regularitate mia de franci pe

lună şi îi furniza Lizei tot felul de informaţii, uneori chiar de valoare. Îşi „câştiga“ cinstit banii...

Aşteptându-l pe „tata“ (*Frau* Schultz care fusese la Paris, le comunicase că ar exista o asemenea eventualitate), Vasili şi Liza locuiau în oraş. Se duceau la Saryan doar sâmbăta şi duminica, iar lunea dimineaţa se întorceau la Paris.

Vasili se mira de pasiunea şi interesul cu care îşi lucra ziaristul grădina: săpa pământul în jurul pomilor, îi stropea cu chimicale, sădea flori, amenaja răzoare. Dar îşi ajuta cu plăcere prietenul. Văzându-l cât de uşor mânuieşte lopata şi grebla, Saryan i-a spus nu o dată:

— Dragă Kocek, dumneata eşti un agricultor înnăscut, ar trebui să te faci fermier.

„Tata“ sosi la Paris pe neaşteptate. Făcându-şi apariţia la birou, întrebă într-o franţuzească stricată unde poate să-l găsească pe domnul Kocek.

Recunoscându-i vocea, Vasili întredeschise uşa.

— Cine mă caută? Eu sunt Kocek. Şi atunci când „tata“ se apropie întrebă: cu ce vă pot fi de folos?

— Acordaţi-mi câteva minute pentru o convorbire de afaceri. Joubert nu era la birou aşa că, fiind singuri, puteau să discute în voie.

— Mi-am lăsat geamantanul la gară, n-am luat cameră la hotel, spuse „tata“, aşezându-se în fotoliu. Ai putea să-ţi instalezi un oaspete la vilă?

— Sigur că da!

— Atunci, treci după terminarea lucrului să mă iei de la Gara de Nord. Eu îmi scot geamantanul de la magazia de bagaje şi te aştept la intrarea principală. La ce oră îţi convine?

— Ar fi bine pe la vreo şase şi jumătate. Până atunci vine şi Liza şi putem pleca împreună.

— Perfect, voi fi exact la şase şi jumătate!... Aici la

birou le spui că sunt reprezentantul firmei „Bata“ din Cehoslovacia. Am venit să tratez problema reclamei pentru America Latină. În cazul când vom fi văzuți împreună, ți-am transmis salutări de la rude.

— Bine, dar nu cred că cineva de la noi ar putea să se intereseze de dumneavoastră. Primesc zeci de vizite pe zi... Şi ce-o să faceți până diseară?

— O să hoinăresc prin Paris. Poate să-şi permită omul din când în când luxul ăsta sau nu? Îmi iau dejunul, citesc ziarul la o cafenea şi aşa o să treacă timpul. Nu te nelinişti, nu mă pierd! Îşi puse pălăria şi ieşi.

„Niciun cuvânt despre treburi! Asta zic şi eu stăpânire de sine“, îşi spuse Vasili.

Cumpără tot felul de bunătăți şi câteva sticle de vin, (ştia că musafirul apreciază vinurile franțuzeşti). Trecu pe acasă s-o ia pe Liza şi la ora stabilită ajunse la Gara de Nord. Pe „tata“ îl observă încă de departe, datorită staturii lui impozante. Era îmbrăcat într-un raglan la modă, avea o pălărie cu boruri late şi un geamantan elegant în mână. Maşina trase în fața intrării principale. „Tata“ deschise repede portiera, se aşează în spate alături de Liza şi plecară.

— Nu cunosc loc mai bun pentru discuții confidențiale decât o maşină. Ia povestiți, tovarăşi parizieni, ce noutăți aveți? întrebă oaspetele.

— Totul se desfăşoară normal, răspunse Vasili. Noutățile le aşteptăm de la dumneavoastră.

— Nu prea am cine ştie ce! Ți-aduci aminte, Vasili, acum un an şi ceva ți-am spus că în Germania vor veni la putere fasciştii? Din păcate, vorbele mele s-au adeverit. Şi ştiți voi care e fenomenul cel mai groaznic? Oamenii politici din Anglia, Franța, America sunt parcă hipnotizați. Se fac că nu văd pericolul pe care-l reprezintă Hitler. Mai mult chiar, îl încurajează în fel şi

chip. Sunt nişte orbi, nu înţeleg cu cine au de-a face!

— Nu e vorba doar de orbirea politicienilor, ci şi de faptul că fasciştii au mulţi partizani, spuse Vasili. În Franţa ei desfăşoară o activitate furibundă pentru a crea „coloana a cincea“. Unii o fac pentru banii pe care îi primesc din gros de la ambasada germană, alţii sunt mânaţi de ură împotriva Frontului Popular şi în primul rând împotriva comuniştilor. În ultimul timp organizaţiile fasciste şi profasciste cum sunt „Crucile de război“, „Uniunea foştilor combatanţi“, „Tineretul patriotic“, au început să devină foarte active. Prefectul poliţiei le sprijină, aşa că acţionează pe faţă.

— Ştiu toate astea, printre altele şi din informaţiile voastre. Lucraţi bine!... Pot să vă comunic însă că nu ştiam nimic despre faptul că fasciştii vor să extindă teroarea politică şi în alte ţări. Ne aşteptam la orice ticăloşie din partea lor, dar la asta, trebuie s-o recunosc, nu!

— Aţi reuşit să comunicaţi cui trebuie despre asasinatele care se pregătesc? întrebă Liza.

— De reuşit, am reuşit, dar vor putea ei oare să-şi păzească propriii lui conducători? Asta nu se ştie! Duşmanii aceştia ai lui Hitler sunt îngrozitor de nepăsători... Beneş, de exemplu, socoteşte că temerile sunt exagerate, că pasămite niciun stat care se respectă nu va porni pe calea asasinării adversarilor săi politici! Iar regele Iugoslaviei, Alexandru, este convins că vremurile capei şi spadei au trecut de mult...

— Numai de n-ar trebui să plătească cu sânge indiferenţa asta, spuse Vasili.

— Dar tu cum o mai duci, frumoasa mea? Te-ai obişnuit cu viaţa la Paris? se adresă bătrânul Lizei, dorind probabil să schimbe vorba.

— Precum vedeţi!... Am de toate, şi bani, şi toalete

elegante, dar în adâncul inimii mă roade tristețea... Am obosit rău de tot, mi s-a făcut dor, vreau acasă... Ah, poate ne puteți ajuta să ne întoarcem în țară... Dacă nu definitiv, măcar în concediu, să ne vedem cu ai noştri...

— Da, cred că în concediu s-ar putea... Numai că trebuie să vă duceți în Cehoslovacia, să vă luați de acolo paşapoartele sovietice, apoi să reveniți din noi aici şi să plecați acasă prin Elveția sau prin Scandinavia. Prin Germania, chiar şi în tranzit, e periculos... Am însă o surpriză: v-am adus scrisori de-acasă... Pentru amândoi! „Tata“ scoase din buzunar două scrisori şi le întinse Lizei care ar fi vrut să le citească imediat, dar se abținu.

— Când putem să plecăm după paşapoarte? întrebă ea.

— Şi mâine dacă vreți! Bineînțeles, dacă Vasili e de acord.

— Trebuie să mai chibzuim, spuse calm Vasili.

— Într-adevăr, trebuie chibzuit... Liza, am o rugăminte la tine. Când te vei întoarce din concediu, va trebui să te desparți un timp de Vasili şi să pleci într-o altă țară, pentru a îndeplini aceeaşi misiune ca aici. Dar singură, fără ajutorul lui. Cred că acum ai destulă experiență şi o să poți face față...

— Asta nu prea ştiu... Una e să lucrezi bine atunci când ai un sprijin temeinic şi cu totul altceva e să fii singură. Mai bine ar fi să rămân cu Vasili!...

— Vasili e necesar aici, iar tu acolo! Înțelegi cum vine treaba... Doi bărbați deştepți, descurcăreți, au fost acolo şi n-au putut face nimic. Ne trebuie o femeie calmă, serioasă şi devotată. În țara respectivă nemții îşi consolidează pozițiile, îşi recrutează oamenii nu numai din rândul politicienilor corupți, ci şi din rândul militarilor. Cum reuşesc ei să facă toate astea, prin ce

canale? Nu ştim şi trebuie s-o ştim! E drept că nu putem opri acţiunea, dar suntem obligaţi să fim informaţi. Pricepi? Bătrânul se întoarse spre Liza şi o privi drept în ochi.

— Sigur că pricep, spuse încet Liza, dar ţineţi seama că legătura cu stenografa ambasadei germane, Else Braun, se realizează prin mine. Ea nu cunoaşte pe nimeni altcineva şi nici nu vrea să cunoască.

— Ţinem seama şi de asta! Întrucât însă avem mare nevoie de tine acolo, vom căuta un alt mod de a menţine legătura cu Else Braun. Curând, *Frau* Schultz se va instala la Paris. Nu peste mult timp, austriacă fiind, nu va mai putea trece graniţa ca să stabilească contactul cu voi. Va începe să lucreze croitoria. Nu s-ar putea ca ea să te înlocuiască? Ele se cunosc parcă...

— Da, se cunosc...

— Vezi, toate se aranjează cum nu se poate mai bine.

— Mai bine zis, aţi calculat totul din vreme! Dar nu vreau şi nu pot să plec fără Vasili! spuse Liza cu hotărâre.

— Sigur că nu putem să te obligăm, tu trebuie să hotărăşti. Aş vrea doar să adaug că nu e vorba de un capriciu al meu, ci de o sarcină de partid. În glasul bătrânului răzbătu o notă de răceală.

În maşină se lăsă tăcerea, se auzea doar fâşâitul roţilor pe asfalt. Cu ochii la şosea, Vasili spuse, fără să se întoarcă:

— Ne considerăm ostaşi ai partidului şi ordinele sale sunt legi pentru noi. Iar Liza a dovedit-o nu o dată, prin fapte. Dacă e nevoie, se va duce oriunde şi oricând, chiar şi la mama dracului!...

Maşina se opri în faţa vilei lui Saryan. Înainte de a intra în casă, „tata“ se uită în jur, rămânând, după cât se pare, mulţumit. I-a plăcut mai ales faptul că puteai

urca la etaj prin curte, fără să treci pe la proprietari.

Au cinat împreună jos, în sufragerie. Vasili îl prezentă pe oaspete lui Saryan şi Jeannettei drept unul din directorii fabricii de încălţăminte „Bata“ din Cehoslovacia, venit la Paris pentru tratative şi adăugă că domnul Volocek, prieten apropiat al părinţilor săi, i-a adus de la ei o scrisoare.

Ziaristul nu credea niciun cuvânt din spusele lui Vasili, dar nu lăsă să se vadă nimic. Ca o gazdă perfectă, umplea paharele cu vin, oferea gustări şi povestea tot felul de întâmplări hazlii.

Sus, Liza îi arătă „tatii“, numindu-l în glumă monsieur Volocek, odaia în care urma să locuiască. Înainte de culcare însă au mai stat mult de vorbă.

— Până când o să vă întoarceţi din concediu, *Frau* Schultz va fi probabil stabilită deja la Paris. Trebuie ca Liza să-i facă legătura cu Else Braun. E recomandabil din multe puncte de vedere. În primul rând, Liza va lipsi un timp, cineva trebuie s-o alimenteze cu bani pe Braun şi să primească cu regularitate informaţiile. Dacă cumva se va întâmpla ceva important? În al doilea rând, nemţoaica nu trebuie să ştie nimic despre Vasili. În viaţă se pot întâmpla multe şi el trebuie să rămână – orice s-ar întâmpla – în afara oricăror bănuieli, spuse încet „tata“. Va trebui să căutăm pe altcineva pentru legătura cu dumneata...

— Ar fi de dorit să avem o legătură permanentă; apare uneori necesitatea unei informări rapide şi nu ştii cum să procedezi, zise Vasili.

— Ne vom strădui să organizăm o astfel de legătură. Dar datorită situaţiei politice, veriga aceasta se poate întrerupe în orice moment. Aşa că trebuie să avem în rezervă şi alte variante. Ia gândeşte-te, Vasili, dacă nu s-ar putea, în caz de mare necesitate, să folosim relaţiile

comerciale ale firmei voastre cu alte ţări, pentru a ţine legătura. Bineînţeles, asta numai printr-un schimb de scrisori oficiale...

— Se poate, dar e greu. Ar trebui să avem în ţările respective nişte corespondenţi de încredere. N-ar fi mai bine să folosim în acest scop pe unul dintre pictorii noştri? Chiar am în vedere pe cineva...

— E un om verificat? întrebă „tata“.

— Mai precis s-ar putea spune că e de încredere. Nu i-am dat niciun fel de însărcinări până acum, cu o singură excepţie. Ţii minte, Liza, că atunci când te-ai întâlnit cu Else Braun, Borrault se afla la o masă împreună cu un prieten? Din fericire. Lucrurile s-au terminat cu bine, n-a fost nevoie de ajutorul lor. El a fost în Germania şi a văzut cu ochii lui ce înseamnă fascismul... E un băiat cinstit şi cumsecade, asta o garantez! Şi mai are o calitate – e un adevărat patriot francez.

— Ultimul argument este esenţial. Şi de altfel, propunerea e ispititoare, zise „tata“, gândind parcă cu voce tare. Dar înainte de a-l atrage în activitatea noastră, verifică-l temeinic, dă-i unele misiuni mai puţin importante, învaţă-l să lucreze! Dacă e patriot şi-şi iubeşte ţara, explică-i că lupta cu fascismul este sarcina primordială a tuturor oamenilor cinstiţi!

— N-aveţi grijă, voi rezolva totul la cel mai înalt nivel, spuse Vasili în glumă.

— Şi-acum, hai să discutăm noi doi, frumoaso, se adresă „tata“ Lizei, ca şi cum problema plecării fusese definitiv rezolvată. Se poate întâmpla să nu ne mai întâlnim nici în Cehoslovacia, nici acasă. De aceea, ascultă-mă cu atenţie! După concediu, te întorci aici cu Vasili şi, ca cetăţeană a Republicii Cehoslovace, care se specializează la Sorbona, pleci în ţara despre care ţi-am

vorbit, trecând prin Italia. Neapărat prin Italia! Rămâi acolo o săptămână-două, vizitezi diferite oraşe, admiri operele de artă... În ţara în care te duci, savanţii au făcut recent mari săpături şi au descoperit urmele unor aşezări romane sau un castru roman, nu ştiu exact! S-au găsit multe obiecte care prezintă interes pentru istoria artelor. Astea sunt de domeniul tău... Arheologii se află la vreo treizeci-treizeci şi cinci de kilometri de capitală, aşa că vei putea vedea ce-i acolo şi chiar vei putea să participi la lucrări, fără ca asta să te împiedice să locuieşti în capitală. Prietenii noştri îţi vor da scrisori de recomandare către profesorul Nicolaj, conducătorul şantierului. Cred că lucrurile sunt clare. Cât priveşte felul în care va trebui să te comporţi, asta are să ţi-o spună Vasili, el e meşter în treburile respective. Dacă e nevoie de bani, facem rost...

— Bani nu ne trebuie, spuse Vasili. „Joubert et Comp.“ e o firmă solidă şi unul dintre asociaţi preia asupra lui cheltuielile necesare nobilei misiuni care are ca scop descoperirea unor cetăţi romane antice şi studiul istoriei artei.

— Excelent! Uite ce înseamnă să ai de-a face cu bogătaşi, izbucni „tata“ în râs. Mi s-a luat o piatră de pe inimă... Ei, Liza, ai întrebări să-mi pui?

— Da! Vreau să ştiu: cu cine urmează să iau legătura acolo şi cine mă va ajuta?

— Nimeni!

— Nimeni? Trebuie să pornesc de la nimic?

— Întocmai, de la nimic! O să stai acolo, o să studiezi situaţia şi o să-ţi găseşti singură ajutoare. Ca în fiecare ţară, există şi acolo mulţi antifascişti şi simpatizanţi de-ai lor. Din ăştia să cauţi! Şi aici aţi pornit de la nimic!

— Dar aici era Vasili!

— Iar acolo e tovarăşa Liza! Noi nu suntem iscoade în

sensul obişnuit al cuvântului, suntem antifascişti. Şi apărăm nu numai interesele ţării noastre, ci ajutăm şi popoarele ameninţate de fascism. De aceea ne este şi mai uşor să lucrăm, găsim ajutoare peste tot! „Tata“ căscă şi se întinse. Ei, copii, e timpul să ne culcăm! Mi se pare că bătrâneţea e pe aproape, obosesc repede, mă trage cam devreme la somn...

— Înainte de a vă ura noapte bună, aş vrea să ştiu dacă veţi rămâne mult la noi, întrebă Vasili.

— Mai stau mâine şi, pe urmă, la drum... De ce mă întrebi?

— Când va sosi *Frau* Schultz în Franţa? Curierul cel nou va veni curând?

— *Frau* Schultz soseşte chiar zilele acestea. Despre curier nu pot să vă spun acum nimic precis. Cred că în curând...

— Liza va trebui s-o aştepte pe *Frau* Schultz, ca s-o pună în contact cu Else Braun. De-abia după aceea va putea pleca în Cehoslovacia, zise Vasili, iar eu încep să-mi pregătesc asociatul, să-l împac cu gândul că mă voi întoarce acasă... Am o rugăminte: o să-i dau Lizei scrisori adresate lui Joubert, Marignet şi de la Grammont. Liza le va lua cu ea, iar dumneavoastră să daţi dispoziţie ca scrisorile să fie expediate destinatarilor prin poşta cehoslovacă.

— Bravo, bine gândit!... Stai, da ce facem cu hârtia şi cu plicurile?

— N-o să se întâmple nimic dacă scrisorile vor fi scrise pe hârtie franţuzească şi introduse în plicuri franţuzeşti. Plecând de aici, fiecare caută să se aprovizioneze cu hârtie şi cu plicuri de calitate, şi în Franţa ele sunt într-adevăr frumoase!...

*

În ultimul timp începuseră să apară din când în când în ziarele de stânga caricaturi antifasciste semnate „C.G.“. La început provocau doar râsul, dar cu fiecare nou desen, deveneau tot mai caustice, mai pline de conţinut. Vasili îşi dădea seama că aceste schimbări se produceau sub influenţa lui Borrault care, venit din Germania, îi furniza prietenului său Claude teme, îi dădea idei sau poate chiar participa efectiv la realizarea caricaturilor.

Odată, văzând la un chioşc pe prima pagină din „l'Humanite“ o caricatură mare a lui Hitler, Vasili cumpără ziarul cu toate că până atunci nu-şi permisese lucrul acesta. Tocmai de aceea ceru toate ziarele de dimineaţă, deoarece domnul comerciant Kocek nu trebuia niciun moment să fie bănuit că citeşte presa comunistă.

În biroul său, Vasili privi îndelung caricatura. În acel moment, Borrault intră înăuntru.

— Ai văzut asta, Henri? întrebă Vasili.

— Da, am văzut.

— Îţi place?

— Cum să vă spun... Nu-i rău!

— Claude e autorul?

— Domnule Kocek, am hotărât încă mai demult să nu vă ascund nimic, dar n-am reuşit să vorbesc cu dumneavoastră... Toate caricaturile apărute în ultimul timp în ziarele de stânga aparţin lui Claude. Şi dacă... Borrault se încurcă... Şi dacă asta v-ar putea provoca neplăceri sau necazuri în afaceri, Claude e gata să părăsească firma. Dar nu va înceta să deseneze caricaturi!

— Ei bine, sinceritate pentru sinceritate... Ştiu de

multă vreme că Gaumier desenează afişe politice şi caricaturi. Am remarcat de asemenea că în ultimul timp s-a maturizat... Presupun că aici a intervenit şi înrâurirea dumitale.

— Aşa-i, patroane, nu v-aţi înşelat! Dacă lucrul acesta nu vă convine, îmi dau şi eu demisia...

— Nu-i vorba de asta! îl întrerupse Vasili. Nu am de gând să te dojenesc... dar trebuie să mă înţelegi bine. Eu sunt străin şi în orice moment prefectul poliţiei îmi poate cere să părăsesc Franţa în decurs de douăzeci şi patru de ore. N-aş vrea să atrag o dată în plus atenţia poliţiei asupra mea.

— Plecăm amândoi, îl întrerupse de data asta pictorul. Aţi făcut pentru noi atât de mult, încât ar fi o ingratitudine din partea noastră să...

— Henri, mai bine ascultă-mă fără să mă întrerupi. În interesul cauzei şi al dumitale personal, nu trebuie să spui nimănui că ai avea vreun amestec în această acţiune. Caricatura nu poartă semnătura dumitale. În ceea ce îl priveşte pe Gaumier, el nu trebuie să facă parte din rândurile salariaţilor noştri, dar poate lucra mai departe.

— Nu înţeleg.

— Ce-i de neînţeles aici? Va executa lucrările acasă şi va prezenta facturile pe un nume fictiv!

— Domnule Kocek, a fost o vreme când am dus-o foarte greu, o scoteam la capăt cum puteam şi adesea ne culcam cu stomacul gol. Dar niciunul din noi nu şi-a permis compromisuri cu propria sa conştiinţă... Claude nu e numai un pictor talentat, ci şi un om cinstit şi nu cred că va primi propunerea dumneavoastră. În vocea lui Borrault se făcea simţită o uimire prost ascunsă.

— Vrei într-adevăr să lupţi împotriva fascismului? întrebă Vasili, încruntând sprâncenele.

— Mijloacele de luptă trebuie să corespundă idealurilor noastre...

— Dragă Henri, aş dori să mă crezi şi să ai încredere în mine! Atunci vom putea discuta despre ceva mai important... Acum pot să-ţi spun doar atât: pentru a lupta cu nazismul şi a obţine rezultate, trebuie să te strecori cu multă şiretenie! Dacă vrei să priveşti lucrurile în mod realist, nu poţi fi un Don Quijote. Vom avea de-a face cu un duşman perfid!

— Vă cred şi am încredere în dumneavoastră.

— Probabil însă că nu în măsura în care aş fi dorit-o... Nu-i nimic, asta va trece şi atunci vom putea discuta mult mai deschis. Eu îl concediez pe Gaumier, iar dumneata îi explici de ce o fac, pentru ca el să nu se supere şi să continue să lucreze mai departe la comenzile pe care i le vei da. Câştigul lui însă nu trebuie în niciun caz să scadă!... Te rog să nu-ţi închipui că o fac din dorinţa de a omorî doi iepuri dintr-un foc, adică pe de o parte să mă feresc de eventuale neplăceri, iar pe de alta să păstrez pentru firmă un pictor talentat.

— V-am înţeles. Borrault se ridică încruntat, îşi ţuguie buzele şi ieşi.

*

Afacerile mergeau bine, dar uneori nu strică să produci şi mai multă impresie asupra clienţilor. De aceea Vasili închirie şi etajul clădirii. În felul acesta, jos, la parter, se aflau serviciile de expediţie şi contabilitate şi biroul directorului-coordonator. La etaj – birourile celor doi asociaţi şi al pictorului-şef.

De-a lungul coridoarelor au fost aşternute covoare moi care atenuau zgomotul paşilor. Între biroul lui J. Kocek şi cel al lui J. Joubert se afla secretariatul, iar

alături o încăpere intimă, rezervată tratativelor şi primirii clienţilor de vază. Faţada era acoperită în întregime de o firmă uriaşă, pe care scria cu litere de aur pe fond albastru: „Agenţia de publicitate Joubert et Comp“. Noaptea se aprindea o reclamă luminoasă: „Reclama e sufletul comerţului! Folosiţi serviciile agenţiei noastre!“ Toate astea au costat bani, a fost nevoie de cheltuieli suplimentare, dar ele nu reprezentau decât un procent infim din deverul firmei.

Lui Vasili îi convenea faptul că are un birou separat, iar prezenţa secretarei îi asigura liniştea de care avea nevoie.

Joubert care, părăsit de iubită, mai suferea încă, se arăta indiferent la toate. Nu mai fredona arii din opere, nu mai era Don Juan-ul voios dinainte. E drept, continua să acorde o mare atenţie înfăţişării sale. Şi cu toate că era necăjit, nu şi-a putut reţine totuşi o exclamaţie de entuziasm, atunci când a intrat prima oară în noul său cabinet. Văzând covorul splendid, mobila elegantă, bufetul cu bar, biroul masiv, măsuţa pentru telefon, uriaşa pendulă din colţul încăperii şi draperiile grele de la ferestre, Joubert se bucură ca un copil. Biroul lui nu era cu nimic mai prejos decât cele ale directorilor marilor societăţi, bănci sau companii de asigurare.

La începutul lui aprilie sosi o altă scrisoare din America. Casa de difuzare a filmelor din New York voia să ştie cauza întârzierii la tratative a delegatului firmei „Joubert et Comp.“. Firma newyorkeză lua asupra ei toate cheltuielile de deplasare pentru voiajul în America.

„Şi de ce nu m-aş duce chiar eu? se gândi Vasili, citind scrisoarea. Aş putea studia cu ocazia asta felul în care fac ei reclamă. Şi ce-ar fi ca de-acolo să plec direct în Elveţia? Mă întâlnesc cu Liza şi ne ducem împreună

acasă...“

Fără să mai piardă timpul, Vasili trecu pe la consulatul american.

În spațioasa sală de aşteptare a consulatului era multă lume. Vasili întinse funcționarului de serviciu cartea sa de vizită şi rugă să fie anunțat.

— La cine să vă anunț?

— Dacă se poate la viceconsul, spuse Vasili complet la întâmplare.

După scurt timp, funcționarul îl pofti într-o încăpere elegantă. În spatele unui birou imens, înconjurat de telefoane, şedea un bărbat lat în umeri, cu părul tuns foarte scurt. Chipul deschis era dominat de ochi pătrunzători. Ridicându-se în întâmpinarea vizitatorului, viceconsulul se dovedi a fi un om destul de mic de statură şi bine legat. După ce îl invită pe Vasili să ia loc, se aşează şi el şi întrebă:

— Cu ce vă pot fi de folos, domnule Kocek? Viceconsulul vorbea destul de bine franceza.

— Am primit recent din partea unei case de difuzare a filmelor invitația de a veni la New York pentru tratative. Atunci însă, din anumite motive, firma noastră n-a putut onora invitația. Întreprinderea americană şi-a reînnoit acum propunerea. Am hotărât să vă deranjez şi să vă rog să-mi acordați viza într-un termen cât mai scurt, pentru că de acolo aş vrea să plec în Cehoslovacia.

Vasili îi întinse viceconsulului scrisoarea primită din America. Acesta o citi şi i-o înapoie.

— Pentru obținerea vizei va trebui să faceți câteva formalități: un chestionar în trei exemplare, opt fotografii, un certificat medical că nu suferiți de conjunctivită granuloasă şi – scuzați – de boli venerice.

— N-am încotro! Va trebui să mă conformez. Vasili zâmbi, dând să se ridice, dar viceconsulul îl reținu:

— Scuzați-mă, domnule Kocek, de ce naționalitate sunteți?

— Slovac din Cehoslovacia. Are vreo importanță pentru căpătarea vizei?

— Nu, bineînțeles. Şi eu sunt american de origine iugoslavă, mai exact croată, adică tot slav, ca şi dumneavoastră.

— Îmi pare bine! răspunse Vasili, căutând să înțeleagă încotro bate americanul.

— E drept, tatăl meu a emigrat de mult din Iugoslavia şi s-a aranjat destul de bine în America. Eu m-am născut acolo şi acolo am învățat. Acum am ajuns diplomat, deşi nu prea mare în rang. Numele meu e croat – Kovacici. Joe Kovacici, repetă el. Curios, visez uneori munții din Iugoslavia, cu toate că nu i-am văzut niciodată... Se spune că asta-i chemarea pământului natal...

— Mai curând rezultatul povestirilor tatălui dumneavoastră.

— Poate... Dar dumneavoastră? Locuiți de mult în Franța?

— Nu, de trei ani doar.

— Cum de-ați reuşit să căpătați atât de repede cetățenia franceză?

— Vă-nşelați, sunt cetățean cehoslovac.

— Cum vine asta?... Kovacici se uită la cartea de vizită a lui Vasili. Aici scrie că sunteți proprietarul unei firme.

— Legile Franței permit străinilor să se ocupe de comerț.

— N-am ştiut!... Şi cum merg treburile?

— N-am de ce să mă plâng! Avem pictori talentați, adevărați maeştri. Vitrinele multor mari magazine din Paris, şi nu numai din Paris, se execută în atelierele

noastre. Numeroase cinematografe folosesc reclama noastră tematică. Avem relații comerciale cu Italia, Anglia, Germania, lucrăm foarte avantajos pentru Târgul de la Leipzig. Sperăm să facem afaceri şi cu casele de difuzare a filmelor din America.

— Interesant, foarte interesant... Totdeauna m-a atras publicitatea.

— Veniți să ne vizitați atelierele. Vă pot arăta câteva mostre ale producției noastre, spuse Vasili, observând sincera cordialitate a americanului.

— Cu plăcere, nu ştiu însă când v-ar conveni.

— În orice zi, la orice oră, când doriți! Numerele de telefon şi adresa le găsiți în cartea de vizită. Sunați-mă şi voi fi la dispoziția dumneavoastră!

Kovacici nu se lăsă mult aşteptat. Peste trei zile telefonă şi apoi veni la Vasili. Biroul, pe care-l tot numea „office“, îi plăcu foarte mult, atelierele îl entuziasmară şi îl încredință pe Vasili că firma va avea succes în America.

După vizitarea atelierelor, luară masa la restaurantul rus. Vasili îl invită şi pe Saryan şi pe Borrault, îi tratâ cu vodcă „Smirnoff“, cu icre negre, somon şi blinele ruseşti. Kovacici mâncă şi bău mult, lăudând bucătăria rusească.

— M-am convins definitiv că francezii şi ruşii se pricep la mâncare! La noi în America se găteşte monoton şi fără gust.

Spre deosebire de diplomații germani, americanii erau foarte sociabili şi gata oricând să intre în relații cu localnicii. Kovacici se purta foarte amical cu Kocek – venea la el la birou, îl invita la masă. La început toate astea i-au dat de bănuit lui Vasili – nu cumva americanul vrea să ştie ce fel de om e acest Kocek!? La urma urmei, fiecare diplomat american este şi agent de

informații... În scurt timp însă, Vasili se convinse că, pur şi simplu, viceconsulul se simțea bine în tovărăşia slovacului pe care-l socotea un fel de compatriot.

Trecuse aproape o lună. Într-o zi Kovacici îi telefonă lui Vasili şi, foarte necăjit, îi spuse că viza îi fusese refuzată.

— Sper să mă credeți că noi aici nu avem niciun amestec, adăugă el. La solicitarea noastră, organele de imigrare au răspuns printr-un refuz. Nu vă necăjiți, domnule Kocek, expediem chiar azi o cerere mai bine motivată. N-ar fi rău să scrieți şi dumneavoastră firmelor care v-au invitat ca să ia măsurile cuvenite la fața locului. Din păcate, viza americană e greu de căpătat!...

— De scris, voi scrie. Dar trebuie să vă mărturisesc, dragă domnul Kovacici, că nu prea mă omor să plec în America. Dacă îmi dau viza – bine, dacă nu, n-o să plâng! Am trăit fără America până acum, o să trăiesc şi de aici înainte!

— Văd că sunteți supărat... Vă încredințez încă o dată că noi, la consulatul general, n-avem nicio vină.

— Plec sau nu plec în America, asta nu poate influența simpatia noastră reciprocă, îl încredință Vasili pe Kovacici.

Peste o oră sosi un reprezentant de la comitetul Târgului din Leipzig, un tânăr cu o înfățişare tipică de neamț. Vizitatorul închise bine uşa în urma lui şi, apropiindu-se de birou, spuse parola. Primind răspuns şi, convingându-se că are în față chiar persoana de care are nevoie, tânărul îi spuse că a fost trimis de „tata“.

— De-acum încolo eu voi ține legătura cu dumneavoastră. Pentru toți ceilalți sunt reprezentantul comitetului de organizare al Târgului din Leipzig. „Tata“ m-a rugat să vă transmit că toate hârtiile sunt gata şi că Elisaveta Vladimirovna trebuie să-şi grăbească plecarea

în Cehoslovacia. E necesar să-şi calculeze în aşa fel timpul, încât să ajungă la locul misiunii în timpul vacanţei studenţeşti. Iar până atunci, să mai treacă şi prin Italia.

— Am înţeles, răspunse Vasili scurt şi-l întrebă pe curier unde locuieşte.

— Totul e în ordine, n-aveţi nicio grijă. Stau la Paris două-trei zile. Înainte de plecare trec să iau scrisoarea.

— Bine, o să pregătesc scrisoarea pentru „tata“.

Acasă se gândi mult timp la drumul pe care să-l aleagă Liza, ca să ajungă mai bine în Cehoslovacia. Calea cea mai scurtă era prin Germania. Viza de tranzit nu era greu de obţinut, dar Vasili nu era de acord ca Liza să străbată teritoriul celui de-al treilea Reich. Uitându-se pe hartă, îşi dădură amândoi seama că ocolul prin Italia şi Austria ar răpi prea mult timp. Până la urmă, a trebuit să facă o cerere la consulatul german pentru obţinerea unei vize de tranzit prin Germania pentru cetăţeana cehoslovacă Marianna Kocekova, care pleacă în Cehoslovacia.

Conducându-şi soţia la Gara de Nord, Vasili o rugă pentru a nu ştiu câtă oară

— Fii prudentă! Atât timp cât trenul se află pe teritoriul german, nu ieşi din vagon! Nu te încrede în cunoscuţii întâmplători din tren şi nu discuta prea mult cu ei. Naziştii sunt capabili să-ţi „ataşeze“ un agent care să pună la cale cine ştie ce provocare.

— Dragul meu, vorbeşti cu mine de parcă aş fi un copil! Fii liniştit, totul va fi în regulă. Nici n-o să apuci să ţi se facă dor, că mă şi întorc, încercă Liza să-l calmeze.

— Şi totuşi, să fii atentă!

Rămas pe peron, Vasili privi îndelung în urma trenului, luptându-se cu teama care-l cuprinsese...

La frontiera franco-germană nu s-au produs niciun

fel de neplăceri, se poate spune că grănicerii şi vameşii au fost chiar politicoşi.

Salutând şi solicitând permisiunea pasagerilor, ei au controlat pe loc actele şi bagajele după care s-au retras, cerându-şi încă o dată scuze. Într-un cuvânt, la frontieră, lucrurile se desfăşurau ca şi înainte de venirea naziştilor la putere. Singurul amănunt care sărea în ochi era brasarda latră, cu svastică, de pe uniforma grănicerilor.

În schimb însă, la graniţa germano-cehoslovacă grănicerii căutau parcă cu tot dinadinsul să fie grosolani, răsuceau între degete paşapoartele cehoslovace, adresau călătorilor întrebări care mai de care mai provocatoare, interesându-se de naţionalitatea fiecăruia în parte. Vameşii au răscolit lucrurile, le-au scos din geamantane, au pipăit fiecare cusătură, au vărsat ceaiul din termose. Iar pe câţiva călători i-au dus în clădirea vămii pentru continuarea controlului. Din fericire, Liza a ieşit cu bine din aceste încercări.

Văzându-se pe teritoriul Cehoslovaciei, pasagerii celor trei vagoane directe, de Praga, au respirat uşuraţi. L-a punctul de frontieră, Liza află că grănicerii germani reţinuseră cinci pasageri evrei.

La Praga, fără să mai piardă timpul, Liza se sui în alt tren ca să ajungă „acasă“, în satul slovac. Prevenit din timp, primarul o întâmpină cu căldură. Ajunşi însă la locuinţa lui şi rămaşi singuri, primarul o sfătui să nu rămână prea mult timp în localitate.

— Au apărut şi pe la noi trădători, o avertiză el, înmânându-i un plic voluminos.

Liza găsi în plic paşapoartele sovietice, al ei şi al lui Vasili, scrisoarea profesorului Svoboda adresată profesorului Nicolaj, conducătorul ştiinţific al săpăturilor, prin care savantul ceh îl rugă să-i permită

doamnei Marianna Kocekova, specialistă în istoria artelor şi a arhitecturii, care urmează în prezent cursurile de perfecţionare de la Sorbona, să participe la lucrările arheologice.

Liza nu putea să se înapoieze chiar atât de repede în Franţa, pentru că venise, totuşi, să stea cu o mătuşă bolnavă. Dar nici nu putea să nu-i dea ascultare primarului, un tovarăş de încredere. De aceea, se întoarse la Praga, închirie o cameră la hotel, lăsă lucrurile acolo, se aranjă puţin şi ieşi la plimbare.

Era o zi însorită; chiar şi în comparaţie cu Parisul, Praga respira o frumuseţe de basm. Trotuarele erau pline de oameni bine îmbrăcaţi, la fiecare pas auzeai discuţii însufleţite, râsete şi, fără să vrei, aveai impresia că toate merg bine în lume şi că deasupra Cehoslovaciei nu planează niciun pericol. „Ce-o fi asta – se-ntreba Liza – nepăsare, sau dorinţă de a îndepărta gândurile negre şi de a trăi doar cu prezentul?“...

Noaptea, în camera rece de hotel, Liza nu putu să adoarmă. Tot zvârcolindu-se în pat, se gândea la soarta care o transformase dintr-o femeie iubitoare a traiului tihnit de familie, într-o fiinţă pribeagă. „De ce ne-a fost dată tocmai nouă viaţa asta neliniştită? După o clipă însă, îşi spunea: „Cineva trebuie să facă ceea ce facem noi!“ A văzut fascismul cu propriii săi ochi, l-a văzut, e drept, foarte puţin, dar i-a fost suficient ca să înţeleagă multe şi să-l urască din tot sufletul... Nu, nu-şi va pierde timpul degeaba în acest oraş minunat. În definitiv s-ar fi putut întâmpla ca mătuşa bolnavă să fi murit între timp şi s-o fi îngropat fără să se mai aştepte sosirea nepoatei din Franţa. Şi-apoi, ea învaţă, în curând are examene, de aceea se grăbeşte să ajungă înapoi la Paris. Actele sunt în regulă, nimeni nu se poate lega de ea!...

După o noapte de insomnie, Liza se duse zorită la

gară, cumpără un bilet la vagonul de Paris care trecea prin Germania, şi în aceeaşi seară părăsi oraşul.

La staţia de frontieră tinerii cu svastică pe mânecă s-au purtat din nou ca nişte bădărani, dar lucrurile s-au terminat cu bine şi Liza a ajuns fără alte complicaţii la graniţa germano-franceză. Aici însă a intervenit neprevăzutul. După ce i-au controlat paşaportul, grănicerii i l-au restituit, urându-i călătorie plăcută. Vameşii nu prea i-au răscolit lucrurile, au închis geamantanele şi au plecat... Dar nu trecură nici trei minute, că un ofiţer reveni în vagon, invitând-o să-l urmeze.

— Unde? întrebă Liza.

— Nouă nu ni se pun întrebări, îi răspunse ofiţerul! Mai repede!

În poşeta Lizei erau cele două paşapoarte sovietice şi scrisoarea de recomandare. Pe unul din paşapoarte era lipită fotografia ei. La control însă, prezentase paşaportul cehoslovac... Oare asta nu era suficient pentru a fi bănuită de spionaj în favoarea Uniunii Sovietice sau a Cehoslovaciei? Au s-o trimită într-un lagăr de concentrare şi cine s-o mai găsească acolo? Tot felul de idei îi treceau prin cap cu iuţeala fulgerului. Se gândea cu înfrigurare la ce ar mai putea face şi dacă era cu putinţă să mai facă ceva în situaţia în care se afla. Să lase poşeta în vagon? Au s-o găsească! S-o scape pe drum? N-o va putea face fără să se observe.

Ofiţerul o zorea, dar Liza se încheie încet la bluză ca să mai câştige măcar câteva secunde.

— Vameşii mi-au controlat lucrurile! N-am nimic, dar absolut nimic! Uitaţi-vă! Spunând asta, Liza aruncă tot conţinutul geamantanului pe canapeaua din compartiment. N-am decât rochiile mele, lenjerie...

Ofiţerul se porni să înjure cu voce tare şi se apucă s-o

ajute să-şi pună lucrurile la loc.

— Mai repede, mai repede, repeta el.

— Dar pot să pierd trenul.

— Plecaţi cu următorul, dacă veţi mai pleca!

Lucrurile se aflau din nou în geamantanul pe care ofiţerul, pentru orice eventualitate, îl ţinea lângă el. Între timp însă, uşa se deschise şi-şi făcu apariţia un tip îndesat, cu faţa turtită.

— Nu aici! În primul compartiment din capătul celălalt, spuse el în şoaptă şi dispăru.

Ofiţerul aruncă geamantanul şi, şuierând o înjurătură, se repezi spre capătul opus al vagonului. Liza îl văzu cum împinge spre uşă o femeie tânără, care ţinea un revolver în mână şi care spunea în engleză: „Nu înţeleg, ce e rău în asta? Da, un revolver! L-am cumpărat, l-am cumpărat pe dolari...“

Lizei i se înmuiară picioarele. Se aşeză pe marginea canapelei şi mult timp nu putu să-şi revină.

În sfârşit, trenul se puse în mişcare. Cam în acelaşi timp, pe la ora trei noaptea, la Paris, Vasili se trezise din somn, de parcă cineva l-ar fi împins de la spate şi l-ar fi chemat în ajutor. Se ridică în pat, ascultă liniştea nopţii şi, deodată, deveni conştient de faptul că e singur în casă, că Liza nu e aici, că a plecat. Căută să-şi închipuie unde-ar putea fi ea acum; în sat, la primar, sau la Praga. Se lungi din nou, dar nu mai putu să adoarmă. După ce stătu întins, cu ochii deschişi, se sculă, bău câteva înghiţituri de apă minerală, se duse la fereastră şi-o deschise larg. La ferestre luminile se stinseseră de mult. Doar reclamele luminoase de pe acoperişurile marilor magazine se mai aprindeau şi se mai stingeau. De jos, de pe trotuar, răzbătea până la el bocănitul unor pantofi de femeie – toc-toc, toc-toc... Răcoarea nopţii îi alungă definitiv somnul. Gândurile i se îndreptară din nou spre

Liza. Liza, care îi e dragă şi pe care o iubeşte atâta. Unde o fi ea acum? În minte îi stăruiau imaginile unor zile de mult trecute şi erau atât de luminoase, atât de vii, de parcă tot ceea ce-şi amintea se petrecuse abia ieri.

Iată un grup de cekişti adunaţi în sala de şedinţe. Secretarul celulei de partid, un om trecut de prima tinereţe, le spune că toţi trebuie să înveţe limbi străine şi le propune să aleagă: germana, franceza sau engleza. Pe urmă îi împarte pe grupe. Vasili, care ştia puţină franceză, nimereşte în grupa a doua.

Se împrăştiară prin birourile transformate în clase. Nu aşteptară prea mult şi în sală intră, însoţită de secretarul celulei de partid, o fată îmbrăcată într-o rochie neagră, închisă până la gât, cu un guler alb.

— Iat-o pe Elisaveta Vladimirovna Gorskaia, profesoara voastră, o prezentă secretarul. Vă rog să vă purtaţi frumos cu dânsa. Şi ieşi din sală.

Fata se apropie de masa din faţa tablei şi rosti un „bună ziua“ timid. Cu ochii ei albaştri, cu părul auriu şi cu glăsciorul firav, semăna mai curând cu o şcolăriţă decât cu o profesoară pentru oameni în toată firea, trecuţi prin multe în viaţă.

— Vă voi preda limba franceză, mai ales limba vorbită. Cu toate astea însă, la început trebuie să învăţaţi să scrieţi şi să citiţi. Azi vom învăţa alfabetul latin pe care-l folosesc francezii. Deschideţi vă rog caietele şi copiaţi! Fata se duse la tablă şi începu să scrie cu grijă literele, rostind cu voce tare: „A-a... Be-e...“ Apoi se întoarse spre clasă ca să vadă cum scriu aceşti elevi care nu mai stătuseră de mult în bănci. Unul dintre ei nu scria. Ea îl întrebă roşind:

— Dar dumneavoastră de ce nu scrieţi?

— Cunosc alfabetul latin. Ştiu şi puţină franceză.

— Foarte bine! Cum vă numiţi?

— Mă numesc tovarăşul Vasili, răspunse el în hohotele de râs ale celorlalţi.

— Bine, tovarăşe Vasili, dacă ştiţi limba franceză, veţi fi ajutorul meu, spuse ea în franţuzeşte.

Alegându-şi stăruitor cuvintele, Vasili încercă să-i răspundă. Aşa s-au cunoscut.

Tânără profesoară le plăcu tuturor, era atentă, blândă, înţelegea de glumă, dar nu se sfia să fie severă şi exigentă. Atunci când elevii săi vârstnici greşeau, le spunea:

— Înţeleg, unor oameni în toată firea ca dumneavoastră le vine greu să înveţe o limbă străină. Dar dacă v-aţi apucat de bună voie de un lucru greu – trebuie să vă străduiţi!

Odată chiar îi spuse unui cursant, un om mai în vârstă, că va fi nevoită să-l excludă din grupă pentru că nu-şi face lecţiile.

— N-am timp, sunt foarte ocupat, bombăni elevul în loc de răspuns.

— În cazul acesta, înaintaţi un raport... Faptul că sunteţi ocupat, nu e o scuză! Toţi tovarăşii prezenţi aici sunt ocupaţi şi totuşi îşi dau silinţa... Făcu o mică pauză şi continuă: găsesc că n-are rost să vă mai spun cât de important e să cunoaşteţi limbi străine. Nu va trece mult timp şi ţara noastră va stabili relaţii diplomatice cu multe state capitaliste, poate chiar cu toată lumea. Cât de necesari vor fi atunci oamenii care să cunoască limbile altor popoare!

După aceste cuvinte, toţi o îndrăgiră parcă şi mai mult.

Într-o zi însorită de primăvară, Vasili ieşi împreună cu profesoara şi îi ceru permisiunea s-o conducă.

— Cu plăcere, răspunse ea simplu. Mai ales că nu stau departe.

Pe drum înfiripară o discuție.

— Elisaveta Vladimirovna, sunteți atât de tânără şi cunoaşteți aşa de bine limba franceză...

— Am învățat încă din copilărie limbi străine. De fapt e o poveste lungă... O s-o v-o povestesc odată, dacă vă interesează.

— Şi de ce nu acum?

— Sunt foarte obosită... Nu vă supărați, nu-i aşa?

— Nu mă supăr, dar cu altă ocazie o să vă aduc aminte de promisiunea făcută.

Vasili îşi amintea că altădată, ieşind de la Direcție, în loc s-o ia către Porțile Ilinskie s-au îndreptat amândoi în jos, spre Piața Teatrului, au trecut de veşnic zgomotosul Ohotnîi riad – locul unde se vindeau odinioară produse de vânătoare – trezindu-se pe nesimțite în fața bisericii lui Isus Mântuitorul. Se aşezară pe trepte şi priviră în jur. Era o seară caldă, cu un cer limpede, senin, fără urmă de nori. De aici, de sus, se vedea bine malul celălalt al râului cu căsuțe, tramvaie şi câte o birjă răzleață. Pe râu se legănau nişte bărci: din când în când, pufăind şi scoțând fum pe coşuri treceau şlepuri.

— Elisaveta Vladimirovna, nu v-ați uitat promisiunea? rupse Vasili tăcerea.

— Care promisiune?

— Să-mi povestiți ceva despre dumneavoastră.

— Bine... M-ați întrebat unde am învățat franceza... Sunt fiica unui avocat din Moscova. Pe vremuri a fost destul de cunoscut. Avea o clientelă numeroasă şi, după cum se spunea, câştiga bine, dar bogat n-a ajuns decât după ce a primit zestrea soției, fată de negustor cu stare din Zamoskvorecie. Părinții mi-au angajat două guvernante – o franțuzoaică şi o nemțoaică. În casa noastră se respecta următorul program: dimineața se vorbea franțuzeşte, iar după masa – nemțeşte. La

gimnaziu m-am împrietenit cu Katia, o fată dintr-o familie săracă. Pe ascuns de părinții mei, mă duceam câteodată la ea acasă. Acolo am aflat că tatăl Katiei fusese deportat în Siberia pentru activitate revoluționară. Fratele prietenei mele, Grigori, era mai mare ca noi, urma cursurile Universității din Moscova. De la el am auzit lucruri despre care până atunci nu ştiusem nimic: revoluție, luptă de clasă... Cei doi frați au început să-mi dea cărți interesante. Le citeam noaptea şi eram foarte mândră că mi se acordă încredere...

Tata a primit revoluția din februarie cu entuziasm şi a deținut chiar nu ştiu ce funcție de răspundere în Comitetul Militar. Katia şi Grigori îmi demonstrau că, de fapt, s-a produs doar o schimbare de decor şi că poporul nu va căpăta nimic. După puțin timp s-a întors din Siberia şi Evgheni Ivanovici, tatăl Katiei, care mi-a făcut impresia unui bărbat foarte deştept şi cultivat. Spre deosebire de părinții mei, vorbea cu mine aşa cum vorbeşti cu un om matur. Şi asta mă ridica în propriii mei ochi. Mai târziu am aflat că Evgheni Ivanovici este bolşevic.

În perioada revoluției din februarie, dintr-un sentiment patriotic, m-am înscris la cursurile de surori de caritate, pregătindu-mă să plec pe front. Ciudat, dar tata nu m-a împiedicat. În ajunul revoluției din octombrie am terminat cursurile. Lucram la un spital militar. Îmi dădeam seama că lumea se împărțise în două şi că, în acele zile, orice om care raționează cât de cât trebuie să-şi definească poziția. Nu puteam să mă situez de partea albilor şi să lupt împotriva gărzilor roşii!... Am hotărât că locul meu e alături de bolşevici şi i-am spus tatălui meu. A izbucnit un scandal enorm. Până la urmă am rupt relațiile cu familia. Cu ajutorul aceluiaşi Evgheni Ivanovici am devenit soră de caritate

în Armata Roşie. Când m-am întors acasă, am aflat că mama şi tata plecaseră undeva în sud. Pe urmă am auzit că pe drum s-au îmbolnăvit de tifos şi au murit.

M-a adăpostit bătrâna mea doică. Şi acum locuiesc tot cu ea, învăţ la Universitatea din Moscova şi vreau să mă specializez în lingvistică. Asta-i toată biografia mea...

— Aţi intrat în partid? întrebă Vasili.

— Da, încă pe front, în 1920...

Timp liber aveau puţin, se întâlneau pe apucate, dar, curând, au înţeles amândoi că îi leagă un sentiment mult mai puternic decât prietenia. Şi atunci când Vasili, luându-şi inima în dinţi, i-a spus: „Te iubesc şi te rog să fii soţia mea“, cererea în căsătorie n-a fost pentru Liza ceva cu totul neaşteptat. S-a lipit în tăcere de pieptul lui şi a început să plângă. Vasili a privit-o îndelung şi pe urmă, pentru prima oară de când se cunoşteau, a sărutat-o.

Au făcut nunta în camera lui Vasili, în care se afla un pat acoperit cu o pătură cazonă, o masă şi două taburete. În schimb, pe masă se lăfăia (nu se ştie cum a ajuns aici) un serviciu de birou cu nişte sfincşi egipteni de bronz.

Efrosinia, sora lui Vasili, a venit de la ţară şi a adus câteva lipii de casă, o jumătate de sac cu cartofi, nişte varză murată şi două sticle de tărie. Mutând serviciul de la locul lui, sora întinse o faţă de masă curată, puse lipiile, turnă băutura în carafă şi fierse cartofii. În general lucrurile s-au desfăşurat bine. Katia a adus un buchet de flori (venise însoţită de tatăl ei, Evgheni Ivanovici); bătrâna doică a Lizei a venit şi ea.

Au băut trascăul cam tulbure, închinând în sănătatea tinerilor căsătoriţi, şi au mâncat cartofi cu varză. Vasili o lăuda tot timpul pe Efrosinia.

— Aşa soră mai zic şi eu, m-a scos din încurcătură, că

nu ştiam ce să pun pe masă. Mi-am primit ieri raţia de alimente – trei scrumbii şi puţin untdelemn, dar şi pe astea le-am uitat la serviciu!...

Astfel a intrat Liza pentru totdeauna în viaţa lui atât de agitată. A intrat şi a împărţit cu el toate greutăţile şi toate grijile.

În afară de familia Katiei şi a lui Grigori, Liza nu mai avea pe nimeni pe lume şi, când vorbea despre „ai mei“, pe ei îi avea în vedere...

Se făcuse ziuă. Străzile se umpleau treptat de zgomot. Muncitorii se grăbeau la lucru, apăreau pe rând portarii şi gunoierii, vânzătorii de lapte, legume şi cornuri proaspete. Începea dimineaţa obişnuită a Parisului.

La birou Vasili găsi o invitaţie, prin care domnul Kocek era rugat să treacă pe la consulatul general american din Paris „între nouă dimineaţa şi cinci după-amiaza, cu excepţia duminicilor“. Vasili nu prea era lămurit şi îi telefonă lui Joe Kovacici.

— Alo, domnule Kocek, pot să vă felicit, strigă acesta voios. Am primit dispoziţia de a vă elibera viza. V-am sunat încă de ieri, ca să vă comunic această veste plăcută şi ca să oferiţi ceva de băut, dar, din păcate, nu v-am găsit.

— Mulţumesc. Rămân dator cu o tratаţie! Când primesc viza?

— Şi azi dacă vreţi!

Vasili se duse după viză seara, ca să-l poată invita pe Kovacici la masă. Formalităţile n-au durat mult şi peste o oră cei doi stăteau la un restaurant caucazian, mâncând frigărui stropite din belşug cu vin roşu. Joe îl încredinţa pe Vasili că numai la Paris, şi nicăieri altundeva în lume, se poate petrece bine.

— Aici toată lumea e veselă, amabilă, ţi-e mai mare dragul să trăieşti, nu ca la noi, în Statele Unite.

— Ce nu vă place acolo?

— Oamenii sunt plicticoşi şi n-au decât o singură preocupare – să facă bani! Restul nu-i interesează! De fapt, o să vă convingeţi şi dumneavoastră în curând.

— Spuneţi-mi, ce părere au americanii şi dumneavoastră personal despre fascism? întrebă Vasili.

— Nicio părere!

— Cum adică, n-aţi auzit nimic despre ororile pe care le comit naziştii în Germania?

— Să-i ia dracu! Dacă le place să se mănânce între ei, n-au decât! Din toate astea omenirea n-are nimic de pierdut şi nici de câştigat.

— Nu vi se pare că vă înşelaţi? întrebă Vasili. Fasciştii vor să domine întreaga lume. Şi dacă nu vor fi opriţi, vor subjuga toate popoarele... De altfel, nu-i exclus să înceapă cu patria mea şi cu cea a tatălui dumneavoastră.

— Serios? Americanul îl privi foarte mirat. Poate că aveţi dreptate... E rău să fii un popor mic şi să ai vecini puternici. Cei tari îi înghit întotdeauna pe cei slabi. La noi, în America, există o concurenţă acerbă şi în lupta asta învinge cei puternici; e o lege a naturii.

— Din păcate, e vorba despre altceva! În joc e soarta unor popoare. Oare o ţară atât de puternică cum e America nu va veni în ajutorul celor slabi? Nu e exclus ca Franţa să fie aceea care va suporta prima lovitură. Generalii nemţi sunt răzbunători şi nu pot uita înfrângerea din războiul trecut!

— În privinţa celor de la noi, pot să vă spun de pe acum că nu vor mişca nici măcar un deget pentru interesele altora. Doar dacă vor adulmeca că e rost de vreun profit pe undeva, asta e altă chestiune! Atunci, America va sări în apărarea oricui, chiar şi a diavolului! încheie râzând Kovacici.

Lui Vasili i se păru că discuția cu americanul ajunsese prea departe.

— S-o lăsăm, zise el, ce rost are să ne batem capul cu lucruri care nu ne privesc? Om trăi şi om vedea, nu-i aşa?

— Exact, om trăi şi om vedea, se învoi Joe. Dar imediat adăugă: şi totuşi, bătrânul meu va fi necăjit dacă nemții se vor atinge de Iugoslavia!...

De la Strasbourg sosi în fine multaşteptata telegramă a Lizei. Întâmpinând-o la gară, Vasili îşi cercetă îngrijorat soția. Se schimbase foarte mult în cele câteva zile de absență, slăbise, era palidă.

— Ce-i cu tine, Liza?

— Nimic... Oboseala, emoțiile călătoriei.

Acasă, la masă, ea îi povesti întâmplările prin care trecuse.

— Îți dai seama, în momentul în care am văzut privirea de gheață a ofițerului fascist, m-am speriat. Atunci am înțeles pentru prima oară, de-adevăratelea, că noi ne jucăm cu moartea...

— Nu trebuie să vorbeşti aşa, o opri Vasili. De murit se poate muri în fel şi chip; mergi pe stradă, îți cade o cărămidă în cap – şi gata! Sau nimereşti sub o maşină. Măcar dacă ți-e dat să mori, să mori la post!...

Liza nici nu reuşi măcar să se odihnească bine după călătorie că sosi o comunicare de la „tata“: concediul se suspendă. Liza va pleca urgent în misiunea asupra căreia s-au înțeles, trecând prin Italia. Se amână şi călătoria lui Vasili în America.

CAPITOLUL X

Liza călătorea prin Italia – vizitase până acum Pisa, Ferrara, Siena, Florența. Profund emoționată, colinda galerii şi muzee celebre, rămânând extaziată în fața geniului uman care a creat opere nemuritoare de artă. Oamenii au înălțat catedrale maiestuoase, au construit palate din marmură şi granit, le-au împodobit cu tot felul de tablouri şi sculpturi, dar nici asta nu-i mulțumeşte: în loc să continue să cultive frumosul, ei caută să acapareze bogățiile vecinilor. Pe străzile străvechilor oraşe italiene mărşăluiau cămăşile negre, urlând cântece pline de ură împotriva altor popoare. De la balconul palatului din Roma, ducele cu ceafa de taur îndemna tinerii – urmaşi ai legiunilor romane – să fie gata pentru cucerirea de noi teritorii. La catedrala Sfântul Petru, Papa îi binecuvânta în public pe Mussolini şi Hitler la fapte mărețe întru gloria sfintei biserici. Şi asta, în momentul în care întreaga lume ştia că fasciştii îi persecută pe catolici, renăscând vechiul cult germanic păgân.

În Italia străluceşte soarele... Albastrul apelor golfului Neapole te îndeamnă la tihnă... Seara, pretutindeni răsună cântece. Nu marşurile pe care le scandează huliganii fascişti, ci cantonetele pe care le-au fredonat din totdeauna prin aceste locuri pescarii, vânzătorii ambulanți şi barcagii...

Liza trăia din plin bucuria acestei călătorii şi se

simţea liniştită doar atunci când îi asculta pe oamenii aceştia. Se oprea în hoteluri somptuoase, nu-şi refuza nimic, Vasili îi dăduse bani din belşug. „Caută să te odihneşti bine, îi spusese el la despărţire, vezi că nu de multe ori îţi pică norocul ăsta să fii o turistă lipsită de griji într-o ţară minunată“. Şi totuşi, simţea o strângere de inimă, iar noaptea era chinuită de insomnii. Avea de îndeplinit o misiune grea. În orice moment trebuie să te aştepţi la o cădere. Bineînţeles, se va strădui să fie vigilentă, dar nu depind toate de ea. Câte nu se pot întâmpla! E de ajuns să-ţi aminteşti de cele întâmplate la frontiera germano-franceză...

Sub ferestrele hotelului, copilandri în cămăşi negre intonează din nou marşuri, trâmbiţând năzuinţa de a face să renască marele imperiu roman ai cărui urmaşi sunt. În vinele lor curge sângele invincibililor legionari! Jalnici maniaci care nu-şi dau seama că nu există întoarcere spre trecut! Ce a rămas din trecutul acesta? Amintiri şi ruine...

Până la sfârşitul vacanţei studenţeşti mai era doar o lună şi ceva. În această perioadă atât de scurtă Liza avea de făcut foarte multe, şi asta într-o ţară cu desăvârşire străină, fără cunoştinţe şi fără nicio adresă sigură. Pe profesorul Nicolaj, conducătorul săpăturilor arheologice, nu-l ştia decât după nume.

Ca ultim popas în călătoria ei prin Italia, Liza alese Veneţia. După ce locui cinci zile într-unul din hotelurile de la Lido, cumpără un bilet de clasa a II-a şi se urcă într-un vaporaş care semăna ca două picături de apă cu cel care îi adusese cândva la Marsilia. Se despărţea fermecată de acest oraş, de acest adevărat „lotus de piatră“. Era foarte cald... Nici măcar dinspre mare nu venea vreo adiere de vânt. Pasagerii, vlăguiţi de plictiseală şi căldură, nu ştiau ce să mai facă. Rătăceau

fără rost pe punte sau moţăiau ore întregi întinşi pe şezlonguri.

În a doua zi a călătoriei, Liza observă doi copii, un băieţel de şapte ani şi o fetiţă de vreo cinci ani, care alergau pe punte. Obosiţi de atâta zbenguială, copiii se aşezară lângă ea şi intrară în vorbă. Erau foarte bucuroşi că puteau discuta cu cineva în limba lor.

— În Italia nu ne înţelege nimeni! Italienii sunt nişte neştiutori, nu vorbesc nemţeşte, spuse băieţelul.

O doamnă tânără se apropie de Liza şi de copii.

— Vasăzică, aici eraţi! Nu v-au plictisit copiii? întrebă ea zâmbind.

— De-abia ne-am cunoscut, răspunse Liza, şi, afară de asta, sunt foarte simpatici.

Continuând să zâmbească, doamna îi întinse o mână micuţă:

— Gertrude Dietrich.

Liza se recomandă şi ea.

Intrară în vorbă. Gertrude era soţia directorului Băncii germane din oraşul în care trebuia să ajungă Liza. Familia Dietrich îşi petrecuse concediul în Italia.

Un bărbat înalt, cu mustăţi roşcate, îmbrăcat într-un costum alb, se apropie de cele două femei.

— Soţul meu, Johann Dietrich. Gertrude făcu prezentările, iar băiatul spuse:

— Tată, ştii că *Fräulein* Marianne vorbeşte nemţeşte ca şi noi?

— Îmi pare bine. Dietrich se înclină. Probabil că domnişoara e de origine germană.

— Nu chiar, răspunse Liza. Tatăl meu e slovac, mama din Prusia orientală. Cu toate că port numele tatălui, nu prea îmi aduc aminte de el, a murit când aveam trei ani şi am rămas singură cu mama.

— Dacă ştiu bine, după lege, copiii urmează

naţionalitatea tatălui, spuse Dietrich.

— Ce fel de slavă mai sunt şi eu! Nu cunosc niciun cuvânt slovac şi nici ceh.

— Argumentele dumneavoastră par convingătoare. Într-adevăr nu numai că vă trageţi dintr-o femeie germană dar aţi fost educată de ea. În consecinţă puteţi fi socotită ca germană... Dar rezultată dintr-o căsătorie mixtă, sublinie totuşi Dietrich. Apoi întrebă: şi dumneavoastră v-aţi petrecut vacanţa în Italia?

— Nu, eu studiez la Sorbona; a trebuit să strâng material pentru lucrarea de diplomă... Acum mă îndrept spre acelaşi oraş cu dumneavoastră... Ştiţi probabil că în apropiere de el se efectuează săpături arheologice sub conducerea profesorului Nicolaj. Nu s-a stabilit încă ce au descoperit acolo, o cetate romană sau nişte fortificaţii militare, şi nu ştiu dacă mi se va permite să particip la cercetare.

— Profesorul Nicolaj este un original, de la el te poţi aştepta la orice.

— Îl cunoaşteţi?

— Oarecum, surâse Dietrich zeflemitor. Când vom ajunge, îl voi ruga să vă sprijine. Cred că profesorul nu va refuza! Ce zici, Gertrude?

— Bineînţeles că nu te va refuza, se grăbi soţia să răspundă.

— V-aş rămâne foarte îndatorată, domnule Dietrich.

Liza era în formă: povestea cu tatăl decedat şi mama nemţoaică i-a venit aşa, dintr-o dată. Dietrich ăsta este, fără îndoială, nazist sau măcar simpatizant. Liza a înţeles imediat că această cunoştinţă întâmplătoare cu o familie de nemţi îi va putea înlesni accesul spre comunitatea germană din oraş. Şi atunci, pe loc, luă o hotărâre: pentru a face cunoştinţă cu profesorul Nicolaj se va folosi de influenţa directorului Băncii germane din

oraşul în care va trebui să locuiască un timp. Nu va face uz de scrisoarea din Cehoslovacia. Sigur că jocul acesta este periculos, dar lui Vasili îi plăcea să repete adesea: „În meseria noastră, fără risc nu se poate! Numai că riscul trebuie să fie raţional...“

Veni ora prânzului. Fetiţa se agăţase de rochia Lizei: „*Fräulein* Marianne, haideţi cu noi, vă rog!“

— Chiar aşa, de ce nu am lua masa împreună, la clasa întâi? i se adresă Dietrich.

— Cu plăcere, dar trebuie să mă schimb!

La masă, în afară de Liza şi de familia Dietrich, se mai afla un bărbat între două vârste, un tip cu o burtă respectabilă, cu obrajii bucălaţi, bărbieriţi cu grijă. Când Dietrich i-o recomandă pe Liza, acesta se înclină foarte ceremonios.

— Albert Sokovski, la dispoziţia dumneavoastră.

Gertrude îi şopti Lizei la ureche:

— Un om foarte influent în oraşul nostru.

În timpul mesei, cel mai zgomotos şi cel mai vorbăreţ dintre toţi a fost Dietrich. Sokovski, care nu rostise decât două-trei fraze neînsemnate, îşi sorbea în tăcere berea.

— Oraşul nostru e foarte frumos, *Fräulein* Marianne, spuse Dietrich, adresându-se Lizei. E multă verdeaţă, avem un râu mare, parcuri şi pieţe splendide. Veţi trăi la noi şi nu veţi mai dori să vă întoarceţi la moleşiţii dumneavoastră de francezi.

— Dar nu sunt deloc ai mei! obiectă Liza, cerându-şi în gând iertare prietenilor francezi.

— Şi totuşi dumneavoastră, o nemţoaică, aţi preferat să studiaţi la Sorbona, şi nu în Germania.

— Asta n-a depins de mine. Unchiul meu, fratele mamei, s-a mutat la Paris şi m-a luat cu el pentru că n-avea copii...

— Cu ce se ocupă unchiul dumneavoastră la Paris?

Fără nicio jenă, Dietrich punea întrebare după întrebare, de parcă nu discuta cu o doamnă, ci interoga un acuzat.

Până şi Sokovski îşi dădu seama de asta.

— Dragă Johann... ştii... bombăni el.

— Ce vi se pare curios că vreau să-mi cunosc tovarăşii de drum?... Sper că domnişoara n-are nimic împotriva întrebărilor mele?

— Bineînțeles, răspunse Liza zâmbind. Unchiul meu e comerciant, un om destul de bogat.

— Mama locuieşte în Cehoslovacia?

— Da, are o moştenire de la tata, o făbricuță de sticlă.

— Şi aduce venituri mari?

— Cred că da. Altfel n-ar fi rămas să trăiască printre slovaci, s-ar fi dus înapoi în Prusia orientală sau la Paris, la unchiul, care o cheamă tot timpul să vină la el.

— Nu-i nimic! Curând, nemții se vor simți în Cehoslovacia cu totul altfel! Mama dumneavoastră nu mai are mult de răbdat, spuse Dietrich, schimbând priviri semnificative cu Sokovski. Masa era pe terminate şi bărbații, scuzându-se în fața doamnelor, se duseră pe punte să fumeze.

Liza se ocupa de copii. În timp ce se strângea masa, le meşteri tot felul de păsări din hârtie şi apoi se aşează la pian. Acompaniați de ea, micuții au cântat şi au dansat. Stând deoparte, Gertrude îşi privea zâmbind copiii pe care îi distra această necunoscută.

Seara, pretextând o durere de cap, Liza s-a retras devreme în cabină. A stat mult timp întinsă, nemişcată, cu ochii deschişi, gândindu-se că prologul la spectacol n-a fost prea rău jucat. De-ar putea să-şi joace rolul până la actul final, până la căderea cortinei! Dacă Vasili ar fi fost aici, ar fi lăudat-o...

Resimțea încordarea din timpul zilei: capul începuse

s-o doară de-a binelea... Abia acum înțelegea cât de mult o obosiseră ultimele ore... „Şi ce se va întâmpla dacă nu vei avea putere să-ți interpretezi rolul până la capăt?“ se întrebă ea. Şi tot ea îşi răspundea pe loc: „Ce rost au întrebările astea neroade! N-ai văzut privirea tăioasă a lui Dietrich? Oamenii ăştia nu ştiu ce-i mila! Înseamnă că trebuie să fii mai tare decât ei!...“

A doua zi de dimineață, odihnită, ieşi pe punte. În Italia reuşise să se bronzeze pe față şi pe mâini. Tenta aceasta îi stătea foarte bine, iar rochia albă îi scotea în evidență culoarea aurie a părului.

Era o dimineață liniştită, fără niciun pic de vânt. Soarele strălucea puternic, aerul era uşor de respirat. Doar zgomotul motoarelor spărgea liniştea. Vasul plutea încet, lăsând în urma lui, pe luciul mării, o dungă lată de spumă albă.

Grăsunul Sokovski se apropie de Liza. Era într-o ținută sportivă şi fuma trabuc.

— Bună dimineața, domnişoară! Vă mai doare capul?

— Nu, mă simt bine, mulțumesc.

— Totdeauna am susținut că un somn adânc face mai mult decât zece doctori savanți la un loc. În rochia asta sunteți fermecătoare! Mi-e teamă că, văzându-vă, tinerii din oraşul nostru îşi vor pierde liniştea...

Veniră, alergând, copiii lui Dietrich. Sokovski se uită cam chiorâş la ei şi tăcu.

Au dejunat din nou împreună. Dietrich deveni, dintr-o dată, generos: comandă o sticlă de vin. Era foarte bine dispus şi, după masă, o rugă pe *Fräulein* Marianne să cânte ceva la pian.

Liza nu se lăsă mult rugată, se aşeză la pian şi cânta un vals de Schubert.

— Ca să vezi! Pe lângă celelalte calități, o aveți şi pe asta! Sunteți o interpretă excelentă, exclamă Dietrich,

invitând-o să continue. În câteva zile, copiii ajunseră să o îndrăgească foarte mult pe Liza, iar la cei mari apăruseră semnele unei vădite simpatii față de ea. Mâncau mereu împreună, se plimbau împreună pe punte, Liza le cânta adesea melodii clasice germane. În ajunul sosirii, când se adunaseră cu toții pe punte ca să admire luna ce se oglindea în mare, Dietrich o întrebă pe Liza:

— Spuneți-mi, *Fräulein* Marianne, aveți cunoscuți în orașul nostru?

— Din păcate, nu.

— Și, în cazul acesta, unde intenționați să locuiți?

— Nu știu încă. O să iau o cameră la un hotel mai ieftin, pe urmă o să încerc să găsesc o pensiune onorabilă.

— Nu cred că hotelul e un loc potrivit pentru o domnișoară singură. Nu-i așa, Albert? se adresă Dietrich grăsunului.

— Bineînțeles!

— Uitați ce e, un timp, până o să vă găsiți un loc într-o pensiune ca lumea sau într-o familie germană serioasă, puteți locui la noi!

— La noi, *Fräulein* Marianne, haideți la noi, strigară bucuroși copiii.

— Ce să zic?... Mi-e cam jenă să vă deranjez.

— Niciun deranj, interveni Gertrude. Avem o locuință mare, sunt multe camere libere. Iar Paul și Elsa se vor simți bine cu dumneavoastră.

*

Abia apucă familia Dietrich să intre în casă și să despacheteze lucrurile, că începu un adevărat pelerinaj. Aveai impresia că toți nemții din oraș se socoteau

obligați să-şi prezinte omagiile domnului Johann Dietrich. Cu toții îşi manifestau zgomotos bucuria prilejuită de reîntoarcerea lui, declarând că fără el se simțiseră ca nişte orfani, că în timpul absenței sale afacerile n-au mers deloc. N-avuseseră cui să-i ceară sfatul şi, în consecință, treburile au stagnat. Liza, martoră involuntară a acestor efuziuni, a înțeles că gazda ei trebuie să fie conducătorul fasciştilor locali şi că, în afara funcției oficiale de director al Băncii germane, mai îndeplineşte şi alte funcții speciale. Cu atât mai bine pentru ea!

Liza le-a fost prezentată tuturor ca o prietenă a familiei şi nemții au început s-o socotească „de-a lor“, să-i acorde încredere şi să vorbească în prezența ei despre anumite lucruri la care nu s-ar fi referit față de străini.

Ea căuta însă să-i evite pe cât posibil şi, atunci când începeau discuții mult prea deschise, dispărea pe nesimțite. Dietrich îşi dădu seama de asta şi într-o zi îi spuse soției:

— Ştii, Marianne este o fată cu mult tact şi plină de modestie, nu degeaba curge în vinele ei sânge german! Dacă ar fi fost ariană pură, i-aş fi propus s-o angajăm educatoare la copii.

— Vai ce bine ar fi! Paul şi Elsa țin mult la ea.

— Nu se poate! Copiii lui Johann Dietrich nu pot fi crescuți de o femeie născută dintr-o căsătorie mixtă, o întrerupse brusc soțul.

Grăsunul Sokovski venea rar pe la directorul băncii, dar de fiecare dată îi adresa Lizei complimente stângace.

— Neapărat vă măritățm aici şi aranjăm o nuntă de zile mari.

Gertrude îi comunică Lizei în mare taină că Albert Sokovski este omul de încredere al lui von Neurath, fiind

reprezentantul lui neoficial, şi că îndeplineşte o misiune de mare importanţă.

— Trebuie să ştii, dragă Marianne, că ţara asta este populată de oameni mult inferiori nouă şi de aceea unii din politicienii lor, care se află în prezent la putere, speră că Franţa îi va ajuta împotriva noastră, a germanilor. Dar speră degeaba! Sokovski are la palatul regal câţiva prieteni foarte buni şi vrea, cu ajutorul lor, să-i îndepărteze pe miniştrii care ne duşmănesc. Ei vor fi înlocuiţi cu oameni devotaţi Germaniei.

Doamna Dietrich îi destăinuia Lizei, de fapt, unele secrete auzite de la soţul ei.

— Să nu crezi că domnul Sokovski este doar un grăsun flegmatic. E prusac din cap până-n picioare şi poate multe... Se spune că îl cunoaşte personal pe führer, încă de la München şi că l-a finanţat pe vremea când se întemeia partidul naţional-socialist. Sokovski este putred de bogat, are o uzină mare de maşini agricole şi multe altele despre care nu se prea poate vorbi. Cred că mă înţelegi, nu?

În nenumărate rânduri, Liza i-a propus Gertrudei să-i plătească pentru găzduire, dar de fiecare dată era refuzată. Pentru a-şi manifesta într-un fel recunoştinţa faţă de familia Dietrich, Liza se ocupa de Elsa, şi Paul, îi ducea la plimbare. După masa, când copiii dormeau, lua ghidul şi hoinărea prin oraş, făcea cunoştinţă cu locurile lui celebre, vizita muzee. Uneori, o însoţea câte un tânăr din colonia germană. Bărbaţii se străduiau s-o distreze pe această domnişoară frumoasă, prietenă a familiei Dietrich, şi să-i intre în graţii. Liza era bucuroasă şi se afişa cu ei pe străzile populate ale oraşului, demonstrând astfel localnicilor că are numeroşi cunoscuţi printre nemţii cu influenţă.

La câteva zile după sosire, Dietrich îi spuse Lizei că a

reuşit să-l găsească pe trăsnitul de profesor; dacă *Fräulein* Marianne mai are chef să dezgroape vechituri, poate să se ducă la Nicolaj.

— Profesorul locuieşte în cort, lângă comorile sale, şi aproape că nu vine în oraş, adăugă el.

— Îmi daţi o scrisoare pentru el, sau îi spun pur şi simplu că vin din partea dumneavoastră?

— Spuneţi-i că veniţi din partea mea. Va fi de ajuns!

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Liza, cu un rucsac în mână, stătea la marginea şoselei, aşteptând o ocazie. În fine, un camion opri lângă ea. Liza se aşează în cabina şoferului. Din nefericire, acesta nu înţelegea niciun cuvânt din limbile în care tânără femeie încerca să-i vorbească. Pierzând orice nădejde de a-l face să înţeleagă destinaţia, ea începu să arate prin gesturi cum se săpă pământul şi repeta cuvintele: „Profesorul, săpături, înţelegeţi, profesorul Nicolaj“.

Numele profesorului îi era cunoscut şoferului. Lângă un stâlp indicator, pe care scria „27“, el frână şi arătă spre nişte oameni care săpau. Plătindu-i şoferului, Liza alergă într-acolo şi ghici foarte uşor care din ei este profesorul Nicolaj.

— Am venit din partea domnului Dietrich, v-a vorbit despre mine, se prezentă Liza.

— Sunteţi franţuzoaică? Profesorul o privi cu atenţie.

— Locuiesc de mult la Paris, studiez la Sorbona.

— Spuneţi-mi cinstit, vreţi să vă luaţi diploma ca s-o aduceţi logodnicului ca zestre, sau doriţi într-adevăr să vă dedicaţi ştiinţei?

— În limitele modestelor mele puteri, aş vrea să mă ocup de ştiinţă. Şi v-aş rămâne foarte îndatorată dacă mi-aţi permite să particip la săpăturile conduse de dumneavoastră, zise Liza.

— Săpăturile nu sunt o treabă pentru femei! Vedeţi ce

murdărie e aici, ce praf... Şi dacă vă interesează într-adevăr activitatea noastră, puteţi veni şi studia tot ce scoatem din pământ, obiectele astea au două mii de ani. Vă pricepeţi să desenaţi? o întrebă profesorul.

— Mă pricep puţin.

— Excelent, puteţi reproduce câte ceva de aici. Vedeţi statuia aceea de marmură? O femeie! S-a păstrat foarte bine, doar nasul e puţin ciobit. E o piesă unică! Aşa ceva nu veţi găsi în niciun muzeu din lume. Dacă aveţi hârtie şi creion puteţi începe să desenaţi.

— Vă mulţumesc, sunteţi foarte bun!... Ce presupuneţi că a fost aici, o aşezare romană sau o cetate? La noi se interpretează în fel şi chip.

— Mai curând cred că a fost o aşezare. Dar pentru că oamenii se aflau într-o ţară străină, înconjuraţi de un popor care le era duşmănos, au fost obligaţi să-şi apere aşezarea cu un brâu lat de ziduri şi cu turnuri de pază. Asta însă nu i-a ajutat la nimic! După cât se pare, băştinaşii i-au atacat pe ocupanţi, i-au decimat şi le-au distrus aşezarea.

Timp de o oră, sub soarele care ardea foarte tare, bătrânul a condus-o pe Liza printre ruine, i-a arătat rămăşiţele zidurilor, dându-i o mulţime de explicaţii.

— Ţineţi seama, domnişoară, toţi cuceritorii au avut aceeaşi soartă de-a lungul secolelor! Dacă a căzut el măreţul imperiu roman, atunci ce-i aşteaptă pe cuceritorii contemporani?

Liza desenă statuia de marmură şi la apusul soarelui îşi luă rămas bun de la profesor, plecând spre casă.

Avea acum un motiv foarte întemeiat pentru a continua să rămână în oraş. Îi mulţumea în gând profesorului sucit, care nu i-a permis să participe la săpături. Altfel ar fi trebuit să vină în fiecare zi în acest pustiu şi să sape ore întregi, pe căldură. Gertrude îi

spuse Lizei că, la pensiunea unde locuiesc de obicei nemții în trecere prin oraş, s-a eliberat o cameră. Şi adăugă:

— Nu înțeleg, de ce nu vreți să locuiți la noi până la plecare? Vedeți că noi vă simpatizăm, copiii vă iubesc...

— Nu pot să vă mai deranjez, mai ales că de acum încolo va trebui să plec la şantierul arheologic cum se luminează de ziuă; şi-apoi mă voi întoarce murdară, prăfuită...

— Cum doriți (Gertrude se bosumflă puțin). Nădăjduiesc că nu ne veți părăsi chiar de tot şi, măcar sâmbetele şi duminicile, le veți petrece la noi.

— Vă mulțumesc, cu multă plăcere.

La pensiunea unde s-a mutat în cursul aceleiaşi zile, locuiau numai nemți, mai ales bărbați tineri. Fără a o socoti pe preprietăreasă, care aducea pe undeva cu Else Braun, mai erau doar trei femei.

Mulți dintre locatarii pensiunii o ştiau pe Marianne ca prietenă a familiei Dietrich şi, de aceea, apariția ei a fost primită cu satisfacție. Liza se bucura de o încredere totală din partea lor. După câteva zile, îşi dădu seama că toți aceşti domni, comercianți, comisvoiajori sau reprezentanți ai unor firme germane, nu erau altceva decât agenți sau împuterniciți ai național-socialiştilor. De altfel, ei nici nu ascundeau faptul că puneau aici la cale schimbarea orânduirii de stat, intenționând să instaleze în fotoliile ministeriale oameni de-ai lor. Dacă nu vor reuşi pe cale „paşnică“ (prin provocări de tot felul şi prin corupție), mai aveau în rezervă şi alte mijloace, mult mai eficace. Făceau aluzie, în special, la detaşamentele fasciste înarmate, formate din tineretul local, gata să declanşeze la primul semnal lupta pentru putere.

Unul dintre tinerii aceştia (semăna la înfățişare cu un

savant) spunea adesea că e prea devreme pentru a se recurge la forță, Europa s-ar agita şi nu a sosit încă momentul. Altceva este calea paşnică. Cine îl poate împiedica pe rege să demită actualul cabinet şi să încredințeze formarea noului guvern unui om de încredere care, ținând seama de interesele țării, să rupă legăturile cu Franța, să încheie alianța cu Germania şi să îndrepte economia pe făgaşul convenabil noului său partener? E legal, e paşnic şi mai ales nu s-ar face zgomot.

Dar printre tinerii care locuiau la pensiune erau şi capete înfierbântate, partizani ai unor acțiuni imediate.

— Ce ne pasă nouă de părerea Europei? strigă unul din ei, un vlăjgan roşcat, cu fața plină de pistrui. De cine să ne temem? De moleşiții ăia de francezi, sau de englezii ăia înțepați care stau pe insula lor? Restul – Belgia şi Olanda – e plevuşcă, nici nu contează!

Nemții discutau în aşa fel, de parcă azi-mâine vor fi stăpâni pe toată Europa şi-şi vor putea impune tuturor voința lor.

Seara, stăteau cu halbele de bere în față, discutau cu aprindere şi urlau imnul lor: *Deutschland, Deutschland über alles.*

Cu Liza se purtau corect, fiind chiar exagerat de respectuoşi. La asta îi obliga disciplina de fier: nu puteau să-şi permită orice față de prietena familiei domnului Dietrich, conducătorul fasciştilor din localitate.

În fiecare sâmbătă, Liza cumpăra mici daruri pentru copii şi se ducea la Dietrich. Seara se adunau la el nemții mai de vază din oraş. Nici aici nu lipseau berea şi crenvurştii, dar lumea bea puțin, se schimbau păreri, iar discuțiile nu se terminau cu țipete şi gălăgie.

Într-o zi îşi făcu apariția o nouă figură, un neamț

uscăţiv de vreo patruzeci de ani, cu o privire dispreţuitoare. Se numea von Bohlen. Tocmai sosise din Germania şi avea o mulţime de noutăţi. După respectul cu care a fost primit şi după interesul cu care îl ascultau toţi, Liza şi-a dat seama că proaspătul venit era o persoană influentă printre nazişti.

A început cu cancanurile din capitală, le-a înşirat lista celor avansaţi, le-a relatat ce a spus führerul în numeroasele sale cuvântări şi apoi a reţinut atenţia celor din jur cu lucruri mult mai importante, prezentate însă pe un ton glumeţ.

— La congresul de la Nüremberg al partidului, führerul înmânează un steag detaşamentului de şoc din Köln. În drum spre casă, băieţii defilează cu steagul în frunte. Pe pânza lui era scris cu litere mari: „Strasbourg...“ Asta, înţelegeţi dumneavoastră cum vine cazul, nu-i place ambasadorului Franţei, care se duce la führer şi îi spune: „Domnule cancelar, guvernul meu nu poate admite ca detaşamentele de şoc să scrie pe steagurile lor «Strasbourg», pentru că asta sună ca un îndemn la cucerirea de teritorii străine“.

Aici, von Bohlen, ca povestitor încercat ce era, face o pauză şi nu greşeşte. Se aud voci: „Şi ce i-a răspuns führerul acestui impertinent?“

— După ce l-a ascultat cu răbdare pe ambasador, führerul i-a spus foarte politicos: „Regret că amănuntul acesta mi-a scăpat din vedere. Îndrăznesc să afirm că nu mă gândesc deloc să cer retrocedarea Alsaciei şi Lorenei. Îi cunosc bine pe alsacieni, sunt nişte canalii, nu vor să se unească cu Germania, nici cu Franţa. Aşa că e inutil să te baţi pentru ei. Eu nu visez, domnule ambasador, decât la ziua aceea minunată în care mi se va ridica un monument pentru faptul că am fost omul care a instaurat pacea veşnică între Franţa şi Germania“.

Ambasadorului francez nu i-a rămas altceva decât să se încline şi să plece. Vă daţi seama ce şiretlic fin? Toţi cunosc, de fapt, afirmaţiile führerului cum că, mai devreme sau mai târziu, ne vom răfui cu Franţa pentru toate – pentru înfrângere, pentru ruşinea şi înjosirea de la Versailles suportate de poporul german. Ambasadorului oficial îi declară însă cu totul altceva. Agaţă-te, dacă ai de ce să te agăţi.

— *Heil Hitler,* strigă unul din cei prezenţi. Într-o clipă, toţi se ridicară şi, bătând ritmic cu halbele în masă, răspunseră în cor: *Heil, heil!*

Ascultând discuţiile acestea şi observând comportarea oamenilor entuziasmaţi de cinismul führerului lor, Liza se cutremura în sinea ei. Reuşise să adune o mulţime de date interesante, dar curierul nu apăruse încă. Atunci când îl întrebase pe „tata“ cum va ţine legătura cu el, primise următorul răspuns: „Tu du-te, acomodează-te cu condiţiile de acolo, observă şi memorează totul! Când va fi nevoie, o să te găsim!“ Trecuse însă mult timp şi n-o căutase nimeni. Curând vacanţa studenţească va lua sfârşit şi nu va mai putea rămâne aici. De fapt, nici n-ar fi avut rost să mai rămână. A reuşit să-i vadă pe fascişti în... mărime naturală, a reuşit să le cunoască planurile şi să afle care le sunt metodele. Acum ştia precis: fasciştii n-au niciun fel de principii morale, nu se jenează de nimic! Aşa gândea Liza. Iată însă că lucrurile se precipită – adevăratele greutăţi deabia încep.

*

În sâmbăta aceea musafirii au plecat destul de târziu; în sufragerie au rămas doar trei: gazda, grăsunul Sokovski şi von Bohlen. Discutau ceva între ei...

Camera Lizei se găsea la etaj, exact deasupra sufrageriei şi, de obicei, când se vorbea tare, putea auzi totul. Dar azi se vorbea aproape în şoaptă şi nu înțelegea nimic. Cei trei uitară însă prudența şi, treptat, începură să ridice tonul. Von Bohlen căută să-l convingă pe grăsan:

— Încercați să-l faceți pe ministrul palatului să creadă că îi înmânați un document de mare importanță. Spuneți-i că serviciul nostru de informații a reuşit să pună mâna pe o scrisoare strict confidențială a Ministerului de Externe francez adresată ambasadorului său de aici. Documentul a fost fabricat de specialişti după toate regulile artei. Antetul ministerului şi semnătura secretarului de stat sunt originale; de asemenea sunt originale şi caracterele maşinii de scris la care se dactilografiază hârtiile strict secrete. Chiar şi hârtia specială pe care o folosesc francezii este autentică. Priviți!

Liza îşi dădu seama că von Bohlen scosese din buzunar o hârtie pe care o arăta interlocutorilor.

— Aici scrie că, în fața pericolului german, guvernul francez este nevoit să acționeze mai hotărât în vederea unei apropieri cu Uniunea Sovietică. În prezent se duc tratative preliminare cu ruşii în scopul încheierii unei alianțe militare, care le va permite să instaleze pe teritoriul Franței, pe cât posibil în apropierea graniței franco-germane, unități militare cu un efectiv de până la trei corpuri de armată complete. În acelaşi timp, în cazul că Germania va ataca Rusia, Franța se obligă să acorde ruşilor ajutorul necesar în domeniul militar şi în alte domenii. În finalul scrisorii se spune că Ministrul de externe al Franței îi încredințează ambasadorului său misiunea de a pregăti terenul pentru a putea comunica guvernului local informația despre acord în momentul în

care acesta va fi semnat. Căutaţi să-l convingeţi pe ministrul palatului că, în faţa agresiunii germane, Occidentul nu are o altă ieşire decât alianţa cu sovieticii. Şi la Paris, şi la Londra sunt, pasămite, de părere că alianţa cu U.R.S.S. va dezmetici guvernul naţional-socialist al Germaniei. Prietenul dumitale, ministrul palatului, trebuie să-l convingă pe rege că, dislocându-şi unităţile pe teritoriul Franţei, bolşevicii nu vor mai pleca niciodată de acolo. Mai mult chiar, nu e exclusă nici posibilitatea ca ei să ceară aliaţilor teritorii aparţinând Poloniei, României şi Ungariei. Ministrul palatului să ia măsurile necesare pentru ca textul scrisorii să nu fie divulgat înainte de timp. Şi dacă, totuşi, unele date vor transpira în presă, prietenul nostru Dietrich va trebui să organizeze atunci mari manifestaţii ale tineretului şi ale funcţionarilor de stat care să ceară demisia guvernului. E de dorit să se provoace, în măsura posibilităţilor, dezordini şi ciocniri cu poliţia. Ar fi bine să existe şi victime omeneşti!

— Poate, că ar trebui să dăm o copie a acestei scrisori ziariştilor de aici care lucrează pentru noi. Ar fi bine ca, la început, să facă măcar nişte aluzii în legătură cu existenţa unei asemenea înţelegeri între francezi şi ruşi, interveni Dietrich. O astfel de situaţie va apare veridică acum; în presa franceză există voci care cer tratative cu Kremlinul. La Paris se vorbeşte foarte serios despre călătoria la Moscova a cunoscuţilor rusofili Herriot şi Pierre Cot. Ţineţi seama că oamenii noştri pot scoate chiar azi în stradă câteva mii de manifestanţi.

— Despre asta vom mai discuta după ce vom afla de la Sokovski impresia produsă de scrisoare în cercurile de la curte.

— Nu e greu de ghicit: în orice colţişor al globului monarhii se tem de bolşevici ca de moarte, spuse

Sokovski. Am o altă propunere. N-ar fi mai bine să alegem un drum mai scurt? Să-l lichidăm pe primul ministru şi astfel, dintr-o singură lovitură, să rezolvăm toate problemele?

— Nu, Berlinul consideră că în felul acesta se poate acționa numai în caz extrem, după ce au fost epuizate toate celelalte modalități!... Şi eu personal sunt de acord cu asta! N-avem motive să ne grăbim, obiectă von Bohlen. După o scurtă pauză – se gândea probabil la ceva – continuă: cred că ai dreptate, dragă Johann. Merită comunicat ziariştilor că există o asemenea scrisoare, dar fără a-i dezvălui, bineînțeles, conținutul. Lăsați-i să construiască tot felul de ipoteze, să scrie despre asta... Spune-mi, Sokovski, ai reuşit să-ți găseşti oameni la poliție? Mă interesează pentru cazul în care va fi necesar să organizăm o demonstrație cu toate urmările ei.

— Ce întrebare! Nu numai la poliție, dar şi la Statul-Major avem oamenii noştri, gata să acționeze la primul semnal... N-am întâlnit în viața mea tipi mai lacomi şi mai venali decât în țara asta. Aici, cu bani, poți să-i cumperi nu numai pe şefii poliției, dar şi pe rege, cu regină cu tot. E o chestie de sumă, îşi permise să glumească grăsunul Sokovski.

— Aşadar, ne-am înțeles în toate privințele, continuă von Bohlen. Am o singură rugăminte: căutați ca oamenii noştri să nu se poarte aici totuşi prea bătător la ochi! N-avem interesul să iritățm populația locală.

Fotoliul scârțâi. Probabil că musafirul de la Berlin se ridicase. Se ridicară şi ceilalți.

— Fiți încredințați că totul va fi în regulă! Suntem convinşi că la Berlin vor fi mulțumiți de noi, se grăbi gazda să-l asigure pe von Bohlen.

— Perfect... Apropo, Dietrich, cine e fata asta care

vine la voi sâmbăta şi duminica? întrebă oaspetele.

— O nemţoaică dintr-o căsătorie mixtă. S-a născut în Cehoslovacia, învaţă la Sorbona.

— Crezi că totul e în regulă cu ea?

— Sunt absolut convins!

— Nu v-aţi interesat cum a ajuns aici?

— A venit să participe la săpăturile arheologice ale profesorului Nicolaj.

— Nu e profesorul ăla care perora nu demult despre democraţie şi despre dreptul fiecărei naţiuni de a-şi alege sistemul de guvernare?

— El e, răspunse Sokovski în locul lui Dietrich.

— Înseamnă că mai trăieşte! Păcat, tare păcat... Ar fi fost mai bine să citesc o ştire despre decesul lui subit. Von Bohlen izbucni în hohote de râs.

Râseră şi ceilalţi doi. Sokovski spuse:

— Ne vom gândi la asta.

Auzind răspunsul lui Sokovski, Liza simţi că i se opreşte respiraţia. Jos începură să vorbească din nou în şoaptă, apoi se făcu linişte. Musafirii şi gazda plecaseră. Ea însă era prea agitată ca să poată dormi. Pentru ca falsul să poată fi demascat la timp ar trebui să-i transmită „tatei“ toate câte le aflase... Dar cum? Singura posibilitate era să se înapoieze la Paris cât mai repede. Nu, nu merge: dacă pleacă în grabă, poate provoca suspiciuni. Şi aşa von Bohlen s-a interesat de ea. N-a spus încă nimănui nimic în legătură cu vreo plecare imediată. Dacă ar exista o telegramă care s-o cheme... Din păcate, n-are cine să trimită o asemenea telegramă.

Duminică dimineaţă, când toţi ai casei mai dormeau încă, Liza se apucă să pregătească micul dejun pentru copii şi apoi îi chemă în sufragerie.

Pe masă era o foaie de hârtie. Liza aruncă asupra ei o privire fugară şi reuşi să citească începutul. Era tocmai

aşa-zisa scrisoare despre care fusese vorba noaptea trecută.

Cum şi de ce rămăsese pe masă? Au uitat-o din întâmplare? Sau au lăsat-o cu un scop bine determinat? Oare o bănuiesc? N-aveau niciun motiv s-o facă... Atunci, de ce? Toate astea îi trecură cu iuțeala fulgerului prin minte... Sigur că ar fi fost grozav să vină la Paris şi să pună pe masă hârtia fabricată la Berlin. În felul acesta nu s-ar fi limitat doar la relatarea în legătură cu complotul pus la cale, ci ar fi avut şi dovezi! Ispita era mare, ce să mai vorbim! Nu trebuie să uite însă cu cine are de-a face! E imposibil ca oamenii aceştia, trecuți prin multe, să lase ceva la întâmplare. Aici e o cursă. E limpede! Cea mai mică gafă, un pas greşit – şi totul s-a dus! Mori tu şi-i mai îngropi pe cei care luptă alături de tine.

Liza auzi, ca prin vis, glasul copilului.

— *Fräulein* Marianne, e o hârtie pe masă! Copilul se întinse s-o ia.

— Stai, Paul, îl opri Liza, nu ştii că nu e voie să citeşti hârtiile altora? Liza acoperi hârtia cu un şervet.

După ce dădu copiilor să mănânce, Liza plecă cu ei la plimbare.

*

Timpul zbura repede; până la redeschiderea cursurilor mai rămăseseră doar câteva zile. Venise timpul să plece acasă. Liza se duse la şantier să-şi ia rămas bun de la profesorul Nicolaj. Pe drum se întreba dacă n-ar fi cazul să-l prevină pe savant în legătură cu pericolul care-l pândeşte, să-l sfătuiască să plece de aici unde o vrea, numai să plece. Dar nu, ea nu trebuie să facă în niciun caz acest lucru! Profesorul o va întreba

imediat de unde ştie că el, un om cu o profesiune foarte paşnică, este ameninţat. E limpede că Liza nu va putea să-i dea un răspuns mulţumitor. Şi atunci, profesorul va crede că umblă cu clevetiri şi intrigi; poate să iasă scandal, povestea va ajunge la urechile fasciştilor, care vor înţelege totul... Profesorul trebuie însă ajutat: la Paris îl va ruga pe Vasili sau chiar pe „tata“ să găsească o posibilitate ca să-l salveze. Ei vor găsi soluţia!

În ajunul plecării, cumpără câteva jucării pentru copii şi se duse la Dietrich să-şi ia rămas bun. Le mulţumi din toată inima pentru tot binele şi făgădui să le scrie de la Paris.

Urându-i cele cuvenite, Dietrich o întrebă dacă nu vrea să-şi ia rămas bun şi de la Sokovski.

— Cu plăcere, dar mi se pare cam jenant să mă duc singură la el.

— În cazul ăsta, merg eu cu dumneata!

— Nu se poate! N-aş vrea să vă deranjez! Liza era îngrijorată: de ce atâta amabilitate şi insistenţă? Dar Gertrude se amestecă în discuţie:

— Să vă conducă Johann, mai ales că Sokovski locuieşte la câteva străzi de noi!

De voie, de nevoie, Liza trebui să accepte.

Sokovski ocupa o vilişoară, nu departe de Dietrich. Uşa o deschise un tip robust şi înalt, să fi avut vreo doi metri. Recunoscându-l pe directorul băncii, se înclină şi lăsă oaspeţii să intre în casă. Spre biroul lui Sokovski îi conduse un alt tânăr, cu o ţinută milităroasă şi aproape la fel de înalt ca primul. Văzându-i, Liza nu se prea simţi în apele ei, dar se stăpâni şi urcă liniştită scările.

Cabinetul de lucru al lui Sokovski era foarte elegant. Un covor moale atenua zgomotul paşilor, mobila era îmbrăcată în brocart fin, biblioteca gemea de cărţi, biroul avea proporţii imense, iar pereţii erau acoperiţi de

tablouri.

La intrarea musafirilor, Sokovski puse deoparte revista ilustrată pe care o răsfoia şi se ridică din fotoliu.

— Ooo, pe cine văd! Ce surpriză plăcută pentru mine!

— Am venit să-mi iau rămas bun, iar domnul Dietrich a fost atât de amabil şi m-a însoţit, spuse Liza.

— Ne şi părăsiţi?

— Da, curând încep cursurile.

Sokovski se apropie de Liza. Cu mâna dreaptă o apucă de bărbie şi o privi drept în ochi.

— Spune-mi, studento, eşti într-adevăr cea drept care te dai?

— Nu vă înţeleg, răspunse Liza în şoaptă.

— Chiar nu înţelegi? Sokovski îşi retrase mâna.

— Nu! Liza scoase din poşetă o batistuţă dantelată şi, făcându-se că-şi şterge lacrimile, îşi acoperi faţa ca să nu-şi trădeze emoţia.

— De ce plângi? De data asta Sokovski i-a pus întrebarea cu blândeţe, aproape părinteşte.

— Mi-e necaz.

— Necaz? De ce?

— Vă respectam atât de mult, eram atât de recunoscătoare tuturor, şi doamnei Gertrude, şi domnului Dietrich, şi dumneavoastră personal pentru grija purtată... Şi-acum, dintr-o dată, să auzi aşa ceva! Liza încerca cu febrilitate să-şi amintească dacă are ceva compromiţător în poşetă. Se pare că nu. Paşaportul, legitimaţia de studentă, caietul cu însemnări de la săpături. Scrisoarea de recomandare pentru profesorul Nicolaj o distrusese de mult. Îşi amintise că frunzărise cu atenţie paşaportul şi că nu găsise printre vize şi ştampile niciun indiciu din care să rezulte că ar fi măritată. Aşadar, era vorba de un atac psihologic! E drept, fasciştii ar fi putut controla dacă are o mamă

proprietară a unei fabrici de sticlă din Slovacia, dar până în momentul acela nu fusese niciodată vorba despre asta.

Observă cu coada ochiului că Dietrich şi Sokovski (care-şi mângâia vârful mustăţii) schimbau nişte priviri semnificative.

— Linişteşte-te, am glumit!... Îţi urez drum bun... Dar ţine minte! Dacă ne-ai minţit sau dacă vei vorbi ceva despre cele auzite şi văzute aici – păzeşte-te! Te vom găsi oriunde ai fi! Ai înţeles?

După aceste cuvinte înfricoşătoare, Sokovski îi dădu voie să plece.

De-abia pe stradă Liza îşi dădu seama că bluza i se lipise neplăcut de corp... Respirând adânc, îşi zise: „Pare-se că am scăpat şi de data asta“.

CAPITOLUL XI

Soarele dogorea din ce în ce mai puternic. Primăvara pariziană era pe sfârşite. Pe străzi şi pe bulevarde – multă lume. Apăruseră şi turiştii. Printre ei, o mulţime de nemţi. „De ce oare?“ se mira Vasili. Fără Liza, oraşul i se părea plictisitor şi pustiu. Întoarcerea ei se tot amâna, nu-i trimisese nicio scrisoare. Era îngrijorat şi nici măcar nu-i cunoştea adresa. De fapt, chiar dacă i-ar fi ştiut-o, tot nu i-ar fi putut scrie.

Seara, Vasili nu prea avea chef să se ducă în apartamentul pustiu din oraş; acolo toate îi aminteau de Liza. De aceea mai tot timpul liber şi-l petrecea la club. Uneori juca tenis, alteori stătea de vorbă cu prietenii. Şi Saryan venea acolo. Luau masa şi pe urmă plecau împreună să lucreze în grădină unde trebăluiau până se lăsa complet întunericul.

Toate încercările lui Vasili de a lua o legătură cu „tata“, ca să afle ceva despre Liza, au fost zadarnice. Pe „tata“ parcă îl înghiţise pământul: scrisorile rămâneau fără răspuns. Vasili nu ştia ce să mai creadă. Negăsind o altă soluţie, hotărî s-o caute pe *Frau* Schultz. În condiţii normale n-ar fi făcut-o! Existau numeroase motive care l-ar fi reţinut să se întâlnească cu ea. Dar situaţia complicată în care se găsea acum putea constitui o justificare.

O găsi la atelierul de croitorie şi-i spuse:

— Soţia mea v-a comandat o rochie de seară. Ea a plecat. M-a rugat însă să vă întreb dacă e gata sau nu.

— E gata, intraţi, poftiţi să v-o arăt. Înţelegând imediat despre ce e vorba, *Frau* Schultz îl conduse într-o cămăruţă din spatele atelierului.

Vasili îşi dădu seamă că şi ea era neliniştită din cauza lipsei de veşti de la „tata“.

— Nici scrisori, nici curier, nimic! Nu înţeleg ce se întâmplă! Vasili află că *Frau* Schultz o vede rar pe Else Braun, că nemţoaica evită întâlnirile şi că, în general, se poartă cam ciudat: e nervoasă şi, cu toate că acceptă banii, nu furnizează informaţii care să prezinte vreun interes deosebit.

— Cum vă explicaţi toate astea? întrebă el.

— Trebuie să recunosc că nu prea m-am gândit. Chiar dacă ar fi avut informaţii interesante, tot nu le-aş fi putut folosi, am pierdut toate legăturile.

— Şi totuşi, dacă o să vă transmită nişte noutăţi importante, anunţaţi-mă! Daţi-mi un telefon la birou, spuse Vasili după care îşi luă rămas bun şi plecă.

Hans Weber trecea foarte rar pe la club. Nu mai juca tenis deloc. Stătea puţin, răsfoia câte o revistă, bea un pahar de vin la bar şi dispărea pentru mult timp. Vasili ar fi vrut să stea de vorbă cu el, dar nu reuşea să-l găsească singur. Şi, la drept vorbind, nici n-ar fi dorit să-şi etaleze în public relaţiile amicale cu secretarul consulatului general al Germaniei. După întâlnirea cu *Frau* Schultz, se hotărî să afle câte ceva de la Weber în legătură cu Else Braun. Nervozitatea despre care îi vorbise *Frau* Schulz îl cam punea pe gânduri.

Văzându-l odată pe Weber în bibliotecă (răsfoia o revistă ilustrată), Vasili se aşeză lângă el şi, în şoaptă, aşa cum se cuvenea într-un asemenea loc, îl invită la cină.

— Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră...

Weber dădu din cap, în semn că a înţeles. Peste

câteva minute apăru în restaurant şi se aşează la masa lui Vasili. Refuză să mănânce şi comandă o cafea. Părea îngrijorat.

— De ce veniți atât de rar pe aici? îl întrebă Vasili, pe un ton foarte prietenos.

— N-am putut, răspunse Weber cam în doi peri şi, coborând glasul, adăugă: clubul e socotit la noi un loc infestat de idei democrate şi de stări de spirit antigermane. Şefii noştri nu văd cu ochi buni frecventarea lui...

— Spuneți-mi, ştiți ceva despre Else Braun?

— Ce adică?

— Se spune că în ultimul timp e cam nervoasă...

— Se pare că foarte curând vor fi schimbați toți funcționarii ambasadei care se află mai de mult timp la Paris. Nu e exclus să fie vizată şi ea.

— Dar ce, e rău să pleci înapoi în țară?

Weber ridică ochii spre el şi zâmbi. Privirea îi spunea parcă: „Sunteți, într-adevăr, naiv sau faceți pe naivul?“

— Credeți că este atât de plăcut să te întorci în al treilea Reich? Else Braun trăieşte aici destul de bine din punct de vedere material, se bucură de o oarecare libertate, îşi poate alege orice cavaler doreşte... Acolo nu numai că va fi supravegheată, dar nu va mai putea să aibă de-a face cu bărbați nearieni. Aşa că, presimțind tot felul de neplăceri, cucoana se agită...

— Mulțumesc, am înțeles. Dar care e situația dumneavoastră?

— Cred că şi pe mine mă vor rechema curând, când anume mi-e greu să spun.

— Să fiți precaut în Germania. Am văzut cu ochii mei ce se întâmplă acolo.

— Credeți că eu nu ştiu?

— Încă ceva. Vă rog să ne preveniți, pe mine sau pe

Saryan, în cazul când plecați! Să nu uitați să-mi lăsați adresa de la Berlin.

— V-o las neapărat! Sunt mai mult decât convins că ne vom mai întâlni... Ne vom întâlni în Germania liberă! E imposibil ca barbarii să învingă! Germania nu e alcătuită numai din fasciști!

— Bineînțeles că nu, pe barbari nu-i poți distruge decât prin luptă. Vasili își privea interlocutorul: era posomorât, avea o privire pierdută parcă undeva, în depărtare.

— Vom lupta! Și asta, oricât de greu ne va veni! spuse Weber, fixându-l drept în ochi. În momentul acela fața lui uscățivă se înăsprise.

— În caz de nevoie, puteți conta totdeauna pe sprijinul și pe ajutorul meu, spuse Vasili.

— Știu foarte bine! Weber se ridică. Trebuie să plec! Îi strânse cu putere mâna și se îndreptă spre ieșire.

Vasili se uită în urma lui, gândindu-se la faptul că nici lui Weber nu-i va fi ușor. Hotărându-se să lupte împotriva fascismului chiar în Germania, el își risca viața. Era însă convins că asemenea oameni ca Weber nu dau înapoi, nu dezertează de pe câmpul de luptă...

Discutând la birou cu Borrault, Vasili propuse să-l trimită pe Claude Gaumier în America.

— Claude visează de mult să facă această călătorie. Să-l lăsăm să aranjeze afacerile firmei, să sondeze terenul și poate că va izbuti să găsească ceva interesant pentru noi.

— Poate... Dar mai bine ar fi să-l întrebăm chiar pe el! După o scurtă pauză, Borrault adăugă: spuneți-mi, domnule Kocek, doriți într-adevăr să-i dați o treabă lui Claude în America, sau vreți pur și simplu să-l îndepărtați din Paris?

— Henri, hai să vorbim deschis și să ne lămurim o

dată pentru totdeauna! Ştiu că Dominique, Claude şi dumneata sunteţi nişte adevăraţi patrioţi. Urâţi fascismul şi nu vreţi să vă lăsaţi ţara pe mâinile fasciştilor. Aşa e bine şi aşa trebuie să fie; niciun om cinstit, pe deasupra şi talentat, nu se poate împăca cu barbaria pe care o aduce cu sine fascismul. Dar cred că eşti de acord cu mine că afişele şi caricaturile, oricât de bune ar fi, nu pot înfrânge un duşman atât de înrăit şi de viclean. Aici e necesar să îmbini toate formele de luptă. Prietenul dumitale, Claude, e un pasionat, se înfierbântă însă prea tare şi poate atrage atât asupra lui, cât şi asupra altora, o mulţime de necazuri. Şi toate astea, fără să obţină nimic...

— Poate... spuse din nou Borrault.

— Nu „poate“, ci aşa e. Printre oamenii înstăriţi din Franţa există numeroşi simpatizanţi ai lui Hitler. Şi nu se poate spune că aceştia l-ar adora pe şeful fasciştilor nemţi, nuu! O fac pentru că se tem de comunişti ca de moarte! Adepţii lui Hitler creează organizaţii şi le subvenţionează cu sume foarte mari. Ei se înarmează în secret, scriu în ziare, ţin discursuri de la tribuna Adunării Naţionale şi caută să împace opinia publică cu ideea că venirea la putere a fasciştilor ar fi, pasămite, inevitabilă. Iar voi vă mărginiţi la afişe şi la caricaturi! Asta-i puţin, foarte puţin! Dacă vreţi să luptaţi serios, apucaţi-vă de lucru aşa cum trebuie, creaţi-vă o organizaţie proprie, adunaţi în jurul vostru pe cei mai valoroşi tineri din Franţa, însuşiţi-vă regulile conspiraţiei, învăţaţi să sacrificaţi interesele mărunte în numele unei cauze mari! M-ai înţeles?

— Am înţeles, răspunse pictorul, privindu-l pe Vasili drept în ochi.

— Aşa că, Gaumier să plece în America! Sfătuieşte-l să nu se grăbească cu întoarcerea.

— O să-i spun. Borrault se ridică. Domnule Kocek, mai aveți să-mi puneți vreo întrebare?

— Întrebări nu am, dar aş avea o rugăminte. Fă tot ce e posibil ca în America să câştigăm bătălia, e un lucru foarte important pentru noi. În caz de reuşită, ne vom ocupa în primul rând de comenzile pentru America şi vom renunța la tranzacții mărunte.

— Claude şi Dominique muncesc cu multă tragere de inimă. Şi ei vor să le demonstreze americanilor de ce suntem noi în stare. Cred că vom avea succes, răspunse Borrault. Se vedea însă limpede că se gândea la cu totul altceva.

Vasili nu se văzuse de mult cu Kovacici şi într-o seară, fiind liber, îi telefonă şi-l întrebă pe domnul viceconsul dacă nu doreşte să ia masa cu un sărman comerciant.

Joe Kovacici primi cu plăcere invitația; hotărâră să se întâlnească la ora şase, la „Maxim". Ştiind că la restaurantul acesta de lux nu găseşti totdeauna loc, Vasili reținu prin telefon o masă.

Îl preocupa de multă vreme un gând: voia să obțină cu ajutorul lui Kovacici un paşaport american, dar tot amânase discuția. Îşi dădea perfect de bine seama că, în actuala situație internațională, cu paşaportul lui cehoslovac nu va putea ajunge departe şi că, într-un viitor nu prea îndepărtat, s-ar putea să rămână chiar şi fără cetătenie. Ajunsese la concluzia asta după călătoria în Germania.

Ca un adevărat gentleman, Kovacici a venit la întâlnire exact la ora stabilită. Văzându-l pe Vasili la masă, i se adresă foarte vesel:

— Hallo, Kocek! Ce mai faci, bătrâne?

— Excelent! Ia loc! Mi-a fost dor de dumneata, Joe! Vasili comandă un meniu bogat, coniac, vin, şampanie. Viceconsulul ştia să bea fără să se îmbete.

La desert începură să vorbească despre treburile lui Vasili.

— Toate ar fi O.K., spuse el, numai că, din păcate, pe zi ce trece mă simt tot mai lipsit de valoare.

— Lipsit de valoare?

— Închipuie-ți că da! Eu sunt cetățean cehoslovac şi nu american, ca dumneata. Mă tem că foarte curând, luându-mi paşaportul ca să se uite la el, funcționarii şi chiar portarii de la hotel vor fi mirați: ce țară o mai fi şi asta, Cehoslovacia? Când am fost în Germania, nemții nu şi-au ascuns disprețul pentru mine şi, ca să fiu sincer, de-abia am reuşit să scap de acolo... Vreau să-ți spun la modul cel mai confidențial: deznodământul se apropie, nemții îmi vor cotropi țara şi atunci paşaportul meu n-o să mai valoreze nici cât o ceapă degerată.

— Fii serios! Nu cred că nemții or să rişte să facă pasul acesta. Nici chiar aşa nu se poate! Ar fi tâlhărie la drumul mare. Kovacici dădea neîncrezător din cap.

— Ba se poate! Şi încă cum! Nici n-a venit bine Hitler la putere, că germanii sudeți au şi început să vorbească despre autonomie. Crede-mă, ăsta e doar începutul! Lucrurile cele mai îngrozitoare sunt încă în perspectivă. Şi să-ți mai spun ceva: nu numai Cehoslovacia este amenințată, dar şi țara părinților dumitale se află în aceeaşi situație.

— E posibil să ai dreptate. De la fascişti te poți aştepta la orice. Nenorocirea e că, de frica bolşevicilor, nimeni nu-i va deranja, căzu Kovacici, până la urmă, de acord.

— Joe, în numele prieteniei noastre, ajută-mă, te rog, să capăt un paşaport american, spuse Vasili, fără să-şi ia ochii de la american.

— Este greu, foarte greu!... Ca să obții cetățenia, trebuie să te naşti în America sau să trăieşti acolo mai

mult timp, cel puţin zece-cincisprezece ani...

— Dacă ar fi fost uşor, nu m-aş fi adresat dumitale. Pentru mine este o chestiune de viaţă şi de moarte. Sunt socotit un comerciant norocos, am pornit de la nimic, am reuşit să-mi fac o avere destul de mare, dar ce folos? Mâine totul se poate prăbuşi... Sunt gata să fac faţă la orice cheltuieli, numai să mă ajuţi!

— Nu e vorba de bani! Viceconsulul se strâmbă. E vorba despre posibilităţi!

— Îţi voi rămâne recunoscător toată viaţa.

— În momentul de faţă, nu-ţi pot promite nimic. Dacă se va ivi vreo situaţie propice, te anunţ.

Au mai golit o sticlă de şampanie, şi-apoi Vasili l-a condus pe Kovacici până la vila în care se afla consulatul S.U.A.; tot acolo, la etaj, locuia şi personalul consular.

După ce îşi duse maşina la garaj, Vasili se decise s-o pornească pe jos prin Parisul nocturn. Era cald... Lumea ieşea la plimbare. Restaurantele şi cafenelele scoseseră mesele acoperite cu marmură direct pe trotuare. Clienţii mai în vârstă se instalau comod şi priveau la trecători. Auzeai la fiecare pas crâmpeie din şlagărele la modă. Parisul se distra, Parisul se veselea. Vasili era însă îngrijorat. De la Liza, în continuare, nicio veste. Şi „tata“ tăcea... Oare aşa îi va fi dat lui toată viaţa, să trăiască într-o permanentă nelinişte? Poţi să îmbătrâneşti şi să n-ajungi să vezi măcar o zi luminoasă, să nu ştii ce-i aceea bucuria. Oare asta e viaţă? Tot timpul în alertă: zi şi noapte, dimineaţa şi seara. Să-ţi cântăreşti fiecare cuvânt înainte de a-l rosti... Chiar azi-dimineaţă, în discuţia cu Borrault, un băiat fără îndoială cinstit şi corect, şi tot a trebuit să recurgă la diferite subterfugii. Probabil că pe Borrault îl chinuie întrebarea: „ce fel de om o fi acest Kocek, ce vrea să obţină? Pe de o parte, îţi dă sfaturi cum să lupţi mai bine contra fascismului, iar

pe de alta, îl expediază pe Claude în America, pentru ca, ferească Dumnezeu, să nu arunce o umbră nedorită asupra firmei!“ Bietul băiat, îşi sparge capul cu problemele astea, dar nu îndrăzneşte să întrebe direct... Sau Hans Weber, de pildă! I s-ar putea destăinui, nu se îndoieşte niciun moment că Weber este un adevărat antifascist şi că în viitor îi va putea fi de mare ajutor. Dar nu, nu se poate juca şi cum zice „tata“ – fructele necoapte nu trebuie culese. Cine ştie însă când se vor coace... Ce să mai vorbim de Weber, dacă şi faţă de un prieten apropiat şi credincios ca Saryan trebuie să păstreze anumite secrete. „Probabil însă că asta e soarta mea, îşi spuse Vasili, şi nu pot schimba nimic!“ Oftă şi începu să se gândească la altceva.

În ultimul timp, paginile ziarelor franceze erau pline de ştiri cu privire la tendinţa guvernului de a încerca o apropiere cu Uniunea Sovietică. Se scria despre vizita la Moscova a lui Herriot şi Pierre Cot. Totul părea logic, bine gândit. Aveai impresia că aşa şi trebuie să fie. Toată lumea ştia că între Franţa şi Rusia au existat totdeauna relaţii prieteneşti şi că, acum, când în Germania vecină se fac auzite apeluri isterice la război, Franţa nu are decât o singură ieşire: în cazul când aceste apeluri se vor transforma în acţiuni agresive, să aibă asigurat sprijinul Uniunii Sovietice! Dar trimiţându-i în Rusia pe cei doi mesageri, partizani ai politicii de înţelegere cu sovieticii, guvernul – aşa după cum s-a dovedit – nu le-a acordat niciun fel de împuterniciri. Ei aveau doar misiunea de a sonda starea de spirit a Kremlinului. Cu alte cuvinte, cercurile conducătoare din Franţa au manevrat destul de străveziu, lansând o perdea de fum, pentru a-i demonstra lui Hitler că, în cazul în care va încerca să-i încalce, într-un fel sau altul, interesele, Franţa îşi va găsi un aliat puternic în persoana Rusiei comuniste.

Recent, la club, Marignet îi spuse lui Vasili că ruşii au propus reprezentanţilor Franţei să încheie un pact militar şi că francezii au dat înapoi, ceea ce a demonstrat încă o dată că, pe cheiurile Senei, nimeni nu se gândeşte serios la perspectivele unei alianţe cu U.R.S.S.

Descifrând manevra cabinetului francez, guvernul rus va fi probabil nevoit să-şi traseze o linie de conduită proprie. Dar pentru a se putea opune Germaniei, Franţa are nevoie de sprijinul ruşilor. Altfel nu va rezista! Nu degeaba, mari specialişti militari, ca Weygand şi de Lattre de Tassigny, susţin foarte serios ideea alianţei cu Rusia.

— Mă tem că până la urmă ne vom fura singuri căciula, încheiase atunci Marignet.

„Aşadar, îşi spuse Vasili în gând, ai noştri, la Moscova, au reuşit să demaşte jocul guvernului francez, nu s-au lăsat păcăliţi, nu au vrut să servească drept paratrăsnet pentru burghezia franceză, care, pe de o parte, ar vrea să-şi păstreze inocenţa, iar pe de altă parte, să adune capitaluri. Au trecut acele timpuri. În Rusia, în fruntea ţării, nu se mai află ţarul, la putere sunt bolşevicii şi ei nu vor participa niciodată la un joc necinstit!...“

Hitler devenea din ce în ce mai insolent. Fie datorită faptului că a înţeles lipsa de seriozitate a negocierilor franco-ruse, fie pentru că voia să-şi consolideze definitiv poziţiile, cancelarul a recurs la un nou truc: dizolvarea Reichstagului şi organizarea unui plebiscit, fixat pentru 10 noiembrie 1933. Iată însă marea şi neaşteptata senzaţie: plebiscitul îi aduce lui Hitler 40.500.000 de voturi. Rezultatele plebiscitului din Germania au cutremurat Europa, iar politicienii care îşi puseseră speranţele în lipsa de trăinicie a poziţiei dictatorului fascist au căzut într-o stare de melancolie: de-acum

încolo vor trebui să țină seama de acest om care, prin dictatură personală, conducea un mare stat din centrul Europei şi care se gândea la dominația lumii întregi.

Presupunerile „tatii“ se adevereau în întregime: evenimentele se precipitau cu o rapiditate neobişnuită, fascismul devenise o primejdie reală pentru toată omenirea. Odată cu aceasta creştea şi răspunderea lui Vasili. Iar el stătea cu mâinile în sân. De la „tata“ nicio veste, legătura cu el se întrerupsese. Şi asta tocmai acum, în plină vâltoare a evenimentelor! Dacă ar fi fost Liza aici, Vasili ar fi plecat chiar el până acasă, sau ar fi trimis-o pe ea. Dar aşa, nici gând!

A doua zi de dimineață, secretara îl anunță că îl caută un oarecare domn François Renard.

— Rugați-l să intre! Vasili se ridică de pe scaun ca să iasă în întâmpinarea fostului său asociat.

Intrând în biroul elegant, mobilat cu piese scumpe, Renard aruncă o privire iscoditoare în jur. Nu se schimbase, era la fel de solid, roşu la față şi rubicond. Avea însă un costum dintr-o stofă bună, croit după ultima modă. (E drept, cumpărat de gata.)

— Aaaa, dragul meu Renard! Sunt bucuros că te văd. Vasili îşi îmbrățişă musafirul şi îl invită să ia loc într-un fotoliu de piele. Ia spune-mi, ce mai faci, cum mai merg treburile?...

— Şi eu sunt bucuros că te văd, dragă Kocek! N-am de ce să mă plâng. Datorită dumitale, totul merge bine! Am mărit întreprinderea, acum nu mai avem atelier, ci o uzină de reparații. Mică, ce-i drept, dar oricum, uzină.

Grăsunul, devenit proprietar de uzină, luase probabil obiceiul să vorbească despre el la plural.

— Te felicit! Înseamnă că visurile dumitale s-au împlinit!

— Şi încă cum!... Avem patruzeci de muncitori şi

maiştri. Am construit un atelier nou de vopsitorie, am pus o mică bandă rulantă. Ţii minte, mai erai încă la noi, o firmă pariziană, care vinde maşini de ocazie, ne făcuse o propunere. Ei bine, acum îi executăm noi toate comenzile. Câştigăm frumos, ar fi păcat să ne văităm. Apropo, ţi-am adus datoria. Renard băgă mâna în buzunar, scoase im pachet de bancnote şi le puse pe masă. Numără, te rog, şi dacă vrei, dă-mi înapoi polița.

Vasili deschise casa de bani din perete, puse bancnotele înăuntru, fără să le numere, şi scoase polița.

— Mulţumesc că nu m-ai uitat! Mă bucur că banii ţi-au folosit. Vasili sună şi rugă secretara să le aducă fructe şi coniac.

— Nu, nu, ziua, în timpul lucrului, nu pun băutură în gură. Renard refuză hotărât coniacul.

— În cazul ăsta o limonadă, îngheţată?

— Da, asta merge.

Renard mai privi încă o dată biroul lui Vasili.

— Văd că şi afacerile dumitale merg bine!... De altfel, am simţit eu că vei ajunge departe. Ai vână! Şi nu numai că am prevăzut-o, dar am şi spus-o mereu domnului Durand şi primarului nostru.

— Ce mai fac ei? N-am mai auzit de mult nimic despre prietenii noştri.

— Prea multe schimbări nu avem. Doar atât că domnul Durand s-a mai îmbogăţit şi a mai cumpărat nişte vii. E convins că în scurt timp preţurile la terenuri vor creşte de două-trei ori. Durand are un miros deosebit la gologani. Şi arareori greşeşte! Dacă ai nişte bani disponibili, cumpără pământ! Te asigur că n-o să-ţi pară rău! Aş putea să-ţi găsesc nişte terenuri convenabile.

— Eşti foarte drăguţ cu mine, domnule Renard, dar, din păcate, nu-ţi voi putea urma sfatul.

— Şi de ce, mă rog?!

— Foarte simplu! Toate încercările mele de a dobândi cetăţenia franceză au eşuat. Aşa că, mai devreme sau mai târziu, va trebui să mă întorc în ţară.

— Auzi, domnule!... La ce naiba se gândeşte guvernul nostru? Dacă nu acordă cetăţenie franceză unui om ca dumneata, atât de folositor republicii, cui s-o dea atunci? Grăsunul era sincer mirat.

Promiţându-i să-l viziteze cu prima ocazie, Vasili îl rugă să transmită cele mai bune urări tuturor prietenilor. Apoi îl conduse pe Renard până în stradă.

Spre seară, Saryan trecu să-l ia de la birou. Ziaristul îl invitase la el. În timp ce Jeannette pregătea cina, prietenii s-au dus în livadă. Vasili săpa, Saryan uda răsadurile. După îmbâcseala Parisului, aerul înmiresmat din grădină, părea şi mai curat. Se respira uşor şi se lucra cu spor.

— Haideţi la masă, muncitorilor, se auzi vocea subţirică a Jeannettei.

După un duş care-i învioră, prietenii mâncară cu multă poftă. Mai ales Vasili. Picioarele de prepeliţă trosneau între dinţii lui puternici.

— Până la urmă toate reintră în făgaşul lor normal, rosti pe neaşteptate Saryan în timpul desertului.

— Despre ce e vorba? Vasili ridică privirea, uitându-se mirat la ziarist.

— Am zis că toate reintră în normal!... Aşa şi trebuie să fie...

— Nu înţeleg!

— Urmăreşte-mi ideea şi-o să înţelegi... Odată cu retragerea Germaniei de la Geneva, practic, Liga Naţiunilor şi-a încetat existenţa. Comitetul de dezarmare, mort de fapt înainte de a se naşte, nu mai există nici el... Ai citit declaraţia făcută de sir

MacDonald? Fără Germania, guvernul maiestății-sale nu va lua parte la nicio conferință pentru dezarmare. Pactul cvadripartit devine în felul acesta prima mare victorie a lui Hitler şi implicit o înfrângere a Franței. Presa oficioasă din Italia nu-şi ascunde bucuria, iar delegatul Italiei la Liga Națiunilor face apropouri la faptul că Germania a devenit în Europa un factor politic foarte puternic şi, discret, le dă de înțeles colegilor săi: „Trebuie să fim realişti şi să luăm lucrurile aşa cum sunt...“ În pactul cvadripartit, raportul de forțe nu e deloc în avantajul Franței. America şi-a ales rolul de observator, dar ea este mai curând o simpatizantă a Germaniei. Oamenii politici de peste ocean raționează cam în felul următor: împotriva forțelor de stânga din Europa, mai ales împotriva Rusiei bolşevice, trebuie să existe o forță şi mai puternică, iar acest rol îl poate juca numai Germania actuală. Nu degeaba Norman Davis, delegatul Statelor Unite, recomanda: „Principalul e să nu înrăutățim situația...“ Ca totdeauna, Anglia are grijă doar de interesele sale proprii, aşa că Franța rămâne singură în fața celor două state totalitare – Italia şi Germania. Şi dacă mai adăugăm că tratativele cu ruşii n-au fost decât un bluf, imaginea devine cât se poate de clară.

— E un tablou cam lugubru...

— ...dar realist! Judecă şi dumneata! Într-o asemenea Europă dezmembrată, cine-l poate împiedica pe Hitler să treacă de la vorbe la fapte? După ce va semna pactul cvadripartit, Franța va fi părăsită de toți aliații din Balcani, dacă aceştia n-au părăsit-o încă. Ca să nu mai vorbim de Polonia, unde în fruntea statului stau asemenea figuri dubioase ca mareşalul Pilsudski şi colonelul Beck. Ăştia duc de mult tratative separate cu Germania. Statele mici, lăsate în voia soartei de

partenerul lor mai puternic, sunt nevoite să acționeze conform unei vorbe înțelepte: în nădejdea lui Dumnezeu, ajută-te singur! Aşa că, scapă cine şi cum poate! Alipirea Austriei la Reich este tot o chestiune de zile. Dacă Dolfuss va continua să se împotrivească Anschlussului, el va fi pur şi simplu suprimat. Crede-mă pe mine: marile puteri vor face tot felul de concesii lui Hitler, până când va izbucni catastrofa...

— Jules, nu poți discuta despre altceva cu prietenii tăi decât despre politica asta blestemată? îl întrerupse Jeannette.

— Iartă-mă, dragă... Am devenit într-adevăr prea limbut, răspunse trist ziaristul.

Urcându-se în locuința lui de la etaj, Vasili stătu mult timp la fereastră, gândindu-se la faptul că Saryan are dreptate. Lumea se îndreaptă, vertiginos, fără posibilitate de întoarcere, spre catastrofă.

*

Kovacici îi telefonă lui Vasili, comunicându-i că trebuie neapărat să-l vadă. Conveniră să se întâlnească la restaurantul italian. Îndată ce se aşezaseră la o masă mai retrasă, Kovacici intră direct în subiect.

— Maşina salvării a ridicat ieri un om în stare de inconştiență, spuse el. Doctorul a constatat moartea, aşa că nu l-au mai dus la spital, ci direct la morgă. În buzunarul defunctului au găsit un paşaport american. Au telefonat la noi, la consulat. Am răspuns eu. M-am repezit imediat la morgă. Se numea David Haffy şi, conform diagnosticului pus de medic, a avut o criză de inimă provocată de consumul exagerat de alcool. Cercetând hârtiile lui Haffy, mi-a venit o idee: oare țara mea nu ar avea de câştigat dacă prietenul meu Kocek ar

deveni cetățean american în locul beţivanului de Haffy?

— Dar cum s-ar putea realiza asta? întrebă neîncrezător Vasili.

— Ascultă! În urma accidentelor de automobil şi a altor nenorociri, mor zilnic oameni pe străzile Parisului. Identitatea unora dintre ei nu poate fi stabilită, nu există acte. Pe mulţi nici nu-i caută nimeni. De ce n-ar putea fi şi David Haffy, din statul Michigan, unul din aceşti decedaţi anonimi, fără identitate?

— Dar el avea paşaport şi probabil că la morgă l-au înregistrat sub numele din paşaport?

— Păi, asta e, nu l-au înregistrat!... Funcţionarul de serviciu de la morgă, neştiind engleză, l-a trecut pe Haffy la rubrica necunoscuţilor. De fapt, omul era atât de beat, încât chiar să fi avut de-a face cu un paşaport francez, şi tot n-ar fi priceput nimic. Mişcându-şi cu greu limba, mi-a îndrugat: „Ia spuneţi-mi, *mister*, ăsta nu-i paşaport american?“ „Nu, nu e“, am răspuns eu. „Dar stema e parcă americană?“ a adăugat el, complet ameţit. „Nu, nu! Încurcaţi lucrurile şi deranjaţi persoanele oficiale de la treburile lor“, m-am burzuluit eu şi am băgat în buzunar paşaportul, carnetul de cecuri şi celelalte hârtii ale lui Haffy, lăsând pe masă banii găsiţi asupra lui. Era o sumă destul de mare – aproape o mie de dolari şi câteva sute de franci. „Presupun, i-am spus eu funcţionarului, că răposatul nu era cunoscut pe aici şi nimeni nu-l va identifica. Prin urmare, poţi să păstrezi liniştit banii aceştia, bineînţeles dacă n-o să te apuci să pălăvrăgeşti!“ N-a răspuns nimic, dar a dat din cap în semn de încuviinţare. Cred că asemenea cazuri n-au fost tocmai rare în biografia lui...

— Şi mai departe? întrebă Vasili. Toată povestea asta nu-i prea convenea.

— David Haffy, decedat din cauza excesului de

băutură, nu mai poate fi înviat. Fie-i ţărână uşoară! Sunt convins că omul de la morgă, punând mâna pe atâția bani, nu va spune nimic nici despre mine, nici despre hârtiile pe care le-am luat. Asta, dacă şi-o mai fi amintind de ele. Ce rost ar avea? Carnetul de cecuri şi celelalte hârtii ale lui Haffy le distrugem, iar urmaşii lui vor primi liniştiți, după un anumit timp, banii pe care-i avea depuşi în cont curent.

— Să presupunem că totul se va desfăşura aşa cum spui. Dar mai departe? Eu nu pot să mă folosesc de paşaportul unui anume David Haffy, chiar dacă acesta e mort. Paşaportul are fotografie şi eu voi fi imediat demascat ca impostor, ba o să mai fiu şi acuzat de asasinarea lui în scopul de a-mi însuşi paşaportul.

— Mă socoteşti chiar atât de naiv şi crezi că o să-ți propun să înlocuieşte fotografia lui Haffy cu a dumitale? O treabă atât de grosolană nu-i de noi! O să găsim nişte soluții care să-i încurce chiar şi pe criminaliştii cei mai versați.

— Ce propui?

— Ascultă-mă cu atenție şi, peste zece minute, singur vei declara că sunt genial! Kovacici izbucni în râs. După ce moartea tipului găsit pe stradă va fi dată uitării şi după ce la informațiile cerute din America (dacă se vor cere bineînțeles) se va răspunde că la noi, la consulat, nu se ştie nimic deşpre David Haffy, dumneata ne prezinți un paşaport american deteriorat cu rugămintea de a-ți elibera un duplicat. Aştepți probabil să-ți propun ca să pătezi paşaportul lui Haffy cu cerneală sau cu apă clocotită, nu-i aşa? Spune sincer, am ghicit?

— Aproape...

— Păi, asta ar fi iar o treabă de profan! Ştii să înoți? întrebă Kovacici, umplând paharele cu vin.

— Ştiu.

— Perfect! În cazul acesta, fără a risca să te îneci, ai să faci o baie în Sena. Noroc că apa nu-i chiar aşa de rece şi n-o să faci pneumonie.

— Iartă-mă, Joe, dar nu pot încă să înţeleg legătura dintre paşaport şi baia în Sena, spuse Vasili cu toate că ghicise trucul americanului, în fond destul de simplu.

— Vezi, până şi dumneata, comerciant, maestru în reclame, nu poţi să înţelegi! Kovacici era foarte satisfăcut! Apa din Sena e plină de ulei, de păcură şi de tot felul de reziduri. Bineînţeles că baia vei fi nevoit s-o faci îmbrăcat, având paşaportul în buzunar. Iar dacă îl vei ţine şi deschis la pagina cu numele şi cu fotografia, atunci totul va fi O.K. Paşaportul dumitale va fi deteriorat exact cum trebuie. Mă vei întreba acum în ce chip să ajungi în Sena îmbrăcat? Foarte simplu. Oare un străin venit pentru prima oară la Paris nu ţine neapărat să facă o plimbare cu barca? Şi oare nu se poate întâmpla să faci în barcă un pas greşit şi să te trezeşti în apele tulburi ale Senei? Te laşi o dată sau de două ori la fund, te faci că te îneci, trecătorii îţi vor sări în ajutor şi te vor salva. Păi ăsta e un eveniment! Nişte francezi curajoşi au salvat un american de la înec. Dacă, din fericire, se află în timpul ăsta prin apropiere şi un poliţist, treaba e ca şi rezolvată pentru că va trebui să întocmească un proces-verbal. Ar fi ideal ca într-un ziar de seară să apară şi o notiţă despre această nefericită întâmplare. În condiţiile de aici nu e greu să aranjezi publicarea unei asemenea ştiri, chiar dacă n-a fost niciun reporter la faţa locului.

— Joe, într-adevăr, ideea este genială. Dacă îmi mai satisfaci o curiozitate, mă socotesc învins definitiv.

— Cu plăcere! Sunt gata să răspund la orice întrebare! Kovacici se întinse satisfăcut şi aprinse o ţigară.

— Prezentând paşaportul deteriorat, va trebui să dau nişte date personale: locul naşterii în America, locul eliberării paşaportului, adresa şi aşa mai departe. Nu va trebui să ceri o verificare ca să te convingi de veridicitatea datelor?

— Ai un cap de om deştept, Kocek. Chiar mă şi gândeam: o să încerce omul meu să lămurească problema asta atât de importantă sau nu-i va acorda nicio atenţie? Ai ghicit! Iată deci că omul nu e chiar atât de naiv... Aşa trebuie să fii, nu pot să-i sufăr pe naivi! Şi acum să-ţi răspund la întrebare: în unele situaţii, când apar îndoieli, întrebăm la Departamentul de stat, dar asta nu totdeauna, în cazul nostru, totul este foarte limpede. Şi în afară de asta, eu mă voi ocupa de caz. Vreau-întreb, nu vreau-nu întreb! Nimeni nu poate să-mi dea ordine! Trebuie să-ţi spun, Kocek, că te-ai născut într-o zodie fericită! Cam peste vreo lună, şeful nostru pleacă la o vânătoare de elefanţi. În lipsa lui, eu rămân stăpân pe situaţie!

— Ei bine, Joe, mă predau şi beau în sănătatea dumitale. Eşti într-adevăr un geniu! Vasili ciocni cu Kovacici. Ia spune-mi, cum ţi-au trecut toate astea prin cap?

— Cum, necum!... Crezi că am stat degeaba doi ani la şcoala specială înainte de a trece să lucrez la Departamentul de stat?

— Nu ştiu ce şcoală o fi asta şi ce se învaţă acolo, dar pot să-ţi spun un singur lucru: dacă omul nu are cap, nici cea mai formidabilă şcoală nu-l ajută.

— Fără discuţie, se învoi americanul.

*

În ziua următoare, Vasili se gândi la propunerea lui

Kovacici. Nu ştia ce să facă! Sigur că avea mare nevoie de paşaportul american. Dar ce-l face pe Kovacici să-şi asume un asemenea risc? După o matură chibzuinţă, ajunse la concluzia că n-are ce pierde şi, afară de asta, cu o asemenea ocazie nu te întâlneşti în fiecare zi... Dacă stai să judeci mai bine, nu e niciun risc! E drept, Kovacici a recunoscut că a urmat o şcoală specială. Cu alte cuvinte, pe undeva este şi agent de informaţii. Ei şi? Eliberându-i paşaportul, Kovacici comite o ilegalitate în exerciţiul funcţiunii. Nu s-ar apuca el să se expună la riscuri!

Zilele de nelinişte se prelungeau la nesfârşit: Liza nu mai venea, „tata“ nu dădea niciun semn de viaţă. Vasili se duse din nou la *Frau* Schultz, de data asta pentru a-i propune să plece la „tata“.

— Bineînţeles, dacă nu există riscuri prea mari pentru dumneavoastră...

Frau Schultz căzu de acord, fără să ezite nicio clipă. Dar n-a mai trebuit să plece: „tata“ în persoană a sosit la Paris. Slăbise, îmbătrânise, avea o mulţime de zbârcituri pe faţă, ochii i se înfundaseră în orbite. Pardesiul atârna pe el, de parcă stătea agăţat pe un cuier.

— Ce s-a întâmplat, de ce nu ne-aţi dat nicio ştire de atâta vreme? întrebă Vasili în maşină, în timp ce se îndreptau spre casă.

— Am fost bolnav. Am stat aproape trei luni la spital, răspunse musafirul.

— N-am nicio veste de la Liza. De când a plecat, parcă a intrat în pământ, urmă Vasili.

— În ţara în care s-a dus soţia ta, situaţia s-a complicat foarte mult... Fasciştii nemţi îşi fac de cap acolo. Nu e exclusă posibilitatea organizării unei lovituri de stat care să pună în fruntea guvernului oameni de-ai lor. Şi asta, foarte curând! Eu eram în spital, iar doi

oameni de ai noştri, trimişi pentru a lua legătura cu Liza, n-au reuşit să ajungă la ea şi de-abia acum câteva zile am aflat că e în viaţă, e sănătoasă şi că va reveni curând. De aceea sunt aici, vreau să mă întâlnesc cu Liza, să aflu exact şi din sursă directă ce se întâmplă acolo.

— E adevărat? Vine Liza? De emoţie Vasili uită pentru câteva secunde că se află la volan.

— Eu nu am voie să mint!

Ca să-şi mascheze stinghereala, Vasili îl întrebă dacă va rămâne mai mult timp.

— O să locuiesc puţin la tine, fireşte, dacă n-ai nimic împotrivă. O aştept pe Liza, stau de vorbă cu ea, şi pe urmă mai vedem noi!

— Puteţi rămâne la mine oricât doriţi, sunt foarte bucuros! Vă punem la un regim de supraalimentare şi curând o să vă îndreptaţi.

— Oase şi piele să fie, cum se zice, că restul... Mulţumesc pentru invitaţie, într-adevăr, după spital ar fi trebuit să mă odihnesc, dar n-am niciodată timp. Se petrec atâtea în jurul nostru, că nici să-ţi tragi sufletul nu apuci. Ce noutăţi ai tu?

— Nimic deosebit! După cum spune *Frau* Schultz, stenografa ambasadei germane este foarte nervoasă. Informaţii valoroase nu prea transmite, dar banii îi ia în continuare. Hans Weber socoteşte explicabilă comportarea ei: în curând va trebui să plece înapoi în Germania. După viaţa liberă şi îndestulată din Franţa, nu-ţi prea vine să te înapoiezi în raiul fascist! Probabil că şi Weber va pleca. Fasciştii îşi schimbă tot personalul diplomatic din străinătate.

— Şi altceva?

— Altceva? Curând, capitalul firmei noastre va depăşi trei sute de mii de franci. Nu mai e mult şi o să ne trezim

milionari!... Zilele trecute l-am trimis în America pe un pictor de al nostru, Claude Gaurnier; e antifascist convins, dar, din păcate, cam iute din fire. M-am temut să nu arunce vreo umbră asupra firmei. Şi mai am o ştire, dar trebuie să mă sfătuiesc şi cu dumneavoastră... Vreau să obţin un paşaport american! Vasili îi relată recenta convorbire cu viceconsulul Kovacici.

„Tata“ tăcu o vreme şi apoi, privind pe geam, începu să vorbească, lăsând impresia că gândeşte cu voce tare:

— Cu toate că în situaţia ta nu-ţi poţi permite să te expui, ar fi păcat să laşi să treacă pe lângă tine o ocazie care probabil că nu se va mai ivi... Un paşaport eliberat de consulul american – asta nu-i de lepădat! Să riscăm! conchise el, întorcându-se spre Vasili, cetăţenia americană îţi va putea servi foarte mult într-un viitor apropiat.

— De ce adică?

— Pentru că în curând va trebui să te muţi în Germania. Desigur că nu azi şi nici mâine, dar cred că nu peste mult timp. După ce capeţi paşaportul, du-te în America, caută să stabileşti relaţii cu firmele care fac afaceri în Germania, încearcă să preiei reprezentanţa lor la Berlin. Eşti un om bogat, iar unui comerciant cu experienţa şi aptitudinile tale nu-i va fi greu să ducă la îndeplinire planul acesta. Ţinând seama de situaţia nesigură din Europa, nimănui nu-i va părea curios că-ţi vei lichida afacerile de aici, din Franţa şi că-ţi vei transfera capitalul la o bancă din New-York. Câteva sute de mii de dolari în cont constituie în America cea mai bună probă de lealitate. Dă-ţi seama ce înseamnă să reprezinţi la Berlin mari firme americane! Fasciştii, foarte interesaţi în comerţul cu America, de unde cumpără mai ales materii prime strategice, nu vor mai şti ce să facă pentru a-ţi fi pe plac. Când va veni timpul,

vom discuta toate astea. Dar aş vrea să-ţi atrag atenţia că nu trebuie să pierzi legătura cu Hans Weber şi cu *madam* Braun. Ăştia doi îţi vor fi de mare folos în Germania. Weber, ca antifascist convins şi ca un om cinstit ce este, iar Else Braun, în caz că va lucra la vreo instituţie importantă, va putea fi cumpărată cu bani, ca şi până acum.

— Nu prea vreau să mă stabilesc în Germania, exclamă Vasili.

— Te înţeleg, răspunse „tata". Din păcate, noi n-avem posibilitatea să trăim acolo unde vrem şi nici să facem ceea ce vrem. Dacă ar fi după mine, eu, de exemplu, m-aş ocupa de flori, de lalele şi de trandafiri. Îmi plac foarte mult!...

*

Timp de câteva zile „tata" s-a odihnit. A stat tot timpul în locuinţa lui Vasili din afara Parisului. Se plimba prin grădină, îngrijea florile (într-adevăr, se pricepea la asta) pe urmă se întindea în şezlong cu câte o carte. Obosea repede şi aţipea. Se vedea că este foarte istovit şi că nu se întremase încă după boală.

Vasili căuta să-şi termine treaba mai devreme şi se grăbea să ajungă acasă. Încerca să fie plin de atenţii faţă de „tata", îi aducea din oraş bunătăţi, fructe, vinuri alese.

Seara, după masă, li se alătura şi familia Saryan. Jucau poker, discutau. „Tata" se simţea atras din ce în ce mai mult de ziarist; îi aprecia cunoştinţele multiple şi maturitatea politică. Jeannette îl îndrăgise pe musafir, râdea de franţuzeasca lui şi-l trata cu prăjituri de casă.

Duminică, Vasili nu s-a mai dus în oraş, aşa că programul obişnuit al musafirului s-a schimbat. După

micul dejun, s-au aşezat în grădină să joace şah. Prima partidă a câştigat-o „tata“, dar Vasili era mai tânăr, mai încăpățânat şi căuta în fel şi chip să nu se facă de ruşine. A doua parte a câştigat-o el. Începură şi a treia şi, cufundați în joc, nu auziră taxiul şi scârțâitul portiței deschisă de Liza. Văzându-i pe amândoi în pijama, Liza se îndreptă direct spre ei.

De la fereastra bucătăriei, Jeannette o observase prima, dar Liza îi făcu semn să tacă şi se apropie tiptil de Vasili, acoperindu-i ochii cu mâinile.

— Liza! Vasili sări de pe scaun, răsturnă tabla de şah, împrăştiind piesele. O cuprinse în brațe şi începu s-o învârtească prin grădină.

— Ajunge!... Lasă-mă!... Nebunule!... Liza se împotrivea mai mult de formă.

Vasili o lăsă uşor jos.

— Nu înțeleg, ce-ai slăbit aşa? Nu ți-au dat de mâncare?

— Sunt pur şi simplu istovită după drum... Şi tu ce fel de soț îmi eşti? Ajung acasă, telegrama mea de la Marsilia zace în cutie, iar în casă – nimeni! Am luat taxiul şi am venit încoace... Ce bine că „tata“ e aici! Trebuie să vorbesc cu el imediat!

— Nu există treburi urgente, astea le inventează oamenii nerăbdători, zise „tata“. Avem timp berechet, o să vorbim şi despre treburi.

Cu toate că „tata“ ar mai fi vrut să amâne discuția, a trebuit totuşi să asculte, după masă, relatarea Lizei. Terminându-şi povestirea, ea îl rugă încă o dată să-l salveze pe profesorul Nicolaj.

— Sabia ucigaşilor îi atârnă deasupra capului. Dacă nu îl ajutați, va muri!... I-am văzut cu ochii mei pe mizerabilii ăia! Să ştiți că fiarele astea civilizate, cu cravate moderne, nu se dau înapoi de la nimic! Dacă

Sokovski i-a promis lui von Bohlen că se va ocupa de profesor, înseamnă că se va ocupa!

— Bine, să chibzuim cum l-am putea ajuta pe profesorul tău!

— Nu să chibzuim, trebuie să facem ceva, să facem urgent, pentru că altfel va fi prea târziu!

— Ți-am mai spus, vom face totul ca să-l salvăm pe profesorul Nicolaj, dar îți mărturisesc sincer că nu ştiu încă practic cum vom proceda... Mai bine repetă textul aşa-numitei scrisori primite de ambasador.

Liza reproduse textul, adăugă că, după cât îşi aminteşte, nemții afirmaseră că scrisoarea ar fi semnată de secretarul general al Ministerului de Externe Lingin sau Leger, cam aşa ceva.

— Alexis Leger, preciză Vasili.

— Ei drăcie, păi aici e un complot întreg! Şi nici nu ştii ce să faci ca să-l dejoci, zise „tata". N-avem niciun fel de dovezi şi există riscul să nu fim crezuți. Iar ca să stăm cu brațele încrucişate, fără să acționăm, nu-i admisibil: folosindu-se de documentul acesta fals, fasciştii îşi vor face mendrele şi noi o să ne muşcăm mâinile de necaz că n-am făcut nimic.

— Situația este complicată, spuse Vasili. N-ar fi cazul să apelăm la Saryan? Are multe relații în cercurile guvernamentale şi în lumea savanților, cred că el ar putea întreprinde ceva.

— Ar mai fi o variantă, spuse „tata". Liza, tu, dictează în limba franceză conținutul scrisorii, aşa cum ți-l aminteşti, iar tu, Vasili, scrie.

După ce terminară, „tata" propuse să-l cheme pe ziarist. Vasili spuse:

— L-am putea ruga pe Saryan să aranjeze, la Sorbona sau la Academia Franceză, o invitație urgentă pentru profesor.

— Crezi că are posibilitatea s-o facă?

— Sunt convins că da!

— Bine. Să-l rugăm... Cred că atât timp cât nu se va spune nimic public despre scrisoare, fasciştii nu vor avea niciun fel de bănuieli. Liza, invită-l pe Saryan, să urce dacă nu e ocupat, iar tu rămâi jos. E mai bine să vorbim cu el singuri.

— Dragă amice, aş vrea să discutăm ceva confidenţial, i se adresă Vasili ziaristului. Dar mai întâi aş vrea să iei cunoştinţă de această hârtie şi să ne spui ce semnificaţie are.

— E un fals, răspunse Saryan cu hotărâre şi îi înapoie scrisoarea. Un fals murdar, înfricoşător, o provocare. Ministerul de Externe al Franţei nu ar fi trimis niciodată o asemenea scrisoare, în primul rând pentru că faptele expuse aici nu corespund realităţii. Guvernul francez nu numai că nu are de gând să accepte trupe ruseşti pe teritoriul său, dar, în general, e departe de ideea de a încheia o alianţă militară cu sovieticii. Şi apoi... Şi apoi, Dumnezeule, care idiot se apucă să scrie o asemenea scrisoare fără s-o codifice? Socotiţi cumva că francezii nu au cifru secret sau curieri diplomatici care să ducă la destinaţie pe căi sigure un asemenea document? Cred că dacă Leger îşi vede semnătura pe această scrisoare moare de inimă!

— Dragă Saryan, intuiţia dumitale n-a fost niciodată atât de uimitoare, spuse Vasili. Din păcate, nu avem la dispoziţie nici originalul acestei scrisori, fabricată după toate probabilităţile la Berlin, şi nici alte dovezi, dar ai dreptate! Este vorba despre o provocare şi încă una foarte serioasă. Cu ajutorul acestui fals, fasciştii se pregătesc să organizeze o lovitură de stat într-o ţară aliată Franţei. Vor s-o subjuge în întregime intereselor Reichului. Se joacă o carte mare. Chiar dacă am avea

dovezi, tot nu le-am putea face publice din considerente legate de securitatea omului care a obținut copia acestei scrisori. De aceea, situația noastră e foarte complicată. Poate că ar merita să aducem la cunoştința unuia dintre membrii cabinetului existența acestui fals, dar să-l rugăm să nu facă prea multă publicitate în jurul lui.

— Nu-mi închipui cum s-ar putea obține ceva fără a publica scrisoarea, răspunse Saryan, oarecum iritat.

— Când vrei ceva, totul e posibil, se amestecă în discuție „tata“, care tăcuse până atunci. Aşa, de pildă, de ce n-ar putea ministrul să-l informeze prin canale diplomatice secrete pe şeful statului respectiv despre lovitura care se pregăteşte?

— Ba s-ar putea! Ziaristul îl privi cu atenție pe musafirul lui Vasili.

— În curând se va ivi încă o posibilitate. La un moment dat, fasciştii tot vor trebui să vorbească despre existența acestei scrisori. Altfel, de ce ar avea nevoie de ea? Atunci, ziarele franțuzeşti vor putea publica adevărul, continuă „tata“ să-şi expună ideea.

— Ai putea să iei asupra dumitale o asemenea misiune dificilă? îl întrebă Vasili pe Saryan.

— Cum adică?

— Să transmiți unuia din miniştri, cui vei crede dumneata de cuviință, copia acestei scrisori, prevenindu-l că a fost rescrisă după memorie, şi să-i comunici amănuntele despre lovitura de stat care se pregăteşte? Iar mai târziu, când va fi posibil, să demaşti falsul în presă.

— Cred că asta pot s-o fac... Dați-mi copia scrisorii!

— Îmi permit să vă reamintesc, spuse „tata“, că publicitatea prematură în jurul scrisorii va reprezenta un mare pericol pentru persoana care, cu riscul vieții, ne-a adus-o.

— Înțeleg...

— Şi mai am o rugăminte, adăugă Vasili, viața unui mare savant este amenințată. Trebuie salvat! E vorba despre arheologul Nicolaj. Singurul mijloc de a-i veni în ajutor ar fi o invitație urgentă din partea Sorbonei sau a Academiei. Poate că în felul acesta l-am mai putea smulge la timp de-acolo!

— Dați-mi adresa profesorului şi aranjez eu chiar mâine să fie invitat! Asta e mult mai simplu de făcut!

Vasili se aşează la maşina de scris şi, cu două degete, încet, se apucă să bată scrisoarea. Un exemplar, împreună cu adresa arheologului, i-l dădu lui Saryan, al doilea „tatii“, iar al treilea şi-l păstră, pentru orice eventualitate.

Seara, Vasili, împreună cu Liza şi musafirul lor, plecă la plimbare cu maşina prin împrejurimile Parisului. Plimbarea se termină la un mic restaurant de pe cheiul Senei. Despre treburi – niciun cuvânt! „Tata“ ținea s-o lase pe Liza să-şi revină după emoțiile călătoriei. De-abia a treia zi, se apucă să discute cu ei despre ceea ce aveau de făcut.

— Aşadar, mâine vă părăsesc. Şi de data asta, pentru mult timp. Ținând seama de situația ce se conturează, va trebui să vă mutați în Germania. Nu e cazul să vă grăbiți, dar trebuie să începeți de pe acum pregătirile. Ar fi foarte bine dacă ai putea obține paşaportul american, ca să pleci la Berlin în calitate de reprezentant al unei firme din Statele Unite. Chiar dacă americanii îți vor propune să le vinzi nemților materii prime strategice – carburanți, lubrifianți, zinc, plumb, nichel, aluminiu, wolfram sau cine ştie ce altceva – să nu refuzi! Cu tine sau fără tine, ei tot le vor vinde nemților. Şi dacă vrei să ştii, e chiar bine să fii reprezentantul unor firme serioase care livrează Germaniei asemenea produse. Fasciştii te

vor înconjura cu multă atenție şi vei fi în deplină siguranță.

— Dar Vasili a fost deja o dată... acolo. Oare nu e periculos să apară din nou şi încă cu paşaport american? Şi pe mine m-au văzut fasciştii. Cred că am fost filată după toate regulile, spuse Liza.

— Am fi naivi să credem că singura grijă a contraspionajului german a fost să-l urmărească pe un oarecare Jaroslav Kocek din Cehoslovacia, în timp ce acesta se afla în Germania. Dar să presupunem pentru moment că s-ar fi întâmplat aşa! Şi ce-i cu asta? De ce, adică, bogatul comerciant Kocek n-ar fi putut căpăta între timp cetățenia americană? Iar cu tine, Liza, lucrurile sunt mai simple. Chiar dacă agenții fasciştii te-au remarcat, ceea ce e puțin probabil, nu-i greu să găseşti o explicație. Ai întâlnit un american, te-ai îndrăgostit de el! Ce, nu s-a mai întâmplat aşa ceva? Da, trebuie să fim prudenți, dar nu-i bine nici să supraapreciem inteligența duşmanului, mai ales că, până veți ajunge voi în Germania, va mai trece destul timp şi multe vor fi până atunci date uitării. Acolo va trebui să trăiți retraşi, să căutați să nu atrageți cu nimic atenția vecinilor şi mai ales a poliției. De fapt, vorbesc degeaba, voi ştiți foarte bine cum trebuie să vă comportați.

— Ce va trebui să facem în Germania? întrebă Vasili.

— Să vă creați din nou o acoperire cât mai sigură, să vă adaptați la condițiile de acolo şi să observați totul! Să observați cu multă atenție şi să memorați! Când va fi posibil, luați contact cu mişcarea ilegală! La început, prin Weber. Nu se poate ca în Germania să nu existe grupuri antifasciste! Va trebui însă să le găsiți! Vasili, să fii prudent, să nu te pripeşti! Nimeni afară de Weber, nu trebuie să te cunoască! Vei acționa numai prin

intermediul lui! Să n-o scapi din vedere nici pe Else Braun! Nu ştiu de ce, dar am impresia că o să vă mai fie de folos. Ca reprezentant al unei firme americane, să nu-ţi neglijezi nici afacerile tale! În felul acesta vei câştiga şi mai mult încrederea celor din jur şi-ţi vei putea crea relaţiile necesare! După ce vei prinde rădăcini solide la Berlin, va trebui să începi să aduni informaţii despre intenţiile fasciştilor nu numai faţă de noi, dar şi în legătură cu Franţa, Anglia şi chiar cu America. Dacă vrem să stăvilim fascismul, suntem obligaţi să-i ajutăm pe toţi, uitând de contradicţiile care există între noi! Şi asta, chiar în condiţiile în care ştim că guvernele acestor ţări ar face orice ca să ne provoace un rău! Om trăi şi om vedea cine se va dovedi mai perspicace – noi sau ei!

— Bine! spuse Vasili. Un singur lucru vă rog: să ne asiguraţi o legătură permanentă şi de nădejde.

— O să avem grijă de asta, promise bătrânul. Ia spune-mi, Vasili, dacă va trebui să lichidezi afacerea ta din Franţa, poţi s-o faci repede?

— Şi mâine, dacă-i nevoie!

— Cât e partea ta din capitalul firmei?

— Cred că, în foarte scurt timp, ajung la trei sute de mii, dacă n-o fi chiar mai mult. În ultima vreme, datorită Târgului de la Leipzig, câştigul s-a mărit în mod simţitor. Dacă vom începe tranzacţiile cu America, va creşte şi mai mult!

— Perfect! Când vei ceda partea ta, banii îi transformi în dolari şi îi depui, aşa cum ne-am înţeles, la o bancă serioasă, din New-York. Capitalul ăsta o să-ţi prindă bine în viitor! De-acum încolo, toate cheltuielile le vei suporta singur! Pe noi nu va mai trebui să contezi!

— Banii nu sunt o problemă pentru mine, am învăţat să-i câştig în Franţa, o să-i câştig şi în Germania.

A doua zi dimineaţă, luându-şi rămas bun, „tata“ îl

sfătui pe Vasili să se intereseze la prietenii lui de club, de la Grammont şi Marignet, dacă se poate bizui pe ei în caz de mare nevoie. Despre concediu nu spuse nimic şi Vasili înțelese că e inutil să abordeze această problemă.

CAPITOLUL XII

Zilele se scurgeau în mod obişnuit. Parisul se distra – restaurantele, cafenelele, dar mai ales cluburile de noapte şi varieteurile erau arhipline. Pe marile bulevarde, pictorii organizau expoziţii, magazinele şi saloanele de modă prezentau ultimele noutăţi ale sezonului de toamnă-iarnă. Şi totuşi, aceste aspecte cotidiene erau doar o cortină în spatele căreia sesizai îngrijorarea.

Profesorul Nicolaj sosise la Paris. Saryan îl întâmpinase la gară, solicitându-i imediat un interviu.

— Un tip original, profesorul ăsta, îi povesti ziaristul lui Vasili. Ştii ce a răspuns la întrebarea: „Bănuiaţi ceva despre pericolul care plana asupra dumneavoastră?“ „De fapt, mi-a spus el, toţi oamenii sunt muritori. Au părăsit lumea asta savanţi cu renume, pictori, conducători de oşti, monarhi, o s-o părăsesc şi eu. Mi-e absolut indiferentă, vă rog să mă credeţi, cauza datorită căreia o voi părăsi.“ „Dar natura a dotat toate vieţuitoarele cu instinctul autoapărării, am încercat eu să protestez, nimeni nu vrea să moară înainte de vreme!“ „Bineînţeles! a răspuns el. Dacă socotiţi că eu n-aş dori să trăiesc, greşiţi profund! Altfel nu mi-aş fi părăsit ţara, ştiind dinainte că nu mă voi putea întoarce niciodată.“ La ultima mea întrebare: „Cu ce vă veţi ocupa la Paris?“, savantul mi-a dat un răspuns foarte detaliat: „În primul rând, aş vrea să continuu cele începute. Pe baza

însemnărilor sumare pe care le am cu mine, vreau să refac planul şi să public datele preliminare despre săpăturile de la cetatea romană ce datează din secolul III înaintea erei noastre.

N-am reuşit, din păcate, să termin lucrările, dar chiar şi ceea ce am găsit şi am studiat până acum este suficient pentru a trage anumite concluzii interesante... Voi ţine un curs la Sorbona, unde, cândva, am studiat şi eu... Şi trebuie să fac ceva pentru a le deschide oamenilor ochii, pentru a-i face să fie conştienţi de pericolul ce se apropie. Recunosc că încă nu ştiu cum s-o fac! Nu m-am ocupat niciodată de politică, ba mai mult, i-am disprețuit pe cei care îşi consacrau viaţa acestei ocupaţii, inutile după părerea mea. Dar, de la un timp încoace, am înţeles că prin pasivitatea mea devin, involuntar, un instrument al forţelor răului. Este profund greşit să crezi că fascismul ar fi un produs exclusiv al epocii noastre! În toate timpurile, dictatorii de cele mai diferite ranguri şi cu cele mai diferite veleităţi s-au ocupat de aceleaşi lucruri de care se ocupă azi Hitler! Şi ei au mizat pe fanatismul religios, pe şovinismul maselor, şi ei au abătut atenţia oamenilor de la dificultăţile şi contradicţiile interne, canalizându-le energia împotriva unor duşmani efemeri din afară“. Într-adevăr, omul acesta s-a schimbat mult, îşi încheie Saryan povestirea.

— Laudă şi cinste lui, replică Vasili.

*

Claude Gaumier trimitea ştiri îmbucurătoare din America. Vitrinele aranjate de el la un mare magazin universal din New-York au produs impresie. Ca urmare au început să vină comenzi. Vasili nu-şi greşise

calculele: comenzile erau foarte convenabile şi făceau să sporească simţitor veniturile. Liza trecuse la cursurile de zi ale Sorbonei, devenind, odată cu începerea anului universitar, studentă cu drepturi depline. Foarte bucuroasă, îi povesti lui Vasili că Nicolaj a fost întâmpinat de profesori şi de studenţi cu ovaţii. A recunoscut-o, s-a apropiat de ea şi i-a strâns mâna cu putere. Liza n-a înţeles semnificaţia acestei strângeri de mână – fusese un semn de simpatie sau era o mărturie a faptului că Nicolaj îşi dăduse seama de rolul jucat de Liza în invitaţia ce i s-a făcut de a veni la Paris?...

După călătoria care o obosise atât de mult, Liza nu se simţea prea bine; faţă de Vasili încerca să nu arate nimic. Uneori cădea pe gânduri şi tăcea ore întregi. În discuţiile dintre ei, Vasili revenea adesea la ideea plecării în Germania.

— Chiar plecăm în Germania? întreba ea alarmată.

— Va trebui probabil. Vasili răspundea liniştit şi indiferent, străduindu-se să sublinieze, chiar şi prin tonul cu care vorbea, că nu vede nimic neobişnuit în asta.

— Mi-e frică de călătoria în Germania! Dacă ai fi văzut mutrele fasciştilor ălora!... Nu-s oameni, sunt nişte fiare capabile de orice josnicie...

— E adevărat, nu e bine acolo, dar cineva trebuie să se ducă! E inadmisibil să-i laşi să facă tot ce le trece prin cap! Noi doi nu vom reuşi să-i oprim, asta e sigur, dar măcar le vom cunoaşte intenţiile. E un aspect foarte important! Şi apoi, de ce să ne temem? În decursul anilor am învăţat câte ceva şi nu putem fi luaţi prin surprindere, chiar cu una cu două. Mai întâi ne vom pregăti cum trebuie şi de-abia după aceea vom pleca. Vasili căuta în fel şi chip s-o liniştească pe Liza. Şi într-adevăr, el nu se temea de viitoarea lor misiune.

În loc de răspuns, Liza oftă. Nu se liniştise şi nici nu revenise la sentimente mai bune.

Peste câteva zile, Kovacici îl invită pe Vasili la consulat. Acolo îi înmână un plic şi-l sfătui să acţioneze.

— Joe, dar ce fac cu soţia? întrebă Vasili. Cum adică, soţul e cetăţean american, iar soţia – cetăţeană cehoslovacă?

— Asta nu-i o problemă! În formular scrii că eşti burlac şi apoi te căsătoreşti religios cu soţia dumitale. Mi-aduci o adeverinţă şi-i eliberăm soţiei un paşaport american sau, în cel mai rău caz, o trecem în paşaportul dumitale, ceea ce în ultimă instanţă e acelaşi lucru.

— Joe, eşti un geniu!

În plic, aşa cum de altfel se şi aştepta, Vasili găsi paşaportul lui David Haffy.

Înainte de a trece pe la debarcaderul în faţa căruia urma să joace tragica scenă a înecului, Vasili îi destăinui totul lui Saryan, solicitându-i concursul.

— E necesar ca în aceeaşi zi să apară în ediţiile de după-amiază o notiţă. Mă bizui pe dumneata!

— Se face, răspunse ziaristul, fără nicio ezitare. Hai să scriem împreună ştirea pentru „cronica citadină“. Când te vor scoate din apă, mai adaug câteva cuvinte despre salvatori şi-i dau materialul redactorului. Va fi în regulă, asemenea lucruri se practică în mod curent.

Compuseră pe loc textul notiţei. Ziaristul o citi cu glas tare şi întrebă:

— Ce zici, merge?

— Excelent! răspunse Vasili, uitându-se la ceas. Acum e două fără cinci. Mă duc acară, mă schimb, şi la trei sunt la debarcader. Te rog să treci cu maşina pe acolo pe la trei şi un sfert.

Spectacolul s-a desfăşurat conform scenariului. Înainte de a se duce să facă baia obligatorie în Sena,

Vasili trecu pe acasă, se îmbrăcă cu un costum elegant şi cu o pălărie cu boruri largi. Putea fi uşor luat drept un american din sudul Statelor Unite, unde oamenii se îmbracă cu lucruri de calitate, dar fără gust. Controlă cu atenţie buzunarele, scoase toate hârtiile, lăsând numai paşaportul lui David Haffy şi câteva sute de dolari şi franci. Puse între coperta şi învelitoarea paşaportului o bucată subţire de burete, iar buzunarul interior al hainei, unde se afla documentul îl prinse cu un ac de siguranţă.

Ajuns la debarcader, Vasili explică într-o franţuzească stricată că vrea să se plimbe cu barca, plăti şi băgă chitanţa în buzunarul pantalonilor.

Patronul aduse vâslele, dezlegă lanţul cu care era prinsă barca şi, aruncându-l „americanului“, îi făcu semn că poate să plece.

Cu un picior în barcă şi cu celălalt pe ponton, încercă să împingă barca, dar, pierzându-şi echilibrul, căzu în apă.

Se lăsă la fund, ieşi la suprafaţă, dispăru iarăşi şi apăru din nou, lovind apa cu mâinile. Îi sări în ajutor un tânăr, la prima vedere student, care trecea pe acolo şi care îl înşfacă de guler, împingându-l spre debarcader. Apoi, ajutat de proprietarul bărcilor, îl trase la mal pe „americanul“ cu hainele îngreunate de apă. Au vrut să-i facă respiraţie artificială, dar „americanul“ refuză. Se ridică în picioare, se scutură, stoarse cât putu haina, şi se uită disperat la pălăria care plutea în depărtare. Apoi îi răsplăti pe salvatori cu dolari uzi. Ridicând mâna, opri o maşină, schimbă câteva cuvinte cu şoferul şi, la semnul afirmativ al acestuia, se sui în spate şi plecă.

La volan se afla Saryan. L-a dus pe Vasili acasă şi, la plecare, l-a sfătuit să bea un coniac împotriva răcelii.

Primul lucru pe care l-a făcut însă Vasili a fost să

scoată din buzunar paşaportul sărmanului David Haffy. Experimentatul Joe Kovacici avusese dreptate,: paşaportul arăta într-un hal fără de hal, iar fotografia se dezlipise. Fără să scoată buretele, Vasili puse paşaportul în sertarul biroului.

În ziua aceea nu se mai duse la agenție, o aşteptă pe Liza şi îi povesti cum s-a desfăşurat neobişnuitul eveniment.

— Doamne! Da ce nu mi-ai spus nimic până acum? întreba ea foarte agitată.

— Ca să nu-ți faci griji înainte de vreme. După cum vezi, lucrurile s-au terminat cu bine. Mai trebuie să săvârşim un act eroic amândoi şi atunci jocul va lua sfârşit.

— Ce act eroic?

— *Madamme*, va trebui să ne cununăm la biserică.

— Ai înnebunit!

— Niciodată în viața mea nu am fost atât de sigur pe facultățile mele mintale! Voi căpăta paşaportul american şi pe urmă ne vom cununa la simpaticul nostru preot. Cred că, dacă va primi o donație serioasă, nu ne va cere tot felul de adeverințe, acte de naştere şi alte hârtii. După aceea, în calitate de soție, vei deveni şi tu cetățeană a Statelor Unite ale Americii.

— Cam simplu se petrec toate la tine...

— N-are rost să ne lăsăm chinuiți de îndoieli înainte de a vedea ce-o să fie... Hai, mai bine, la operă!

În aceeaşi seară, întorcându-se de la spectacol, Vasili citi în pagina patra a ziarului Paris Soir o notiță culeasă cu litere mici.

„Au salvat un american

Azi după-amiază, pe la orele patru, dorind să facă o plimbare pe Sena, un turist american a închiriat o barcă

de la domnul Rochet. Când să se suie în barcă, turistul s-a împiedicat şi a căzut în apă. Neştiind să înoate, s-a dus la fund şi fără îndoială că s-ar fi înecat, dacă n-ar fi intervenit doi bravi parizieni – patronul debarcaderului şi un tânăr de aproximativ optsprezece ani, care trecea întâmplător pe-acolo.

Fără să ezite, tânărul francez şi-a scos haina, s-a aruncat în apă şi, cu riscul vieţii (să ne amintim că, de obicei, cei care se îneacă îi trag la fund pe salvatorii lor), l-a ajutat pe ghinionistul american să iasă la suprafaţă, împreună cu domnul Rochet, victima a fost dusă la debarcader, acordându-i-se primul ajutor.

Răsplătindu-şi din plin salvatorii, americanul a oprit o maşină de ocazie şi a plecat. Tânărul a refuzat să-şi decline numele."

— Bravo, Saryan! exclamă Vasili, şi-i întinse Lizei ziarul.

A doua zi se duse la Kovacici cu paşaportul şi cu o fotografie. Kovacici îi aplică pe colţ o ştampilă şi apoi îi spuse s-o ude bine în apă cu ulei şi benzină şi, după aceea, să vină la secretarul consulatului.

— Când completezi formularul, treci numele dumitale real, iar la rubrica „situaţia familială" notezi „necăsătorit", îi reaminti Kovacici. După care adăugă: totul va fi O.K. Şeful e plecat şi acum eu sunt patron aici.

Secretarul consulatului învârti în mână paşaportul lui Vasili şi îi spuse:

— Da, e deteriorat fără drept de apel!... Spuneţi-mi, domnule Kocek, poliţia a încheiat un proces-verbal?

— Nu ştiu, nu mi s-a spus nimic... Cu toate că, staţi puţin, undeva, într-un ziar, s-a publicat o ştire cum că am căzut în apă şi că am fost salvat de nişte francezi curajoşi, deşi n-aveam nevoie de ajutor.

— Aţi păstrat ziarul acela?

— Nu cred, dar dacă aveţi nevoie de el, se poate găsi! Ştirea a fost tipărită la aceeaşi dată într-un ziar de seară, dar cum se numeşte asta am uitat.

— *Paris Soir*, presupuse secretarul.

— Da, ceva în genul ăsta.

— Ar fi bine să adăugaţi la cererea dumneavoastră ştirea decupată din ziar, spuse secretarul şi-i propuse lui Vasili să vină după noul paşaport peste vreo trei-patru zile.

— Bine, eu nu mă grăbesc! Dar, vă daţi seama, în oraşul ăsta e greu să trăieşti fără acte. Îi arzi cuiva una la mutră şi gata, trebuie să-i arăţi poliţistului actele.

— Asta aşa e! Pe faţa secretarului apăru ceva care semăna cu un zâmbet. Scoase din sertar un formular cu antetul consulatului, trase maşina de scris mai aproape şi bătu o adeverinţă cum că paşaportul cetăţeanului american Jaroslav Kocek se află într-adevăr la consulatul american din Paris. Întinzându-i adeverinţa parafată şi ştampilată, secretarul îi reaminti lui *mister* Kocek că, atunci când va veni după paşaport, e bine să aducă şi tăietura din ziar.

— Vă mulţumesc foarte mult! Vasili se ridică din fotoliu.

— Recunoaşteţi, *mister* Kocek, îl opri secretarul, că în ziua aceea eraţi cam făcut, altfel n-aţi fi căzut în Sena!

— Am păcătuit şi eu, îi făcu Vasili cu ochiul.

După trei zile, *mister* Joe Kovacici, consul ad-interim al Statelor Unite ale Americii la Paris, înmânã în mod solemn un nou paşaport cetăţeanului american Jaroslav Kocek, sfătuindu-l să aibă mai multă grijă de acest document atât de important care este paşaportul american.

Iar seara, cu prilejul încheierii cu succes a acestei

operațiuni riscante, Vasili îl invită pe Kovacici la un chef monstru, pe care-l organiză la restaurantul rusesc „Bazarul slav“

*

La Paris e din nou iarnă. Zile mohorâte, vânt rece, zăpadă amestecată cu burniță... Dar frigul nu influența cu nimic pasiunile politice în plină fierbere. Lupta dintre diferitele partide şi grupări nu înceta niciun moment. Temându-se de înrâurirea mereu crescândă a comuniştilor, conducerea partidului social-democrat a renunțat la consolidarea frontului unic. Burghezia liberală, care se temea pe de o parte de popor, iar pe de alta de agresiunea Germaniei fasciste, era complet dezorientată şi nu ştia ce să facă. Marii magnați ai industriei căutau pe față căi de apropiere cu Hitler. Organizațiile fasciste „Foştii combatanți“, „Tineretul patriotic“ şi „Crucile de război“ depuneau o activitate intensă în scopul acaparării puterii.

În aceste zile furtunoase Else Braun aduse o ştire importantă. Ea îi comunică doamnei Schulz că a sosit la Paris un anume Paul Bohl, reprezentant al secției externe a partidului nazist. Şeful acestei secții, Ribbentrop, fusese numit chiar de Hitler.

La şedința strict secretă, organizată de consilierul ambasadei, şedință la care au luat parte doar opt persoane de mare încredere, Bohl, însărcinat de Ribbentrop cu conducerea rebeliunii armate, care se pregătea la Paris, a făcut comunicări. El a declarat că a stabilit un contact strâns cu conducătorii celor trei organizații fasciste franceze mai importante şi că s-a elaborat un plan comun de acțiune. Capitala a fost împărțită în zece sectoare puse sub comanda câte unui

conducător cu experienţă din rândurile ofiţerilor în rezervă; sectoarele dispun de însemnate cantităţi de armament.

După cum spunea Else Braun, la şedinţă se afirmase deschis că prefectul poliţiei pariziene cunoaşte toate dedesubturile conspiraţiei, dar nu face nimic pentru a o demasca, ci, dimpotrivă, ajută organizaţiile fasciste în fel şi chip. El a eliberat recent doi conducători de vază ai organizaţiei „Foştilor combatanţi" la care, cu ocazia unei percheziţii, se găsiseră arme şi planul amănunţit al rebeliunii.

Totodată, cineva i-a prevenit pe fascişti de percheziţia care urma să aibă loc la depozitul lor de arme. Oameni bine informaţi susţin că şi aici este tot mâna prefectului de poliţie...

Bohl a spus în încheiere că e mai bine să se rişte acum şi, dintr-o singură lovitură, să fie lichidat regimul republican din Franţa, punând fascişti în fruntea guvernului, decât să tărăgăneze treburile cu francezii sau chiar să se înceapă operaţiunile de război împotriva lor. Bohl a promis să trimită în Franţa – pe la graniţa belgiană – cantităţi suplimentare de arme şi a recomandat să nu se facă economii în acordarea de subvenţii organizaţiilor fasciste. La consfătuire s-a hotărât intensificarea pregătirilor pentru rebeliune, cu toate că nu s-a stabilit un termen precis. S-a exprimat însă dorinţa de a nu o amâna mai târziu de luna martie.

Vasili îi relată lui Saryan planurile nemţilor şi decise să discute despre aceasta şi cu Marignet.

Marignet îl ascultă cu mult interes şi îi făgădui că va aduce imediat la cunoştinţa ministrului tot ce a aflat, fără a aminti în niciun fel numele domnului Kocek.

— Îmi dau seama, desigur, că pentru dumneavoastră, ca străin, este riscant să vă amestecaţi în politică. Fiind

un om fin, Marignet n-a pus nicio întrebare în legătură cu modul în care a putut obține un simplu comerciant asemenea informații.

După rapiditatea cu care s-au luat măsurile necesare şi cu care a fost destituit prefectul poliției, a reieşit că guvernul dispunea şi de alte informații cu privire la activitatea prefectului şi la pregătirile fasciştilor. Datorită acestei lovituri hotărâte şi neaşteptate, data stabilită pentru rebeliunea din Paris ar fi fost mult îndepărtată, dacă n-ar fi izbucnit brusc un scandal de proporții grandioase.

Cu totul surprinzător, marele financiar francez Alexandre Stavisky, un om care învârtea milioane, a dat faliment şi s-a sinucis. După moartea lui s-a constatat că băncile şi întreprinderile pe care le crease erau fictive şi că nu a fost altceva decât un excroc de cea mai înaltă clasă. În combinațiile lui financiare erau implicați numeroşi oameni politici şi deputați. Parizienii erau foarte agitați: falimentul lui Stavisky lovea în interesele sutelor de mii de mici deținători de acțiuni ale întreprinderilor sale fictive.

Ziarele anunțau că Adunarea Națională a fost convocată pentru ziua de 6 februarie, orele cincisprezece. În ajun, la o oră târzie de seară, în apartamentul lui Vasili sună telefonul. *Frau* Schulz (Vasili o recunoscu după voce) voia să vorbească cu doamna Marianna. Până atunci femeia nu le telefonase niciodată acasă şi Vasili înțelese că numai ceva ieşit din comun o făcuse să apeleze la acest mijloc de comunicare. Şi într-adevăr, punând receptorul în furcă, Liza spuse că trebuie să se întâlnească imediat cu *Frau* Schulz.

— După câte mi-am dat seama, e ceva urgent, adăugă ea, îmbrăcându-şi, în grabă paltonul.

— Te conduc.

— Nu e nevoie, mă întorc repede!

Liza plecă. Foarte neliniştit, Vasili străbătea sufrageria dintr-un colţ într-altul. Primul lucru care i-a trecut prin cap a fost că nemţii au dibuit-o pe stenografă. Asta ar putea provoca multe neplăceri. Dar într-un asemenea caz, *Frau* Schulz n-ar fi telefonat, mai ales că era şi foarte târziu. Ce putea să fie? S-o fi referit Marignet la numele lui? Chiar dacă s-ar fi întâmplat aşa – de unde s-o ştie *Frau* Schulz?

În sfârşit, se auzi soneria. Liza intră foarte agitată în antreu şi şopti cu sufletul la gură:

— Acum o oră, Else Braun a apărut pe neaşteptate la croitorie şi, retrăgându-se cu *Frau* Schulz într-o cabină de probă, i-a spus că fasciştii au stabilit rebeliunea pentru mâine, în ziua deschiderii dezbaterilor Adunării Naţionale.

— Alte amănunte nu ţi-a mai dat?

— A spus că fasciştii intenţionează să-şi concentreze forţele în Place de la Concorde, să atace Adunarea Naţională, să-i neutralizeze pe deputaţii de stânga, iar pe ceilalţi să-i determine cu forţa să voteze în favoarea preluării puterii de către organizaţiile lor.

Vasili se uită la ceas. Era aproape zece. Să se ducă la Saryan, afară din oraş, ar fi însemnat să piardă timp. Trebuia să-l vadă urgent pe Marignet. Găsi numărul lui în cartea de telefon.

— Iertaţi-mă că vă deranjez atât de târziu, dar sunt forţat de împrejurări, se scuză Vasili în încheiere.

— Veniţi la mine! Vă aştept! Marignet îi dădu adresa.

Vasili îi spuse servitoarei, care îi deschise uşa, că e antrenor la club. Când Marignet îl întrebă de ce e nevoie de atâta prudenţă, Vasili răspunse că nu e exclus ca vreunul din servitorii lui Marignet să facă parte din

formaţiunile fasciste.

— Posibil... Probabil... Marignet se încruntă, dar nu făcu nicio obiecţie.

Vasili îi povesti tot ce aflase.

— Nu se poate! Marignet păli.

— Sursele de informaţii au fost minuţios controlate şi nu prezintă nicio îndoială. Vasili urmărea expresia feţei lui Marignet şi aştepta să vadă ce va face acesta.

— Îi telefonez ministrului şi-l rog să mă primească imediat! Formă numărul şi, după ce termină convorbirea, se adresă lui Vasili:

— Cu ce-aţi venit aici?

— Cu un taxi!

— Păcat! Am crezut că aveţi maşina... Nu-i nimic, sper să mai găsesc un taxi.

*

Guvernul, prevenit asupra mişcărilor – ce trebuiau să aibă loc, înconjură clădirea Parlamentului cu poliţişti şi cu un detaşament militar, care să răspundă la eventualele atacuri ale fasciştilor

Parizienii priveau uimiţi şi înfricoşaţi la grupurile de fascişti, care, trecând prin Place de la Concorde, se îndreptau spre parlament. În faţa Ministerului Marinei s-a produs o adevărată ciocnire între demonstranţi şi militari. Un autobuz incendiat de fascişti ardea. Se auzeau strigăte: „Jos Daladier!“

Deputaţii se uitau cu îngrijorare la paza pusă în faţa Palatului Bourbon. Parlamentul atacat de către bandele fasciste... Pericolul era real!

La ora şase s-a pus la vot moţiunea de încredere cerută de guvernul Daladier. Au votat „pentru“ trei sute de deputaţi şi „contra“ – două sute şaptesprezece.

Orele nouă seara. Şedinţa camerei continuă. Continuă şi agitaţia fasciştilor. Lângă Ministerul Marinei izbucneşte un incendiu. Huliganii fascişti încearcă să pătrundă în clădirea parlamentului. Militarii îi îndepărtează cu focuri de revolver.

Daladier cere al doilea vot de încredere. De data aceasta votează „pentru“ trei sute şaizeci de deputaţi.

Şi totuşi, peste două zile cabinetul Daladier este nevoit să-şi dea demisia. Preşedintele guvernului de unitate naţională devine senatorul Gaston Doumergue, fost preşedinte al Franţei, iar ministru de externe este numit bătrânul Louis Barthou, care va fi poreclit mai târziu „apostolul Locarno-ului răsăritean“.

Februarie era pe terminate. Se apropia primăvara anului 1934. Părea că lumea se transformase într-un imens cazan în plină fierbere. Rolul fochiştilor care alimentau focul şi-l luaseră asupra lor politicienii şi guvernanţii. Până şi cei care nu se pricepeau defel la politică înţelegeau că se apropie războiul, un război mare şi sângeros. Numai cercurile conducătoare ale marilor ţări capitaliste nu înţelegeau asta. În loc să-l zgâlţâie pe turbatul de caporal, închideau ochii la toate acţiunile fasciştilor. Se nutrea speranţa că Hitler va izbuti să realizeze ceea ce n-a reuşit Antanta în 1917-1920 – adică distrugerea statului sovietic. Iar hitlerişti, transformând anticomunismul în doctrină de stat, întreţineau în fel şi chip aceste nădejdi în inimile oamenilor politici orbiţi de ura faţă de comunism. La Berlin se vorbea pe faţă despre intenţia „de a lupta cu toate mijloacele împotriva pericolului bolşevic“, „de a termina pentru totdeauna cu comunismul mondial”, „de a lichida Uniunea Sovietică“. Aceste lozinci antisovietice şi anticomuniste găseau un ecou favorabil în cercurile diriguitoare ale ţărilor capitaliste şi erau bine primite

mai ales de conducătorii monopolurilor din S.U.A.

Ca urmare, în fața Germaniei fasciste s-au deschis larg porțile băncilor, iar dolarii se scurgeau în şuvoi năvalnic spre Berlin. Se încheiau zeci de acorduri şi contracte pentru a livra Germaniei materiale strategice, armament şi chiar motoare de avion de cele mai noi tipuri. Nici Anglia nu rămânea în urma Americii. Băncile finanțau întreprinderile germane de armament. După cum declara ambasadorul american la Berlin, „...englezii au încălcat ei înşişi Tratatul de la Versailles, vânzându-i Germaniei avioane şi tehnică militară".

Între timp se aflase că diplomatul american Norman Davis, care vizitase Germania la începutul anului 1933, avusese o întrevedere cu Hitier. Drept răspuns la declarațiile antisovietice ale cancelarului, Davis i-a mărturisit lui Hitler că Statele Unite manifestă deplină înțelegere față de politica Führerului.

În toată această atmosferă, Vasili îşi dădu seama că nu va putea evita călătoria în Germania. În consecință, trebuia să se pregătească cât mai repede! În primul rând, era necesar să aranjeze problema cetățeniei pentru Liza.

Vasili se temea că bătrânul preot îi va pretinde certificatul de căsătorie civilă şi alte acte. Ar fi fost o catastrofă, pentru că nu ar fi putut prezenta nicio hârtie de acest fel.

Îi ceru preotului permisiunea să se spovedească şi îi mărturisi că a păcătuit greu:

— M-am cununat civil în țară, dar nici până acum nu m-am căsătorit în sfânta noastră biserică...

— De ce ați amânat atât de mult căsătoria?

— După cununie am hotărât să plecăm în voiaj de nuntă şi ne-am stabilit aici în Franța, fără ca să ne îngrijim să ne luăm actele necesare. Sunt gata să fac

orice sacrificiu ca să capăt iertarea păcatelor şi să mă pot căsători religios.

— Păcatul vi-l puteţi ispăşi printr-o rugăciune şi prin pocăinţă... Fără acte însă, nu vă puteţi căsători!

— Dar, părinte, soţia aşteaptă un copil. Nu-i admisibil ca noi, buni creştini, să creştem un copil din flori.

— Aveţi măcar vreun document?

— Paşaportul, recomandările prietenilor de la clubul sportiv şi ale unor oameni de afaceri... Şi, în fine, dorinţa mea de a acoperi toate cheltuielile.

— Azi o să vă dau dezlegarea păcatelor. Cât priveşte căsătoria – asta este o chestiune mai serioasă şi trebuie să mă sfătuiesc cu episcopul. Veniţi după răspuns peste vreo trei zile, zise preotul.

Vasili întrebă, privindu-l drept în ochi:

— N-ar fi mai bine să donez chiar acum o sumă însemnată pentru sfânta biserică, să zicem două-trei mii de franci?

— De preferat trei, preciză în şoaptă preotul.

— De acord! Vasili ezită puţin. Nu credeţi că ar fi mai comod dacă am renunţa la consultarea eminenţei sale? După părerea mea, şi dumneavoastră sunteţi împuternicit să rezolvaţi asemenea probleme, fără niciun ajutor din afară. Eu donez trei mii de franci pentru biserică, iar sfinţiei-voastre, pentru osteneală, vă ofer două mii. Cred că aşa ar fi drept!

— Martori aveţi?

— La nevoie se pot găsi, însă ar fi mai indicat să ne dispensăm de ei... Mi-e ruşine să mărturisesc cuiva, chiar şi prietenilor, că nu m-am căsătorit până acum la biserică...

— Când doriţi să vă cununaţi?

— Şi mâine s-ar putea!

— Bine, vă aştept mâine la ora trei. Şi, gândind parcă cu voce tare, preotul adăugă: într-adevăr, poate că-i mai bine fără martori.

Vasili numără cinci mii de franci şi promise să vină a doua zi exact la ora trei.

Dimineaţă, când o rugă pe Liza să lipsească de la cursuri ca să meargă împreună cu el să-şi cumpere o rochie de mireasă, ea râse:

— Sper că glumeşti?

— Ce glumă, e vorba de o treabă serioasă! Te rog să devii soţia mea nu numai în faţa oamenilor, ci şi a lui Dumnezeu.

Cam la două săptămâni după căsătoria religioasă, Vasili se duse la consulatul S.U.A. şi făcu o cerere prin care solicita eliberarea unui paşaport american pentru soţia lui. Cererea i-a fost aprobată de către *mister* Kovacici, consulul ad-interim al Statelor Unite ale Americii la Paris.

*

Imediat după rezolvarea problemei paşapoartelor, Vasili hotărî să facă împreună cu Liza un voiaj în America. Voia să respire „aer american“, cum spunea el, şi să stabilească la New-York relaţii cu cercurile de afaceri, pentru ca apoi să poată pleca la Berlin în calitate de reprezentant al uneia din marile firme americane.

Cetăţenilor S.U.A. nu le trebuie o viză specială de intrare, dar Vasili îi spuse totuşi lui Kovacici, în timp ce luau masa la un restaurant, că are intenţia să plece.

— Un adevărat comerciant trebuie să simtă pulsul vremii şi să procedeze în conformitate cu schimbările ce intervin. Mi se pare că, la ora asta, comerţul dintre America şi Germania poate aduce bani frumoşi. Nemţii

se înarmează şi reconstruiesc în mod corespunzător industria, fac comenzi uriaşe în America. Şi atunci, de ce să nu-mi încerc forţele pe terenul acesta? Ca cetăţean al Statelor Unite îmi pot permite să plec la Berlin şi să mă ocup acolo de o îndeletnicire bănoasă. Bineînţeles, ideal ar fi să mă duc în calitate de reprezentant al unor firme care fac comerţ cu Germania. La New-York am nişte treburi legate de reclamele noastre, dar voi încerca să găsesc o firmă care să-mi ofere o reprezentanţă în Germania. Sper ca, lichidând afacerea de aici, să intru în posesia unei sume importante de bani. Dacă îi investesc în afaceri cu Germania, aş putea să realizez un câştig frumos. În orice caz, trebuie încercat!

— Bineînţeles că trebuie! aprobă Kovacici. Sunt convins că vei găsi în America ceea ce te interesează. Vrei să-ţi dau o scrisoare de recomandare?

— Ar fi minunat! Dar ai făcut atâtea pentru mine, încât nu îndrăznesc să te mai deranjez încă o dată...

— Prostii! În primul rând, te recomand tatălui meu, bătrânul învârte afaceri mari şi poate să-ţi fie de folos. Îi iubeşte pe slavi şi sper că va face pentru dumneata tot ce-i stă în putinţă. O să-ţi mai dau şi o scrisoare pentru un prieten de-al meu. Am învăţat la colegiu împreună. Este fiul magnatului Adams şi vicepreşedinte al lui „Standard Oil Company“.

— Joe, Dumnezeu mi te-a scos în cale! Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, exclamă Vasili.

— Să ştii că nu sunt chiar atât de dezinteresat cum ai putea să crezi! Uneori mă gândesc dacă n-ar fi cazul să mă asociez cu dumneata. Bătrânul meu are un fler excelent la afaceri şi, dacă va câştiga în comerţul cu Germania, îmi va azvârli şi mie o sută-două de mii de dolari. Devenind însă asociatul dumitale, n-am de gând să renunţ la slujbă. Fiind viceconsul, şi cu timpul consul

sau chiar consilier al vreunei ambasade americane din Europa, pot să aduc foloase mult mai mari afacerii noastre decât în calitate de simplu comerciant. Cred că eşti de acord cu mine?

— Indiscutabil! (Pe Vasili îl atrăgea iniţiativa americanului. În afaceri, o informaţie primită la timp valorează mult mai mult decât orice alte combinaţii, fie ele aranjate chiar de cel mai formidabil comerciant.) Hai să procedăm în felul următor: cu plec în America, studiez situaţia şi la întoarcere te informez. Atunci vom lua şi hotărârea necesară. Acum pot să-ţi spun doar atât: aş fi fericit să am un asemenea asociat ca dumneata, Joe.

— Sunt bucuros să aud asta. La rândul meu aş vrea să-ţi spun, dragă Kocek, că eşti un tip lucid, prinzi totul din zbor şi e plăcut să ai de-a face cu un astfel de om.

Înainte de plecare, Vasili îl întrebă pe Joubert dacă îi permite să-şi retragă cincizeci de mii de franci din capitalul său, fiindcă trebuie să trimită bani acasă tatălui său.

Joubert căzu imediat de acord – să ia şi o sută de mii! Vasili făcu un nou pas şi-l întrebă ce va întreprinde în caz că el, Vasili, va trebui să părăsească firma. Va continua singur sau îşi va lua un nou asociat?

Francezul rămase uimit, nu era pregătit să răspundă la o asemenea întrebare şi, de aceea, ridică doar din umeri, fără să spună nimic.

Preschimbând cei cincizeci de mii de franci în dolari, Vasili îi depuse la filiala pariziană a unei bănci americane, care avea interese în industria grea din Germania.

Au plecat spre New-York la bordul unui transatlantic, îşi rezervaseră o cabină de clasa a II-a. Călătoria a fost plăcută: cerul era senin, oceanul liniştit, cabina –

confortabilă. Vaporul avea o piscină cu apă de ocean încălzită, puteai să faci baie toată ziua. Seara, într-o sală spațioasă, cu fotolii comode de piele, se prezentau filme. În bar cânta o orchestră de jazz, iar după cină se dansa.

De cum se lumina de ziuă, soții Kocek se sculau şi se duceau pe punte să privească răsăritul soarelui. Admirau trezirea la viață a oceanului, apele sale verzui ce începeau să scânteieze în lumina razelor de soare. În clipele acelea aveau impresia că în aer pluteşte un cântec abia auzit. Cu respirația oprită ascultau această melodie uluitoare şi inimile li se umpleau de bucuria de a trăi, iar gândurile zburau departe spre casă, spre copilăria de mult uitată... Viața nu li se mai părea atât de nesigură cum era, de fapt, în realitate...

Punctul de control din New-York avea două săli. În prima, mai încăpătoare, călătorii sosiți serveau cafea sau răcoritoare şi luau o gustare în aşteptarea rândului. Iar în a doua, în spatele unui perete de sticlă, la o masă lungă, se aflau controlorii.

Vasili şi Liza se aşezară şi ei la o măsuță; comandară cafea. Între timp, urmăreau cu atenție cum se desfăşoară lucrurile la masa controlorilor. Când le veni rândul, funcționarul învârti puțin paşaportul în mâini şi îl întrebă pe Vasili:

— V-ați pierdut cumva paşaportul în Europa?

— Cam aşa ceva...

— Nu înțeleg!

— Am căzut în apă şi s-a udat. A trebuit să cer unul nou.

— Ați tras probabil cam mult la măsea!

— Mmda...!

— Clar! Cum pleacă omul nostru de aici, se simte parcă scăpat din lanțuri. Controlorul aplică ştampila şi întinse paşaportul vecinului său. Mai departe a mers

strună, toți cei cinci reprezentanți ai diferitelor instituții din America, începând cu serviciul de informații şi terminând cu cel de imigrare, şi-au pus şi ei ştampilele. Ultimul controlor îi înapoie lui Vasili paşaportul şi îi spuse că, după controlul vamal poate părăsi incinta portului. Pe Liza nu au întrebat-o nimic.

Anunțat printr-o telegramă, Claude Gaumier îi aştepta la ieşirea din port. Se salutară călduros. Claude îi instală într-un Ford vechi, şi îi duse la un hotel nu departe de Broadway. Aici s-au despărțit.

— Odihniți-vă, le spuse Claude, iar mâine, dacă n-aveți nimic împotrivă, vin pe la ora zece şi vă informez despre stadiul în care se află afacerile noastre.

— Foarte bine. Vasili îi întinse mâna. Sper că totul e în ordine.

— Un singur lucru vă pot spune: nu cred că ar putea fi mai bine! Am deja în servietă optsprezece contracte. Dacă socotiți necesar, pot dubla, chiar şi tripla numărul lor, răspunse pictorul.

În aceeaşi seară, Vasili află numărul de telefon al bătrânului Kovacici, îl sună şi-l anunță că i-a adus o scrisoare de la fiul său. Se înțeleseră să se întâlnească la ora unsprezece în biroul lui Kovacici. În ceea ce-l priveşte pe tânărul Adams, Vasili socoti că-i mai bine să-l întâlnească după întrevederea cu tatăl lui Joe.

Mister Kovacici era un bătrân energic, de o constituție atletică. Pe Vasili îl întâmpină cât se poate de cordial.

— Cum o mai duce golanul meu pe-acolo, nu şi-a găsit încă o nevastă franțuzoaică? întrebă el, după ce citi scrisoarea.

— Joe se bucură de multă stimă din partea tuturor şi are o comportare foarte demnă. Când am plecat, îndeplinea funcția de consul, răspunse Vasili.

— Sunt încântat să aud asta! Dacă vrea el aşa, îl las

să fie diplomat, cu toate că nu înțeleg la ce-i folosește. Bătrânul îşi cerceta interlocutorul din priviri. Joe mă roagă în scrisoare să vă ajut cu sfatul şi să vă dau tot concursul. Aş vrea să ştiu, cam de ce fel de sfaturi aveți nevoie şi cum v-aş putea ajuta?

— Am la Paris o afacere foarte rentabilă, spuse Vasili. Dar, ca să zic aşa, omul tinde mereu spre mai bine. Recent am fost în Germania pentru treburile firmei mele şi am ajuns la concluzia că în comerțul cu nemții s-ar putea câştiga foarte bine. Aş vrea să cunosc şi părerea dumneavoastră! Joe spunea că ar fi dispus să intre în combinația aceasta ca să-şi încerce norocul. Dar nu are niciun rost să mă duc la Berlin ca simplu negustor! Mai ales acum. Mult mai bine ar fi să plec acolo în calitate de reprezentant al unei firme solide, care face comerț cu Germania. N-ați putea să mă sprijiniți în această privință? Nu sunt grăbit, pot să mai aştept.

— În vremurile noastre poți câştiga bine numai în comerțul cu arme. Dacă doriți să adunați un capital serios, de asta trebuie să vă apucați!

— Din păcate, nu mă pricep deloc şi, în general, aş prefera ceva mai paşnic...

— După câte se vede, aveți scrupule! Bătrânul surâse. Şi atunci, cu ce ați vrea să faceți comerț?

— În primul rând cu maşini, eu sunt de fapt mecanic. Aş putea să încerc şi cu petrol, benzină, lubrifianți. După câte ştiu, nemții duc lipsă de carburanți.

— Merită să ne gândim la asta... Aveți dreptate, de la un timp, comerțul cu Germania s-a înviorat şi un om descurcăreț ar avea ce face. Stați mult pe aici?

— Zece-cincisprezece zile, nu mai mult.

— Veniți sâmbătă cu soția, să luați masa la noi. Vă trimit maşina la hotel. Despre rest o să mai vorbim... Păcat că nu doriți să vă ocupați de armament! În

timpurile actuale, asta e marfa cea mai căutată şi în direcţia aceasta v-aş fi putut ajuta.

— În ultimă instanţă, orice armă trebuie să tragă, iar eu sunt un om paşnic.

— Afacerile sunt afaceri! Şi dacă nu vreţi să vă ocupaţi de acest domeniu, asta nu înseamnă ca în lume vor exista mai puţine arme. La urma urmei, fiecare face ce vrea! Încheind astfel, Kovacici dădu de înţeles că întrevederea a luat sfârşit.

Convorbirea cu bătrânul îi lăsă lui Vasili o impresie stranie. Oare omul acesta de origine slavă le vinde nemţilor arme, ştiind dinainte că ele vor putea fi îndreptate şi împotriva compatrioţilor săi? De fapt, de ce nu? Afacerile sunt afaceri!...

Întâlnirea cu Adams-junior a avut loc a doua zi la sediul întreprinderii „Standard Oil“. Spunându-i secretarei că doreşte să transmită domnului Adams ceva personal din partea prietenului său Joe Kovacici, Vasili îi înmână cartea sa de vizită, şi-apoi, în aşteptare, se instală într-un fotoliu de piele. Activitatea din birourile lui Adams-junior era excelent organizată. Vasili o urmărea pe secretară, o femeie fardată cu gust şi îmbrăcată după ultima modă. Cu o precizie de ceasornic, fără multă vorbărie, secretara făcea legătura telefonică cu cine era nevoie, refuza cu fermitate pe alţii, anunţându-i că domnul Adams este ocupat în momentul acela, căuta la telefon diferite persoane, reuşind între timp să bată repede la maşină, după stenogramă., însărcinările date de şeful ei. În cele zece-douăsprezece minute cât a trebuit Vasili să aştepte, domnul Adams a vorbit cu Londra, Berlin şi Texas.

În fine, Vasili fu poftit înăuntru. În spatele unui birou mare cu o mulţime de telefoane, fiecare de altă culoare, şedea un tânăr robust, cam de vreo treizeci-treizeci şi doi

de ani. Avea o faţă cu trăsături aspre, iar ochii cenuşii aruncau priviri pătrunzătoare.

Luând de la Vasili scrisoarea, Adams îl pofti printr-un gest larg să se aşeze.

— Voi citi scrisoarea şi apoi discutăm, spuse el. Vasili privi discret în jur. Încăperea în care lucra fiul magnatului era modest aranjată, mult mai modest decât cabinetul lui din Paris.

Terminând de citit, tânărul Adams întrebă:

— Joe îmi cere să vă dau concursul. Cu ce vă pot fi de folos?

— La Paris treburile mele merg bine. Într-un timp relativ scurt am agonisit un mic capital.

— Cât? îl întrerupse americanul.

— După lichidare cred că se vor aduna cam cinci sute de mii de franci.

— Şi în dolari?

În timp ce Vasili calcula în gând, Adams ridică unul din receptoare şi întrebă: „Care e azi cursul francului francez?“ Pe loc, notă răspunsul.

— Spuneaţi că aţi strâns un mic capital. Continuaţi, vă ascult.

— Aş vrea să mă ocup de ceva care să aducă mai mult profit...

— De ce anume?

— Un om de afaceri trebuie să fie mereu nemulţumit de situaţia lui, să năzuiască spre alte posibilităţi mai mari. Aşa e lumea! Sunt convins că în actualele condiţii se poate câştiga bine făcând comerţ cu germanii. Aş vrea să mă mut în Germania, să-mi încerc acolo norocul... Poate că aţi putea, domnule Adams, să-mi încredinţaţi o misiune la Berlin?

În loc de răspuns, americanul începu să pună întrebări:

— Ştiţi că germanii achiziţionează îndeosebi materii prime strategice? Alte mărfuri nu prea cumpără!

— Da, ştiu.

— Ştiţi că urzesc planuri agresive?

— Şi asta o ştiu.

— Ce părere aveţi?

— Cred că dacă există pricepere, agresiunea germană poate fi îndreptată în direcţia dorită...

— Adică?

— Spre răsărit, răspunse Vasili fără ezitare.

Pentru câteva clipe, în birou se aşternu liniştea. Adams se gândea la ceva, bătând toba cu degetele pe birou.

— Aţi putea să preluaţi reprezentanţa companiei noastre în Germania? întrebă el în cele din urmă.

— Aş putea, dacă condiţiile vor fi acceptabile.

— Unu la sută din suma totală a vânzărilor, spuse Adams.

— Şi cât reprezintă suma aceasta? întrebă Vasili.

— Asta depinde de dumneavoastră, cu cât veţi vinde mai mult, cu atât veţi câştiga mai mult!

— Înţeleg că aşa va fi în viitor, dar aş vrea să ştiu care este situaţia în prezent.

— De-abia am început să stabilim relaţii cu Germania şi am încheiat un prim contract pentru benzină şi uleiuri în valoare de o sută de mii de dolari. Repet, acesta nu-i decât un început!

— Sper că mă veţi înţelege dacă vă voi spune că trebuie să trăiesc, să-mi întreţin familia. Ce fac până când vom pune la punct afacerile noastre cu Germania?

— Condiţiile dumneavoastră? întrebă Adams.

— Să mă mai gândesc, să calculez...

— Atunci, ascultaţi-mă: unu la sută din vânzări, plus cheltuielile de deplasare şi întreţinerea în Germania. Iar

pe deasupra, transportul gratuit cu petrolierele noastre a o sută de saci de cafea la fiecare cursă. Vă aranjează?

— Da, e bine.

— Când puteți începe să lucrați?

— Peste vreo trei-patru luni. Trebuie să-mi lichidez treburile la Paris.

— E cam târziu, dar nu-i nimic, n-avem ce face. Înainte de plecare, treceți pe la oficiul nostru juridic să încheiați contractul respectiv. Veți primi informațiile necesare şi actele trebuincioase pentru afacerile noastre din Germania. Dar trebuie să respectați o condiție: niciodată şi în nicio situație nu e permis să dezvăluiți secretele noastre comerciale. Nimeni nu trebuie să ştie ce vindem, cui şi la ce preț. Joe scrie că putem conta pe dumneavoastră, voi fi bucuros dacă lucrurile stau în felul acesta.

— *Mister* Adams, sunt convins că veți fi mulțumit de mine. Apropo, Joe vrea să ne asociem...

— La ce bun? Să lucreze în asociație cu taică-său! Bătrânul învârte milioane, iar Joe e singurul lui moştenitor.

— Cred că e mai bine să nu mă amestec în chestiunile familiale ale altora. Dacă Joe doreşte să lucreze cu mine, n-am nimic împotrivă!

— Şi cu asta convorbirea se încheie.

Vasili îşi terminase toate treburile şi nu mai avea niciun rost să piardă timpul la New-York. Îşi întocmise toate formele la oficiul juridic al companiei şi aflase câteva amănunte confidențiale cu privire la comerțul cu Germania. Se înapoiară la Paris cu acelaşi transatlantic cu care sosiseră.

În afara împuternicirii primite de a reprezenta interesele lui „Standard Oil“ în toată Germania, de a încheia contracte pentru livrări de petrol, benzină şi

lubrifianți şi de a face decontările, mai era în posesia unor noi contracte pentru amenajarea vitrinelor la câteva magazine universale şi cinematografe din New-York. Claude Gaumier lucrase bine. Se dovedise nu numai un pictor talentat, ci şi un organizator şi comerciant foarte capabil. Luându-şi rămas bun de la Vasili, îl încredința că afacerile din America pot lua, dacă va fi de dorit acest lucru, proporții colosale.

În prima seară a călătoriei, în timp ce coborau în cabină, Vasili îi spuse Lizei:

— Am aranjat la New-York o afacere excelentă! Nu-i glumă: Jaroslav Kocek, american de origine slavă, alias Vasili Maximov, este procuristul pentru Germania şi persoana de încredere a celei mai cunoscute companii petroliere din lume! Sunt convins că nemții ne vor face curte...

— Ți-am mai spus că mă tem de fascişti. De la oameni lipsiți de onoare şi conştiință te poți aştepta la orice! Chiar Hitler scrie în cartea lui că îşi eliberează poporul de orice obligații morale.

— Ai dreptate! Într-o singură privință însă nu ai! Tu omiți faptul că Germania fascistă are nevoie de carburanți şi lubrifianți. Fără asta nu se mişcă din loc niciun tanc şi nu se ridică în aer niciun avion. Fiind într-o asemenea dependență de America, ce rost ar avea să se pună rău cu reprezentantul unei companii petroliere?

— Numai de nu ți-ai supraaprecia forțele!... Nu uita că în caz de ceva, americanii nu-ți vor sări în ajutor. Ai auzit doar cu cât cinism vorbea bătrânul Kovacici, atunci când am luat masa la el: „Peştele cel mare îl înghite pe cel mic – asta-i legea naturii! Dacă compatrioții mei iugoslavi nu vor să fie înghițiți de nemți, aşa cum înghite şarpele boa un iepure, să nu

caute motive de ceartă cu un vecin puternic!“ Cuvintele astea reflectă tot codul moral al lumii burgheze!...

— Da, într-adevăr, e un om înfricoşător. Făgăduindu-mi marea şi sarea, încerca să mă convingă în fel şi chip să preiau reprezentanța firmei lui ca să livreze Germaniei cele mai noi tipuri de bombardiere, motoare de aviație şi armament. Ca răspuns la temerile mele că fasciştii vor folosi armele pentru subjugarea altor popoare, şi în primul rând a vecinilor lor, mi-a declarat că sunt un naiv, un sentimental şi că nu înțeleg un lucru elementar: nemții au bani şi vor cumpăra în orice caz arme. Dacă nu în America, atunci în Europa!

— Asta e cam adevărat!

— Din păcate, da... Aici auzi la fiecare pas că banii nu au miros! Mă tem că avioanele acestea vor arunca bombe, chiar asupra celor care le-au vândut!

— Îi judeci pe alții, dar văd că tu însuți te pregăteşti să iei parte la jocul acesta îngrozitor! N-o să le vinzi nemților bombe, ci combustibil!

— Uneori, un scop măreț scuză mijloacele! Sunt convins că atunci când va afla că mi-am găsit o acoperire bună ca să lucrez în Germania, „tata“ va încuviința modul în care am acționat.

CAPITOLUL XIII

Vasili şi Liza s-au întors la Paris în plină vară. Parizienii mai înstăriţi plecaseră la vilele lor sau în staţiunile de pe Riviera. Oraşul era plin de turişti străini. Hotelurile şi restaurantele lucrau cu toată capacitatea. Spre Paris curgeau bani din toată lumea; viaţa veselă, uşoară şi agitată mergea înainte.

Joubert părea iarăşi bine dispus şi plin de energie. Începuse din nou să fluiere arii din opere şi şlagăre la modă. Nepăsarea lui îl uimea într-atâta pe Vasili, încât, contrar obiceiurilor sale, încercă să discute serios cu el.

— Spune-mi, Joubert, cum se explică faptul că exact în momentul în care întreaga lume este alarmată de evenimentele din Germania, francezii sunt total indiferenţi?

— Francezii, dragă amice, sunt obişnuiţi să ducă o viaţă liniştită. Ei nu vor să observe nimic din ceea ce le-ar putea strica liniştea. Aşa e mai uşor de trăit.

— Şi dumitale nu ţi-a trecut niciodată prin minte că această indiferenţă va trebui scump plătită?

— Ce rost are să privim atât de departe şi să ne stricăm buna dispoziţie mai devreme decât e necesar? Când va veni ora socotelilor, atunci ne vom gândi.

— Şi nu va fi prea târziu?

— Dragul meu, eu sunt un fatalist! Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus! Şi n-am de gând să mă amărăsc cu tot felul de presupuneri, n-are rost! Ştiu dinainte că nimic

nu depinde de ceea ce vreau sau nu vreau eu. Deviza mea e: ia din viaţă tot ce poţi lua! Mulţumesc lui Dumnezeu că omului nu-i e dat să ştie ce-l aşteaptă!

Convingându-se încă o dată că e inutil să încerci să discuţi cu Joubert despre politică, Vasili schimbă vorba.

— Ţi-aduci aminte ce ţi-am spus înainte de plecarea mea în America? Ce vei întreprinde dacă părăsesc firma? Atunci nu mi-ai răspuns...

— Vorbeşti serios?

— Foarte! Mă gândesc totuşi să plec din Franţa.

— Dragă Kocek, iartă-mi sinceritatea, dar mă uimeşti! Ce te nemulţumeşte? Firma merge, câştigăm foarte bine. Într-o perioadă foarte scurtă ai adunat un capital serios. Vrei să-l dublezi – poţi să-l dublezi! Dacă te atrage pământul, cumpără-ţi o fermă într-un loc frumos, apucă-te să creşti cai de curse sau vite de rasă. Du-te la alergări, joacă la Monte Carlo la ruletă, distrează-te! Ia-ti o amantă frumoasă! La veniturile noastre, ne putem permite să trăim cum vrem!

— Toate astea nu sunt pentru mine!

— Nu înţeleg de ce! Dar dacă ai hotărât aşa, n-am ce face! Banii îi poţi ridica când doreşti, am verificat şi am constatat că avem destule fonduri disponibile pentru a-ţi acoperi toată suma! Mai mult chiar, firma poate să-şi continue activitatea fără investiţii suplimentare.

— Joubert, dacă tot ai făcut socotelile, poţi să-mi spui cât reprezintă partea mea? întreba Vasili, cu toate că ştia foarte bine.

— Aproximativ patru sute şaptezeci de mii de franci, minus cei cincizeci de mii care i-ai primit, total patru sute douăzeci de mii. Dar cred că nu pleci mâine, aşa că până la sfârşitul anului mai putem câştiga.

— N-ar fi rău să-mi rotunjesc capitalul până la o jumătate de milion de franci. O jumătate de milion! Sună

bine!...

— Mai rămâi, şi-l obţii fără prea mari eforturi! răspunse Joubert şi adăugă: sunt convins că pe viitor voi putea conduce singur afacerea. Aşa că beneficiile mele vor creşte. Aş prefera, totuşi, să lucrez cu dumneata. Voi fi foarte bucuros dacă îţi vei schimba hotărârea şi vei rămâne...

Seara, la restaurantul italian, avu loc întâlnirea cu Kovacici. Vasili vorbea tot timpul, Joe dădea doar din când în când câte o replică. Era gata să asculte până dimineaţa ceea ce-i povestea Vasili despre bătrânul Kovacici. Despre felul în care îl primise Adams şi, în general, despre America.

— Ţi-am spus că am fost bun prieten cu Adams la colegiu. Ai văzut cum te-a primit?

— Nu numai că m-a primit cu multă amabilitate, dar mi-a şi oferit reprezentanţa lui „Standard Oil" în Germania. Vasili îi relată lui Kovacici amănuntele convorbirii avute cu Adams.

— Şi cum ai hotărât să procedezi?

— Despre asta am şi vrut să discutăm. Am primit propunerea domnului Adams şi, imediat ce lichidez treburile aici, mă mut la Berlin... Joe, cred că-ţi aminteşti că înainte de plecarea mea în America voiai să davenim asociaţi?

Kovacici dădu afirmativ din cap.

— Atunci, ascultă-mă! *Mister* Adams mi-a propus ca remuneraţie suplimentară o sută de saci de cafea, transportaţi cu fiecare cursă a petrolierelor. Am făcut o socoteală: dacă vom lucra împreună şi vom vinde cafea nemţilor, vom câştiga câte cinci mii de dolari la fiecare partidă. Nemţii au introdus restricţii severe, interzicând exportul de valută din ţară. În America însă n-avem ce face cu mărcile lor! În afară de asta, ei au şi taxe vamale

foarte ridicate. Dacă am putea să ne înțelegem cu prietenii dumitale diplomați din Germania ca să ne permită să folosim poşta diplomatică pentru a scoate din țară valuta forte şi hârtiile cu privire la afacerile noastre, atunci totul ar fi în regulă. Iau asupra mea restul: primirea şi desfacerea mărfii, transformarea mărcilor în dolari. Şi dacă Adams va fi de acord să mărească numărul sacilor transportați, adăugând şi câteva lăzi de țigări, atunci câştigul nostru s-ar rotunji serios! Îți propun un plan foarte logic de diviziune a muncii: relațiile dumitale, munca mea şi spiritul meu comercial.

— *Mister* Kocek, propunerea se acceptă! declară solemn Kovacici. De azi încolo mă poți socoti asociatul dumitale. Consulul general de la Berlin este Rogers. Jack Rogers, cu care am fost coleg la cursurile speciale, e un băiat excelent. Pentru mine face orice! Sper să mă văd şi cu Adams! Ce-l costă să ne arunce două sute de saci de cafea şi câteva lăzi de țigări? Şi aşa, navele tot traversează oceanul. În cel mai rău caz, îl folosim pe bătrânul meu! Şi el navloseşte vapoare, deci poate da dispoziție căpitanilor să ne transporte cafeaua şi țigările. Prin urmare, batem palma!

— S-o batem!

La câteva zile după această discuție, secretara îl anunță pe Vasili că cineva cere cu insistență să fie primit de domnul Kocek.

— Sfătuiți-l să se adreseze directorului-coordonator Laroche.

— I-am spus, dar vrea să se vadă neapărat cu dumneavoastră.

— Atunci, să intre!

Vizitatorul avea o figură boțită şi o privire tulbure. Costumul era şifonat şi ros.

— Vă ascult, spuse Vasili, simțind fără să vrea că

omul acesta îi repugnă.

— Mă numesc Gaston Fauyet, se prezentă vizitatorul, am preparat o cremă de faţă după o reţetă complet nouă şi am numit-o „Cristal“... Crema este excelentă, dar, în vremurile pe care le trăim, fără o reclamă bine pusă la punct nu obţii nimic, poţi să inventezi şi un perpetuum mobile. Dacă aţi fi de acord să faceţi publicitate cremei mele, am putea câştiga o mulţime de bani. Bineînţeles că reclama trebuie să bată la ochi şi să fie organizată pe picior mare. Terminând ce avea de spus, scoase dintr-o servietă câteva borcănaşe frumos ambalate şi le puse în faţa lui Vasili.

— Care sunt calităţile cremei dumneavoastră? întrebă acesta.

— V-am spus că este pregătită după o reţetă nouă; în compoziţia ei intră ceară de albine care catifelează pielea obrajilor şi face să dispară ridurile... Trebuie să înţelegeţi că nu pot comunica încă secretul „Cristalului“.

— Spuneţi-mi, vă rog, aţi prezentat produsul dumneavoastră celor în drept? Aţi primit autorizaţia de fabricaţie?

— Nu...

— Şi atunci de ce aţi venit la noi?

— Curios... Nu doriţi să câştigaţi o sumă mare de bani?

— Dorim, dar numai cu mijloace legale! Prezentaţi-ne autorizaţia şi recomandarea serviciului de igienă şi vă onorăm imediat comanda pentru orice fel de reclamă.

— Ah, domnule, domnule! Nu înţelegeţi că, dacă mă adresez instituţiilor oficiale pentru autorizaţie, fabricanţii de cosmetice mă vor gâtui încă din faşă. Vă ofer jumătate...

— Nu, domnule Fauyet. Suntem o firmă serioasă şi nu ne ocupăm cu operaţii ilegale.

— Şi dacă vă propun o sumă mare ca avans?

— Nici atunci!

— Nu cumva vreţi să mă faceţi să cred că v-aţi îmbogăţit numai din afaceri cinstite!

— Treaba dumneavoastră ce credeţi! Vă daţi seama că nu mai avem ce discuta!...

— Cum să nu-mi dau seama, sigur că-mi dau! Pe lumea asta nu se poate trăi fără protecţie! Văd că dumneavoastră nu aveţi încredere în mine. Vizitatorul oftă adânc şi părăsi biroul, fără să spună la revedere. Vasili se întreba cine o fi fost omul acesta, un provocator trimis special sau vreun ghinionist, unul din cei care aleargă după câştiguri uşoare toată viaţa şi nu realizează nimic!

După inventatorul cremei intră în birou un bărbat între două vârste, modest îmbrăcat.

— Domnule, apelez la ajutorul dumneavoastră, mă încred în omenia dumneavoastră! începu el foarte energic. Sunt unul din cei care au nefericirea să fie trecuţi pe lista neagră din cauza convingerilor mele politice. Şi am şapte copii... Vă rog daţi-mi ceva de lucru, orice, muncă să fie.

— De ce aţi hotărât să vă adresaţi tocmai nouă? întrebă Vasili, care nu credea niciun cuvânt din toată povestea asta.

— Se spune că sunteţi un om cu vederi largi. Poate că pentru dumneavoastră nu prezintă importanţă faptul că mă aflu pe lista neagră.

— Informaţiile dumneavoastră despre mine sunt total eronate, îl întrerupse Vasili. Eu sunt în primul rând comerciant. Politica nu m-a interesat niciodată şi sper că nu mă va interesa nici pe viitor. Dacă sunteţi într-adevăr la strâmtoare vă pot oferi zece franci.

— Domnule, degeaba vă temeţi de mine!

Fără să-i răspundă, Vasili apăsă pe butonul soneriei şi se adresă secretarei care intrase:

— Condu-l te rog pe domnul şi, dacă doreşte, spune-i casierului să-i dea zece franci.

Omul plecă, călcând pe covor, de parcă s-ar fi aflat pe un câmp minat. Lui Vasili i-a rămas un gust amar în gură: cine oare i-o fi trimis pe aceşti provocatori?

În sfârşit, sosi curierul şi Vasili primi de la „tata“ răspunsul mult aşteptat. După cum era de presupus, bătrânul aprecia cum se cuvine faptul că Vasili are posibilitatea să plece în Germania ca reprezentant al unei companii americane şi nu ca simplu comerciant. „Nici nu-ţi poţi închipui ce mult înseamnă asta şi ce perspective îţi va deschide pentru activitatea din Germania fascistă poziţia pe care o ai!“ scria el. Îl sfătuia să nu se grăbească cu plecarea la Berlin. „Nu te pripi, lichidează-ţi treburile în aşa fel încât să nu ai pierderi. Înainte de plecare discută sincer, în limitele posibile, cu Borrault. De asemenea stai de vorbă cu prietenii de la club, Marignet şi de la Grammont. Vezi dacă te poţi bizui pe ei în caz de mare nevoie...“ Şi din nou, niciun cuvânt despre concediul lui Vasili, despre permisiunea de a se duce acasă măcar pentru scurt timp...

În noaptea de 30 iunie 1934, numită de contemporani „noaptea cuţitelor lungi“, Hitler îi ucise fără milă pe toţi adversarii săi din interiorul partidului fascist în frunte cu Ernst Röhm. În noaptea aceea, din ordinul lui Hitler, au fost asasinaţi peste o mie de nazişti prea ambiţioşi, printre care şi generalul Schleicher. La câteva zile după aceste evenimente sângeroase, Hitler explica cu cinism nemţilor, într-o cuvântare radiodifuzată, cauzele „curăţeniei“ din 30 iunie:

„...Röhm promova propria lui politică şi intenţiona să organizeze asasinarea mea. Conspiraţia era deja

pregătită. La 1 iulie, la ora 16 şi 30 de minute, detaşamentele de asalt trebuiau să ocupe Berlinul... Eu i-am pedepsit pe rebeli! Ca reprezentant al poporului german, am dreptul să judec singur, iar sentința mea nu are drept de apel! Am ordonat exterminarea conspiratorilor, aşa cum s-a procedat în toate timpurile. Am dat ordin să se tragă în plin...“

Toți au înțeles atunci că Hitler şi acoliții lui nu vor putea fi opriți din calea spre scopul propus. De acest lucru şi-a dat seama şi cancelarul austriac Dolfuss, care avea intenția să părăsească Austria. Dar n-a mai reuşit. La 25 iulie a fost omorât.

Saryan a venit agitat la Vasili să-i relateze amănuntele acestei noi fărădelegi a naziştilor.

— Patru asasini au năvălit în biroul lui Dolfuss, i-au propus să demisioneze, „în scopul pacificării şi restabilirii înțelegerii“, şi să transmită prerogativele sale omului de încredere al lui Hitler. Asasinii au încercat să-l forțeze pe cancelar să vorbească la radio, ca să anunțe țara despre hotărârea luată şi să dea ordin unităților militare din fața clădirii să părăsească pozițiile. I-au acordat lui Dolfuss cinci minute de gândire. La scurgerea lor, atunci când cancelarul a răspuns cu acelaşi refuz categoric, l-au ciuruit pe loc cu gloanțe. Într-o oarecare măsură, Dolfuss a fost victima propriului său joc politic, încheie Saryan. El a avut inițiativa creării detaşamentelor înarmate ale reacțiunii, cu ajutorul cărora au fost dizolvate toate partidele şi organizațiile democratice. În acelaşi timp, acțiunile armate ale muncitorilor vienezi au fost înecate în sânge. Sunt convins că aceeaşi soartă îi aşteaptă pe toți politicienii inconsecvenți; în zilele noastre nu poți lupta cu fascismul fără să te bazezi pe forțele democratice ale națiunii!

Vasili observa modul în care, sub influența evenimentelor ce cuprinseseră întreaga lume, se maturizau convingerile politice ale lui Saryan. Ziaristul renunța tot mai mult la vechile sale concepții de intelectual cu vederi liberale, transformându-se într-un adevărat antifascist. Tendința aceasta a devenit şi mai pregnantă în ajunul tragediei de la Marsilia.

*

La sfârşitul anului 1934, sub conducerea venerabilului şi experimentatului ministru de externe Barthou, poziția externă a Franței se întărise considerabil. Dezorientarea primelor zile ce au urmat după uzurparea puterii de către Hitler a cedat locul unei politici franceze active. Tratatul de la Locarno – copilul preferat al lui Barthou – începea să dea primele roade, mai ales după intrarea U.R.S.S.-ului în Liga Națiunilor.

Hitler, promulgat recent la rangul de „führer“, începuse reorganizarea armatei germane. Dictatorul era vădit nelinişt it de succesele politice externe ale Franței şi încerca să ia contramăsuri. În primul rând a intensificat contactele cu Italia şi cu Spania, unde mocnea războiul civil. Cât priveşte pe oamenii politici din statele vecine, cei care se dovedeau potrivnici fascismului, naziştii au apelat la metoda lor preferată – terorismul. Următoarea victimă trebuia să fie regele Alexandru al Iugoslaviei, după care era vizat energicul ministru francez Barthou.

Într-o seară, Saryan s-a întors acasă mult mai târziu decât de obicei şi Vasili a auzit discuția între ziarist şi soția lui.

— Jeannette, trebuie neapărat să vorbesc cu Kocek într-o chestiune care nu suferă amânare!

— Şi dacă s-au culcat? Nu poți aştepta până mâine

dimineaţă?

— Am văzut lumină la ei. O să încerc totuşi...

— Treaba ta!

Saryan urcă la etaj şi bătu încet la uşa lui Vasili.

— Nu dormiţi?

— Nu, nu, intră, te rog! Vasili deschise uşa.

— Iartă-mă pentru vizita asta târzie... Trebuie neapărat să discut cu dumneata.

Vasili îl conduse pe ziarist în birou.

— Ai auzit, fără îndoială, că, la invitaţia guvernului francez, soseşte la noi Alexandru, regele Iugoslaviei, care va duce tratative pentru semnarea unui tratat de alianţă, spuse Saryan, lăsându-se obosit în fotoliu.

— Da, am citit în ziare.

— Ştii desigur şi faptul că Alexandru e unul din cei mai mari adversari ai Germaniei fasciste. Hitler socoteşte că regele trebuie neapărat lichidat, aşa cum a fost suprimat şi Dolfuss. Cancelarul nu vrea să admită nici în ruptul capului o apropiere dintre Iugoslavia şi Franţa.

— Logic vorbind, toate astea mi se par reale, dar să nu uităm că Franţa nu este Austria şi e puţin probabil ca fasciştii germani să rişte o asemenea acţiune.

— Crezi, dragul meu, că te-aş fi deranjat în puterea nopţii doar pe baza unor concluzii logice, fără să dispun de fapte? Azi am primit la redacţie o scrisoare foarte convingătoare: o persoană care nu doreşte să-şi dea numele ne comunică amănunte despre pregătirea unui atentat împotriva regelui Alexandru şi, dacă va fi posibil, concomitent, şi împotriva lui Barthou. Eu am fost de serviciu pe redacţie şi scrisoarea a venit la mine. Saryan scoase plicul din buzunar şi-l întinse lui Vasili.

După ce o citi, Vasili spuse:

— Judecând după amănunte, autorul scrisorii

cunoaşte bine situaţia.

— Vezi? Hai să chibzuim împreună, ce ar trebui să fac?

— Cred că în primul rând va trebui publicată scrisoarea. Dacă nu în întregime, măcar fragmentar, răspunse Vasili. În felul acesta, prinzi doi iepuri dintr-o dată: organizatorii atentatului vor înţelege că planurile lor sunt cunoscute şi în acelaşi timp, vei atrage atenţia poliţiei.

— Bravo! Într-adevăr, e mai bine să publicăm doar fragmente, fără a arăta că-i vorba de o anonimă. Şi, bineînţeles, va trebui să interpelăm guvernul, să întrebăm ce măsuri se iau pentru securitatea înaltului oaspete al Franţei, maiestatea sa, regele Iugoslaviei? Să luăm şi un interviu celor de la Siguranţa Generală pe care să-l publicăm în acelaşi număr. Asta va produce impresie! Într-un cuvânt, trebuie să sunăm alarma şi cu cât o vom face m-ai tare cu atât va fi mai bine!

— Exact, trebuie dată alarma!

După plecarea ziaristului, Vasili se sprijini de pervaz şi îşi aţinti privirile undeva departe, în întuneric. Noaptea era liniştită, înstelată... De sus, din grădină venea un miros îmbătător de flori. Din când în când, la trecerea unei maşini, apărea pe şosea câte o dâră luminoasă; apoi întunericul înghiţea totul.

„Oare o să reuşească naziştii să comită încă o crimă? Vasili înţelegea că, în actuala situaţie, dispariţia de pe arena politică a unuia dintre adversarii consecvenţi ai expansiunii germane şi totodată a unui sincer prieten al Franţei ar putea schimba radical raportul de forţe din Balcani...

A doua zi, ziarul la care lucra Saryan publică ştirea senzaţională a pregătirilor ce se fac pentru asasinarea regelui Alexandru. Relatarea era întărită cu extrase din

scrisoarea trimisă la redacţie de o persoană bine informată, care nu doreşte să i se dea în vileag numele. Ziarul se adresă organelor guvernamentale, rugându-le să comunice presei măsurile luate pentru paza regelui.

Ştirea trecu neobservată: nici un alt ziar nu o menţionă, iar guvernul nu dădu niciun răspuns. În metrou, prin cafenele, acasă, oamenii o citeau şi ridicau din umeri – e o prostie, iarăşi o „bombă“. Cine va îndrăzni în Franţa să ridice mâna asupra unui aliat şi oaspete al ţării?...

Peste câteva zile, Saryan publică în ziarul său noi amănunte despre planul care prevedea asasinarea regelui Alexandru.

„Aşa după cum reiese din surse sigure – se sublinia în articol – atentatul este pregătit de Pavlovici şi Perşici, conducătorii teroriştilor croaţi aflaţi în prezent la Berlin. În jurnalul lor, publicat în Germania, ei au declarat că au semnat o înţelegere cu naţionaliştii macedoneni în vederea unor acţiuni comune.“

Un alt cotidian, *Paris-Midi,* prezenta în paginile sale extrase din jurnalul lui Pavlovici şi Perşici în care se afirma pe faţă că cei doi şi-au asumat sarcina de a-i extermina pe conducătorii Iugoslaviei, instaurând în ţară un guvern naţionalist.

Guvernul şi poliţia continuau să creadă că nu trebuie luate măsuri speciale pentru paza regelui.

...În ziua de 9 octombrie, la ora două, regele coboară de pe vas. Este întâmpinat de ministrul de externe Barthou şi de generalul Georges. Cu toţii iau loc într-un automobil deschis. Pe traseu nu se formase un cordon de pază, poliţiştii erau înşiraţi doar din zece în zece metri. Maşina nu era excortată nici de motociclişti, nici de gardă călare Doar în dreapta maşinii se afla un singur colonel călare. Într-un cuvânt, nu exista niciun fel de

pază: totul fusese parcă special organizat ca să le înlesnească teroriştilor ducerea la îndeplinire a planurilor criminale.

În timp ce maşina trece pe lângă clădirea bursei, un individ iese din mulțime. Din cauza sperieturii, sau poate tras brusc de dârlogi, calul se ridică în două picioare... Fără a fi împiedicat de nimeni, omul se suie pe scara automobilului... Se aud împuşcături... Regele Alexandru se prăbuşeşte plin de sânge... Barthou e rănit la mână, generalul Georges în stomac.

În loc să-l imobilizeze pe criminal, colonelul îl împuşcă. Regele este transportat în clădirea prefecturii şi steagul este coborât îndată în bernă, semn că victima a decedat. De Barthou uită toți. Timp de aproape trei ore, nimănui nu-i trece prin cap să-l îngrijească pe ministrul care sângera continuu. Barthou moare pe masa de operații a spitalului.

În legătură cu asasinarea regelui Alexandru, premierul Gaston Doumergue convoacă cabinetul în şedință extraordinară. La începutul şedinței sună telefonul şi cineva îl anunță pe primul ministru despre moartea lui Barthou.

— Nu se poate! exclamă Doumergue, care comunică ştirea miniştrilor...

Câțiva dintre ei nu sunt de acord să socotească tragedia de la Marsilia drept rezultat al unui concurs fatal de împrejurări şi cer pedepsirea vinovaților. Majoritatea este însă împotrivă, pretextând că, atunci când gardiştii albi l-au asasinat pe preşedintele Doumer, nimeni nu a fost pedepsit, cu toate că existau motive mai mult decât suficiente. De ce ar trebui luată acum o altă hotărâre?

Se mai avansa şi un alt motiv demagogic: dacă vinovații vor fi pedepsiți, asta va însemna implicit că

guvernul francez îşi asumă răspunderea pentru asasinarea pe teritoriul Franţei a regelui Alexandru al Iugoslaviei, lucru total inadmisibil.

Presa de dreapta căuta să treacă sub tăcere drama de la Marsilia, lăsând să se creadă că nu s-a întâmplat nimic deosebit. La urma urmei, terorişti iugoslavi l-au omorât pe regele lor. Această acţiune nu are nicio legătură nici cu Franţa, nici cu francezii. Dar, oficiosul partidului comunist dă alarma. Analizând profund toate detaliile asasinatului, ziarul demonstrează că în pofida sesizărilor primite din diferite surse în legătură cu actul terorist, forţa publică nu a luat niciun fel de măsuri pentru preîntâmpinarea lui. Mai mult chiar, teroristul a fost împuşcat pe loc. El trebuia să fie arestat pentru a da anchetatorilor posibilitatea să descurce tot acest ghem încâlcit şi să-i demaşte pe adevăraţii organizatori ai asasinatului. Dar cei care cred că, odată cu moartea teroristului, faptele vor putea fi ascunse, se înşală: adevăraţii organizatori ai crimei sunt cunoscuţi! Va veni vremea când vor trebui să răspundă cu vârf şi-ndesat pentru totul.

*

Guvernul demisionează.
Pierre Laval devine ministru de externe al Franţei.

*

În aceste zile agitate, Vasili primeşte o citaţie de la poliţie prin care era invitat să se prezinte la comisarul de serviciu, camera 24. Căutând să refacă în memorie toate câte s-au petrecut din ziua debarcării sale la Marsilia, judecând la rece fiecare pas, Vasili n-a găsi nimic care să

fi putut servi drept pretext pentru chemarea lui la poliție. Plimbându-se nervos dintr-un colț în altul al încăperii din apartamentul său parizian, el încercă din nou să-şi amintească până în cele mai mici amănunte viața de zi cu zi, întâlnirile cu diverşi oameni, convorbirile de afaceri şi cele amicale. Fusese totdeauna prevăzător, cântărise fiecare cuvânt şi totuşi poliția se interesează de el. Să fie în legătură cu vizita tipului acela suspect? O fi mirosit cumva poliția ceva cu privire la paşaportul american? Atunci înseamnă că lucrurile stau prost, nu va putea evita neplăcerile...

La drept vorbind, acum, când se pregătea să plece din Franța, citația nu avea prea multă importanță. Ceea ce i se putea cere, în cel mai rău caz, era să părăsească țara. Altceva îl neliniştea: probabil că, pe undeva, săvârşise o greşeală. Iar asta înseamnă cădere, o muncă prost desfăşurată.

Gândurile acestea l-au framântat toată noaptea. Când cerul prinse să pălească, anunțând ivirea zorilor cenuşii de toamnă, Vasili deschise fereastra. Aerul rece năvăli în încăpere. Zgomotul străzii creştea, cuprindea într-un tot paşii trecătorilor, fâşâitul cauciucurilor pe asfalt, strigătele vânzătorilor ambulanți şi sirenele fabricilor. Ziua pariziană începea...

Vasili se dezbrăcă repede şi se întinse în pat, ca să doarmă măcar o oră-două, înaintea unei zile care se anunța a fi grea. Dar nu reuşi să ațipească. Trebuia să rezolve o problemă complicată pe care o uitase cu desăvârşire – ce paşaport să prezinte la poliție? Paşaportul cehoslovac sau pe cel american? Bineînțeles că atitudinea față de paşaportul american ar fi cu totul alta, dar nu putea să-l arate pentru că în toate actele, la bancă, la Camera de comerț, era cunoscut drept Jaroslav Kocek, cetățean al Republicii Cehoslovace.

La ora opt, Vasili era deja în picioare. Se bărbieri cu grijă şi după duş se simţi mai înviorat. Nu-i spusese nimic despre citaţie Lizei. De ce s-o nelinişteascâ înainte de vreme?

La birou se ocupă de treburile curente şi la ora douăsprezece se afla la poliţie. Ciocăni la uşa camerei 24. Şi auzi un „intraţi“ rostit de o voce răstită. În spatele unui birou plin de dosare şedea un bărbat între două vârste, îmbrăcat civil. Aruncându-şi ochii pe citaţia întinsă de Vasili, îl invită să ia loc în faţa lui.

— Locuiţi de mult timp în Franţa? întrebă el, după o scurtă pauză.

— Din primăvara anului 1931.

— Naţionalitatea, cetăţenia, ocupaţia?

— Slovac, cehoslovacă, coproprietar al firmei „Joubert et Comp.“

— Faceţi parte din partide sau organizaţii politice.

— Nu, nu fac parte.

— Convingeri?

— Eu sunt comerciant şi convingerile mele constau în necesitatea de a câştiga bani. Cu cât mai mulţi cu atât mai bine, răspunse Vasili.

— Şi aţi reuşit?

— N-am niciun motiv să mă plâng de soartă...

— Spuneţi-mi, domnule Kocek, aţi auzit despre asasinarea regelui iugoslav la Marsilia?

— Am citit în ziare.

— Şi ce părere aveţi?

— Creştin fiind, cred că-i o barbarie! Nimeni nu are dreptul să-şi ucidă semenii!

Comisarul deschise mapa care-o avea în faţă şi începu să răsfoiască nişte hârtii. Apoi ridică privirea şi rosti un întreg discurs:

— Vedeţi dumneavoastră, domnule Kocek, slavii sunt

nişte oameni nerecunoscători! Noi le-am oferit ospitalitatea, iar ei se poartă ca nişte răufăcători. Un rus, care, aici, la noi, s-a salvat de bolşevici, l-a asasinat pe preşedintele Doumer, iar zilele trecute un alt individ de origine slavă nu ştiu de unde, din Macedonia sau din Croaţia, şi-a ucis regele, provocându-ne prin asta mari neajunsuri. Cred că sunteţi de acord că răbdarea noastră are şi ea margini... În faţa unei asemenea situaţii, suntem obligaţi să luăm măsurile de rigoare spre a evita pe viitor orice excese. S-a luat hotărârea expulzării din Franţa a tuturor cetăţenilor de origine slavă suspecţi, indiferent de ocupaţie... Comisarul făcu o pauză şi-l privi cu luare-aminte: ce impresie îi vor produce domnului Kocek aceste cuvinte?

Vasili şedea liniştit, jucându-se cu cheile maşinii.

— De fapt, hotărârea în cauză nu se referă la persoanele oneste, urmă comisarul. Noi, francezii, suntem un popor generos şi ştim să deosebim albul de negru. Să vă luăm, de pildă, pe dumneavoastră. Foarte mulţi cetăţeni onorabili se referă la dumneavoastră cu multă căldură. Comisarul începu din nou să răsfoiască hârtiile din dosar. Aşa, de pildă, fostul dumneavoastră asociat, proprietar al unei uzine de reparaţii, domnul François Renard, patronul localului din acelaşi orăşel, şeful poliţiei Roulet, domnii Marignet şi de la Grammont, membri ai conducerii clubului sportiv, actualul dumneavoastră asociat, domnul Joubert şi, în fine, duhovnicul dumneavoastră vă caracterizează în cuvinte foarte frumoase, prezentindu-vă ca pe un familist exemplar, un catolic credincios şi un om serios şi de încredere... Ca urmare, constituiţi o fericită excepţie şi puteţi locui nestingherit în Franţa cât timp veţi dori, încheie comisarul.

— Mie nu-mi rămâne decât să vă mulţumesc, spuse

Vasili.

— V-am deranjat cu un singur scop şi anume să vă anunţ acest lucru. Nu-mi permit să vă mai reţin. Comisarul îi întinse mâna.

Vasili i-o strânse şi plecă. De-abia în stradă, după ce se urcă în maşină, îşi dădu seama câţi nervi şi câtă încordare l-a costat vizita la poliţie. Dar a scăpat şi de data aceasta!

Era mulţumit de sine: prin urmare, el constituie o excepţie pentru poliţia pariziană! Puteai oare să-ţi doreşti un calificativ mai bun? Şi totuşi, citaţia aceasta l-a făcut pe lealul domn Kocek să se grăbească cu lichidarea afacerilor sale.

Pentru ca firma să nu treacă prin greutăţi financiare, Vasili se înţelesese cu Joubert să-şi retragă capitalul treptat, până la finele lui decembrie. Ridica lunar câte cincizeci de mii de franci, îi transforma în dolari la cursul oficial – unsprezece franci şi şaptezeci de centime dolarul – transferându-i în contul său curent la banca americană.

Nu uitase încă de vizita făcută la poliţie că Liza îi aduse la cunoştinţă un nou fapt neplăcut.

— Auzi, dragă, i-au dat de urmă şi au vrut să-l omoare!

— Cui i-au dat de urmă, pe cine au vrut să-l omoare?

— Ieri noapte l-au găsit pe profesorul Nicolaj, l-au atacat şi au vrut să-l omoare.

— De unde ştii?

— Ne-a povestit decanul nostru, e prieten cu profesorul Nicolaj. A fost la spital, a vorbit cu el şi a aflat că în mijlocul nopţii cineva a sunat la Nicolaj. La întrebarea „Cine e?“ i s-a răspuns cu un zbieret: „Deschideţi, poliţia!“ Profesorul a deschis uşa şi trei haidamaci tineri au năvălit în locuinţă. Bătrânul a

încercat să se opună, dar ce poate face un om singur, oricât de curajos ar fi el, împotriva a trei bandiți înarmați? L-au lovit de câteva ori cu cuțitul, profesorul s-a prăbuşit într-un lac de sânge. Crezând că bătrânul a murit, asasinii au plecat, uitând să închidă uşa în urma lor. Văzând uşa deschisă, vecina de la etajul de sus a dat alarma, a chemat poliția. După cum spun medicii, viața profesorului e în afară de pericol, dar starea lui e gravă. Ticăloşii!... L-au dibuit totuşi pe bătrân!

Liza avea ochii în lacrimi, buzele îi tremurau.

— Trebuie să recunoaştem că lucrează cu îndrăzneală! Îți dai seama ce rețea serioasă de spionaj trebuie să aibă naziştii ca să poată găsi atât de uşor, într-o țară străină, un om indezirabil şi să atenteze la viața lui.

— Nu crezi că mă pot descoperi şi pe mine?

— Da de unde! Profesorul Nicolaj este o mare personalitate: ține cursuri, scrie articole, demască activitatea naziştilor din țara sa. De fapt, nici nu e prea complicat să-i dai de urmă... Vasili căuta s-o liniştească pe Liza, dar în sinea lui era foarte alarmat. Agenții naziști care l-au urmărit pe Nicolaj ar putea foarte uşor s-o găsească şi pe Liza. Şi atunci, viața în Germania va fi foarte complicată. Dar dacă nu va pleca la Berlin el, Vasili, care avea recomandări atât de serioase, atunci cine altul să plece?

Cu o lună înainte de a părăsi Franța, Vasili scrise noului său patron Adams-junior, comunicându-i că intenționează să plece la Berlin spre sfârşitul anului. De asemenea îl roagă să-l anunțe dacă mai are şi alte probleme de rezolvat, în afara celor stabilite la New-York.

Între timp, Vasili s-a întâlnit de mai multe ori cu Joe Kovacici. Într-una din zile, Joe îl întâmpină, strălucind

de bucurie.

— Amice, – afacerea noastră e ea şi rezolvată! Bătrânul meu şi-a dezlegat băierile pungii. Mi-a promis că ne va trimite cu fiecare vapor al lui câteva sute de saci de cafea şi o sută de lăzi cu ţigări. Bineînţeles, asta numai în cazul că treburile vor merge bine! Dumneata trebuie să ai grijă să aranjezi lucrurile la vamă, în rest totul e O.K.! O să câştigăm atât de mult, încât şi diavolii ne vor invidia. Pentru mine e foarte important să încep să fac bani; trebuie să-i demonstrez bătrânului că greşeşte atunci când mă crede un funcţionăraş al Departamentului de stat. Apropo, tata te laudă în scrisoare: „Viitorul tău asociat e un om serios, mi-a făcut o impresie bună, cu toate că, în unele privinţe, avem păreri deosebite!...“

— Asta e foarte bine! Sunt aproape convins că voi reuşi să mă înţeleg cu vameşii! Toată problema constă însă în transferul devizelor. Dacă nu vom izbuti să găsim o cale pentru a scoate valuta forte din ţară, înseamnă că vom avea mari dificultăţi...

— Fii liniştit! Chiar azi o să vorbesc la telefon cu consulatul nostru din Berlin şi lămuresc eu totul...

Se părea că pregătirile în vederea plecării fuseseră terminate. Sosise şi răspunsul din America. Adams scria că singurul lucru de care trebuie să aibă grijă domnul Kocek este creşterea numărului de comenzi pentru ţiţei, lubrifianţi şi benzină. La agenţie totul fusese lichidat, nu apăruseră niciun fel de neînţelegeri. Vasili se despărţi prieteneşte de Joubert. Mai rămânea să aducă la îndeplinire ultima misiune încredinţată de „tata“. În primul rând, îl chemă pe Borrault.

— Dragă Henri, începu Vasili, am de discutat cu dumneata ceva mai deosebit. Mai întâi, aş dori să-ţi mulţumesc pentru toate lucrurile bune pe care le-ai

făcut la agenție. Şi mai vreau să sper că las aici un prieten credincios pe care, în caz de nevoie, mă pot bizui întru totul.

— Vă rog să nu vă îndoiți de asta, răspunse pictorul.

— Te rog să ții seama, Henri, că voi avea nevoie de dumneata! Dar nu pentru chestiunile mele personale... Nu ştiu cum să fac să mă înțelegi...

— Domnule Kocek, n-aş vrea să mă socotiți un puşti naiv. Poate că îmi dau şi eu seama cine sunteți şi ce urmăriți. Cu mine puteți vorbi deschis.

— Perfect, să vorbim deschis! Dar mai întâi, spune-mi cine sunt şi ce urmăresc!

— Sunteți un revoluționar antifascist, luptați împotriva fascismului şi, bineînțeles, nu acționați doar în numele dumneavoastră personal.

— Dar în numele cui?

— Nu ştiu exact! Şi nu cred că ăsta este lucrul cel mai important. Esențialul este că interesele noastre coincid. Mă gândesc la patrioții francezi. Acum, când ne despărțim, aş vrea să vă mai spun ceva: dumneavoastră sunteți, fără îndoială, un om foarte talentat şi activitatea pe care ați depus-o m-a făcut, într-un fel, să vă invidiez. Am încercat să învăț ceva de la dumneavoastră şi cred că am reuşit să-mi însuşesc unele lucruri. Oricând, în orice împrejurări, puteți conta pe mine.

— Se anunță vremuri grele, dragă Henri! Nu e exclus ca Hitler să plătească Franței poliția. Şi asta ar fi o tragedie nu numai pentru francezi, ci şi pentru întreaga omenire. Poate că va veni momentul şi vom acționa în comun... Dar nu trebuie să aştepți şi să stai cu mâinile în sân, adună în jurul dumitale patrioți, învață conspirația, pregăteşte-te de luptă! Sunt convins că acest moment nu e prea departe. Dacă va veni vreodată cineva din partea mea şi-ți va spune: „Aş vrea să vă

comand un portret“ – poți să ai încredere în el.

— Am înțeles! Borrault îl îmbrățișă brusc pe Vasili şi ieşi repede.

Spre uimirea lui Vasili, discuția cu Marignet nu se lega. Marignet era parcă inaccesibil, răspundea monosilabic. În ultimă instanță, îi spuse:

— Domnule Kocek, ştiu că sunteți un om cinstit şi că meritați tot respectul, dar nu socotesc posibilă colaborarea cu dumneavoastră. Vă rog să mă credeți: noi, francezii, o să ne rezolvăm treburile şi fără ajutorul altora!

Cu totul diferită a fost atitudinea lui de la Grammont. Venit la el să-şi ia rămas bun, Vasili s-a bucurat de o primire foarte cordială.

— Da, aveți dreptate, ne aşteaptă vremuri grele. Sincer să fiu, mă tem că guvernanții noştri, cam tari de cap şi lipsiți de orice orizont, ne vor duce spre catastrofă, spuse el. Ei se retrag tot mai mult din fața lui Hitler şi nu înțeleg că, întinzându-i un deget, el le va cere toată mâna, iar pe deasupra şi capul! Să nu fiți supărat pe prietenul nostru. Marignet e un reprezentant tipic al castei funcționăreşti din Franța, dar este un om cinstit şi un bun patriot. În momentul critic va fi prezent pe baricadă, de partea noastră. Îmi pare sincer rău că mă despart de dumneavoastră. Să-mi scrieți şi să-mi dați veşti! Dacă vă voi putea fi cu ceva de folos, rămân totdeauna la dispoziția dumneavoastră.

De Saryan se despărți ca de un prieten apropiat, de la care îți iei rămas-bun pentru mult timp.

— Dragă amice, după plecarea dumitale mă voi simți orfan, nu voi mai avea cu cine să discut pe față, spuse ziaristul. Să nu mă uiți şi, dacă poți, să-mi scrii des. Îi dădu adresa de la Berlin a lui Hans Weber şi repetă că Vasili va putea conta totdeauna pe el.

Vizele de intrare în Germania erau gata, biletele pentru trenul Paris-Berlin fuseseră luate, terminaseră şi cu ultimele cumpărături. Automobilul fusese expediat cu trenul. În ajunul plecării, Vasili mai luă masa o dată cu Joe Kovacici şi puse totul la punct. Americanul îi dădu o scrisoare către prietenul său O'Kelly, consulul general al Statelor Unite la Berlin. După ce băură ultima sticlă de vin, ieşiră din restaurant. Afară era umezeală, fulgi mari de zăpadă pluteau prin aer.

— Ei, bătrâne, îţi urez succes! Mă încred întru totul în dumneata şi nădăjduiesc că în scurt timp vom face avere! Joe strânse cu tărie mâna lui Vasili, opri un taxi şi plecă.

În timp ce păşea pe străzile Parisului, Vasili retrăia un dublu sentiment: pe de o parte, îi părea rău că părăseşte acest oraş minunat, pe de alta, era convins că adevărata activitate îl aşteaptă abia acolo, în Germania. „O să fie greu?“ se întreba el. Răspunsul veni pe loc: „Poate...“ Şi se gândea că, într-un fel, începe o nouă filă în agitata lui biografie.

CAPITOLUL XIV

De data aceasta, Vasili se instală la un hotel berlinez obişnuit, nu prea scump. Acum nu mai era obligat să facă faţă unor obligaţii speciale. Atitudinea nemţilor faţă de reprezentantul american era mai mult decât binevoitoare. Vasili a sesizat lucrul acesta încă pe drum la trecerea frontierei franco-germane: grănicerii le-au luat paşapoartele, dar le-au înapoiat imediat cu plecăciune, iar vameşii au controlat de formă bagajele celor doi pasageri, mulţumindu-se doar să deschidă geamantanele, fără să se uite la conţinutul lor.

Vasili avea reţinută o cameră de categorie lux la etajul doi, cu baie şi telefon. Întâmpinând perechea americană, portarul şi ceilalţi funcţionari ai hotelului erau numai zâmbet, gata să le îndeplinească pe loc orice dorinţă. Singurul lucru pe care nu l-au putut realiza a fost să-i hrănească pe săturate pe oaspeţii de peste ocean. În toate restaurantele de pe teritoriul Reichului, carnea şi peştele existau doar în anumite zile: în rest – legume, surogat de pâine şi margarină în loc de unt.

După câteva zile, în care timp i-a arătat Lizei oraşul, Vasili îşi spuse că e cazul să se apuce de treabă, să închirieze o locuinţă, să ia legătură cu firma parteneră şi să se prezinte la consulatul american pentru înregistrare. Îl rugă pe portar să-l sfătuiască în legătură cu găsirea unei locuinţe. Portarul îi dădu adresele şi telefoanele câtorva agenţii. Vasili începu să telefoneze.

Peste tot îi răspundeau funcționare foarte politicoase. Îi puneau o mulțime de întrebări: în ce raion, la ce etaj şi câte încăperi să aibe locuința? Cu încălzire centrală sau sobe? Cu baie sau fără? Şi, în fine, ultima şi cea mai importantă: naționalitatea, cetățenia? Urma imediat avertismentul că evreilor nu li se închiriază locuințe. Vasili le spunea că ar dori o vilă mică şi neapărat cu garaj.

Închirierea unei locuințe la Berlin se dovedi a fi un lucru foarte simplu: după expulzarea evreilor existau multe apartamente şi chiar case întregi goale. A doua zi, Vasili primi înştiințarea că i se poate oferi o vilă cu opt camere, recent mobilată, cu o grădină mare şi cu garaj, în raionul Potsdam. Însoțiți de un reprezentant al agenției, Vasili şi Liza se duseră să vadă locuința.

Vila albă şi cochetă, cu etaj şi balcoane, era aşezată în mijlocul unei grădini. În spate exista un garaj pentru trei automobile, dotat cu toate instalațiile necesare întreținerii lor. Lângă poartă se afla o căsuță pentru paznic. Imobilul era prevăzut cu canalizare, instalație proprie de încălzire, depozit de cărbuni şi telefon. La mezanin – bucătăria, cămările cu refrigeratoare şi camerele de serviciu. Într-un cuvânt, tot ceea ce era necesar pentru o viață ca în paradis.

Bineînțeles că Vasili şi Liza n-aveau ce să facă cu cele opt camere, mobilate cu piese de valoare. Dar în comparație cu un apartament din oraş, fie el şi cel mai confortabil, vila prezenta o serie de avantaje. Un zid înalt de cărămidă o separa de stradă. Faptul că în apropiere nu existau vecini excludea supravegherea şi, în definitiv, aerul curat şi liniştea valorau şi ele foarte mult.

Trecând totul în revistă, Liza spuse necăjită:

— Sigur că e bine aici, dar ce o să fac eu în palatul ăsta toată ziua? Tu ai să fii mereu plecat în oraş...

— Ai să citeşti, o să te ocupi de gospodărie... Şi când o să te plictiseşti, o să mergi cu mine în oraş.

— Şi ce să fac în oraş?

— Ehei, într-un oraş aşa mare ca Berlinul, poţi face multe. Muzee, expoziţii, filme... Dacă vrei, poţi să lucrezi undeva. Aici există multe instituţii americane, tu ştii câteva limbi, aşa că...

— Bine, să vedem, spuse Liza nehotărâtă şi adăugă: îţi dai seama ce preţ o să-ţi trântească pentru palatul ăsta?

— Nu mă interesează, compania plăteşte! Dacă li se va părea scump, voi suporta eu diferenţa! Am destui bani şi, de altfel, voi câştiga şi aici...

Liza dădu din umeri.

Într-adevăr, chiria vilei era enormă: patru mii de mărci pe lună. O locuinţă bună în centru, formată din trei camere şi dependinţe n-ar fi costat mai mult de trei sute de mărci.

— Nu, e prea mult pentru mine, spuse Vasili când i se anunţă preţul şi oferi două mii cinci sute de mărci.

Probabil că la Berlin nu se prea găseau mulţi amatori să închirieze o vilă la un asemenea preţ; oferta lui Vasili a fost acceptată. Primind chiria pe o lună înainte, agenţia încheie contractul. După câteva zile, când sosi şi maşina, Vasili şi Liza se mutară. Acum urma să închirieze un local pentru birouri şi să angajeze personalul necesar ca să poată începe activitatea. Pentru vilă aveau nevoie de un grădinar, un paznic, un mecanic şi o cameristă. Paznicul actual nu-i inspira nicio încredere lui Vasili. Dar înainte de a angaja oamenii, hotărî să se vadă cu Weber şi cu consulul general al Americii, căruia trebuia să-i înmâneze scrisoarea lui Joe Kovacici.

O'Kelly se dovedi a fi un tip simpatic. După ce citi

scrisoarea, spuse zâmbind:

— Datoria mea este să-i protejez pe cetățenii Statelor Unite. Dacă vă pot ajuta cu vreun sfat – sunt oricând la dispoziția dumneavoastră!... Spuneți-mi, domnule Kocek, locuiți la hotel sau ați închiriat o locuință?

— Am luat o vilă la Postdam şi m-am mutat alaltăieri.

— Dar asta costă îngrozitor de mult! exclamă O'Kelly.

— Foarte scump, dar în schimb am linişte, aer curat. Merită... Şi-apoi, ca să fiu sincer, sper să câştig bine şi să-mi acopăr cheltuielile cu vârf şi îndesat. Bineînțeles, dacă mă veți ajuta.

— Cum?

— În primul rând, cu un sfat. Trebuie să deschid un birou în Berlin, să angajez funcționari, să stabilesc legături... În general, sunt multe de făcut.

— Localul e foarte uşor de găsit: în cartierul comercial al Berlinului sunt multe clădiri goale. Nimeni nu a ocupat încă locul evreilor expulzați. În ceea ce priveşte angajarea, să fiți atent: din trei oameni, unul este agent sau informator al Gestapoului. Vedeți să nu vă strecoare pe vreunul de-ai lor, spuse O'Kelly.

— Şi cum să-i evit?

— Cam greu, dar se poate! Doriți să vă recomandăm pe cineva?

— V-aş fi foarte recunoscător.

— Nu trebuie să-mi mulțumiți, este obligația mea... Apropo, cum stați cu alimentele?

— Foarte prost! La Paris ne-am obişnuit să mâncăm bine. Aici nu găseşti decât legume, în loc de pâine – cartofi şi, dacă dau din când în când carne, nu poți s-o mănânci. Fără să mai vorbim că n-au niciun vin mai ca lumea!

— Vă puteți aproviziona la magazinul nostru, cu dolari găsiți tot ce doriți. Consulul scrise un bilețel şi-l

dădu lui Vasili. Vă duceți acolo, e în curtea consulatului, cumpărați tot ce vă trebuie şi faceți comanda pentru data viitoare. Joe mă roagă în scrisoare să vă ajut într-o anumită chestiune. Mi-a spus de altfel şi la telefon. Când o să aveți nevoie, treceți pe la mine! Voi face tot ce pot!

— Domnule O'Kelly, aş vrea să vă cer părerea cu privire la afacerile companiei. Credeți că voi putea face ceva pe-aici? Naziştii nu-mi prea inspiră încredere.

— Naziştii, în frunte cu Hitler, sunt nişte canalii! Asta, bineînțeles, rămâne între noi! Au trezit în nemți sentimentele cele mai josnice. Dar mai bine naziştii, decât comuniştii. În anumite condiții, cu naziştii te poți înțelege, poți face afaceri, aşa cum se întâmplă, de pildă, cu compania dumneavoastră, şi se poate câştiga binişor. Dar comuniştii? Ăia nu recunosc nici proprietatea privată, nici inițiativa particulară!

— Sunt absolut de acord! Fără proprietate particulară, lumea se va prăbuşi... Recunosc că nu sunt un mare politician, dar mă tem totuşi că Hitler o să ne mintă... Are un apetit de fiară. La început îşi va înghiți vecinii iar apoi va trece la cei mari. Şi atunci, cred că n-o să ne fie nici nouă prea bine pe lumea asta...

— În ceea ce priveşte vecinii, treaba lui! Să-i mănânce sănătos, nu am nimic împotrivă! E mult mai comod să avem de-a face cu un singur stat puternic, decât să ne batem capul cu tot felul de mărunțişuri. Drept să vă spun, în secolul nostru, statele mici nu mai pot exista. Şi cu cât vor dispare mai repede, cu atât mai bine! Dacă Hitler se va pune pe picioare, o să se prăvălească asupra ruşilor. Iar nouă ne convine asta!

— Nu v-ați gândit niciodată că, până la urmă, Hitler o să ne ducă şi pe noi? întrebă Vasili.

— Ei, aş! Consulul izbucni în râs. Noi suntem

intangibili pentru nemți... Hitler va fi nevoit să atace sovietele. Şi el şi cei din jurul lui înțeleg foarte bine că duşmanul lor cel mai important sunt bolşevicii, că naziştii nu vor putea continua să existe pe pământ atât timp cât vor exista sovietele. Şi dacă până atunci nemții îi vor mototoli puțin pe englezi, nici asta n-o să fie rău, se va forma un vid pe care-l vom umple noi. Vremurile se schimbă, domnule Kocek. Englezii nu au niciun drept să stăpânească lumea, aşa cum au făcut-o până acum! Noi suntem țara cea mai bogată de pe glob şi viitorul ne aparține nouă! Glasul lui O'Kelly avea accente patetice.

— Problemele acestea sunt prea complicate pentru mintea mea! spuse cu modestie Vasili şi se ridică de pe scaun.

La magazin umplu trei pungi mari cu diferite cumpărături, luă câteva sticle de vin, puse totul în maşină şi plecă spre casă.

După masă telefonă la societatea „Flamme", principalul client al companiei reprezentate de Jaroslav Kocek, şi îşi declină calitatea.

— Un moment, vă rog, îi răspunse o voce feminină şi i se făcu imediat legătura cu domnul Schillimberg, directorul general al societății.

— Ooo, domnule Kocek! Bine ați venit, bine ați venit! Vă aşteptam de mult!

— Când ați putea să mă primiți, domnule Schillinberg?

— Când doriți! Chiar şi acum, dacă n-aveți nimic împotrivă...

Fără să se grăbească, Vasili îşi luă servieta şi îi spuse vesel Lizei:

— Ei, începe marea bătălie!...

Ştia că societatea pe acțiuni „Flamme" fusese creată de naziști special pentru achiziționarea de petrol din

America, ştia că directorii societătii nu-s decât nişte figuranţi şi că adevăratul patron era ministrul Göring, care pusese mâna nu numai pe aviaţia Germaniei, ci şi pe industria ei aviatică.

Domnul Schillimberg, un bărbat înalt, rotofei, cu părul blond şi lins, îl primi cu respect şi cu multă amabilitate pe reprezentantul bogatei companii petroliere americane.

— Aveţi ceva împotrivă dacă vor participa la discuţie locţiitorii mei, directorii adjuncţi Blome şi Ziesel? se interesă el.

— Bineînţeles că nu!

În biroul încăpător, cu mobilă grea de stejar, intrară cei doi adjuncţi, nişte mutre tipice de negustori. Erau îmbrăcaţi în costume de croială veche. După ce s-au înclinat în faţa oaspetelui american, s-au aşezat ceremonios la masa acoperită cu postav verde. Secretara aduse o tavă pe care erau înşirate ceşti de porţelan, o cafetieră, o sticlă de băutură şi patru păhărele minuscule. După ce puse tava pe masă, secretara ieşi fără să scoată un cuvânt.

Domnul Schillimberg în persoană umplu o ceaşcă cu cafea fierbinte şi, oferindu-i-o lui Vasili, întrebă dacă nu cumva domnul Kocek doreşte o băutură mai tare.

— Nu vă refuz. Vasili înghiţi lichidul, care aducea a basamac, şi nu se strâmbă deloc. Cafeaua era de fapt surogat. „Dacă într-o asemenea instituţie bogată se bea surogat în loc de cafea – îşi zise Vasili – înseamnă că în Germania se vor găsi cumpărători pentru cafeaua naturală braziliană.

Cei prezenţi începură tratativele. Schillimberg comunică procuristului companiei „Standard Oil” că „Flamme“ este gata să majoreze simţitor comenzile de carburanţi din America, mai ales de benzină de avion, cu

condiția ca „Standard Oil” să acorde împrumuturi pe termen lung şi să construiască în Germania rezervoare moderne de benzină.

Cunoscând părerea lui Adams cu privire la credite, Vasili răspunse că nu socoteşte posibilă acordarea de împrumuturi pe termen lung. Nu poate fi vorba decât despre credite comerciale, adică pe termen scurt, şi întrebă: cu cât ar putea creşte comenzile?

— În cazul acordării creditelor, am putea cumpăra de la dumneavoastră cam două sute cincizeci de mii de tone de benzină şi treizeci de mii tone de lubrifianți anual, răspunse directorul general.

— Sunt gata şi acum să închei contractul pentru livrarea acestor cantități.

— Dar creditele?

— Aşa cum v-am mai spus, compania acordă, pe baza polițelor societății dumneavoastră, un credit comercial pe termen de patru până la şase luni cu o dobândă de unu şi jumătate la sută pe an. Cât priveşte depozitele de benzină, nu cred că ne putem asuma această obligație... Dacă insistați, sunt gata să întreb compania. Vasili vorbea liniştit, încrezător; conducătorii societății „Flamme“ erau încredințați că au în fața lor un reprezentant învestit cu împuterniciri foarte largi.

— Vom studia propunerea dumneavoastră la consiliul directorial şi vă vom anunța hotărârea luată, spuse Schillimberg.

— Bine, nu mă grăbesc!... V-aş ruga să-mi faceți un mic serviciu, să mă ajutați să găsesc un local pentru birouri, nu prea departe de sediul dumneavoastră...

Directorul adjunct Blome se oferi să-l ajute pe domnul Kocek.

*

Vasili trebuia să ia neapărat legătura cu Hans Weber. Avea adresa şi numărul lui de telefon, dar nu era bine să se ducă acasă la Weber. Vizita aceasta ar trezi bănuieli şi i-ar putea dăuna diplomatului. Rămânea de făcut doar un singur lucru: să-i dea un telefon. Nu ştia dacă e bine să procedeze în felul acesta; era convins că aici, la Berlin, toate convorbirile telefonice sunt interceptate. O rugă pe Liza să se ducă la gara Potsdam şi de acolo, de la un telefon public, să-l sune pe Weber acasă. Prezentându-se drept o veche cunoştinţă, să aranjeze o întâlnire cu el.

— Weber e un om deştept, spuse Vasili, şi dacă-i vei spune cine eşti, va înţelege despre ce e vorba. Mai mult chiar, el ştie că trebuie să venim aici şi sunt convins că aşteaptă telefonul nostru.

— Dacă Weber va dori să se întâlnească cu mine, unde să-i fixez întâlnirea? întrebă Liza.

— Undeva aproape de noi. Să zicem, chiar în staţie. Plimbaţi-vă puţin şi, dacă vă convingeţi că nu sunteţi urmăriţi, veniţi încoace! Afară e întuneric, beznă, nu cred că veţi fi recunoscuţi.

— Spune-mi, eşti absolut sigur de Weber? Îţi dai seama ce s-ar întâmpla dacă ne-am înşela în privinţa lui?

— Absolut sigur nu poţi fi de nimeni!... Dar Weber mi-a făcut întotdeauna o impresie bună. Şi în afară de asta, mi l-a recomandat Saryan, de a cărui cinste nu mă pot îndoi. Nu trebuie să uiţi că Weber este cel care ne-a adus-o pe Else Braun.

— Şi dacă toate astea au fost doar un joc? Un joc calculat în toate detaliile?

— Noi nu putem trăi fără să avem încredere în

oameni! În caz contrar, ar însemna că suntem nişte agenţi de informaţii care nu fac doi bani. Asta e!

Weber era acasă; judecând după voce, s-a bucurat şi şi-a exprimat dorinţa de-a o revedea imediat pe Liza.

După o jumătate de oră, Liza îl zări pe Weber: recunoscându-l încă de departe după statură, porni în întâmpinarea lui, îl luă la braţ şi se îndreptară spre parc.

— Mergem la noi acasă, e aproape! Soţul meu vă aşteaptă, spuse ea.

Întâlnirea dintre Vasili şi Weber a fost foarte cordială. Văzându-l pe Kocek, Weber se înviorase parcă.

— Aţi venit, în fine!

Vasili îl invită să ia loc pe canapea, trase măsuţa mai aproape, şi umplu paharele cu whisky scoţian.

— După frigul de afară, nu strică să vă încălziţi puţin; şi apoi, n-ar fi rău să ciocnim şi pentru revederea noastră.

Liza spuse că se duce să pregătească masa şi ieşi, lăsându-i pe bărbaţi singuri.

— Povestiţi-mi ce noutăţi aveţi, cum v-aţi aranjat? Vasili se aşează lângă Weber.

— Am multe de povestit, nu ştiu cu ca să încep!... În primul rând, mă bucur că aţi venit. O duc destul de bine, lucrez la serviciul consular al Ministerului de Externe, am un post modest de referent.

— Cum aţi găsit Germania la întoarcere?

— Ce să vă spun? Nici nu-mi vine să cred că asta e ţara mea, atât de mult s-au schimbat toate. Şi, mai ales, oamenii! Se tem să nu spună un cuvânt în plus, trăiesc într-o frică permanentă.

— Şi chiar toţi s-au împăcat cu hitlerismul? Nimeni nu încearcă să se împotrivească?

— Să se împotrivească? E greu, foarte greu. Weber îşi plecă privirile şi tăcu. Pe urmă se uită din nou la Vasili.

Desigur, există şi oameni cinstiţi care luptă, dar ei sunt doar nişte picături în mare.

— Şi râurile se nasc din firicele de apă, spuse Vasili.

— Bineînţeles... Dar se întâmplă ca aceste firicele să sece, fără să se poată revărsa în apa cea mare...

— Da, se întâmplă şi aşa, se învoi Vasili. Şi totuşi, în pofida miilor de obstacole, totul în viaţă se îndreaptă spre un ţel final. Înţeleg, e greu ca o mână de oameni să lupte împotriva uriaşei maşinării poliţiste a statului. Însăşi existenţa unei rezistenţe în Germania înseamnă foarte mult. Măcar pentru faptul că întreaga lume va afla că nu toţi germanii sunt de acord cu nazismul.

— La drept vorbind, pe baza acestor principii acţionăm şi noi! Nu suntem mulţi, dar membrii grupului nostru sunt oameni de încredere şi serioşi. Facem foarte puţin, dar asta e tot ce putem face în momentul de faţă!... Avem nevoie de ajutor, încheie el, coborând glasul.

— La timpul potrivit vom discuta şi acest aspect, spuse Vasili. Dar acum, eu am nevoie de sprijinul dumneavoastră. Am venit aici ca american şi reprezint în Germania compania „Standard Oil“. Deschid un oficiu în Berlin şi am nevoie de funcţionari. Nu-mi puteţi recomanda un jurist, un contabil priceput şi un referent care să cunoască limbi străine? Pentru mine personal aş avea nevoie de un paznic-grădinar şi de o servitoare. Vă rog să mă înţelegeţi bine: nu e nevoie de luptători antifascişti, ci de nişte oameni cumsecade, care să nu aibă legături cu Gestapoul, asta-i tot!

— Cred că voi putea să vă găsesc asemenea oameni. Ei trebuie să ştie că ne cunoaştem?

— Cinstit vorbind, nu-i de dorit... Căutaţi-mi un jurist sau un contabil şi trimiteţi-i aici, spunându-le că aţi auzit de la cineva că un om de afaceri american are

nevoie de funcționari.

— Cum o să vă dați seama că sunt trimiși de mine? întrebă Weber.

— Păi, în momentul de față, nimeni nu știe că sunt în căutare de personal, așa că nimeni altcineva nu poate veni să solicite posturile.

— Mă gândesc la un jurist... Glauberg, Adalbert Glauberg. Dacă n-aveți nimic împotrivă, va veni mâine seară la ora șapte aici.

— Credeți că nu se află sub supravegherea Gestapoului?

— Dragul meu Kocek, la ora aceasta, în Germania nu există oameni care să nu fie bănuiți de Gestapou. Într-un stat polițist nu se poate altfel! După câte știu eu, Glauberg n-a făcut niciodată politică, e un om modest, neînsemnat.

— Credeți deci că pot avea încredere în el!

— Cum să vă spun... În anumite limite, nu mai mult!

— Am înțeles! Spuneți-i acestui Glauberg să vină la mine!

Liza îi invită la masă, dar Weber spuse că după ora opt nu obișnuiește să mănânce și de aceea, mulțumind, refuză invitația.

— N-aș vrea să vă mai deranjez, spuse el, ridicându-se.

— Cum vom putea lua legătura pe viitor?

— Doamna Marianna mă poate suna oricând acasă. Dar, ținând seama că la noi toate convorbirile sunt interceptate, mai bine să discutăm pe un ton intim... E firesc să vreau să mă întâlnesc cu o doamnă și să-i fixez o întâlnire. Apropo, am o casă conspirativă unde am putea să ne întâlnim uneori.

— În locuința aceea vă puteți întâlni cu soția mea, dar nu cu mine! Se vor naște imediat bănuieli: ce caută acolo

soțul acelei doamne cu care flirtează Weber? Cred că cel mai bine e să ne arătăm că ne cunoaştem încă de la Paris, să ne întâlnim întâmplător pe stradă, printre oameni, şi să ne manifestăm public bucuria. După aceea, voi putea telefona, ne vom putea vedea uneori şi voi avea chiar posibilitatea să vă invit la mine sau la un restaurant.

— S-ar putea, bineînțeles, dar...

— Ce vă deranjează în modalitatea aceasta?

— Îndată ce se va afla la Gestapou că ne cunoaştem, voi fi chemat acolo...

— Şi ce dacă?

— Mă vor obliga să vă urmăresc, să le spun tot ce voi afla despre dumneavoastră. Nu uitați că sunteți american şi, deci, suspect.

— Nu văd nimic rău în asta. Ştiți că sunt un apolitic, iar scopul vieții mele e să fac bani şi nimic altceva!... Asta o să spuneți şi Gestapoului!

— N-aş fi vrut să am de-a face cu ei. Weber se strâmbă cu scârbă. Dar asta e... N-are importanță... Dacă trăim printre fiare, să urlăm şi noi ca ele. S-o facem şi pe asta!

În timp ce-l conducea, Vasili îl întrebă, aşa ca din întâmplare, dacă ştie unde se află acum doamna Braun şi dacă se întâlneşte cu ea.

— Else Braun este stenografă la secția externă a partidului nazist.

— Aşa, vasăzică?... Ştirea îl făcu pe Vasili să-şi piardă respirația.

— Spre deosebire de Paris, aici, la Berlin, duce o viață modestă, nu se arată nicăieri, evită întâlnirile cu mine, spuse Weber.

— N-ați putea să-mi spuneți cum să iau legătura cu ea?

— Cred că ea n-ar dori lucrul acesta...

— Sunt sigur că n-ar dori! În schimb, noi ținem foarte mult să o vedem şi să ne reluăm relațiile cu ea. Nu, dragul meu, oricât s-ar eschiva Else Braun şi orice s-ar întâmpla, trebuie să luăm legătura cu ea! Secția externă a partidului, asta nu-i glumă! Acolo se țes toate intrigile.

— După părerea mea, cel mai bine ar fi să vă întâlniți cu Else întâmplător, pe stradă, spuse Weber cam în silă. Cu pedanteria ei tipică, ea pleacă totdeauna de-acasă exact la opt şi jumătate, ia metroul la nouă fără un sfert, coboară în apropierea Reichstagului şi se duce la serviciu. Seara este uneori reținută şi de aceea se întoarce la ore diferite.

Vasili îl conduse pe Weber până la poartă. Când se înapoie, o găsi pe Liza la fereastră.

— Pe stradă e atât de întuneric, încât poți să-ți bagi degetele în ochi, îi spuse el.

Liza se întoarse brusc.

— Spune-mi, Vasili, ce impresie ți-a lăsat astăzi Weber?

— Foarte bună.

— Adevărat?

— Da. Dar de ce întrebi? Ai observat ceva suspect la el?

— Nu, n-am observat! Dar am înțeles că de acum încolo suntem cu totul la discreția lui. Şi dacă cumva este un provocator? Atunci, nu mai scăpăm de aici!

— Liniştește-te, draga mea! Ți-am spus o dată pentru totdeauna – să-ți scoți din cap ideile astea! Weber nu-i provocator, ci un intelectual antifascist. Sigur că nu e un luptător capabil să răstoarne mâine regimul fascist din Germania, dar, ascultă-mă pe mine, este un om cinstit şi cumsecade. Şi pe deasupra, se dovedeşte a fi foarte precaut. Azi m-am convins definitiv de asta!

— Dă, Doamne, cum se zice, să fie aşa!

— Tu însă va trebui să faci un lucru foarte neplăcut! Vasili o privi iscoditor pe Liza.

— Dacă trebuie, trebuie! Înţeleg că n-am venit aici ca să ne perfecţionăm cunoştinţele de limba germană... Ce am de făcut?

— Să te vezi cu Else Braun! Nu numai să te vezi, dar s-o şi convingi să continue colaborarea cu noi! Ia gândeşte-te ce perspective am avea dacă Else Braun ar începe să ne transmită informaţii despre acţiunile pe care le pregătesc hitleriştii împotriva vecinilor lor şi, în ultimă instanţă, împotriva noastră.

— Învaţă-mă cum s-o abordez şi o să mă străduiesc.

— Cred că la prima întâlnire nu va ieşi nimic! Pot să-ţi spun de pe acum, ca din carte, cum se va comporta Else Braun... Se va încăpăţână, va refuza, va implora să fie lăsată în pace şi chiar va ameninţa că se duce la Gestapo, unde va spune totul. Să ştii că toate acestea, cu excepţia ameninţării, le va face sincer, de teama demascării. Dar avem toate motivele să credem că va continua să lucreze cu noi

— O treabă scârboasă şi periculoasă, şopti Liza ea pentru sine.

— Nu te teme, Else Braun nu va face scandal şi nici în Gestapo nu se va duce! Treaba este însă într-adevăr periculoasă, confirmă Vasili.

*

Curând, pe faţada unei clădiri cu trei etaje de pe o stradă foarte animată din centrul Berlinului apăru o nouă firmă: „Standard Oil – reprezentanţa berlineză.“

Biroul era compus din patru încăperi – cabinetul reprezentantului sau al directorului reprezentantei, aşa

cum i se spunea domnului Kocek, un hol spațios, o cameră pentru contabil şi referent şi una pentru jurist. Vasili puse să fie scoase vechiturile rămase de la chiriaşul precedent şi cumpără mobilă nouă. În câteva zile, cele patru camere erau aranjate cu mult gust. Funcționarii, angajați cu ajutorul lui Weber, păreau potriviți pentru atribuțiile lor. Juristul Glauberg, un om flegmatic, lent şi tăcut, se descurca excelent în labirintul de paragrafe ale Codului Civil şi comercial. Schulze, un bărbat cu mustăți à la Wilhelm al II-lea, care lucrase la o firmă evreiască de import-export şi, în consecință, nu prezenta încredere pentru arieni; era un contabil cu experiență. Referentul Kolwietz, un om în vârstă, cu părul cărunt, cunoştea câteva limbi de circulație europeană. Nu reuşise până acum să-şi facă o situație mai acătării din pricina patimii pe care o avea pentru băutură. În fine, secretara, domnişoara Lotte, o fetişcană roşcată, cu ochi albaştri şi cu o mutră de îngeraş, ştia stenodactilografia. Acesta era tot personalul.

În toate încăperile fuseseră instalate telefoane (în cabinetul şefului erau trei), contul la Banca Națională germană fusese deschis, se comandaseră ştampile şi formulare... Reprezentanța începuse să funcționeze...

Într-o scrisoare adresată lui Adams, Vasili îi relată discuția avută cu directorul general al societății „Flamme“, care solicita o sporire considerabilă a importului de carburanți, mai ales a cantităților de benzină pentru aviație, dar punea două condiții: acordarea unui credit pe termen lung în valoare de trei milioane de dolari şi construirea, în contul companiei, a unor rezervoare în zona portului Hamburg. Expedie scrisoarea la New-York şi acum aştepta răspunsul. Între timp însă, îl vizită pe consulul general american şi îl

rugă să-i expedieze lui Adams un raport prin curier diplomatic sau o telegramă cifrată în care să-i anunțe că el, Kocek, nu e de părere să se aprobe credite pe termen lung. Germania, care este preocupată de sporirea flotei sale aeriene şi a efectivului de submarine, va majora comenzile chiar şi în condițiile unui credit obişnuit, cu o dobândă de unu şi jumătate la sută. Cât priveşte rezervoarele din raionul Hamburg, el ar recomanda companiei să construiască la început trei până la cinci, dar numai cu condiția expresă ca ele să rămână proprietatea companiei. O'Kelly îşi notă totul şi promise să transmită depeşa chiar în aceeaşi zi. Lăsându-se pe spate, consulul rosti:

— Cred că aveți dreptate să procedați astfel. Nu ştiu cum o fi cu alte mărfuri, dar carburanți vor cumpăra cu bani gheață. Zilele trecute, Ministerul Marinei Militare a lansat la apă trei submarine, iar şantierele din Hamburg au început să construiască două crucişătoare. După datele pe care le deținem, firma „Messerschmitt" produce în serie bombardiere şi avioane pentru reglajul tirului. Hitler s-a pus pe înarmare şi supraînarmare, dar nu dispune de carburanți. De ce oare n-ar profita compania de situația aceasta?

— Credeți-mă că vom şti să profităm, răspunse Vasili zâmbind.

La câtva timp după întâlnirea întâmplătoare pe stradă cu Weber, Vasili îl invită să ia masa împreună la restaurant. În seara aceea nori de plumb se lăsaseră deasupra Berlinului şi începuse să ningă. Vasili, Liza şi Weber şedeau la restaurantul „Dresden" şi, la adăpostul zgomotului produs de muzica de jazz, vorbeau în surdină despre treburile lor.

— Vă propun să veniți peste câteva zile la mine. Aş vrea să discutăm ceva, spuse Vasili.

— Cu plăcere, dar țineți seama că temerile mele s-au adeverit. Am fost chemat la Gestapou şi m-au descusut: cine sunteți şi de unde vă cunosc. La plecare mi-au ordonat să țin legătura cu dumneavoastră şi să le raportez totul. Bineînțeles că, fără nicio ezitare, m-am declarat de acord să-mi îndeplinesc datoria patriotică...

— Excelent, exclamă voios Vasili.

— Ne trebuie urgent hârtie şi litere pentru tipografie, nu ne puteți ajuta? întrebă Weber.

— Trebuie să mă gândesc. Vreți să tipăriți un ziar? Sau manifeste?

— Vom începe cu manifeste, hârtie se găseşte de vânzare; nu putem însă cumpăra cantități mari, am da de bănuit.

— Tipărirea manifestelor e un lucru serios, numai că trebuie evitate căderile... Gândiți-vă bine la toate: căutați tipografi şi difuzori de încredere, găsiți un local corespunzător! Şi încă ceva: în afară de dumneavoastră, nimeni nu trebuie să mă cunoască, să-mi ştie numele. E o clauză care trebuie strict respectată. În condițiile acestea, sunt gata să colaborez şi să vă ajut; bineînțeles în limitele posibilităților mele.

Vasili ridică paharul, ciocni cu Liza şi cu Weber şi-apoi îl bău până la fund.

Orchestra începu un foxtrot la modă. Weber se ridică şi o invită pe Liza la dans. Se pierdură îndată în mulțimea dansatorilor.

Revenind la masă, Weber continuă discuția întreruptă:

— Nimeni, în afară de mine, nu va şti nimic despre dumneavoastră. Dar, cu timpul, va fi necesar ca încă unul dintre-ai noştri să vă cunoască. Multe se pot întâmpla.

— E adevărat... O să mai vorbim despre asta. Vreau

să vă înştiinţez că foarte curând vom încerca să reluăm legătura cu Else Braun.

— Dacă socotiţi necesar...

— Da, socotesc! De ce cantitate de hârtie aveţi nevoie? întrebă Vasili.

— Cu cât mai multă, cu atât mai bine!

— Vă înţeleg şi voi încerca prin prietenii mei să vă obţin o sută – o sută douăzeci de kilograme. Gândiţi-vă la posibilităţile de a o ridica şi de a o transporta la destinaţie. O să-mi spuneţi când veţi mai trece pe la mine...

Îşi sorbeau pe-ndelete vinul, mulţumindu-se cu o masă sărăcăcioasă, compusă din bucăţele microscopice de carne şi câţiva cartofi fierţi, garnisiţi cu brânză şi ceapă verde tocată. Pe rând, o invitau pe Liza la dans.

Când s-au despărţit în uşa restaurantului, era trecut de miezul nopţii.

*

Înainte de a-i aţine calea Elsei Braun, Liza o urmări timp de două zile. O pândea pe nemţoaică la ieşirea din metrou şi mergea apoi în urma ei, pe drumul spre Reichstag.

În a treia zi, venindu-i în întâmpinare Elsei Braun, Liza se opri în dreptul ei şi-i spuse:

— Bună ziua, doamnă Braun, ce mai faceţi?

— Dumneavoastră... aici? Uimită la culme, femeia era gata să scape geanta din mână.

— De ce vă miraţi? V-am spus doar că fratele meu are afaceri şi la Berlin.

Else Braun grăbi pasul. Voia să se descotorosească mai repede de această cunoştinţă sâcâitoare.

— Doamnă Braun, trebuie să discutăm! Unde am

putea să ne întâlnim?

— N-avem ce discuta!... Lăsați-mă în pace, răspunse stenografa. Şoapta ei se transformă într-un şuierat.

— Degeaba vă supărați. Liza observă că se apropiau de intrarea secției externe a partidului nazist şi, constrânsă, îi spuse doar atât: la revedere, doamnă Else, o să ne mai întâlnim!

Else Braun dispăru grăbită pe uşa masivă.

Pentru a putea discuta mai pe-ndelete, Liza o aşteptă a doua zi în apropierea locuinței. Imediat ce o văzu ieşind în stradă, se apropie de stenografă.

— Din nou dumneavoastră! exclamă Else Braun. Mi-ați aflat şi adresa...

— Birourile de informații pentru public lucrează la Berlin foarte bine... Aşadar, doamnă Braun, trebuie totuşi să stăm de vorbă! Am venit ca să aflu unde ne putem întâlni, stărui Liza, mergând alături de nemțoaică.

— V-am mai spus, n-avem ce discuta.

— Am mai auzit asta! Dar gândiți-vă bine: o să aveți mulți bani, mult mai mulți decât la Paris. Dacă doriți, puteți primi şi alimente care nu se găsesc aici. Înțelegeți-mă, este vorba despre lucruri nevinovate, care nu prezintă niciun pericol pentru dumneavoastră.

— Plecați şi lăsați-mă în pace! Altfel chem poliția. În vocea Elsei Braun răsuna mai curând implorarea decât amenințarea.

— Asta n-o să se întâmple niciodată, răspunse calm Liza.

— Ce vă face să credeți?

— Ce rost ar avea să vă nenorociți!

— Odată cu mine vă distrug şi pe dumneavoastră!

— Nu, veți pieri numai dumneavoastră! Pe mine, ca străină, mă aşteaptă, cel mult, expulzarea... Coborâră în

tăcere în metrou.

— Ei bine, unde am putea sta de vorbă? întrebă Liza din nou.

— V-am răspuns o dată!

— Nu trebuie să tratați în felul acesta o veche şi bună cunoştință. Vom sta pur şi simplu de vorbă şi, dacă n-o să ne înțelegem, ne vom despărți pentru totdeauna.

— Cunosc eu acest „totdeauna"! Nu vreau să mai am de-a face cu dumneavoastră!

Şi Else Braun se repezi în vagonul care tocmai oprise în fața ei.

Vasili o sfătui pe Liza să nu dezarmeze, să facă o pauză de o zi sau două şi să-i dea Elsei Braun răgazul să se mai liniştească, să-şi vină în fire şi să reflecteze la situația creată.

Şi, într-adevăr, după trei zile, când Liza o opri din nou pe stradă, nemțoaica se comportă altfel. Poate că o ispitiseră banii... Poate că înțelesese că nu va fi lăsată în niciun caz în pace... Întinzându-i Lizei un bilețel, Else Braun spuse:

— Diseară, la orele opt, la adresa aceasta. Să nu veniți cu taxiul şi aveți grijă să nu vă urmărească cineva.

— A cui este adresa? se interesă Liza.

— E locuința unei prietene care îmi permite să mă întâlnesc uneori acolo cu cunoscuții mei...

Liza se îndreptă cu sufletul greu spre adresa comunicată. Putea să se aştepte la orice – la o cursă sau la o înscenare. Stabilise ca Vasili s-o aştepte în maşina lor undeva pe-aproape. În cazul că ea nu se va întoarce la ora fixată, Vasili se va adresa lui O'Kelly. Liza trebuia să se ducă singură la adresa indicată.

Casa era situată destul de departe, la marginea oraşului, la câteva stații de autostrada în construcție Berlin-Leipzig. Liza a trebuit să ia metroul, apoi

autobuzul, iar ultima parte a drumului a parcurs-o cu tramvaiul. Găsind fără nicio greutate clădirea, urcă la ultimul etaj, al treilea.

Uşa i-o deschise chiar Else Braun. Era foarte întunecată la faţă... Fără să acorde atenţie acestui fapt, Liza o salută cu multă amabilitate, o întrebă de sănătate. Apoi îşi scoase paltonul, îl agăţă în cuier şi intră în cameră.

— Cred că nu e cazul să ne pierdem vremea cu banalităţi, spuse ea, aşezându-se pe divan, să discutăm mai bine despre problemele pentru care am bătut atâta drum!

— Vă ascult. Else Braun stătea într-un fotoliu lângă fereastră şi nu voia deloc să ridice capul pentru a nu întâlni privirea Lizei.

— Veţi primi trei mii de mărci pe lună, cu alte cuvinte de trei ori mai mult decât primeaţi la Paris. Nu ne vom întâlni decât de două ori pe lună şi, pentru a nu atrage atenţia asupra noastră, vom căuta să ne vedem de fiecare dată în altă parte.

— Ce mi se cere?

— Acelaşi lucru ca la Paris. De data aceasta informaţii despre planurile secţiei externe ale partidului naţional-socialist. Bineînţeles că nu avem nevoie de fapte mărunte, cunoscute, ci de date secrete importante.

— Asta e tot?

— Da!

— Atunci, ascultaţi condiţiile mele! Else Braun se aşează alături de Liza. În primul rând, niciun fel de chitanţă pentru bani. În al doilea rând, nu mă voi întâlni cu nimeni altcineva decât cu dumneavoastră.

— Condiţiile dumneavoastră sunt acceptate şi vor fi respectate întocmai, răspunse Liza.

— Sper că vă daţi seama că aici nu suntem la Paris!

Acolo, dacă se-ntâmpla ceva, puteam să dispar, să plec în orice altă țară. Aici însă, dacă sunt descoperită, nu-mi rămâne decât un singur drum – spre lumea cealaltă. În cel mai bun caz, mă așteaptă lagărul de concentrare, care înseamnă tot moarte, dar o moarte lentă. Trebuie să fim foarte prevăzătoare. Dați-mi cuvântul de onoare că numele meu nu va fi amintit nicăieri, în nicio împrejurare.

— Doamnă Else, vă rog să mă credeți că țin la siguranța mea nu mai puțin decât țineți dumneavoastră la propria siguranță. Puteți fi încredințată că, oricare va fi situația, veți fi în afara oricărui pericol și nimeni, cu excepția mea, nu va ști nimic despre dumneavoastră. Și acum vă rog să primiți un avans; Liza scoase din poșetă trei hârtii a o mie de mărci și le puse pe măsuța de ziare care se afla în fața doamnei Braun. Spuneți-mi, aveți ceva interesant de comunicat?

— Ar fi ceva... Italienii se pregătesc de război cu Abisinia și se pare că au primit acordul guvernului nostru care-i va sprijini... În ultimul timp au avut loc tratative intense între secția noastră și reprezentanții italieni. Rezultatele convorbirilor se raportau zilnic lui Hitler personal. Săptămâna trecută au venit la noi conducătorii partidului nazist din Austria: Seyss-Inquart, Taws și Leopold care au pus la punct „planul Otto“, un plan ținut în cel mai mare secret. Foarte des ne vizitează Henlein, șeful partidului fascist al germanilor sudeți. Ultima oară a fost sfătuit să formuleze revendicările cu privire la acordarea autonomiei pentru regiunea sudetă. Toate acestea Else Braun le înșiră în șoaptă, dintr-o răsuflare.

— Mulțumesc, doamnă Else. Sunt foarte bucuroasă că am găsit din nou un limbaj comun. Liza se ridică.

— Dacă aveți nevoie să vă întâlniți cu vreun prieten,

în schimbul unei sume modeste, puteți folosi locuința aceasta, spuse Else Braun. Prietena mea v-o poate ceda pentru câteva ore, sau pentru toată noaptea. Mai mult chiar, vă poate găsi dacă doriți, nişte cavaleri foarte onorabili!,

— Mulțumesc. În caz de nevoie, vă anunț...

— Dacă nu vă e greu, data viitoare aduceți-mi o cutie de pudră franțuzească „Rachel“, un ruj de buze şi o cutie de cafea naturală. M-am obişnuit la Paris să beau cafea bună şi nu mă pot defel împăca cu surogatul de aici.

*

Ploile plictisitoare, care nu mai încetau nici ziua, nici noaptea, se opriseră parcă la comandă. Cerul se curățase de nori, soarele strălucea din nou. Venise primăvara, neliniştita primăvară a anului 1935.

De la New-York soseau telegrame obişnuite. Într-una din ele, Adams încuviința activitatea lui Vasili în Germania. Într-alta, contabilitatea anunța că în contul domnului Kocek s-a transferat suma de zece mii de dolari pentru acoperirea cheltuielilor de organizare. Serviciul comercial îşi anunța procuristul că un petrolier sub pavilion panamez va ajunge în portul Hamburg la 10 aprilie. Vasili era rugat să se deplaseze până acolo, să ia legătura cu Behm, căpitanul vasului, să predea societății „Flamme“ încărcătura şi să găsească un reprezentant permanent al companiei pentru Hamburg.

Vasili îi făcu o vizită consulului general O'Kelly, îl înştiință despre plecare şi luă de la el o scrisoare de recomandare către domnul Mallon, consulul american din Hamburg.

— Vă doresc succes, *mister* Kocek! La întoarcere să-mi povestiți cum merg treburile pe acolo, spuse

O'Kelly şi, la despărţire, adăugă: Se pare că sfatul dumneavoastră de a nu acorda societăţii „Flamme" credite pe termen lung nu va fi luat în consideraţie... După tratativele dintre Gibson şi Hitler, Departamentul de stat i-a sfătuit pe conducătorii băncilor, firmelor, companiilor şi trusturilor, care întreţin relaţii comerciale cu Germania, să acorde firmelor germane credite pe termen lung. Guvernul federal va garanta aceste credite.

— Ce să-i faci, de sus se vede mai bine... Datoria mea e să informez compania despre situaţia din Germania, iar ei, acolo, n-au decât să hotărască ce-i de făcut.

— Da, noi suntem simpli executanţi, căzu de acord O'Kelly. Pentru a executa însă cât mai bine dispoziţiile, trebuie să fii la curent cu marile probleme politice şi să acţionezi la sigur, în cunoştinţă de cauză.

— Probabil că aveţi dreptate. Cu toate astea, politica nu m-a interesat niciodată şi nu s-ar putea spune că n-am realizat ceva în viaţă, zâmbi Vasili.

— Au fost alte timpuri...

— Posibil... În ce constă esenţa acestor mari probleme politice, dacă, bineînţeles, nu-i un secret?

— Nu e niciun secret! Oamenii noştri de stat socotesc pur şi simplu că Germania este singura forţă reală în Europa care poate împiedica expansiunea comunismului. Ca urmare, America este interesată în întărirea poziţiei lui Hitler. Desigur, în anumite limite.

— Cine le poate defini? întrebă Vasili.

O'Kelly ridică în tăcere din umeri.

Cu două zile înainte de plecare, Vasili îl rugă pe juristul său să se ducă la Hamburg să rezerve un apartament bun la hotel şi să vadă cu care dintre funcţionarii vămii din port s-ar putea înţelege mai bine. Era convins că Glauberg va rezolva cu succes această misiune delicată. Cu toată încetineala şi cu tot

flegmatismul său, Glauberg se dovedise a fi un jurist isteț şi perspicace. În orice caz, se orienta perfect şi, la nevoie, ştia să exploateze slăbiciunile omeneşti...

Spre seară, Vasili îi telefonă lui Weber, spunându-i că doamna Marianna şi el însuşi au plăcerea să invite la o ceaşcă de ceai pe domnul şi doamna Weber. Despre doamna Weber amintise din calcul dacă discuția lor telefonică este interceptată, cei de la Gestapo vor înțelege că domnul Kocek nu este în relații atât de intime cu Weber, încât să ştie dacă acesta e însurat sau nu.

— Din păcate, sunt burlac, răspunse Weber.

— Atunci vom fi bucuroşi să vă avem numai pe dumneavoastră ca oaspete.

Weber îi ceru adresa (cu toate că o cunoştea foarte bine) şi sosi pe la orele opt. Ştiind că între ei trebuie să aibă loc o discuție serioasă, Liza găsi un pretext plauzibil şi ieşi din salon.

— Dragă Weber, cred că a venit timpul să dăm cărțile pe față, începu Vasili, imediat ce rămaseră în doi. În primul rând, trebuie să vă spun că nu sunt nici slovac, nici american şi mai ales nu sunt un comerciant înnăscut. Dar, fiind adversar hotărât al fascismului, îi ajut şi îi voi ajuta şi în viitor pe toți cei care luptă cu fascismul, indiferent de convingerile şi pozițiile lor politice. Sper ca interesele noastre să concorde în această privință. Până acum nu v-am întrebat nimic despre crezul dumneavoastră politic, nu m-am interesat nici de scopurile pe care le urmăriți aici, în Germania. Avem o sarcină unică şi importantă – să luptăm din toate puterile împotriva fascismului! Dacă e aşa, haideți să ne aliem şi să ne unim forțele... Sunteți de acord cu mine?

— Intru totul, răspunse Weber, care-l ascultase cu multă atenție.

— În cazul acesta, daţi-mi voie să vă pun câteva întrebări şi să precizez unele lucruri. Bineînţeles, veţi răspunde la ele numai dacă socotiţi necesar.

— Vă rog...

— Ilegaliştii antifascişti care acţionează împreună cu dumneavoastră sunt verificaţi?

— În prezent suntem cam treizeci, dar dacă îi socotim şi pe simpatizanţi – treizeci şi cinci. Din precauţie nu vrem să mărim numărul. Dacă ne-am propune aşa ceva, organizaţia noastră ar putea lua proporţii. În Germania sunt mulţi antifascişti... Ne cunoaştem de mult şi ne străduim să nu se strecoare printre noi oameni întâmplători.

— Aveţi un program clar de acţiune, v-aţi pus în faţă nişte ţeluri precise?

— Nu avem program, dar scopul nostru este distrugerea dictaturii lui Hitler şi a naţional-socialiştilor, revenirea la orânduirea democrată.

— Aş vrea să ştiu din ce partide politice au făcut parte înainte membrii organizaţiei dumneavoastră!

— Sunt nevoit să vă indispun: printre noi nu avem nici comunişti, nici socialişti. De fapt, ştim că mai există o organizaţie ilegală formată din comunişti şi social-democraţi. Probabil că e mai mare decât a noastră, având mulţi muncitori... Poate că doriţi să luaţi legătura cu grupul acela şi să lucraţi cu ei? Vă rog să-mi spuneţi sincer şi voi încerca să stabilesc contactul cu ei...

— Nu, dragă prietene, problema este complet greşit pusă. Nu eu voi lucra cu ei, ci dumneavoastră şi grupul din care faceţi parte! Împrăştiindu-vă forţele, şi aşa puţine, nu veţi realiza nimic! Trebuie să înţelegeţi faptul că în situaţia actuală e imposibil să lupţi împotriva fascismului şi să obţii vreun rezultat fără comunişti.

Permiteți-mi să vă dau un sfat prietenesc: luați contact cu grupul acela şi, decă nu vreți să vă uniți cu ei, ca să vă păstrați independența organizatorică, încercați măcar să vă coordonații acțiunile.

— Eu personal socotesc că aveți dreptate. Dar înainte de a lua o hotărâre, trebuie să mă consult cu prietenii mei. Cred că şi ei vor înțelege necesitatea contactului cu celălalt grup ilegal. Ne-am mai gândit şi noi la asta. În acelaşi timp, socotesc de datoria mea să vă previn din timp că ai noştri nu vor accepta unificarea: noi urmărim alte scopuri!

— Asta se numeşte să vinzi pielea ursului din pădure... La început trebuie învins fascismul, de-abia după aceea să discutați despre țelurile finale. De fapt. Treaba dumneavoastră... Aş vrea doar să vă sfătuiesc să stabiliți până în cele mai mici amănunte metodele conspirative şi organizarea activității grupului; în cazul căderii unei verigi, celelalte să rămână intacte! Şi încă un lucru: pentru a putea lupta cu național-socialiştii, e nevoie să le cunoaşteți planurile imediate şi mai îndepărtate în toate domeniile – intern, extern, economic, politic. Pentru asta însă, trebuie să dispuneți de foarte multe date. Căutați să aveți oameni peste tot pe unde se poate – în cercul apropiaților lui Hitler, Goebbels, Göring, Hess, Rosemberg, Bormann şi ai altor conducători fascişti, la Statul Major şi la Gestapo, la Ministerul de Externe şi la Bancă, la secțiile de poliție... Înțeleg că toate acestea nu se pot realiza într-o zi-două, că trebuie timp şi răbdare. Dar, dacă vreți să luptați serios împotriva fascismului, e necesar să vă înarmați cu răbdare, să nu vă precipitați şi să riscați numai în caz de mare nevoie! În ceea ce priveşte repartizarea oamenilor, puteți conta pe sprijinul meu şi fondurile mele. Ajutorul însă trebuie să fie reciproc: dumneavoastră trebuie

să-mi comunicați datele obținute. Vă promit că acelaşi lucru îl voi face şi eu. Gândiți-vă la tot ce v-am spus! După ce mă voi întoarce de la Hamburg, ne întâlnim din nou şi perfectăm detaliile activității noastre comune.

— Când credeți că veți reveni?

— Într-o săptămână, cel mult zece zile. Cum vin, vă anunț!

— Bine, până atunci pregătesc şi eu câte ceva... Apropo, v-am găsit un paznic-grădinar potrivit, spuse Weber.

— Cine e?.

— Un horticultor priceput şi un antifascist convins. Un om deştept, precaut. Nu va şti nimic despre dumneavoastră, în afara faptului că sunteți un sac cu bani... În orice caz, de asta am încercat să-l conving. Dacă sunteți de acord să-l angajați, se va muta împreună cu familia la dumneavoastră şi, în măsura posibilităților, va fura hârtie.

— Bine, trimiteți-l chiar mâine!

— Vă sfătuiesc să alegeți o altă cale, mai complicată, dar sigură: dați un anunț în ziarul de seară cum că aveți nevoie-de un grădinar-paznic. Printre cei care vor veni va fi şi cunoscutul meu. Pe el îl alegeți. Are un nume foarte simplu: Müller.

*

Hamburgul, poarta maritimă a Germaniei, era după părerea lui Vasili şi a Lizei un oraş mult mai viu şi mai însufleţit decât Berlinul. Portul şi tot ce era legat de el punea o amprentă specifică asupra întregii vieți a oraşului. La fiecare pas întâlneai străini, marinari din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Aproape fiecare locuitor al oraşului ştia o limbă străină. În Hamburg se

concentraseră o mulțime de localuri, case de toleranță, iar moravurile erau aici mai simple decât în alte orașe germane. În restaurante se mânca mai bine, găseai specialități de pescărie gustoase, găseai și carne. Și în magazine existau mult mai multe alimente și mărfuri decât în capitală. Specula era în floare, la bursa neagră puteai să cumperi ce vrei – de la tot felul de bunătăți până la valută străină, aur și pietre prețioase. În acest oraș zgomotos și multinațional respirai parcă mai în voie.

Glauberg îl întâmpină la gară și-l conduse la cel mai bun hotel, la „Hamburg", unde li se rezervase un apartament luxos cu trei camere.

Era încă devreme și, pentru a nu pierde timp prețios, Vasili, schimbându-se repede după călătorie, se duse la consulul american.

Mister Mailon era un bărbat mai în vârstă, cu tâmplele argintii. Se purtă cu multă amabilitate și se dovedi un om deștept. Consulul îi explică lui Vasili că situația locală nu se deosebește prea mult de cea care domnește în întreaga țară, peste tot dai de aceiași fasciști cu demagogia lor țipătoare... Cât privește candidatul pentru reprezentanța permanentă a firmei, consulul ar avea în vedere un neamț și, dacă domnul Kocek poate să-i spună unde se va afla mâine la ora unsprezece dimineață, acest om se va prezenta cu un bilet din partea consulului personal.

— Cine e omul, prezintă încredere? Nu e cumva în legătură cu naziștii? întrebă Vasili.

— Vai, dragul meu! Oare mai poți ști acum care neamț prezintă încredere și care nu? Toți sunt infectați de șovinism într-o măsură mai mare sau mai mică și cum beau o halbă de bere, încep să urle *Deutschland über alles...* Omul pe care vreau să vi-l recomand pare

cumsecade, dar cine poate vedea ce e în sufletul lui? Staţi cu el de vorbă mai pe-ndelete şi aflaţi tot ce vă interesează, îl sfătui consulul.

— Vă sunt foarte recunoscător! Să mă caute la hotel, pe la orele zece... Aş mai vrea să vă pun o întrebare cam delicată. Puteţi să-mi spuneţi ce fel de oameni sunt vameşii de aici?

— Nişte pungaşi şi nişte şperţari.

— Se poate avea de-a face cu ei?

— Dacă plăteşti bine, da! Trebuie să ştiţi că şeful vămii, numit de curând, este un naţional-socialist notoriu, un mare amator de chefuri şi o mare canalie. Dacă aveţi vreo afacere de anvergură, ar fi mai bine să luaţi legătura direct cu el. Acţionaţi cu îndrăzneală şi nu vă temeţi de nimic! Nemţii n-o să se apuce de provocări împotriva reprezentantului unei mari companii petroliere americane. Azi au nevoie de dumneavoastră şi vor căuta în fel şi chip să vă fie pe plac. Ce-o să fie mâine, nu ştiu!

La hotel, Glauberg îi raportă patronului că a reuşit să facă cunoştinţă cu câţiva dintre funcţionarii vămii, bineînţeles nu dintre cei mai mari; a ajuns la concluzia că sunt maleabili şi că îi stimează mai ales pe americani. Neştiind concret despre ce este vorba, Glauberg n-a putut duce tratative cu ei, dar impresia lui e că vameşii vor merge în întâmpinarea oricăror dorinţe exprimate de *mister* Kocek, bineînţeles cu condiţia să fie bine remuneraţi.

— Asta, fără discuţie! Că doar n-au s-o facă degeaba! Dar nu ne-am putea întâlni cu ei, domnule Glauberg? întrebă Vasili.

— De ce nu? După părerea mea, asta s-ar putea face într-un separeu al restaurantului de la hotel. Aşa e cel mai bine! Eu îi voi invita la cină, dumneavoastră veţi

intra ca din întâmplare şi o să vă fac cunoştinţă. Vor fi trei.

— În principiu, propunerea este acceptabilă. Vă voi comunica mai târziu hotărârea mea şi data întâlnirii!

A doua zi, la ora stabilită, apăru un bărbat cu o statură de grenadier, cu o figură rumenă de bonom şi cu o privire cam şireată. Se recomandă Karl Bremmer şi-i întinse lui Vasili un bileţel din partea consulului.

— Luaţi loc şi povestiţi-mi pe scurt despre dumneavoastră. Vasili îi arătă un fotoliu.

— Ce să vă povestesc? Bremmer ridică din umeri. M-am născut aici, la Hamburg, în 1894. Marinar din tată în fiu. Şi bunicul, şi tata, şi eu am fost navigatori. Am absolvit şcoala de marină şi mi-am început slujba în 1915 pe o navă militară, ca aspirant. Am stat doi ani prizonier în Franţa. Cuirasatul nostru a fost scufundat de un submarin francez şi eu am fost unul din puţinii supravieţuitori. După război am lucrat ca secund pe un vas comercial şi pe urmă am trecut ca şef de echipaj la direcţia portului. Am adunat ceva bani şi am hotărât să mă apuc de negustorie, dar în timpul crizei m-am ruinat şi am pierdut totul. În prezent fac diferite comisioane pentru firme şi companii americane. Visez să am o slujbă permanentă, îşi încheie fostul marinar scurta-i spovedanie. Se uita la Vasili şi aştepta să i se hotărască soarta.

— Din ce partide sau organizaţii politice aţi făcut parte?

— Nu m-am ocupat niciodată de politică şi nici nu am de gând.

— Domnule Bremmer, vă rog să-mi spuneţi deschis, ce părere aveţi despre naţional-socialişti?

— Pot să vă răspund şi sper că mă veţi înţelege. Îi accept chiar dacă nu sunt de acord cu toate acţiunile

naziştilor. Dar ca un neamţ get-beget, îmi iubesc patria şi trebuie să vă spun că singurul om care a reuşit să scoată Germania din situaţia umilitoare în care s-a găsit după Versailles a fost Hitler. Pentru asta merită toată stima şi consideraţia! Suntem o naţiune mare şi orice încercări de a ne ţine într-o stare de dependenţă sunt sortite eşecului.

— Vă mulţumesc pentru sinceritate. Vă rog să-mi mai răspundeţi la o întrebare: îi cunoaşteţi pe şefii portului şi pe vameşi?

— Aproape pe toţi.

— În cazul acesta, vă voi aduce la cunoştinţă ce trebuie să faceţi şi vă voi da şi alte lămuriri... Fără să precupeţească timpul, Vasili îi descrise pe larg toate aspectele activităţii de reprezentant local al companiei şi-l întrebă dacă va putea îndeplini nişte însărcinări mai delicate în legătura cu vama.

— Voi putea! Spuneţi-mi despre ce este vorba!

— Juristul nostru, Glauberg, va invita mâine seară la cină câţiva funcţionari ai vămii. Vă rog să luaţi parte la această reuniune amicală şi să căutaţi să vă înţelegeţi cu ei.

— Cunoaşteţi numele celor invitaţi?

— Nu. O să vi-l prezint pe Glauberg şi el vă va spune totul. Vasili ajunsese la concluzia că n-are rost să intre în contact cu vameşii. Judecând după cele aflate, juristul şi fostul marinar ştiau cum să procedeze. A doua zi, ambii se înfăţişară să-i relateze lui Vasili condiţiile vameşilor: zece la sută în natură din cantitatea de mărfuri intrate, însemna deci că la fiecare sută de saci de cafea, zece se duceau pe copcă. În afară de asta, mai trebuia să treacă prin vamă treizeci la sută din mărfuri pentru care era obligat să plătească taxele cuvenite. Operaţia era necesară în cazul că ar fi nevoit să prezinte

vreodată o chitanță organelor vamale.

Vasili acceptă condițiile şi-l puse pe Karl Bremmer la treabă.

Exact în ziua şi la ora stabilită, petrolierul sub pavilion panamez intră în port. Avea o încărcătură de zece mii de tone de benzină şi o mie de tone de uleiuri minerale. Vasili, în calitatea lui de procurist al companiei „Standard Oil", se urcă nestingherit la bord. Şeful portului îi comunicase că poate vizita nava la orice oră din zi şi din noapte. Paza primise şi ea dispozițiile de rigoare.

Căpitanul petrolierului, un adevărat lup de mare, îl invită pa Vasili în cabina lui, închise uşa cu cheia, îi dădu un plic şi-l rugă să i-l înapoieze îndată ce va lua cunoştință de conținut.

Neştiind despre ce e vorba, Vasili rămase mirat de misterul care plutea în jurul scrisorii. Plicul conținea însă un mesaj personal al lui Adams. Şeful îi comunica în mod confidențial că, în cazul unui conflict armat între Italia şi Abisinia, senatul va adopta probabil legea neutralității, interzicând companiilor americane să livreze materii prime strategice țărilor beligerante. Amintindu-i că țițeiul, benzina, lubrifianții sunt materiale strategice la fel ca şi armamentul, oțelul, plumbul, cauciucul şi altele, *mister* Adams îi propunea reprezentantului său să găsească o modalitate de a ocoli această lege pentru a putea continua livrările în cantități mari pentru Italia. Cerea, de asemenea, să i se comunice urgent soluțiile avute în vedere. Mai departe i se aducea la cunoştință hotărârea companiei de a monta la Hamburg rezervoare de o capacitate totală de o sută de mii de tone. Compania va trimite piesele din America, iar montajul va fi asigurat de societatea „Flamme".

La sfârşitul scrisorii, Adams îl înştiința pe Vasili că, în

conformitate cu înțelegerea anterioară, îi expediază o sută de saci de cafea braziliană şi o sută de lăzi cu ţigări de calitate superioară. Valoarea mărfii va fi reţinută de contabilitatea companiei din sumele ce se cuvin domnului Kocek.

În prezența lui Vasili, căpitanul arse scrisoarea.

— Dacă doriți să-i răspundeți domnului Adams, luați loc la biroul meu şi scrieți! Când ajungem la New York, îi voi înmâna personal scrisoarea, spuse căpitanul.

Vasili îi comunică lui Adams că, ținând seama de atitudinea binevoitoare a nemților față de duce, nu va fi greu de obținut aprobarea pentru a pompa benzina din petrolierele americane direct în navele italiene ancorate în portul Hamburg. În caz că lucrurile nu se vor putea aranja la forurile respective, atunci el, Kocek, îşi ia obligația de a le rezolva aici, pe loc, cu cheltuieli minime şi discreție totală. De asemenea, Vasili îl întrebă pe Adams unde şi cu cine dintre italieni va trebui să se întâlnească, pentru a stabili planul de acțiune.

Punând scrisoarea în buzunarul tunicii sale de un alb imaculat, căpitanul scoase din bufet o sticlă de whisky, un sifon, pahare şi propuse să bea pentru succesele companiei şi pentru cele ale domnului Kocek. După primul pahar vorbiră despre noutăți, despre viața din Germania fascistă, iar după al doilea Vasili îl întrebă:

— Spuneți-mi, căpitane, pot conta pe ajutorul dumitale în caz de nevoie?

— Oricând şi oricum! consimți imediat căpitanul, dar se interesă despre ce ar putea fi vorba.

— Aş vrea să expediez prin dumneata asociatului meu de la Paris Joe Kovacici sau tatălui său, la New York, banii ce i se cuvin precum şi nişte scrisori care n-aş vrea să fie deschise la poştă...

— Asta-i tot? Apropo, eu îl cunosc pe domnul

Kovacici. Într-o vreme am lucrat pentru el. Zgârcit moşneag! Pe timpul acela, Joe mai era încă la colegiu. Mai dădură pe gât câte un pahar şi Vasili, scuzându-se că are treabă, plecă în oraş.

În timp ce benzina era pompată în rezervoarele societăţii „Flamme“, ajutoarele lui Vasili terminară cu bine operaţia de la vamă şi transportară cei nouăzeci de saci de cafea şi tot atâtea lăzi de ţigări la depozitul închiriat în acest scop de prevăzătorul Bremmer.

Împreună cu delegatul societăţii „Flamme“, Vasili semnă actul de predare a transportului. Se pregătea tocmai să se întoarcă la Berlin, când primi un telefon de la contabilul Schulze care îi citi o telegramă sosită din New York, de la *mister* Kovacici. În telegramă se spunea că nava „Olimpikos“, sub pavilion grec, transportă pentru *mister* Kocek trei sute de saci cu cafea, două sute de lăzi cu ţigări şi o sută de lăzi cu lapte condensat. *Mister* Kocek este rugat să primească vaporul, să asigure descărcarea mărfii şi să vireze în contul firmei „Kovacici et Comp.“ zece mii de dolari ca avans asupra viitoarelor livrări.

Vasili trebui să mai rămână la Hamburg câteva zile.

Îi dădu indicaţii lui Bremmer să vândă o parte din mărfuri la preţurile bursei negre, iar restul, pentru care exista chitanţa vămii, să-l expedieze la Berlin.

— Puteţi transforma mărcile obţinute pe cafea şi ţigări în dolari? întrebă Vasili pe fostul marinar.

— Bineînţeles!

— Atunci, acţionaţi! Dolarii mi-i aduceţi la Berlin! Veţi primi un comision de trei la sută.

Calculele preliminare demonstrau că, scăzând cheltuielile, costul cafelei şi al ţigărilor, va rămâne o sumă rotundă de-aproape treizeci de mii de dolari. În felul acesta, fiecărui asociat îi reveneau cam

cincisprezece mii de dolari.

Vasili era convins că Joe va fi mulțumit.

CAPITOLUL XV

În timp ce se înapoia la Berlin, Vasili remarcă pe coridorul îngust al vagonului de dormit un tânăr *obersturmbannführer.*

Era un tip impozant de arian, blond, înalt şi bine făcut, cu faţă aspră şi nişte ochi cenuşii adânciţi în orbite. Fuma la fereastră şi, cu statura lui atletică, bara trecerea pe culoar. Vasili ceru permisiunea să treacă. Tânărul îi făcu loc, privind lung în urma pasagerului din compartimentul alăturat. La un moment dat, privirile li se întâlniră. Fără să-şi dea seama de ce, Vasili se simţi tentat să facă cunoştinţă cu el. Se opri lângă ofiţer; începu şi el să privească pe fereastră.

— Frumoasă vreme pentru o primăvară atât de timpurie, nu-i aşa? întrebă Vasili după un timp.

— Da, vremea e minunată, încuviinţă neamţul. Schimbară câteva fraze lipsite de însemnătate. Vasili îi spuse ofiţerului ca din întâmplare că este american şi reprezintă în Germania o mare companie petrolieră, dar că specialitatea lui este comerţul cu cafea.

— Ah, cafeaua, ce băutură extraordinară! Din păcate, cafeaua adevărată a dispărut de mult, regretă neamţul şi, la rândul său, se prezentă: Otto Lemke.

Obersturmbannführerul îi povesti că intrase în partidul naţional-socialist încă din 1928, la München, pe vremea când führerul de-abia îşi aduna aderenţii.

— Singurul popor din lume care merită tot respectul,

în afara noastră, a germanilor, este cel american, declară Lemke. Americanii, la fel ca şi noi, sunt oamenii faptelor, nu ca degeneraţii ăştia de francezi, ca ramoliţii de englezi sau ca seminţiile slave – cehii, iugoslavii, polonezii şi alte mărunţişuri.

Vasili îl invită pe ofiţer la dejun. Îi spusese, printre altele, că are câteva sticle de whisky excelent.

Otto Lemke nu se lăsă mult rugat şi se duseră împreună la vagonul restaurant. Pretextând că nu se simte bine, Liza rămase în cuşetă.

La vagonul-restaurant era lume puţină. Otto Lemke spuse că nu poate suferi băuturile alcoolice îndoite cu apă; înghiţea whisky curat şi, ameţit bine de tot, flecărea întruna. Îi mărturisi lui Vasili, la modul strict confidenţial, că face parte din garda cancelariei imperiale şi are acces în cercurile înalte ale partidului.

— Conducătorii noştri de partid îmi încredinţează cele mai mari secrete, iar Rudolf Hess ţine enorm la mine... Are toate motivele! Am fost totdeauna credincios führerului, chiar şi în „noaptea cuţitelor lungi“. Americanii sunt prietenii noştri şi n-am de ce să mă ascund faţă de dumneavoastră.

Către sfârşitul mesei se împrieteniseră până într-atât încât Otto Lemke îl tutuia pe Vasili şi-l bătea protector pe umăr.

A doua zi dimineaţă, înainte de a sosi la Berlin, Vasili îi oferi o cutie de cafea, o sticlă de whisky şi îi dădu numărul de telefon de la birou, spunându-i că va fi bucuros să se întâlnească oricând cu prietenul său Lemke.

Ajunşi acasă, Vasili şi Liza remarcaseră că în lipsa lor cineva le controlase lucrurile. E drept, au fost aşezate cu grijă la loc; totuşi, se cunoştea. Vasili ştia foarte bine că în Germania fascistă fiecare este bănuit şi că, mai ales

el, ca străin, va fi pus sub observație. Cu toate acestea, era oarecum neliniştit.

Percheziția aceasta secretă îi servi drept avertisment: în ultimul timp se arătase cam prea încrezător, uitând că cea mai mică imprudență poate duce la o catastrofă.

Vasili manifestase încă din tinerețe un mare talent pentru limbile străine. Franceza o învățase aproape singur; mai târziu învățase engleza, pe care o vorbea destul de corect. Mai rău se prezenta situația cu germana: n-o cunoştea şi se apucase serios s-o învețe de-abia după ce „tata“ îl avertizase că va lucra, probabil, în Germania. Trăind la Berlin, Vasili şi-a însuşit limba vorbită; gramatica n-o stăpânea însă aproape deloc. Hotărî să angajeze o profesoară-nemțoaică şi-i împărtăşi lui Glauberg intenția sa. Juristul îi promise că-i va căuta o profesoară bună.

De la această discuție trecuse o bună bucată de timp. Şi el uitase de ea, dar nici Glauberg nu făcuse nimic.

Vasili dădu într-un ziar de seară un anunț pentru angajarea grădinarului.

La birou începură să se perinde diverşi solicitanți cu referințe excelente, unii având chiar şi diplome de absolvire a unor şcoli de horticultură şi plante decorative. Vasili nota adresele, promițând că le va comunica hotărârea sa, şi-l aştepta pe grădinarul promis de Weber. În sfârşit apăru şi el. Era un bătrânel în putere, nu prea vorbăreț. Se numea Müller. La întrebările lui Vasili răspundea foarte scurt. Spre deosebire de ceilalți pretendenți la post, care îl linguşeau pe americanul bogat, Müller se purta cu multă demnitate.

— Dacă vă trebuie un adevărat grădinar, nu veți găsi în tot Berlinul altul mai bun decât mine, spuse el. Am terminat o şcoală specială, cu diplomă. Sunt de treizeci

de ani în meserie. Am creat specii noi de lalele şi trandafiri. În prezent lucrez la generalul Wachmacher şi plec de la el numai pentru că dumneavoastră îmi oferiţi şi locuinţă.

— Aveţi de gând să vă mutaţi la mine cu toată familia? întrebă Vasili.

— Nu. Numai cu soţia. Ea mă ajută la lucru. Copiii rămân în locuinţa veche.

Se înţeleseră asupra condiţiilor. Müller spuse că se va muta la Potsdam peste trei zile.

Temându-se probabil că patronul va angaja o profesoară tot printr-un anunţ, Glauberg îi prezentă o doamnă simpatică, durdulie, cu ochi albaştri. Avea treizeci şi opt de ani şi se numea Katherine Hiegel. Părea modestă şi la locul ei. Îi spuse lui Vasili că predă limba germană la şcoală, în clasele superioare. A fost măritată, acum locuieşte cu mama ei, care e foarte bătrână. Se înţeleseră ca *Frau* Hiegel să vină la birou, după programul de lucru, de trei ori pe săptămână câte două ore.

Vasili căuta de mult un pretext pentru a se întâlni cu Weber. Nu voia să-i telefoneze acasă, nici la serviciu. Şi iată că Weber îi telefonă el la birou, spunându-i că ar dori să-l vadă.

— Cu plăcere, răspunse Vasili. Uşa mea este totdeauna deschisă pentru prieteni. Poftiţi, când doriţi!

— Dacă n-aveţi nimic împotrivă, trec acum pentru câteva minute, spuse Weber.

De ce o fi atât de imprudent? Chemase la telefonul de la birou, se hotărâse să vină în plină zi... Vasili era cam derutat.

Nu trecu nicio jumătate de oră şi Weber apăru. Lăsându-se într-un fotoliu, îşi şterse fruntea, plângându-se de zăpuşeală, şi pe urmă întrebă:

— Nimeni nu poate trage cu urechea la discuţia noastră?

— Eu controlez des biroul ca să văd dacă nu s-a pus cumva vreun microfon. Dar o asemenea posibilitate nu e exclusă, răspunse Vasili în şoaptă.

— Ce facem? Trebuie să vorbesc cu dumneavoastră.

— Dacă aveţi timp, să mergem în parc, propuse Vasili. Acum nu găsim acolo decât bătrâni şi copii.

Mai rămaseră în birou, vorbiră despre nimicuri şi apoi se ridicară. Vasili se oferi să-l conducă. Ieşiră împreună pe şoseaua Charlottemburg şi se îndreptară spre parc. Îşi aleseră un colţişor mai retras şi se aşezară pe bancă.

— După plecarea dumneavoastră m-au chemat iarăşi la Gestapo, începu Weber. Mi-au cerut să le spun tot ce ştiu şi m-au întrebat ce am discutat ultima oară. Le-am repetat că sunteţi un om de afaceri şi că n-aveţi decât o singură preocupare: cum să faceţi mai mulţi bani. S-au interesat de atitudinea dumneavoastră faţă de regim. Le-am răspuns că n-am discutat despre asta, dar cred că, asemenea majorităţii yankeilor, sunteţi un om mărginit şi că politica nu vă interesează. Se pare că i-am convins. Ei au hotărât, totuşi, să vă pună sub supraveghere. Unul spunea că ar trebui să fie recrutat pentru asta cineva din funcţionarii dumneavoastră. Să fiţi precaut! Ăştia n-or să vă lase în pace!

— Mulţumesc că m-aţi prevenit. Au şi cotrobăit prin lucrurile noastre... Pot să mă urmărească cât vor, nu mă tem de ei... Vasili voia să-i insufle mai multă încredere interlocutorului său.

— Fiţi atent! Cu Gestapoul nu e de glumă, răspunse Weber. Şi acum, altceva: am hotărât să nu fuzionăm cu al doilea grup ilegal. Nu pentru că am avea ţeluri diferite, nu, acum urmărim un scop unic: lupta cu fascismul. Dar o asemenea unificare ar putea fi primejdioasă. Nu

putem şti dacă ceilalţi sunt bine conspiraţi. Mi se pare că ar fi mai nimerit să faceţi cunoştinţă cu conducătorul grupului lor şi, dacă socotiţi necesar, veţi ţine legătura cu ei.

— Cine e acest conducător misterios şi cum pot stabili contactul cu el? se interesă Vasili.

— Se numeşte Hermann. Mai multe nu ştiu. Este maistru la depoul de tramvaie, după câte am aflat, a fost comunist. Vă puteţi întâlni într-una din casele noastre conspirative. Fixaţi ziua şi ora, iar eu îl aduc pe Hermann.

— I-aţi vorbit despre mine şi el şi-a exprimat dorinţa de a ne întâlni?

— Am discutat, dar fără să vă pronunţ numele. I-am dat să înţeleagă că există o asemenea persoană, şi atât! El m-a rugat să-l pun în legătură cu dumneavoastră.

— Atunci... bine! Să organizăm întâlnirea! Săptămâna viitoare, luni, la orele nouă seara. Vă convine?

— Perfect!

— Daţi-mi adresa!

Vasili ţinea foarte mult să ia legătura cu grupul în care acţionau comunişti şi social-democraţi. Weber spuse adresa. Vasili o repetă.

— Asta-i tot? întrebă el.

— Nu, mai e ceva. Weber privi în jur şi, convingându-se că nu e nimeni, continuă: unul dintre membrii grupului nostru mi-a spus că la Marele Stat-Major lucrează un maior-inginer. Are o singură fată, grav bolnavă. A cheltuit mult pe doctori şi pe medicamente şi acum are mare nevoie de bani. De altfel, nu-i prea iubeşte pe nazişti. După părerea prietenului nostru, am putea încerca să-l atragem. Ce credeţi, merită să încercăm? Cu toate că ocupă o funcţie

modestă, maiorul are acces la lucrări de mare importanță.

— Necunoscând toate elementele, îmi vine greu să vă răspund. Un lucru e limpede: am avea multă nevoie de un asemenea om la Marele Stat-Major şi, de aceea, cred că merită să riscăm. Cu foarte multă prudență însă! Vă rog să mă informați şi pe mine despre rezultatele tratativelor dumneavoastră cu acest maior.

— Bineînțeles! Şi încă o chestiune: ținând seama de faptul că nu ne putem întâlni prea des, m-am gândit dacă n-ar fi cazul să vă înscrieți la clubul sportiv din Berlin. Acolo am juca tenis, am putea discuta fără a atrage atenția sau am putea măcar să ne aranjăm întâlnirile.

— Bine, mă voi interesa prin „compatrioții americani" şi mă voi înscrie la club prin intermediul lor. Şi dacă nu va fi posibil să devin membru, voi încerca să obțin aprobarea de a juca permanent acolo.

— În general, n-ar strica să avem un om de legătură, spuse Weber. După părerea mea, Müller, grădinarul dumneavoastră, este foarte bun pentru asta.

— Poate... Lăsați-mi un timp să-l cunosc mai bine! Spuneți-mi, domnule Weber, cum stă organizația dumneavoastră cu fondurile, nu aveți nevoie de ajutor?

— Cum să vă spun? Weber era puțin jenat. N-avem cheltuieli prea mari. Şi, în afară de aceasta, membrii grupului nostru lucrează, aşa că o duc relativ bine. De altfel, avem printre noi pe proprietarul unei fabrici de tricotaje, care câştigă frumuşel din produsele furnizate pentru armată.

— V-aş ruga, totuşi, să mă ascultați! În afara faptului că sunt reprezentantul companiei petroliere, mă ocup şi de comerțul cu mărfuri care nu se găsesc aici – cafea şi țigări. Asta îmi aduce un venit suplimentar substanțial

şi aş putea foarte uşor să vă ajut băneşte. Aveţi de plătit chirii pentru casele conspirative, veţi începe să tipăriţi manifeste, apoi tratativele cu maiorul... Se mai pot adăuga multe... Pentru toate e nevoie de bani. Am la mine vreo trei mii de mărci. Vi le dau acum, iar data viitoare vă mai aduc. Vasili scoase banii din portvizit şi îi puse pe bancă, lângă Weber, care îi luă repede îndesându-i în buzunar.

Se despărţiră la ieşirea din parc. Vasili se întoarse în oraş cu taxiul, Weber luă tramvaiul.

Îi declarase lui Weber purul adevăr: treburile mergeau bine! În portul Hamburg soseau cu regularitate petroliere şi nave încărcate cu armament, motoare de avion, zinc, plumb şi tot felul de materiale deficitare. Multe din ele aduceau mărfuri şi pentru domnul Kocek. Bremmer vindea pe loc cea mai mare parte a cafelei şi a ţigărilor; restul le expedia la Berlin. Bremmer adusese deja de două ori dolarii încasaţi. De fiecare dată îşi primea comisionul de trei la sută.

La rândul său, Vasili îi expedie la Paris, lui Joe Kovacici, partea ce i se cuvenea. Viceconsulul îi trimise o scrisoare de mulţumire.

Pentru a nu atrage atenţia autorităţilor asupra preocupărilor sale particulare, Vasili a fost nevoit să închirieze la Berlin o mică magazie în care să-şi depoziteze mărfurile sosite din Hamburg. În acelaşi timp, trebuia să găsească clienţi pentru cafea şi ţigări. Bineînţeles că la Berlin soseau numai mărfurile trecute prin vamă, pentru care existau chitanţe de plată a taxelor legale.

Vara era în toi, oraşul se sufoca de zăpuşeală şi de mirosul înecăcios al benzinei. În schimb, la vila din Potsdam era o plăcere să stai: aer curat şi răcoare. Müller se dovedise a fi într-adevăr un grădinar priceput.

În scurt timp, domnul Kocek deveni posesorul unui parc splendid, plin de flori. Bătrânul grădinar îi trimitea Lizei în fiecare dimineață un buchet de trandafiri proaspeți.

Într-o seară, O'Kelly îi telefonă lui Vasili rugându-l să treacă a doua zi pe la el. „Vreau să vă transmit unele însărcinări din partea patronului şi să vă comunic câteva noutăți", spuse consulul general.

Dimineață, în drum spre oficiu, Vasili se opri la consulat. O'Kelly îl întâmpină cu o curtoazie exagerată, se interesă de mersul afacerilor şi de-abia după aceea îi întinse lui Vasili un plic sigilat, spunându-i că fusese adus de curierul diplomatic.

Vasili voi să bage plicul în buzunar ca să citească scrisoarea mai târziu, în linişte, dar O'Kelly îl opri politicos:

— Vă rog să citiți scrisoarea aici şi să mi-o înapoiați! Scuzați-mă, dar asta e regula: hârtiile primite prin curier nu pot fi scoase din consulat.

Scrisoarea era de la Adams şi-l înştiința pe Vasili că presupunerile sale în legătură cu ciocnirea militară dintre Italia şi Abisinia s-au adeverit. Marile puteri vor adopta probabil o poziție de neutralitate. Senatul american a pregătit un proiect de hotărâre prin care se interzice cetățenilor Statelor Unite să vândă armament şi materiale strategice țărilor beligerante. Şeful îi propunea reprezentantului său să plece la Geneva, în aşa fel încât să nu ajungă acolo mai târziu de 10 august, şi să se instaleze la hotelul „Savoy"; acolo va fi căutat de reprezentantul societății petroliere italiene, domnul Macearelli, cu care va trebui să discute şi să precizeze toate detaliile livrărilor. „Noi nu avem intenția să ne amestecăm în politică, scria Adams, ținta noastră e comerțul, şi de asta ne vom ocupa." În încheiere îl prevenea: „Înțelegeți desigur, domnule Kocek, că toate

acestea trebuie ţinute în cel mai mare secret; nimeni nu trebuie să afle nimic despre rezultatele negocierilor purtate cu Macearelli şi despre modul în care veţi acţiona mai departe“.

Notându-şi în agendă data călătoriei la Geneva, numele hotelului şi al italianului cu care trebuia să se întâlnească, Vasili îi înapoie lui O’Kelly scrisoarea şi, văzându-i privirea întrebătoare, ţinu să-i explice:

— Domnul Adams îmi recomandă să plec la Geneva, să mă întâlnesc acolo cu reprezentantul unei societăţi petroliere italiene pentru a pune la punct unele probleme de afaceri. Sper că pentru această călătorie nu voi întâmpina nicio piedică?

— Ce piedici să existe? Îi telefonez chiar azi consulului elveţian şi îl rog să vă acorde o viză permanentă. Puteţi chiar lăsa paşaportul la mine, am eu grijă de totul.

Vasili îi spuse că ar vrea să-şi ia şi soţia în Elveţia. Dacă *mister* O’Kelly nu are nimic împotrivă, va aduce paşapoartele a doua zi.

— Cum doriţi, consimţi acesta şi, după o scurtă pauză, adăugă: secretarul nostru de ambasadă, Peterson, s-a interesat de dumneavoastră. Ba mai mult, m-a rugat să vă transmit că ar dori să-i faceţi o vizită. Dacă nu sunteţi prea ocupat, am putea merge chiar acum!

— Dinspre partea mea, sunt gata, consimţi pe loc Vasili.

Cu toate că Peterson nu deţinea decât funcţia de secretar de ambasadă, fiind un om bogat, se bucura de o mare trecere în cercurile politice de la Washington. Vasili ştia bine asta. Spre deosebire de alţi diplomaţi americani, Peterson ocupa singur o vilă cu două etaje, avea foarte mulţi servitori şi organiza recepţii fastuoase.

O'Kelly se aşează la volan, Vasili luă loc lângă el şi, ocolind numeroase şantiere de construcţii, ajunseră în cele din urmă la Charlottemburg, unde locuia secretarul de ambasadă.

Înalt şi uscăţiv, în vârstă de vreo treizeci şi cinci de ani, Peterson aducea mai mult a sportiv decât a diplomat. Se dovedi a fi un om vesel, vorbăreţ şi o gazdă foarte primitoare. După ce-şi duse oaspeţii la barul ce şi-l amenajase în hol, le umplu paharele „pentru aperitiv" cu vermut italian, oferindu-le o mulţime de sandvişuri microscopice cu icre negre şi pateuri crocante cu carne. Au băut, au mâncat... În momentul în care Peterson începu să vorbească despre treburi, din veselia lui nu mai rămase nicio urmă. Devenise întruchiparea omului concentrat şi sobru, iar figura, plină de amabilitate până atunci, se înăsprise parcă dintr-o dată.

— Domnule Kocek, am auzit multe lucruri bune despre dumneavoastră; faptul că prietenul meu, Adams-junior, vă încredinţează însărcinări delicate îmi spune multe şi în special că sunteţi o persoană sigură, demnă de toată încrederea. Aş vrea să vă rog să nu dezvăluiţi nimănui planurile companiei dumneavoastră de a livra şi pe viitor carburanţi Italiei chiar şi cu riscul de a nu ţine seama de legea neutralităţii. Vă închipuiţi ce s-ar întâmpla dacă ziarişţii ar afla-o şi ce urmări nefaste ar avea un asemenea scandal asupra companiei! Şi încă ceva, dragă domnule Kocek. Trăim într-o lume unde totul e posibil: prietenul şi aliatul de azi ne poate deveni mâine duşmanul numărul unu. Ţinând seama de această posibilitate, trebuie să dăm dovadă de prudenţă şi înţelepciune.

Ca unul care locuieşte aici şi le livrează nemţilor benzină pentru avioane şi lubrifianţi, mărfuri care

lipsesc cu desăvârşire în Germania, vă daţi desigur seama că naziştii se înarmează în mare grabă... Noi, americanii, ar trebui să cunoaştem mai multe în acest domeniu. De aceea, aş vrea să vă întreb dacă nu aţi fi de acord să colaboraţi cu ataşatul nostru aero. Dumneavoastră, ca reprezentant al companiei furnizoare de carburanţi pentru „Luftwaffe“, puteţi găsi uşor un pretext ca să vizitaţi aerodromurile şi să intraţi în relaţii amicale cu piloţii nemţi. Mai mult chiar, vă putem prezenta domnului Göring, şeful aviaţiei germane. Ce spuneţi?

Vasili încremenise în fotoliu, cu paharul de vermut în mână. Fără îndoială că ar fi fost foarte interesant să afle cât mai multe despre aviaţia germană, să facă cunoştinţă cu atotputernicul Göring, creându-şi în felul acesta perspective atrăgătoare pentru activitatea sa. Dar, pe de altă parte, nu avea niciun sens să se expună prea devreme unui asemenea risc şi să dea vrabia din mână pe cioara de pe gard.

— Mă simt onorat pentru încredere! Sunt gata să vă ajut pe dumneavoastră şi pe compatrioţii mei cu tot ce pot... dar nu mă simt capabil pentru rolul ce mi l-aţi destinat, răspunse Vasili cu fermitate.

— Nu vă temeţi, nu vă ameninţă niciun pericol, spuse zâmbind secretarul de ambasadă. Iar în caz de ceva, oricând şi în orice împrejurări, vom fi în stare să vă protejăm!

— Nu, nu pot accepta! Să vă comunic prin domnul O'Kelly lucrurile interesante pe care le voi afla – asta da! Dar să mă ocup în mod special de culegerea de informaţii

— Nu pot şi nu vreau!

— Păcat, mare păcat... Nu-mi stă în fire să oblig pe cineva să facă ceva împotriva voinţei sale. Voi fi foarte

bucuros dacă ne veți comunica noutăți interesante, conchise Peterson şi, strângându-i mâna, dădu de înțeles că întrevederea luase sfârşit.

— Spuneți-mi, domnule O'Kelly, ați ştiut pentru ce m-a invitat aici secretarul de ambasadă? întrebă Vasili în timp ce se întorceau.

— Nu ştiam exact, dar bănuiam.

— Şi ce credeți, am procedat bine?

— Cred că da! Ce rost are ca un om de afaceri în plină ascensiune, aşa cum e cazul dumneavoastră, să intre în legătură cu serviciul de informații? Pe urmă nu mai scapi de ei! Dar, pentru că fiecare din noi este obligat să-şi îndeplinească datoria patriotică, dacă aflați date interesante despre aviația germană, comunicați-mi-le mie, îl sfătui amical O'Kelly.

Spre uimirea lui Vasili, la birou îl aştepta *obersturmbannführerul* cu care călătorise în trenul Hamburg – Berlin.

— Domnul Lemke! Ce vânt vă aduce? Vasili i se adresă ca unui vechi cunoscut.

— Am venit să vă mulțumesc în numele meu şi al soției. De două săptămâni, Elisabeth şi cu mine ne răsfățăm cu cafea naturală, spuse Lemke care, la invitația lui Vasili, se aşezase într-un fotoliu.

— Sunt foarte bucuros că am putut să vă fac dumneavoastră şi soției o mică plăcere. Sunt gata să vă servesc şi pe viitor cu tot ceea ce pot. Vasili făcea risipă de amabilitate, căutând cu încordare să ghicească scopul pentru care venise S.S.-istul.

— Mă obligați prea mult... Lemke se tot foia în fotoliu; se vedea că are de spus ceva, dar nu se putea hotărî. Am o modestă rugăminte... Dacă nu puteți să mi-o îndepliniți, vă rog să-mi spuneți, nu mă supăr... Noi avem ceva economii şi am vrea să le depunem la o bancă

americană sigură. Aţi putea să ne ajutaţi?

— Bineînţeles că pot! Dar de ce la o bancă americană şi nu la una elveţiană? Elveţia şi-a cucerit de mult faima unei depozitare sigure a valorilor. Şi nu e vorba doar de sumele încredinţate spre păstrare de persoane particulare, ci, uneori, chiar şi de depunerile unor ţări.

— Credeţi că în Elveţia ar fi mai bine?

— Fără discuţie! Ea nu a participat şi nu va participa la niciun fel de război. Ba mai mult, în caz de război, beligeranţii vor fi cointeresaţi să respecte neutralitatea Elveţiei, pentru a avea posibilitatea să acţioneze prin intermediul ei. Aşa că banii dumneavoastră vor rămâne intacţi şi în eventualitatea unui conflict internaţional.

— Dacă-i Elveţia, Elveţia să fie!... N-am nimic împotrivă! Contez însă şi acolo pe sprijinul dumneavoastră! Sunteţi om de afaceri şi vă daţi seama că nimeni, dar absolut nimeni, nu trebuie să afle nimic despre discuţia noastră, adăugă Lemke.

— Fără îndoială!... Chiar zilele acestea trebuie să plec la Geneva şi, dacă doriţi, mă pot interesa. La întoarcere, vă comunic exact modalitatea depunerii în condiţiile păstrării depline a secretului operaţiunii. Dar despre ce sumă e vorba? întrebă Vasili.

— V-am spus, n-avem economii prea mari, cam vreo optzeci de mii de mărci... În afară de asta, aş vrea să depozitez câteva pietre preţioase şi nişte nimicuri de aur, zestrea soţiei.

Vasili îşi dădea seama că mărcile şi bijuteriile proveneau din furturile comise în timpul percheziţiilor făcute în casele bogătaşilor evrei; în cel mai bun caz, fuseseră smulse prin ameninţări. Dar calm, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, îl sfătui:

— Ar fi mai practic să transformaţi mărcile în valută forte, să zicem în dolari americani. Asta v-ar asigura

împotriva unei eventuale devalorizări a mărcii. Bijuteriile se pot preda la bancă pe bază de acte sau, dacă doriți, puteți închiria un mic seif... Aş vrea să remarc însă, dragă domnule Lemke, că economiile nu prea corespund gradului dumneavoastră. Sunteți aproape general SS şi n-aveți decât optzeci de mii de mărci! La cursul oficial asta nu înseamnă nici măcar opt mii de dolari.

— Ce să-i faci, n-am putut strânge mai mult! oftă Lemke.

— Nu-i nimic! Să doriți numai să strângeți! Cu poziția ce-o deținеți se pot câştiga oricând bani frumoşi!

— În ce fel?

— Mai discutăm după ce mă întorc din Elveția, promise Vasili. Cred că, într-un fel, v-aş putea ajuta... În caz de nevoie, ați avea posibilitatea să plecați pentru câteva zile la Geneva?

— Ce întrebare! V-am mai spus, mi se pare, că mă bucur de totala încredere a conducerii. Am îndeplinit de câteva ori misiuni de răspundere în străinătate.

— Sper că nu veți refuza să-i oferiți doamnei Elisabeth din partea mea puțină cafea şi să primiți de la mine nişte țigări americane? Vasili scoase din dulap o cutie de cafea foarte decorativă, un cartuş de țigări şi le întinse lui Lemke.

— Nu ştiu, zău... Mă copleşiți... Tot îngânând aceste vorbe, Lemke scoase un ziar din buzunar şi împachetă cu grijă cafeaua şi țigările. Vă mulțumesc foarte mult! Sper ca într-un viitor apropiat să vă pot face şi eu un serviciu.

— Nu e vorba de niciun serviciu. Pur şi simplu îmi sunteți simpatic! Dacă doriți, poftiți în vizită la noi, împreună cu soția. Am un whisky excelent şi chiar vodcă rusească; mi-a adus-o din Odessa un cunoscut de-al

meu, căpitan de vas.

Lemke mulțumi, tăcu câteva clipe şi apoi, lăsând privirea în jos, îi spuse lui Vasili:

— Din moment ce am de gând să vă devin prieten, ar trebui să vă comunic unele lucruri pe care n-ar strica să le cunoaşteți. Gestapoul s-a interesat de dumneavoastră. L-au chemat acolo de câteva ori pe un oarecare Hans Weber, funcționar la ministerul de externe, care vă cunoaşte încă de la Paris. El nu a putut sau nu a vrut să spună nimic nefavorabil, v-a caracterizat drept un om de afaceri american pe care-l interesează doar banii. Recent l-au chemat acolo şi pe juristul dumneavoastră, Glauberg. Au vrut să-l facă informatorul lor. Încă nu ştiu cum s-a terminat discuția cu el. Să nu vorbiți nimic din ceea ce n-ați dori să afle alții nici în fața domnişoarei Lotte, care e de mult informatoare plătită a Gestapoului.

— Mulțumesc pentru avertisment! Cinstit vorbind, însă, n-are de ce să-mi fie frică! Eu fac bani, restul nu mă priveşte! răspunse Vasili, luându-şi rămas bun de la *obersturmbannführer.*

La timpul cuvenit, înainte de a părăsi definitiv Franța, Vasili se înțelesese cu „tata“ asupra modalităților de a lua legătură. Din Berlin nu mai putea să scrie în Cehoslovacia, la vechea adresă: era american şi nu avea cum să aibă acolo niciun fel de rude, darmite părinți. Stabiliseră pentru cazuri de necesitate imperioasă trei adrese: la Paris – *Frau* Schultz, la Sofia – proprietarul unei stații de benzină, un oarecare Stambulov, şi la Geneva – pensiunea Gloria, domnul Davis.

Hotărând că nu poate exista loc mai potrivit decât Geneva pentru întâlnirea cu „tata“, Vasili scrise lui Stambulov şi lui Davis că va sosi la Geneva cel târziu la 10 august. Va locui la hotelul „Savoy“ şi ar dori foarte

mult să se vadă cu „tata”, pentru a discuta nişte probleme extrem de importante.

Era convins că „tata“ va veni la întâlnire.

„Savoy“-ul era un hotel foarte scump; aici locuiau, de obicei, în timpul sesiunilor Ligii Naţiunilor, şefi de guverne şi miniştri de externe ai multor state. Dar acum, deoarece Liga Naţiunilor luase vacanţă, hotelul era cam pustiu.

A doua zi dimineaţă, în camera în care se aflau Vasili şi Liza sună telefonul. De la recepţie erau anunţaţi de vizita domnului Macearelli. Vasili rugă să i se comunice că este invitat să urce.

Peste câteva minute intră în cameră un bărbat în vârstă, cu o burtă respectabilă şi cu nasul mare, coroiat. Ochii, care îi fugeau tot timpul, stăteau parcă ascunşi după ochelarii cu lentile groase şi ramă de baga.

Recomandându-se într-o englezească acceptabilă, reprezentantul societăţii petroliere italiene îi întinse o mână dolofană.

— E de presupus că aţi fost avertizat de vizita mea, nu-i aşa?

— Bineînţeles, răspunse Vasili.

Signor Macearelli refuză să bea ceva, aşa că trecură imediat la subiect.

— Rezervoarele noastre de benzină de la Hamburg, din care aţi putea pompa fără nicio dificultate carburantul direct în navele dumneavoastră, vor fi gata la sfârşitul anului, în cel mai fericit caz la mijlocul lui noiembrie, îl informă Vasili. Ţinând seama de aceasta, vă propun următorul mod de livrare: petrolierele noastre, conform înţelegerii cu autorităţile portuare, vin la dana comercială a Hamburgului. Ale dumneavoastră vor acosta lângă ale noastre, iar noaptea, pentru a nu atrage atenţia curioşilor, vor pompa benzina. Bineînţeles

că acest lucru s-ar fi putut face şi în largul mării, în afara apelor teritoriale ale Germaniei, dar, vă daţi seama, operaţia n-ar fi lipsită de pericole, mai ales pe timp de furtună.

— Nu ne convine sistemul acesta, obiectă Macearelli.

— Atunci, ce propuneţi? Vasili rămase oarecum uimit de acest refuz al italianului, exprimat chiar la începutul discuţiei.

— După sosirea petrolierelor dumneavoastră la Hamburg, va trebui să le schimbaţi destinaţia spre unul din porturile italiene pe care vi le vom indica, răspunse italianul.

— Din păcate, sistemul acesta nu ne convine nouă, răspunse Vasili pe un ton destul de categoric. Vreţi să pricinuiţi necazuri companiei noastre, demonstrând că noi continuăm să vă livrăm benzină chiar şi atunci când se desfăşoară conflictul între Italia şi Abisinia şi că o facem în pofida legii de neamestec şi neutralitate adoptată de senatul Statelor Unite? Nu, aşa ceva e imposibil!

— Dar cine va afla? Retranscrieţi documentele vaselor! Puteţi schimba pavilionul sub care vor sosi petrolierele la Hamburg şi asta rezolvă totul, insistă Macearelli.

— Petrolierul nu e un ou de găină, nu poţi să-l vopseşti şi să-l bagi în buzunar. Nu, compania noastră nu poate proceda în felul acesta! Suntem de acord să vă livrăm benzină şi lubrifianţi chiar în timp de război, însă numai prin Hamburg.

— Dar preţurile? Cu preţurile cum rămâne? Vă daţi seama la cât ne va reveni benzina, dacă va trebui să navlosim petroliere şi să repompăm carburantul? Ce rabat ne-aţi putea oferi?

— Niciunul! Nu sunt autorizat să duc niciun fel de

tratative în privința prețurilor. Vă pot comunica în mod neoficial că, livrându-vă ilegal benzina, compania nu intenționează să piardă, ci, dimpotrivă, să câştige! Altfel ce rost ar avea să riscăm! Noi găsim cumpărători, dar avioanele ducelui nu se vor putea ridica în aer fără benzină şi nici tancurile nu se vor deplasa pe întinderile Africii. Victoria asupra Abisiniei o să vă aducă numeroase avantaje şi, dacă doriți să le obțineți, trebuie să sacrificați câte ceva, plătind pentru benzină prețul care vi se va cere. Vasili rostea toate acestea cu durere în suflet. Niciodată până atunci nu-i fusese atâta silă de rolul acesta de precupeț care stoarce bani de pe urma războaielor.

— În cazul acesta, trebuie să iau legătura cu Roma şi să mă consult cu direcțiunea companiei, spuse Macearelli.

— Procedați cum credeți de cuviință! Singurul lucru care vă rog este să nu amintiți numele companiei şi al meu în timpul convorbirii telefonice.

— Fiți liniştit! Italianul ezita... Domnule Kocek, n-ar fi mai bine, totuşi, să ne înțelegem între noi?

— În ce privință?

— Mă refer la prețul benzinei.

— V-am mai spus că nu sunt împuternicit să discut.

— Suntem oameni de afaceri şi putem vorbi în limbajul afacerilor, stărui italianul, apropiindu-se de Vasili. Neavând împuternicirea să discutați despre prețuri, dumneavoastră, ca persoană de încredere a companiei, îl puteți totuşi influența pe patron să ne acorde – ținând seama de situația creată – unele înlesniri. Compania ne-ar putea face un rabat sau, în cel mai rău caz, ne-ar putea vinde benzină la prețul vechi. În primul caz, veți primi doi la sută din totalul reducerii, iar în al doilea, jumătate de procent. Având în vedere

faptul că intenționăm să cumpărăm cantități mari de benzină, chiar foarte mari, comisionul dumneavoastră va fi şi el foarte mare... De acord?

— Nu, la noi nu se obişnuieşte să faci afaceri fără ştirea patronului şi, în afară de asta, sunt destul de bogat pentru a nu fi nevoit să recurg la nişte beneficii dubioase.

— Intermedierea este socotită în toată lumea ca o modalitate de câştig cinstită, spuse Macearelli.

Vasili se făcu că nu aude.

— Aşadar, luați legătura cu Roma şi apoi îmi dați răspunsul definitiv! Când mi-l puteți da?

— Cred că mâine, tot la ora asta.

— Bine. Şi acum, că am terminat cu treburile, doriți să bem poate ceva? Vasili deschise bufetul şi scoase de acolo o sticlă de vin.

— Vă mulțumesc, dar nu obişnuiesc să beau ziua. Macearelli, țanțoş, îşi luă rămas bun şi plecă.

A doua zi, exact la ora stabilită, italianul telefonă, cerând o amânare de două-trei zile, pentru a da răspunsul definitiv.

În aceeaşi seară, ieşind împreună cu Liza din hotel, Vasili îl văzu pe „tata“ şi, până să-şi vină în fire, acesta le făcu semn cu mâna, le strigă ceva şi o porni cu paşi mărunți în întâmpinarea lor, de parcă întâlnise întâmplător nişte vechi cunoştințe.

— De trei ceasuri mă tot fâțâi pe stradă, aşteptând să ieşiți, spuse el, coborând glasul.

— De ce n-ați venit la noi? Vasili observă imediat că bătrânul nu se refăcuse complet după boală.

— Am socotit că nu e bine să apar la hotel aşa, dintr-o dată... Voi, dragi copii, trebuie să ştiți că, încă din timpul războiului mondial, Geneva a devenit centrul principal al spionajului. Aşa a rămas şi până în ziua de azi. Aici

mişună agenţi de informaţii de toate felurile şi rangurile. Mai multă prudenţă nu strică! Nu mă îndoiesc niciun moment că fiecare din noi este urmărit dacă nu de cinci perechi de ochi, cel puţin de patru! Ar da ei foarte mult ca să afle ce fel de tratative duce acest american cu reprezentantul companiei italiene.

— Şi asta o ştiţi? întrebă uimit Vasili.

— Ehei, frăţioare, dacă n-aş şti nici asemenea lucruri simple, ar însemna că nu valorez nici cât o ceapă degerată! Hai, să discutăm despre altceva! Să intrăm mai bine într-o cafenea mai dosnică, să mâncăm şi să vorbim în tihnă, propuse el. „Tata“ îi duse la o cafenea din apropierea sediului Ligii Naţiunilor, unde, de obicei, se adunau ziarişti.

Se aşezară la o masă, „tata“ comandă o cină îmbelşugată şi două sticle de vin scump. După ce au fost serviţi, se adresă celor doi:

— Şi acum, ia povestiţi-mi ce mai faceţi, cum o mai duceţi? Ce v-a adus în oraşul ăsta de bancheri şi societăţi de asigurare? Bineînţeles, în afara dorinţei de a face cunoştinţă cu *signor* Macearelli? Că doar nu te-oi fi îmbogăţit în aşa hal, încât să-ţi depui capitalurile la băncile elveţiene?

— Nu e vorba de banii mei, ci de cei ai *obersturmbannführerului* Otto Lemke, răspunse Vasili şi se apucă să-i povestească tot ce făcuse până atunci la Berlin.

— Odată ce S.S.-istul poate fi ispitit cu bani, şi din moment ce a crezut de cuviinţă să vorbească deschis cu tine, nu te sfii, cumpără-l! Dar, un timp, să nu-i dai nicio misiune mai specială. Ne va fi de folos în viitor! Ţinând legătura în continuare cu Hans Weber, fă neapărat cunoştinţă cu conducătorul celui de-al doilea grup de ilegalişti şi ajută-l! După informaţiile noastre, grupul

acela este mai activ şi are scopuri mai bine precizate. Caută să-l atragi în activitatea ta pe maiorul despre care mi-ai vorbit. Dar numai dacă asta nu-ţi va crea complicaţii! Nu-ţi cerem deocamdată acţiuni concrete! Fii prudent, întăreşte-ţi poziţiile în Germania, aşa cum ai făcut-o în Franţa! Caută să câştigi încrederea autorităţilor! E bine să te socotească un afacerist speculant. Fii la curent cu evenimentele, informează-ne şi pe noi, dar nu te expune, nu acţiona orbeşte... Esenţialul este să pregăteşti oameni de încredere ca să poţi acţiona atunci când va veni timpul! (Dă, Doamne, cum se zice, să nu vină niciodată timpul ăsta!) Dar vei acţiona numai la ordinul nostru! Până atunci informaţii şi încă o dată informaţii: sigure, verificate, uneori controlate chiar la mai multe surse. Noi trebuie să cunoaştem toate planurile fasciştilor! Terminându-şi sfaturile, „tata“ se apucă să mănânce.

— V-aţi gândit vreodată cât de greu îmi vine? îi scăpă fără voie lui Vasili.

— Ce anume?

— Faptul că, livrând combustibilul atât de necesar pentru avioane şi tancuri, îi ajut pe fascişti cu mâinile mele să-şi consolideze regimul? Iar acum duc tratative şi cu reprezentantul ducelui. Discutăm modul în care se va livra benzina pentru fasciştii italieni, în caz de război cu Abisinia... E o nebunie!...

— Ar fi de dorit să judeci mai raţional, răspunse foarte liniştit „tata“. Să presupunem că nu te vei mai ocupa de livrările de benzină pentru fascişti. Ce se va schimba? N-o să fii tu, o să fie altul! Dar mai bine e să fii tu, pentru că, dacă eşti tu, cel puţin vom cunoaşte şi noi necesarul de carburanţi, de lubrifianţi pentru aviaţia germană şi vom putea trage concluziile de rigoare.

— Raţiunea le admite toate astea, dar inima

protestează...

— Vreau să fii încredințat că tu şi cu Liza faceți mult mai mult decât o mie de palavragii care luptă împotriva fascismului doar cu vorba! Sunt convins că, în viitor, oamenii ne vor pomeni cu un cuvânt bun. Ce zici, Liza? „Tata" se întoarse spre ea.

— Poate c-o fi aşa, răspunse Liza. Dar nouă ne e greu, nespus de greu! Şi asta n-o poți ascunde... Ne aflăm în această situație nu de-o zi, nu de-un an, ci de ani de zile... Mai curând aş fi gata să particip la o acțiune oricât de periculoasă, decât să trăiesc ani şi ani la rând aşa cum trăim noi! Vocea Lizei începu să tremure.

— Da, e greu... spuse „tata" simplu şi cu tristețe în glas. Dacă facem munca asta, nu o facem din plăcere, ci pentru că e foarte, foarte necesară. Înainte vreme, oamenii îşi riscau viața pentru bani, pentru avuții; noi suntem însă gata să ne riscăm capul în numele ideilor şi convingerilor noastre, în numele poporului pe care-l slujim, şi conştiința acestui fapt ne întăreşte. Nu vă pot promite că munca asta grea a voastră va lua curând sfârşit! Lupta va fi lungă, chinuitoare, iar de voi e nevoie aici şi nu în altă parte, pentru că voi vă îndepliniți bine misiunea ce vi s-a încredințat. Înarmați-vă cu răbdare şi bărbăție şi continuați-vă activitatea, copii!... Acum să trecem la lucruri mai practice. De azi încolo legătura ta principală va fi Stambulov, din Bulgaria. Va veni des pe la voi, pentru afaceri. În curând îşi va extinde comerțul de benzină şi uleiuri şi va apela la tine, reprezentantul companiei, ca să cumpere mai ieftin. Dă-i tot concursul şi creează-i pretexte pentru a veni mai des la Berlin! Stambulov e un tovarăş bun, verificat. Doamnei Schultz nu-i mai scrieți, uitați-i adresa! După unele informații, este suspectată de Siguranța Generală şi, sărmana, va trebui probabil să părăsească Franța. De data asta însă

definitiv! În caz de mare urgență, puteți să-i scrieți lui Saryan şi el, la rândul său, va expedia scrisoarea unde trebuie. Saryan e un om cinstit şi binevoitor. Paradoxal, dar fascismul contribuie la gruparea tuturor oamenilor cinstiți în jurul comuniştilor şi acest proces va continua pe măsură ce se va întări lupta contra fascismului! „Tata“ bău paharul până la fund şi aprinse o țigară.

— V-am scris că Weber ne-a rugat să-l ajutăm cu tipografia, spuse Vasili. Cred că n-ar trebui să mă ocup personal de asta, e riscant!

— Nu, nu trebuie! Stambulov a primit sarcina să obțină literele şi cerneala. Curând ți le va aduce! Materialul trebuie împărțit între cele două grupe ilegale. Te sfătuiesc încă o dată să te ocupi serios de *obersturmbannführer.* Nu-l speria de la început cu diferite însărcinări, încearcă să vezi la ce ar putea fi folositor. Din moment ce face parte din detaşamentul de pază al cancelariei imperiale, înseamnă că este un om foarte bine informat.

La despărțire, „tata“ le spuse că va trece poate pe la ei la hotel sau le va telefona înainte de a părăsi Elveția.

Ca totdeauna, despărțirea i-a întristat; bătrânul însemna pentru ei o părticică din țară, o întruchipare vie a acelui pământ unde s-au născut şi au crescut.

Macearelli apăru în cele din urmă la hotel şi îi comunică lui Vasili acordul părții italiene cu condițiile domnului Kocek, care trebui să promită că va anunța din timp datele exacte ale sosirii petrolierelor la Hamburg. (Asta pentru a evita staționările inutile ale petrolierelor italiene; locația pentru întârzieri costă foarte scump).

După ce obținu de la băncile elvețiene relații pentru Lemke în legătură cu depunerile de bani sub cifru, Vasili socoti treburile încheiate şi se întoarse împreună cu Liza

la Berlin.

*

În capitala celui de-al treilea Reich nu se schimbase nimic. Ca şi înainte, soldaţi cu căşti de oţel şi cizme potcovite mărşăluiau în zgomotul asurzitor al fanfarelor. Seara aveau loc retrageri cu torţe, vlăjganii fascişti organizau mitinguri în pieţe şi, tot ca înainte, răsunau pretutindeni strigătele de *„Heil, heil, heil*".

Atmosfera asta otrăvită a Berlinului era greu de suportat, mai ales după Geneva. Dar Vasili, scrâşnind din dinţi şi prefăcându-se vesel, lipsit de griji, se apucă din nou cu energie de treabă.

În primul rând, îi comunică lui Adams, prin O'Kelly, rezultatul negocierilor cu Macearelli şi recomandă să nu se acorde niciun fel de rabat, ci, dimpotrivă, în caz de război, preţul benzinei să fie mărit. În acelaşi timp, Vasili rugă să se urgenteze construcţia depozitului de la Hamburg; existenţa rezervoarelor ar uşură transferul benzinei în petrolierele italiene şi ar crea impresia că Germania este aceea care livrează Italiei carburanţi.

Vasili primi peste două zile o telegramă cifrată din America. Adams îl felicita pe reprezentantul său cu prilejul încheierii cu succes a tratativelor. Totodată, anunţa că i-a sporit cu unu la mie comisionul la contractele cu Germania şi Italia şi îl înştiinţa că s-au luat toate măsurile pentru terminarea construcţiei rezervoarelor în noiembrie.

O'Kelly remarcă zâmbind:

— Deoarece livrările de carburanţi pentru Germania şi Italia cresc în permanenţă, dumneavoastră, domnule Kocek, veţi câştiga o grămadă de bani, chiar şi numai din cota de beneficii de unu la mie! Dacă vom ţine seama

şi de afacerile cu cafea şi ţigări, aveţi perspectiva să deveniţi milionar.

— Şi de ce nu? Că doar n-o să lâncezesc pe gratis în raiul ăsta fascist ca să citesc în fiecare dimineaţă în ziarul *Völkischer Beobachter* editoriale lăudăroase despre marea Germanie pe care o vor crea nemţii şi despre cucerirea întregii lumi, răspunse Vasili în glumă.

— Orice cod al onoarei cere ca aceste succese să fie stropite! Aluzia consulului general era străvezie, fără echivoc.

— Dacă doriţi, o masă la restaurant chiar diseară. Sau o duzină de sticle cu whisky imediat!

— Mai bine sticlele – acum! În restaurantele nemţeşti o să ne dea chifteluţe de varză în loc de friptură.

— La ordin! Vasili cumpără imediat de la magazinul american o ladă de whisky şi, spunându-i vânzătorului că pierduse un pariu cu domnul O'Kelly, îl rugă să le trimită imediat consulului general.

O'Kelly avusese dreptate: afacerile lui Vasili mergeau excelent şi câştigurile creşteau văzând cu ochii. Într-o perioadă foarte scurtă, reuşise să-i expedieze lui Joe Kovacici, prin intermediul căpitanului de vapor, partea ce i se cuvenea, vreo treizeci şi cinci de mii de dolari. Tot atât îi revenise şi lui Vasili. Asta fără a mai socoti comisionul pe care îl transfera prin intermediul companiei în contul său curent la banca din New York. Totodată însă, creşteau şi cheltuielile. Trăia pe picior mare (şi asta cerea mulţi bani), ocupa o vilă întreagă, avea trei servitori, se îmbrăca bine, comanda rochiile Lizei la Paris, iar după întâlnirea cu „tata" acordase un ajutor substanţial ambelor grupe de ilegalişti.

După întoarcerea de la Geneva, Vasili se întâlni cu Weber într-o casă conspirativă. Promiţându-i că va primi curând materialul tipografic, Vasili îl rugă două lucruri:

să organizeze o întâlnire cu maiorul de la Marele Stat-Major, căruia să-i fie prezentat sub un nume fictiv, şi să-i facă legătura cu conducătorul celui de-al doilea grup ilegal, maistrul Hermann. La plecare îi înmână lui Weber zece mii de mărci.

Aşa cum constatase Vasili mai demult, Hans Weber era ordonat şi punctual. A doua zi avu loc întâlnirea cu Hermann. După ce făcu prezentările, Weber îi părăsi imediat.

Maistrul Hermann vorbea rar, rumegând parcă fiecare frază. Pe interlocutor îl asculta cu multă atenţie.

— Am fost informat de mult despre sosirea dumneavoastră la Berlin, începu el, dar n-am făcut nicio încercare de a lua legătura, pentru că n-am socotit necesar. Eram convins că, dacă veţi dori, mă veţi căuta... Grupul nostru are treizeci şi cinci de oameni. Toţi sunt verificaţi şi de nădejde: mai curând ar muri decât să trădeze! În afară de membrii activi, avem peste o sută de simpatizanţi care, într-un fel sau altul, ne ajută. Oamenii sunt împărţiţi în celule de câte cinci, fiecare membru al celulei nu-l cunoaşte decât pe responsabil. La rândul lor, responsabilii nu cunosc decât pe unul din cei trei membri ai conducerii. În cazul căderii uneia din verigi, celelalte nu vor avea de suferit şi organizaţia îşi va putea continua activitatea. Din păcate, nu facem mare lucru, dar ne pregătim treptat forţele pentru viitoarele bătălii. Suntem convinşi că, mai devreme sau mai târziu, aceste bătălii vor avea loc.

Hermann tăcu. Vasili se gândea că maistrul se deosebea mult de Weber. E drept, amândoi erau oameni cinstiţi, cu profunde convingeri antifasciste, ambii îşi asumaseră aceeaşi grea misiune: să salveze Germania de ruşinea în care se bălăcea. Weber era mult mai citit şi mai pregătit decât Hermann, din toate punctele de

vedere, în schimb însă, maistrul avea concepţii clare, o încredere profundă în viitor şi era un om hotărât.

— Mă bucur foarte mult că ne-am cunoscut şi sunt gata să vă ajut cu tot ce pot, spuse Vasili.

— Însuşi faptul că cei cu care aveţi legătură ştiu de existenţa noastră constituie un mare sprijin pentru noi, răspunse Hermann. Bineînţeles că nu vă refuzăm ajutorul. Sarcina noastră principală este să înjghebăm o organizaţie de luptă bine conspirată. Se apropie a şaptesprezecea aniversare a revoluţiei ruse şi am vrea să sărbătorim această dată, să editäm manifeste şi să le difuzăm prin uzine şi fabrici, măcar aici la Berlin, pentru a mobiliza spiritul de luptă al proletariatului german, pentru a declara că revoluţia din octombrie este şi a noastră! Din păcate, însă, nu avem nici material tipografic, nici hârtie, iar timp a rămas foarte puţin. Visul nostru e să tipărim un ziar ilegal, să demonstrăm tuturor – prieteni şi duşmani – că proletariatul Germaniei trăieşte şi acţionează. Am dori să mai facem şi multe altele; numai că posibilităţile noastre nu corespund dorinţelor.

— Spuneţi-mi, tovarăşe Hermann, ce părere aveţi despre grupul lui Weber, n-aţi vrea să vă uniţi cu ei?

— Există un asemenea grup, format din intelectuali liberali. Este un fapt îmbucurător. Asta demonstrează că nu numai muncitorii luptă împotriva fascismului! Luptă toţi nemţii cinstiţi! Am fi de acord să ne unim, dar numai în anumite condiţii. Ei însă nu vor fi de acord, se socotesc o grupare separată. Mai indicat ar fi poate să ţinem o legătură mai strânsă şi, pe viitor, să întrepindem acţiuni comune, spuse maistrul.

— Sper că prietenii mei vor găsi curând materialul tipografic, poate chiar şi hârtia de care aveţi nevoie. Nu ştiu dacă aţi aflat că fac comerţ şi câştig mult, aşa că vă

pot ajuta cu bani din fondurile mele proprii. Iată, pentru început, o sumă nu prea mare. Vasili scoase din buzunar un teanc de bancnote şi le puse în faţa lui Hermann. Aveţi aici zece mii de mărci. Cred că o să vă folosească!

— Banii, într-adevăr, ne vor folosi... Ştiţi doar ce salarii avem! Lozinca „tunuri în loc de unt“ continuă să acţioneze... Mulţumesc!

— Nu trebuie să-mi mulţumiţi, luptăm pentru o cauză comună... Să ştiţi, tovarăşe Hermann, că e foarte important să aveţi oameni în toate fabricile şi uzinele, mai ales în cele care lucrează pentru înarmare, la calea ferată; bine ar fi să pătrundeţi şi în unităţile militare. Dar asta e o treabă de viitor! Cât priveşte atitudinea faţă de grupul Weber – dumneavoastră ştiţi mai bine cum trebuie procedat! Pot să vă spun un singur lucru: şi aşa avem foarte puţine forţe. Cred că nu merită ca şi pe acestea pe care le avem, să le divizăm. Gândiţi-vă la asta!

Stabilind locul şi data viitoarei întâlniri, cei doi se despărţiră.

În aceeaşi zi, *obersturmbannführerul* Otto Lemke trecu pe la Vasili.

— Totul e în deplină ordine, dragă domnule Lemke, se grăbi Vasili să-i dea ştirea cea bună, puteţi pleca la Geneva, vă duceţi la bancă cu o scrisoare de la mine şi vă vor primi depunerile. Rămâne să alegeţi o parolă. Puteţi lăsa în depozit şi bijuteriile. Am aranjat totul, fără să vă dezvălui numele. Dacă, dintr-un motiv sau altul, nu veţi putea pleca la Geneva, cu proxima ocazie mă voi ocupa eu de asta.

— N-aş vrea să vă deranjez! Pot pleca eu, nu e nicio problemă!

— Nu uitaţi să treceţi pe la mine înainte de plecare!

Trebuie să luați scrisoarea... Şi acum îmi permit să mă întorc la discuția de data trecută. Spuneți-mi sincer, ca unui prieten, vreți să câştigați nişte bănuți, şi nu orice fel, ci în valută forte?

— Cine ar refuza să câştige bani? exclamă Lemke. Toți îmbătrânim încetul cu încetul şi trebuie să ne gândim la viitor!

— Vorbe de aur! Fiecare om rațional e obligat să se gândească la bătrânețe şi la urmaşii lui. Aceasta e o lege a naturii! Numai cu idealuri, oricât de înalte ar fi ele, nu te poți sătura! La urma urmei, în lumea asta, totul depinde de suma de bani pe care o ai în buzunar... Eu vă pot oferi posibilitatea să câştigați, cerându-vă în schimb foarte puțin: informații de orice fel. Ca reprezentant al unei mari companii petroliere americane şi în calitate de comerciant, trebuie să ştiu tot ce se întâmplă azi în lume şi tot ce se presupune pentru mâine. Altfel, poți să nimereşti pe-alături... Cu poziția pe care o aveți, obținerea de date economice, de politică externă sau internă, e curată bagatelă. Pentru început, vă propun trei sute de dolari americani pe lună. Ştiți că eu nu sunt politician, aşa că, transmițându-mi mie aceste informații, nu vă expuneți nici unui risc! Dacă informațiile dumneavoastră vor prezenta o valoare deosebită pentru compania mea, onorariul va îi dublat!

— Dragă domnule Kocek, m-ați convins foarte repede. Primesc propunerea dumneavoastră, răspunse Otto Lemke şi-i întinse mâna. Vasili i-o strânse cu putere, cu un zâmbet amical pe față şi cu un sentiment de scârbă în suflet.

Cam în aceeaşi perioadă, în viața lui Vasili s-a mai petrecut un eveniment ciudat. De la un timp, profesoara de germană începu să manifeste un interes crescând pentru domnul Kocek. Cocheta cu el, iar odată, după

lecție, îl întrebă:

— Spuneți-mi, domnule Kocek, dumneavoastră chiar nu vă distrați niciodată?

— Ce înțelegeți prin asta?

— Adică... serate în cerc intim, într-o atmosferă plăcută, unde poți să bei un păhărel, să flirtezi un pic...

— Ştiți doar că sunt însurat...

— Şi cum adică, e un păcat să te întâlneşti din când în când cu o altă femeie şi să te recreezi puțin? Se spune că de soție, oricât de frumoasă ar fi ea, te saturi cu timpul.

— Până acum n-am remarcat aşa ceva.

Profesoara nu s-a potolit nici după acest răspuns destul de rece.

— Pot să vă pun încă o întrebare, oarecum indiscretă?

— Vă rog!

— Eu vă plac, aşa... măcar un pic?

— Sunteți o profesoară excelentă.

— Şi asta e tot? Doamne! Mulți bărbați mă socotesc foarte atrăgătoare. Trăind cu soțul foarte puțin, mi-am păstrat nu numai silueta, dar şi temperamentul. De fapt, vă pot face cunoştință cu verişoara mea, n-are decât şaptesprezece ani, e foarte drăguță.

— Sunteți foarte amabilă, doamnă Hiegel, dar nu pot să mă folosesc de propunerea dumneavoastră! Eu fac parte din acea categorie de soți plictisitori care nu-şi înşală soțiile. Poate că e ridicol, anacronic, dar n-am ce-i face! Vasili rosti toate acestea pe un ton blând, chiar amical, conducându-şi profesoara, ca de obicei, până la uşă.

Peste o lună şi jumătate îi plăti suma cuvenită până la sfârşitul anului, ccmunicându-i că nu mai are nevoie de serviciile ei. În felul acesta, numărul agenților

Gestapoului din jurul lui Vasili a scăzut cu unul.

*

Veni ziua de 7 noiembrie, sărbătoarea atât de dragă oricărui om sovietic, indiferent unde s-ar afla el. Vasili şi Liza căutau să-şi închipuie cum trebuie să arate Moscova în sărbătoare. Din toate colţurile oraşului, oamenii se îndreaptă spre uzine, fabrici, instituţii şi facultăţi, pentru a lua parte la demonstraţii. Exact la ora nouă la mausoleu îşi vor face apariţia conducătorii partidului şi statului, va răsuna semnalul goarnelor şi în Piaţa Roşie va începe parada militară. Pe străzi – cântec, dans, veselie. Iar ei... Aici nu numai că nu pot să sărbătorească ziua aceasta, dar le e şi teamă să arate că ar avea vreo legătură cu ea. S-au sculat cum s-a luminat de ziuă, cu privirea aţintită la ceas. Amândoi sunt cu gândul acolo la Moscova. Uite, acum e nouă fără un sfert. Se opreşte accesul la tribunele din Piaţa Roşie şi pentru scurt timp se aşterne liniştea. Li se pare că aud aplauzele cu care sunt întâmpinaţi conducătorii care urcă la tribuna mausoleului... Trupele sunt aliniate de mult... Clopotele orologiului de la Kremlin bat ora nouă. Gorniştii dau semnalul şi din dreptul turnului Spasski îşi face apariţia călare Voroşilov, care primeşte parada... Urmează o scurtă cuvântare, felicitări cu prilejul sărbătorii şi salvele de salut ale artileriei. În Piaţa Roşie e sărbătoare, dar singurul lucru pe care îl pot face Vasili şi Liza e să se îmbrace cât mai frumos, să se ducă în centrul Berlinului, să se plimbe pe Unter den Linden şi să salute în gând steagul roşu cu secera şi ciocanul, care flutură deasupra ambasadei sovietice.

Trecând încet pe trotuarul de *vis-à-vis,* îi vedeau pe cetăţenii sovietici care locuiau la Berlin intrând la

ambasadă, pentru a lua parte la adunarea festivă consacrată aniversării revoluției. Îi invidiau pe toți cei care deschideau liber şi fără teamă uşa masivă a clădirii. Şi, deodată, Vasili observă că Liza are ochii în lacrimi.

— Asta ne mai lipsea acum, să observe Gestapoul cum boceşti aici, în fața ambasadei sovietice, şopti el, strângându-i brațul.

În loc de răspuns, Liza îi făcu semn spre cei care intrau.

— Ei sunt fericiți, rosti ea tot în şoaptă.

Tocmai în perioada aceea începuseră să parvină din diferite surse numeroase ştiri alarmante. Else Braun a făcut începutul. În timpul uneia din întâlniri, i-a comunicat Lizei existența unor informații precise care atestă că führerul l-a asigurat pe Mussolini de tot sprijinul său în campania împotriva Abisiniei. Mai mult chiar: din trei locuri s-a comunicat că primul ministru francez, Laval, a fost de curând la Roma şi i-a declarat ducelui că guvernul francez nu se va opune ocupării Abisiniei. La secția internațională a partidului național-socialist, susținea Else Braun, problema atacului italian asupra Abisiniei era ca şi rezolvată.

A doua zi, Lemke, venit în vizită la Vasili, îi confirmă şi el că războiul dintre Italia şi Abisinia va începe foarte curând.

— Pentru a întări spiritul de luptă al italienilor, führerul nostru le-a trimis trei eşaloane cu armament şi i-a dăruit lui Mussolini o escadră de avioane de vânătoare. Se spune că italienii au trebuit să-şi deschidă larg punga pentru a atrage de partea lor opinia publică franceză. Se pare că au cheltuit o sumă frumuşică, peste o sută treizeci de milioane, pentru coruperea oamenilor politici din Franța, a deputaților şi a ziariştilor influenți. Uite unde se poate câştiga bine, suspină admirativ Otto

Lemke.

Şi Weber îi spuse lui Vasili că Italia va ataca Abisinia; la secţia consulară a Ministerului de Externe se ştia că operaţiunile de război vor începe pe la mijlocul lunii decembrie.

Primind confirmarea din trei surse diferite, Vasili îi trimise „tatei“, prin intermediul lui Stambulov, o scrisoare cifrată.

Datele comunicate de Weber se dovediră a fi cele mai exacte. Într-adevăr trupele italiene au atacat un detaşament abisinian în oaza Upa-Upa, situată la o distanţă de o sută de kilometri de graniţă. Se crease o ameninţare reală de război. Italia îşi masa trupele la frontierele Abisiniei.

Fără îndoială că marile puteri ar fi putut din primul moment să pună capăt conflictului italo-abisinian, dar n-au făcut-o! Forţele armate italiene au intrat în Abisinia, războiul italo-abisinian începuse.

Adoptând legea neutralităţii, Statele Unite au interzis vânzarea de arme părţilor beligerante. În rezoluţia comună a Senatului şi a Camerei Reprezentanţilor nu se vorbea însă nimic despre materiile prime strategice, deci nici despre carburanţi. Cu toate acestea, Vasili primi de la Adams indicaţia de a încărca benzina de avion în navele italiene numai prin depozitele din Hamburg. (Între timp, construcţia lor luase sfârşit.) Creşterea livrărilor către Italia nu trebuia să bată la ochi.

Sub presiunea opiniei publice internaţionale, la 7 noiembrie 1935, Liga Naţiunilor este obligată să declare Italia drept agresoare. Şi cu toate acestea, nu s-a întâmplat nimic!

În februarie 1936, Statele Unite adoptă o nouă lege care prelungeşte termenul de valabilitate a neutralităţii şi stabileşte embargoul asupra exportului de materiale

strategice în ţările aflate în conflict. Nici în legea aceasta nu se spunea nimic despre petrol şi produsele petroliere.

Şi totuşi, Liga Naţiunilor a fost obligată să aducă în discuţie interdicţia exportului de carburanţi către Italia. Reprezentanţii Londrei şi Parisului erau foarte neliniştiţi: aflaseră că zece state-membre ale Ligii au fost de acord să se oprească livrările de petrol. Printre acestea se aflau U.R.S.S., România, Iranul şi Olanda, care asigurau cam şaptezeci la sută din cantităţile importate de Italia. Delegaţii marilor puteri au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a amâna discuţia în legătură cu „sancţiunile petroliere“.

Şi în timp ce sub arcadele Palatului Naţiunilor se rosteau discursuri înflăcărate, navele încărcate cu benzină luau cursul spre ţărmurile italiene; Mussolini nu ducea defel lipsă de carburanţi.

Else Braun o înştiinţă pe Liza că a bătut la maşină o telegramă cifrată primită de la ambasadorul Germaniei la Paris; în textul ei se relata că, la 9 decembrie 1935, s-a semnat la Paris o convenţie secretă între premierul Laval şi ministrul englez de externe Samuel Hoare cu privire la soluţionarea paşnică a conflictului italo-abisinian. Convenţia propunea împăratului Haile Selassie să cedeze Italiei o mare parte a teritoriului ţării (era vorba despre câteva provincii ale căror denumiri Else Braun nu şi le amintea). După cum scria ambasadorul, asta ar presupune dispariţia Abisiniei ca stat suveran. Diplomatul îşi motiva afirmaţia prin faptul că respectiva convenţie stipula, în afara cesiunilor teritoriale, obligativitatea Abisiniei de a primi consilieri italieni şi de a acorda Italiei o serie de privilegii în domeniul economic. Ocolind Liga Naţiunilor, Laval şi Hoare vânduseră pur şi simplu la mezat Abisinia, o ţară membră a acestei organizaţii internaţionale.

Îndată ce intră în posesia informației, Vasili plecă în grabă la Hamburg, unde tocmai sosise un petrolier american. El îi înmână căpitanului navei o scrisoare către Saryan, în care descria amănunțit înțelegerea dintre Laval şi Hoare şi îl ruga pe ziarist să transmită această ştire „tatii"; cât priveşte publicitatea în jurul ei, o lasă la aprecierea lui Saryan, să procedeze cum va crede de cuviință.

Probabil că unele clauze ale înțelegerii încheiate între cei doi înalți reprezentanți ai Franței şi Angliei au răsuflat în presă şi pe alte căi. Comentând pe larg convenția, ziarele stârniseră o mare vâlvă în jurul ei. Ruşinosul acord dintre cei doi miniştri provocase un val de indignare în toată lumea. Şi cu toate acestea, ambasadorii Angliei la Roma şi Addis-Abeba insistau pentru acceptarea condițiilor puse de Laval şi Hoare.

Explozia de indignare în urma trădării scandaloase a lui Laval s-a manifestat foarte furtunos în Franța. În ianuarie 1936, după dezavuarea de către Adunarea Națională (primise doar douăzeci de voturi în sprijinul politicii sale), Laval şi-a dat demisia. În locul lui a venit Albert Sarrault; ministru de externe a fost numit Flandin. Situația din Franța n-a suferit însă schimbări esențiale.

Weber îl înştiința pe Vasili, că maiorul, despre care discutaseră la un moment dat, s-a întors la Berlin. Cumnatul maiorului va organiza o mică petrecere la el acasă. Şi astfel, ofițerul în cauză va face cunoştință cu domnul Huxing, un bogat om de afaceri american, adică Vasili. Modul acesta de a intra în relații cu un ofițer de la Marele Stat-Major, şi încă sub un nume fictiv, prezenta un oarecare risc, dar Vasili acceptă. A doua zi, împreună cu Liza, se duseră în vizită la acest necunoscut. Weber le dăduse adresa.

Gazda, Johann Mayer, îi primi ca pe nişte cunoştinţe vechi şi îi invită în salon. Curând sosi şi maiorul Kolwietz. Era un bărbat înalt, slab, cu ochelari şi cu o faţă obosită.

Încă de la primele cuvinte, fără a se jena de prezenţa unor străini, maiorul începu să se plângă de soartă: unica lui fiică e grav bolnavă, medicii nu-s în stare să-i pună un diagnostic precis. La câţi doctori mari n-a fost, şi – nimic! Bani cheltuiţi degeaba, fără niciun rezultat...

Vasili înţelese că maiorul ştie de ce i s-a făcut cunoştinţă cu acest american bogat. În momentul în care bărbaţii rămaseră singuri, gazda trecu direct la subiect

— Tu vrei să-ţi internezi fiica într-un sanatoriu şi n-ai bani, nu-i aşa? Uite, domnul Huxing poate să-ţi împrumute bani, bineînţeles dacă eşti de acord.

— Şi ce trebuie să dau în schimb? întrebă îngrijorat maiorul.

— Să vorbim deschis! Tu, dragul meu, nu eşti nazist şi nu-i simpatizezi... Pe *mister* Huxing, ca om de afaceri american, îl interesează planurile generalilor noştri. Astia au mai adus o dată Germania pe marginea prăpastiei şi tot nu le ajunge...

— Îţi dai seama ce-mi ceri, Johann? Asta miroase a spânzurătoare, răspunse încet maiorul.

— Să nu vorbim noaptea despre asemenea lucruri înfricoşătoare. Cine şi cum ar putea să afle că tu te întâlneşti cu un american şi că îi împărtăşeşti unele noutăţi care, de altfel, după un timp devin de domeniu public?

— Asta aşa e, totuşi... bombăni maiorul.

Vasili se amestecă în discuţie.

— De fapt nici nu e obligatoriu să ne întâlnim. Puteţi să comunicaţi veştile cumnatului dumneavoastră, iar el

mi le va transmite mie... Iau asupra mea toate cheltuielile legate de tratamentul fiicei dumneavoastră. Sper că trei mii de mărci pe lună ajung.

— Da, desigur, răspunse maiorul şi adăugă imediat: trebuie să mă mai gândesc!

— Gândiţi-vă, eu nu mă zoresc! Dacă vă hotărâţi, daţi-mi de ştire prin domnul Mayer. Chiar dacă tratamentul fiicei dumneavoastră va costa mai scump, voi suporta cheltuielile. Vasili voia să arate că banii nu contează pentru el şi să-i dea de înţeles maiorului că, dacă va începe să lucreze, furnizând date valoroase, recompensa va creşte...

Cu toate că nu s-a rostit niciun cuvânt în plus, Kolwietz înţelese perfect totul.

În aceste zile furtunoase, când evenimentele din Europa se precipitau cu iuţeala fulgerului, sosi şi Stambulov la Berlin. Venea din Bulgaria.

A fost introdus în biroul lui Vasili şi, imediat după ce şi-a spus numele, a început să vocifereze revoltat la culme:

— Domnule director, puneţi-vă vă rog în situaţi mea! Din cauza angrosiştilor ăştia nu se mai poate trăi. Benzina o vindem noi, iar banii îi câştigă ei. E drept asta? Nu... aşa nu mai merge!...

— Liniştiţi-vă, încercă Vasili să-l calmeze. Spuneţi-mi cu ce vă pot ajuta.

— Vă aduc salutări de la „tata“, spuse Stambulov. Coborând glasul şi apoi se porni din nou: repet, aşa nu mai merge! Am deschis o benzinărie mare, am arendat încă două staţii de benzină în puncte de mare trafic, intenţionez să-mi extind afacerea şi vreau să cumpăr benzină de la americani, nu din altă parte. Vă rog să expediaţi pe adresa mea, la Sofia, câteva cisterne de benzină şi un vagon de ulei... Unde stă scris că noi,

bulgarii, trebuie să cumpărăm şi să vindem benzină din alte ţări şi nu americană? La urma urmei, alţii ne dau marfa tot la preţul pieţii mondiale şi, pe deasupra, prin angrosişti intermediari! Şi-atunci de ce să n-o luăm direct? Apoi din nou încet: am adus ceva, trebuie să discutăm...

— Bine, o să vă vindem benzină! răspunse Vasili Dar angrosiştii vor face tărăboi... Şi tot în şoaptă: chem juristul şi îi dau instrucţiunile necesare. Când terminaţi toate formalităţile, veniţi aici şi discutăm...

După ce primi dispoziţiile cuvenite, Glauberg îl pofti pe bulgar la el în birou. Vasili, rămas singur, se gândi că „tata“ ştie să-şi aleagă oamenii. Stambulov îi plăcuse. Cu faţa lui rotundă, încadrată de mustăţi negre şi de ochi mari, căprui, Stambulov lăsa impresia unui om vesel, plin de temperament. Probabil că era destul de experimentat în ale conspiraţiei; şi un copil ştie că un om care se teme de poliţie caută să se furişeze neobservat, să nu atragă atenţia asupra sa. Pe când ăsta ţipă, zbiară, face gălăgie...

Stambulov se înapoie foarte mulţumit.

— Se pare că totul este în regulă, spuse el, răsturnându-se în fotoliu. Acum o să le arăt eu concurenţilor cine-i Stambulov. Şi scăzând tonul: am adus literele şi o jumătate de tonă de hârtie. Casetele cu litere sunt în trei geamantane pe care le-am depus la ghişeul de bagaje de mână de la gară. Trebuie să le ridice un om de încredere. Pentru hârtie e nevoie de o maşină şi de un loc sigur de depozitare. E recomandabil ca maşina să fie de la vreo editură, revistă sau de la un ziar. Am pregătit dovada, rămâne doar să completaţi numele primitorului.

— Cum aţi reuşit să treceţi graniţa cu casetele şi cum aţi putut aduce atâta hârtie? întrebă Vasili.

— Foarte simplu. În Germania fascistă, cu bani poți cumpăra nu numai vameşii sau şefii de cale ferată, dar chiar pe Göring, răspunse voios bulgarul.

Vasili luă chitanța de la gară, facturile eliberate de expeditorul hârtiei, dovada şi, dându-i numărul de telefon de acasă, îl rugă pe Stambulov să-i telefoneze după ora zece seara.

În aceeaşi zi luă legătura cu maistrul Hermann şi-l întrebă dacă poate organiza ridicarea geamantanelor cu material tipografic şi dacă are unde să le depoziteze.

— Ce fel de ilegalişti am fi noi dacă n-am putea ascunde bine ceea ce alții ne-au adus de peste mări şi țări?! N-aveți grijă, rezolvăm totul! îl încredință maistrul.

— Un set de litere şi puțină hârtie îi dați şi lui Weber. I-am promis, spuse Vasili şi-l rugă pe Hermann să-l sune de la un telefon public. Dacă totul va fi în regulă întrebați: „Sunteți biroul de informații al gării?“ în caz de complicații neprevăzute, stăruiți: „Se poate comanda un bilet pentru München?“

— Bine, voi telefona! Dar vă faceți griji degeaba, tovarăşe.

Vasili însă îşi făcea griji, şi încă mari. Plimbându-se dintr-un colț într-altul al salonului, îşi închipuia cât se poate de limpede consecințele catastrofale ale unei eventuale căderi. Ar fi fost un dezastru! Multaşteptatul telefon veni de-abia către orele unsprezece. Vocea cunoscută întrebă: „Sunteți biroul de informații al gării?“

— Nu, ați greşit! răspunse Vasili uşurat.

CAPITOLUL XVI

Începutul anului 1936 a fost marcat de două evenimente. La alegerile pentru cortesurile din Spania, desfăşurate la 16 februarie, reacţiunea a suferit o grea înfrângere şi a fost constituit un guvern republican în frunte cu Azana, devenit ulterior preşedinte al republicii. Două luni mai târziu, partidele de stânga din Franţa au câştigat alegerile pentru Adunarea Naţională şi la putere a venit guvernul Frontului Popular.

Ziarul conservator englezi *Daily Mail* scria în zilele acelea: „Dacă molima comunistă, care se împrăştie acum în Spania şi Franţa, se va extinde şi în alte ţări, atunci cei mai utili prieteni pentru noi vor fi guvernele german şi italian, deoarece au stârpit acest flagel pe pământul lor.“ Articolul a constituit un fel de semnal pentru întreaga reacţiune mondială.

Vasili primi din partea lui Adams o telegramă care îl nedumeri: petrolierele încărcate cu benzină de avion, sosite în portul Hamburg, trebuie să-şi schimbe imediat destinaţia, îndreptându-se spre Marocul spaniol şi insulele Baleare. A doua zi veni la birou Otto Lemke care, anunţându-l că pleacă urgent în Spania, îi spuse:

— Domnule Kocek, mă puteţi felicita! Voi participa la nişte evenimente istorice epocale şi nu e exclus ca numele meu să fie scris în analele istoriei cu litere de aur!... În Spania îi vom nimici pe toţi evreii, pe toţi comuniştii şi socialiştii; vom instaura şi acolo noua

ordine! Ţara dumneavoastră, America, nu reprezintă o piedică pentru noi, ea se va declara neutră şi nu se va amesteca! Anglia este pe de-a-ntregul de partea noastră. Rămân francezii... Dar ce pot face ei singuri?

— De unde ştiţi toate acestea? întrebă Vasili cu o mină plictisită.

— Otto Lemke nu-i omul care să arunce vorbe în vânt!

— Orice e posibil... Nu cred însă ca Anglia să fie cu totul de partea dumneavoastră.

— Nu credeţi? întrebă ironic Lemke.

— Eu nu sunt un bun politician, nu pot să cred!

— Şi dacă vă dovedesc? Punem pariu?

— Dragă Lemke, la ce-mi foloseşte mie pariul? Şi apoi, cum puteţi să-mi dovediţi cele spuse?

— Cu documente, cu documente originale! Vă pot arăta copia stenogramei recentelor discuţii dintre reprezentantul Marii Britanii şi führer... Sunteţi satisfăcut?

— Numai dacă stenograma este originală!

— Dragă domnule Kocek, oare dumneavoastră...

— Cât va costa treaba asta? îl întrerupse Vasili, înţelegând că *obersturmbannführerul* începuse discuţia numai pentru a-i propune acest document secret.

— O mie de dolari, veni răspunsul.

— Nu e prea scump?

— Scump? În alt loc, pentru un astfel de document, mi s-ar da mult mai mult, dar vi-l cedez la un preţ amical...

— De acord! La urma urmei, chiar dacă îl plătesc mai scump decât merită, n-are importanţă, suntem prieteni... Daţi-mi documentul şi luaţi-vă banii!

În aceeaşi seară, Lemke veni acasă la Vasili şi îi înmână o pagină dactilografiată pe o hârtie subţire ca foiţa de ţigară.

— Asta e tot? exclamă deziluzionat Vasili.

— Nu numărul de rânduri contează, ci conținutul lor! Citiți şi apoi să-mi spuneți!... La Berlin a sosit sir Thomas Johns, omul de încredere al premierului englez. El sondează posibilitatea unor negocieri între Anglia şi Germania. Oaspetele a discutat cu Ribbentrop, iar a doua zi a fost primit de führer. Acum vă dați seama că nu e vorba despre nimicuri? Aveți în mână copia stenogramei cuprinzând discuția dintre Johns şi Hitler. Nici mai mult, nici mai puțin! Țineți seama că stenograma a fost dactilografiată în numai cinci exemplare. Dumneavoastră aveți al cincilea exemplar. Lemke luă hârtia din mâna lui Vasili şi începu să citească: „Johns i-a declarat Führerului că, după părerea guvernului englez, şi mai ales după opinia primului ministru, victoria Frontului Popular în Franța a făcut foarte necesară apropierea pozițiilor Germaniei şi Angliei...“ Vedeți, ultimele cuvinte sunt subliniate. Şi mai departe: „Führerul a răspuns că e pe deplin de acord cu interlocutorul său şi a declarat că, la rândul său, este gata să contribuie la realizarea planului comun“.

— Dar ce înseamnă asta, „realizarea planului comun“? întrebă Vasili.

— Ce-i de neînțeles aici? Cu forțe unite – zdrobirea definitivă şi necondiționată a comunismului! În vederea realizării acestui plan trebuie începută, în primul rând, rebeliunea militară în Spania! Scopul? Lichidarea republicii! În al doilea rând trebuie terminat cu Frontul Popular din Franța. Vă dezvălui un mare secret: în momentul în care crainicul de la radio Centa va spune „Deasupra Spaniei cerul este senin“, se va declanşa o acțiune la care va lua parte şi preaplecata dumneavoastră slugă, *obersturmbannführerul* Otto Lemke!

Cele spuse de SS-ist precum şi documentul vândut de el prezentau o mare importanţă. „Tata“ trebuia anunţat imediat! A doua zi dimineaţă Vasili îi dădu dispoziţie juristului să-l cheme urgent la Berlin pe negustorul de benzină Stambulov. „E momentul să abordăm serios problema acaparării pieţei bulgare.“

Stambulov nu se lăsă aşteptat. După două zile se şi afla în biroul lui Vasili. Îl asculta în tăcere, dând tot timpul din cap.

— Am înţeles! Cum ajung, transmit totul... Ce criminali!... Înseamnă că au hotărât să înece în sânge republica, iar englezii apar din nou în rolul lor preferat, spuse el, şi pe faţa lui bucălată apăru o umbră de îngrijorare.

— Se pare că aşa e, răspunse Vasili cu tristeţe.

— Ştiţi, cu benzina dumneavoastră a ieşit foarte bine, adăugă Stambulov. Un comerciant îşi extinde afacerea şi vrea să scape de intermediari ca să câştige mai bine. E normal! Dacă aţi fi văzut ce zarvă a provocat printre angrosiştii noştri sosirea cisternelor cu benzină americană şi a vagonului cu ulei la gara de mărfuri din Sofia! Acum am toate motivele să vin la Berlin oricând vreau, fără să trezesc bănuieli... Sunt multe treburi de aranjat cu furnizorul, nu?

În aceeaşi zi, Stambulov plecă.

Obersturmbannführerul Otto Lemke spusese adevărul: în momentul în care crainicul a lansat în eter apelul „Deasupra Spaniei cerul este senin“, s-a declanşat rebeliunea militară condusă de Sanjurjo. Fasciştii au atacat Marocul spaniol, insulele Canare şi Baleare. Răsculaţii au început să acţioneze şi în nordul Spaniei. După moartea lui Sanjurjo într-o catastrofă aviatică, conducerea rebelilor a fost preluată de generalul Franco.

Maiorul Friedrich Kolwietz i-a transmis lui Vasili prin intermediul lui Johann Mayer, date despre ajutorul german şi italian acordat răzvrătiţilor spanioli. Printre altele, el anunţa că ducele a trimis douăzeci de mii de puşti, douăzeci de mii de grenade, două sute de mitraliere şi un milion şi jumătate de pesetas. Hitler expediază în ajutorul rebelilor spanioli corpul aerian „Kondor“, compus din peste o sută de avioane de luptă şi patru mii cinci sute de oameni. După informaţiile obţinute de Kolwietz, generalii germani au hotărât să experimenteze în Spania bombardierele în picaj şi tancurile grele.

În timp ce aviaţia fascistă bombardase pentru a patru suta şaizeci şi doua oară oraşele spaniole şi transportase deja în Spania două sute cincizeci de mii de soldaţi şi ofiţeri italieni iar Germania – cincizeci de mii, marile puteri jucau o farsă sinistră, declarând la Liga Naţiunilor că nu se amestecă în acest conflict. În felul acesta, ele puneau un semn de egalitate între guvernul legal al republicii şi rebeli. Totodată, ele au interzis vânzarea de arme şi materiale strategice părţilor beligerante.

Vasili ştia mai bine ca oricine cât petrol şi câte produse petroliere primeşte generalul Franco, în pofida „neamestecului“ legiferat. Combustibilul era livrat pe credit. La Berlin sosise un reprezentant al rebelilor ca să ţină socotelile şi să emită poliţele respective. Vasili ştia de asemenea că tatăl lui Joe, Kovacici-senior, livrează arme rebelilor spanioli, mai ales mitraliere şi tunuri, câştigând milioane cu acest negoţ.

Socialistul Léon Blum, care se afla în fruntea guvernului francez, ducea o politică a fricii, declarând deschis că sprijinirea republicanilor spanioli ar putea declanşa un război între Franţa şi dictatori. Comisarul

general al armatei republicane spaniole, Alvarez del Vallo, i-a spus-o direct lui Blum: „...Dacă veți continua să vă mențineți pe aceeaşi poziție evazivă, vă promit că, de fiecare dată când un socialist spaniol va muri în tranşee, ultimul lui gând va fi un blestem pentru dumneavoastră. El va spune: asasinul meu este Léon Blum...“

Doar Uniunea Sovietică şi brigăzile internaționale, care veneau din toate colțurile lumii, au apărat cauza dreaptă a republicii, înțelegând că războiul civil de pe pământul plin de suferințe al Spaniei nu este altceva decât începutul marelui război cu fascismul...

Pe nepusă masă, Saryan apăru la Berlin. Imediat după sosire, îi telefonă lui Vasili.

— Alo! Domnule Kocek... Mă recunoaşteți?

— Saryan? Dumneata?

— În persoană!

— Unde eşti, de unde telefonezi?

— Sunt în Berlin, la hotelul „Adlon”.

— Coboară în stradă! Trec imediat să te iau! Vreau să te văd cât mai repede!

În drum spre casă, Vasili află că Saryan a venit la Berlin în calitate de corespondent al ziarului său. Trebuia să scrie despre vizita lui Mussolini în Germania şi despre felul în care îl va primi Hitler.

— O fi întâlnirea între doi dictatori un eveniment atât de important că ziarele trimit pentru asta corespondenți speciali? întrebă Vasili.

— Nu e vorba, fireşte, de întâlnire, ci despre ceea ce ascunde ea. Există informații sigure că Italia va adera la pactul antikomintern, încheiat între Germania şi Japonia în 1936. Şi în afară de aceasta, Hitler va face totul ca să obțină acordul ducelui pentru anexarea Austriei.

Liza se bucură sincer de venirea acestui oaspete neaşteptat.

— Ah, domnule Saryan, nici nu vă puteţi închipui cât de singuri suntem aici şi cu câtă plăcere ne aducem aminte de timpul petrecut în casa dumneavoastră de la Paris. Cum o mai duceţi, ce face Jeannette?

— Mulţumesc, toate sunt mai mult sau mai puţin în ordine, dacă putem numi „ordine“ timpurile acestea agitate... Ne amintim adesea de dumneavoastră. Dar mă tem că vremurile acelea fericite nu vor mai reveni niciodată!

Ziaristul, care fusese totdeauna un optimist plin de viaţă, părea acum gânditor, îngrijorat. Firele argintii din păr se înmulţiseră, iar sub ochii negri ca măslina apăruseră cearcăne.

Vasili scoase o sticlă de vermut din bar şi umplu paharele.

— Să bem pentru fericire, pentru ca în lume să învingă raţiunea, toastă el şi ridică paharul.

— Amin! răspunse Saryan şi bău până la fund.

— Povesteşte-mi, ce se mai aude la Paris?

— Nimic îmbucurător... Ai citit desigur despre căderea guvernului Blum? Trădându-i pe republicanii spanioli, ducând o politică ipocrită – ba aş zice chiar laşă şi murdară – Blum a ucis cu propriile lui mâini Frontul Popular şi a deschis drumul pentru ofensiva reacţiunii. Nimeni nu se mai îndoieşte acum că noul guvern radical-socialist e gata să facă orice concesii dictatorilor, numai ca să evite războiul. Toţi înţeleg că Hitler se pregăteşte să anexeze în cel mai scurt timp Austria şi că pe urmă vă ataca Cehoslovacia. Dar nimeni nu face nimic pentru a pune capăt samavolniciilor dictatorului. Flandin, un deputat cu influenţă, declară în Adunarea Naţională: „Să nu facem pe eroii pentru Austria, mai

bine să ne adăpostim în spatele liniei Maginot!“ Sindicatul învățătorilor îi ține isonul pe același ton pacifist: „Preferăm să primim o palmă, decât un glonț în frunte!“ Din cauza lașității lor, urmașii marii revoluții franceze riscă să rămână singuri, față în față cu o Germanie înarmată până în dinți și avidă de revanșă.

— Și cum se comportă prietenii mei: de la Grammont, Marignet, pictorul Borrault?

— De la Grammont a fost ales deputat și se situează pe o poziție fermă, conducând în parlament grupul de antifasciști consecvenți. Marignet, cu toate că se socotește un om cu idei progresiste – funcționar a fost, funcționar a rămas! Urând fascismul, el îi urăște în aceeași măsură pe comuniști, pe socialiști, pe toți cei care reprezintă interesele oamenilor de rând... Borrault al nostru s-a dovedit a fi la înălțime. În primăvară, și-a expus un tablou nou, *Patria,* care a provocat entuziasm în rândurile adevăraților patrioți. La ora actuală e socotit unul din pictorii progresiști francezi de vază. Pe unul ca ăsta nu-l poți înfrânge și nu-l poți cumpăra, are convingeri profunde și va lupta pentru Franța până la ultima lui suflare.

A doua zi, Saryan plecă la München pentru a asista la ceremonia întâmpinării lui Mussolini de către führer. Solemnitatea, organizată cu mare fast, s-a desfășurat la 25 septembrie. În relatarea întâlnirii, publicată în prima pagină a lui *Völkischer Beobachter,* se descria felul în care Hitler și ducele au străbătut drumul de la gară până în oraș printre două rânduri de busturi înfățișându-i pe împărații romani, al căror urmaș se socotea Mussolini. În uriașa piață, plină de mulțimea care îl aclama pe duce, se ridica o coloană înaltă având fixată în vârf o gigantică inițială „M“...

Peste două zile, Führerul și ducele au sosit la Berlin.

Vasili a asistat şi el la acest „eveniment“. Mussolini se afla într-un automobil deschis foarte luxos. Hitler era în spatele lui. Într-o atmosferă plină de solemnitate, ambii au străbătut oraşul parcurgând încet distanţa de câţiva kilometri între cancelaria imperială şi stadionul olimpic.

La 28 septembrie, la ora şapte seara, la Berlin a avut loc un uriaş miting. Posturile de radio din întreaga Germanie transmiteau cuvintele adresate de Hitler oaspetelui său, pe care-l numea „unul din cei mai eminenţi bărbaţi ai tuturor secolelor, unul din acele rare genii pe care istoria le creează, ei fiind aceia care creează istoria...!“

Nici Mussolini n-a făcut economie de cuvinte bombastice în răspunsul său: „Atunci când fascistul are un prieten, merge cu el până la capăt! Mâine Europa va deveni fascistă şi atunci se vor ridica o sută cincisprezece milioane de oameni, ca unul singur, în hotărârea lor de nezdruncinat...“

Seara târziu, conducându-l pe Saryan la poartă, Vasili văzu pe o alee laterală o foaie de hârtie şi o ridică. Şi deodată, tresări cu emoţie... ţinea în mână un ziar de mărimea unui manifest, *Steagul roşu,* „organ al organizaţiei ilegale antifasciste din Germania“. Iar în partea stângă, sus, era scris cu litere miei: „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!“

Înseamnă deci că organizaţia ilegală există şi acţionează.

Maistrul Hermann se ţinuse de cuvânt. Dar cum a ajuns aici, în grădină, ziarul acesta? L-o fi aruncat grădinarul Müller? O fi vrut să-i arate bogătaşului american că muncitorimea germană constituie o prezenţă activă?

La întâlnirea următoare cu Vasili, Weber îşi arătă pe faţă nemulţumirea în legătură cu apariţia ziarului ilegal

sub vechiul nume de *Steagul roşu.*

— Nu înţeleg ce se poate obţine prin apariţia unui ziar minuscul de o anumită orientare? Ce rost are să-i iritäm pe fascişti şi să atragem asupra noastră urgia Gestapoului?

— Dragă Weber, n-ar fi mai bine să dăm dovadă de tact şi să manifestăm mai multă înţelegere faţă de vederile altora? Fiecare să lupte cu fascismul cum socoteşte de cuviinţă, în cazul de faţă toate mijloacele sunt bune îi răspunse Vasili.

Apariţia unui ziar ilegal a produs o puternică impresie asupra muncitorilor din fabricile şi uzinele berlineze. Toţi citeau ziarul, chiar şi cei care erau departe de lupta activă. Cu toate că făceau percheziţii prin întreprinderi, de unde ridicau pe cei socotiţi ca suspecţi, agenţii Gestapoului n-au reuşit să afle unde se tipăreşte ziarul şi cine sunt cei care îl publică.

Faptul că autorităţile erau alarmate de apariţia ziarului i-a fost confirmat lui Vasili de Lemke, recent reîntors din Spania.

— Uimitoare vitalitate mai au comunişţii ăştia, exclamă el indignat. Eram convinşi că am terminat cu ei, că i-am băgat în lagărele de concentrare nu numai pe membrii partidului, dar şi pe toţi simpatizanţii lor. Şi când colo, ăştia rezistă şi editează chiar un ziar! Hitler a ordonat să fie găsiţi şi scoşi la lumină chiar şi din gaură de şarpe. Altfel, zicea, vă împuşc pe toţi!. Sunt oameni curajoşi, n-am ce spune, termină el într-un mod neaşteptat.

— Despre cine vorbiţi, domnule Lemke?

— Despre comunişti, despre cine? Auzi, domnule, toţi tremură de frică şi ei scot un ziar, chemând la rezistenţă. Toată lumea îşi pleacă azi capul în faţa noastră! O fac până şi scorţoşii de englezi, iar comunişţii se revoltă şi

vor să-i facă şi pe alţii să se revolte!

— De ce credeţi că ziarul e scos de comunişti? Şi nu cumva exageraţi, dragă prietene, afirmând că în faţa dumneavoastră îşi pleacă toţi capul? Un zâmbet fugar trecu pe faţa lui Vasili.

— Exagerez? Deloc!... Judecaţi şi dumneavoastră! Cu Spania am terminat? Şi încă cum! I-am lichidat pe toţi: comunişti, socialişti, anarhişti, evrei şi alte canalii. Francezii şi englezii au declarat doar de formă că nu sunt de acord cu noi; în fond însă succesele noastre în Spania i-au bucurat. Acum vine rândul Austriei şi Cehoslovaciei. După ce terminăm cu ei, te pomeneşti că şi Balcanii o să fie ai noştri! De aici şi până la hegemonia mondială nu-i decât un pas. Bineînţeles, excluzând America, se corectă Lemke, pentru a nu-l supăra pe american.

— Dumneavoastră consideraţi că alipirea Austriei la Reich şi cucerirea Cehoslovaciei sunt hotărâte?

— Cum să nu consider? N-aţi auzit despre sosirea la Berlin a cancelarului austriac Schuschnigg? Primindu-l la cancelaria imperială, führerul i-a declarat că, dacă se va încăpăţâna în continuare, atunci el, Hitler, va ordona bombardarea oraşelor mai importante din Austria, iar unele din ele le va şterge de pe faţa pământului, aşa cum s-a întâmplat şi în Spania. Şi-atunci, Schuschnigg a capitulat, acordându-i nazistului austriac Seyss-Inquart un post important în guvern... Ţineţi seama că asta e abia începutul. Armata a 8-a germană stă pregătită la graniţa cu Austria... Cât priveşte Cehoslovacia, planul „Grünn“ e de mult aprobat, iar Cehoslovacia va înceta să existe ca stat independent cel târziu până la sfârşitul anului!

— O să accepte francezii să înghiţiţi două state independente din Europa centrală?

— Dragul meu, führerul nostru nu este deloc un naiv! El s-a înțeles din timp cu englezii, iar francezii, fără englezi, nu îndrăznesc să facă nimic! O să strivim şi Franța în doi timpi şi trei mişcări. N-aveți grijă, Hitler a calculat totul dinainte, nu va rata nimic!

— Se pare că aveți dreptate. N-aş risca să fac pariu cu dumneavoastră!

— Şi bine faceți, pentru că ați pierde!... Am să vă rog ceva... Lemke zâmbi slugarnic. N-aş putea depozita în seiful dumneavoastră nişte mărunțişuri pe care nu pot să le țin acasă?

Scoase din buzunarul pantalonilor o cutiuță plată şi, deschizând-o, lăsă să cadă pe masă inele cu briliante, cercei, coliere...

— Captură spaniolă? întrebă Vasili, reținându-şi cu greu indignarea.

— Îhî, mugi drept răspuns *obersturmbannführerul,* foarte mulțumit de sine.

— Puteți pune cutiuța în seif, să stea acolo... Sper că n-aveți nevoie de chitanță?

— Vai de mine, se poate! Lemke adună bijuteriile, le bagă în cutiuță, iar cutiuța o aşează în seif.

— Domnule Lemke, serviciu contra serviciu! Vreau să vă rog şi eu ceva. Compania pe care am cinstea s-o reprezint are mari interese în Cehoslovacia. Asta o ştiți şi dumneavoastră. Peste şaizeci la sută din cantitățile de petrol şi produse petroliere care se consumă acolo sunt livrate de noi. Ne interesează foarte mult tot ce ar avea legătură cu această țară. V-aş ruga să culegeți informații cât mai amănunțite despre planurile Germaniei cu privire la Cehoslovacia. Bineînțeles că recompensa vă este asigurată.

— Vă puteți bizui pe mine! Pentru dumneavoastră voi face totul, chiar şi imposibilul, răspunse Lemke.

Ca totdeauna, Vasili hotărî să verifice din alte surse datele cu privire la Austria, primite de la Lemke.

Maiorul Kolwietz de la Marele Stat-Major confirmă spusele lui Otto Lemke, ba mai mult, anunță și data exactă a intrării trupelor germane pe teritoriul Austriei: 12 martie 1938.

Kolwietz nu greșise: în zorii zilei de 12 martie Armata a 8-a germană a pătruns pe teritoriul Republicii Austriece și, neîntâmpinând nicio rezistență, a ocupat toată țara. A doua zi, printr-un „decret imperial", Austria a fost anexată la Reich, iar Hitler a rostit o cuvântare de la balconul primăriei din Viena: „Dacă providența m-a chemat la conducerea Reichului din orașul austriac în care m-am născut, nu se putea ca ea să nu-mi încredințeze și misiunea de a înapoia Reichului german scumpa mea patrie..."

La Berlin, mareșalul Göring îi primea pe rând pe ambasadorii acreditați în Germania, spunând fiecăruia: „Lipsa de lealitate a cancelarului Schuschnigg ne-a obligat să acționăm în modul în care am acționat..."

Ambasadorul Angliei, Henderson, cunoscut pentru vederile sale prohitleriste, încercă să obiecteze, spunându-i lui Göring; „Oricum, domnule mareșal, chiar dacă domnul cancelar al Austriei n-a fost destul de circumspect, poate constitui oare aceasta un motiv ca Germania să comită un asemenea act grosolan de violență?"

La care Göring răspunse: „E prea târziu! Hitler este deja la Viena..."

*

Else Braun se întâlnea regulat cu Liza, primea cu plăcere tot felul de daruri, își deplângea soarta amară de

femeie singură, părăsită de toți, şi îşi împărtăşea necazurile... Doamne! Hitler a desființat complet înțelesul de morală şi le-a acordat femeilor asemenea libertăți, la care înainte nici nu te puteai gândi măcar... Nemțoaicele, fără să le pese de oprobriul public, se culcă acum cu primul bărbat întâlnit. Matroane onorabile, mame de familie – toate sunt convinse că, luându-şi amanți din rândul militarilor, îşi îndeplinesc o datorie patriotică şi, ca atare conviețuiesc cu ei în văzul lumii. Deh, ce să-i faci, viața soldaților führerului trebuie îndulcită!

— Gândiți-vă, doamnă... În situația aceasta de decădere a moravurilor, când fetele din familii bune devin accesibile tuturor, cine mai are nevoie de o femeie trecută ca mine?

Nu era doar o simplă întrebare, era expresia disperării profunde a Elsei Braun.

După cum spunea ea, secția externă a partidului nazist se ocupa mai ales de probleme legate de Cehoslovacia. Probabil că Franța şi Anglia se împăcaseră cu gândul că, mai devreme sau mai târziu, Hitler va cotropi, dacă nu toată Cehoslovacia, în orice caz o mare parte a ei.

Un cunoscut jurist francez, Joseph Barthélémy scria în ziarul *Temps:* „Este oare nevoie să sacrificăm trei milioane de francezi numai pentru a lăsa sub dominația Cehoslovaciei trei milioane de germani sudeți?“

În Anglia, *Daily Express* îi cânta în strună. Într-un articol intitulat *Din nou cehii,* ziarul scria: „Noi nu iubim tagma asta! Nu e admisibil ca guvernul englez să ne oblige să luptăm pentru un stat pe jumătate ruinat cum e Cehoslovacia“.

Else Braun susținea că cei de la secția externă sunt convinşi de faptul că teza „mai bine învinşi alături de

Hitler, decât învingători alături de Soviete“ are tot mai mulți aderenți pe culoarele parlamentului francez...

La 22 mai, la granița cehoslovacă-germană, grănicerii nemți au omorât doi motocicliști slovaci. Ambele state decretează mobilizarea generală. Prin eforturi comune, ministerele de externe englez şi francez conving Berlinul şi Praga să anuleze măsurile luate. Există deci motive de jubilare şi francezii jubilează: pentru prima oară eforturile întreprinse în comun duc la rezultatele dorite. Hitler dă înapoi.

În momentul în care discuția ajunse la acest punct, Otto Lemke izbucni în hohote puternice de râs:

— Aiuriți mai sunt şi francezii ăştia, ascultați-mă pe mine! Franța crede cu toată seriozitatea că englezii sunt alături de ea şi că führerul, speriat, s-a lăsat păgubaş... Nici nu poate fi vorba de o retragere, asta nu-i decât o manevră tactică a führerului nostru. De ce să mai tulbure apele, când şi aşa ştim ce gândesc englezii?

— Şi ce credeți că gândesc?

— Pur şi simplu, englezii îşi avertizează partenerul să nu-şi pună speranțe prea mari în ajutorul Londrei.

— Imposibil!

— În politică totul e posibil! Iarăşi vă trebuie dovezi? Cu un aer triumfal, Lemke bagă mâna în buzunar şi scoase de-acolo o hârtie pe care o întinse lui Vasili.

Era copia notei confidențiale trimisă de Foreign Office Ministerului de Externe francez.

Negru pe alb stătea scris: „Considerăm important să menționăm că guvernul francez nu trebuie să-şi facă niciun fel de iluzii în legătură cu poziția guvernului englez în cazul în care eforturile comune îndreptate spre soluționarea paşnică a problemei cehoslovace nu vor fi încununate de succes...“

— Băieții noştri de la serviciul de informații lucrează

excelent, nu-i aşa? Francezii nu-şi veniseră încă în fire după şocul provocat de primirea acestei note, că ea se şi afla pe biroul Führerului. Oare trebuie să fii un mare înţelept ca să-ţi dai seama că nu vor exista acţiuni comune în favoarea Cehoslovaciei? întrebă Lemke.

— Da, se pare că aşa e, răspunse Vasili.

În aceeaşi zi transcrise nota engleză în text codificat şi o expedie lui Stambulov la Sofia pentru a fi trimisă „tatii".

Vasili primi de la Hermann o ilustrată. Maistrul îl întreba dacă reprezentanţa lui „Standard Oil" nu are nevoie de un contabil ca studii de specialitate. Asemenea oferte veneau foarte des şi nu puteau provoca nicio bănuială. Hermann anunţa în felul acesta că vrea să se întâlnească cu Vasili.

— Voiam să vă arăt ceva, spuse maistrul când se întâlniră în casa conspirativă, şi îi întinse lui Vasili al patrulea număr al *Steagului roşu,* care apărea de două ori pe lună. Ascultaţi ce scrie aici! Hermann îşi puse ochelarii şi începu să citească apelul adresat poporului german, publicat în prima pagină.

„Dragi compatrioţi!

Există oameni care, cu lacrimi de fericire în ochi, se bucură de victoriile Führerului. Şi cum ar putea să fie altfel, când visele capitaliştilor şi moşierilor nemţi cu privire la marea Germanie se transformă în realitate datorită lui?

Da, Austria a fost anexată cu forţa la Reich, acum e rândul Cehoslovaciei! Mai avem mulţi vecini care, dacă o vom dori, vor deveni şi ei o pradă uşoară.

Dragi compatrioţi!

Reţineţi un adevăr foarte simplu: o naţiune care asupreşte alte naţiuni nu poate fi liberă! Gândiţi-vă la viitor până nu-i prea târziu! Nu încurajaţi nelegiuirile naziştilor în frunte cu Hitler, nu vă acoperiţi ţara de ruşine, nu faceţi ca ura şi mânia altor popoare să se reverse asupra capetelor noastre! Nu uitaţi că odată şi odată va veni momentul în care va trebui să plătim!

Noi, antifasciştii, vă chemăm la lupta cu fascismul! Să barăm drumul aventurii! Oamenii muncii au nevoie de pace, de muncă, de prietenie şi nu de o Germanie mare, ridicată pe mormintele a milioane de cadavre.

Jos fascismul! Jos războiul! Jos Hitler!

Trăiască pacea pe pământ şi democraţia!

6 iunie 1938

Berlin."

— Ei, ce ziceţi? întrebă maistrul Hermann după ce termină lectura.

— Este exact ceea ce trebuie azi! Dar, tovarăşe Hermann, aveţi legături sigure în uzine şi în fabrici? Ajunge ziarul la muncitori?

— Păi cum altfel? Credeţi cumva că în pofida tuturor greutăţilor tipărim ziarul şi ne riscăm viaţa doar pentru propria noastră satisfacţie? Avem peste cincizeci de oameni de legătură, la ora asta au terminat difuzarea numărului pa care-l aveţi în faţă. În unele locuri ziarul se lipeşte în fumoare, în altele este depus direct în dulapurile muncitorilor...

*

După München, hitleriştii socoteau că totul le e permis şi că în lume nu mai există forţe capabile să se

opună Germaniei. Pregătindu-se pentru un război de proporţii, naziştii întreprindeau tot mai multe acţiuni represive în interiorul ţării. Oamenii erau arestaţi la cea mai mică bănuială şi Gestapoul îi trimitea în lagăre de concentrare, fără niciun fel de anchetă sau judecată. Percheziţiile şi arestările se ţineau lanţ. Urmărirea străinilor fusese şi ea intensificată, Vasili o simţea la fiecare pas.

Într-o zi, Liza îi telefonă la birou, spunându-i că grădinarul Müller fusese arestat şi că agenţii de poliţie cer să fie lăsaţi să percheziţioneze vila.

— Am încuiat uşa şi am refuzat să le dau drumul în casă. Dar ei continuă să bată la uşă, insistă să li se deschidă, ameninţă că vor intra cu forţa... Nu ştiu ce să fac...

— În primul rând, să fii liniştită! Să nu deschizi uşa. Nu te teme, n-o s-o spargă. Vin numaidecât! Vasili îi telelefonă consulului general O'Kelly şi se îndreptă imediat spre casă.

Agenţii Gestapoului se învârteau în faţa intrării, dar nu riscau să forţeze uşa acestei vile elegante, în care locuia un american.

— Ce se întâmplă aici, domnilor? întrebă Vasili supărat. Ce înseamnă această comportare în faţa casei mele?

Ofiţerul răspunse, mai bine zis raportă milităreşte:

— După informaţiile pe care le deţinem, grădinarul dumneavoastră, Müller, este comunist şi are legături cu o organizaţie ilegală subversivă.

— Şi, ce-i cu asia?

— Ştiţi, cu ocazia percheziţiei făcute la el, nu s-a găsit nimic.

— Cu atât mai greu de înţeles ce vreţi să căutaţi în casa mea!

— El... vreau să spun... Müller... şi-ar fi putut ascunde hârtiile la dumneavoastră...

— Stranie logică, domnule ofițer! N-ați găsit nimic la grădinar şi de aceea ați hotărât să percheziționați locuința unui cetățean american, reprezentant al companiei care vă aprovizionează țara cu petrol. Socotesc toate acestea drept un act arbitrar inadmisibil şi drept o expresie a ostilității față de mine şi compania pe care am cinstea s-o reprezint. În consecință, voi fi obligat să aduc la cunoştință mareşalului Göring cele întâmplate. Până la primirea unui răspuns satisfăcător, sistez temporar toate livrările!

— Dar n-am făcut descindere la dumneavoastră! Ofițerul era vădit dezorientat. Simpla menționare a numelui atotputernicului mareşal al Reichului produsese impresie asupra lui.

Între timp, sosi şi limuzina cu număr diplomatic, în care se afla consulul general al Statelor Unite ale Americii la Berlin. O'Kelly coborî din maşină, se recomandă ofițerului şi apoi întrebă pe ce bază şi din al cui ordin a năvălit poliția în casa unui cetățean american, încercând să facă percheziție?

— Dumneavoastră, stimați domni, nu înțelegeți, după cât se vede, deosebirea dintre cetățenii Cehoslovaciei şi cei ai Americii. Băgați-vă în cap o dată pentru totdeauna: ceea ce se poate face cu cehii şi cu alte popoare, nu se poate face cu americanii! Noi nu vom admite! Ați înțeles? Voi fi nevoit să protestez împotriva acestei samavolnicii.

Ofițerul repetă povestea cu Müller.

— Curios, în loc să-l preveniți pe *mister* Kocek şi să-l feriți de comuniști, dumneavoastră vreți să-i percheziționați locuința! Plecați de-aici cât mai repede, pentru că altfel voi fi nevoit să-i telefonez domnului

Ribbentrop.

Poliţiştii au fost nevoiţi să plece cu coada între picioare. Vasili îi mulţumi lui O'Kelly şi-l invită în casă, la un whisky.

— Nemţii ăştia şi-au luat complet nasul la purtare! Nu înţeleg de ce ai noştri se poartă cu mănuşi faţă de ei, spuse iritat O'Kelly, după al treilea pahar de whisky cu sifon.

— Aţi răspuns chiar dumneavoastră cândva la întrebarea asta: de frica ruşilor, remarcă Vasili.

— Am răspuns... Ştiţi de ce mă tem eu acum? Ca nu cumva nemţii – în loc să-i lovească pe ruşi – să pornească împotriva noastră! Prea au început să-şi facă de cap! La circ exista o lege nescrisă: fiara care nu mai ascultă de îmblânzitor este ucisă. De nu s-ar întâmpla şi aici la fel!

— Mă tem că fiara de aici îşi va înghiţi dresorul pe care nu-l mai ascultă de mult, remarcă Vasili.

Grădinarul Müller a fost salvat cu ajutorul lui Otto Lemke. Respectiva operaţie l-a costat pe Vasili trei sute de dolari. Müller s-a întors peste zece zile slab şi îmbătrânit. Faţa lui brăzdată de riduri era acoperită cu zgârieturi.

— Ce au făcut cu dumneata, Müller? întrebă Vasili, plin de compătimire.

— N-am dreptul să vorbesc, am semnat o hârtie, spuse grădinarul. Şi după un moment de tăcere, adăugă: de fapt, în dumneavoastră pot avea încredere... M-au bătut de trei ori pe zi, uneori şi noaptea... Tot mă întrebau despre o organizaţie ilegală care scoate un ziar. Şi de dumneavoastră s-au interesat, domnule Kocek.

— Şi?...

— Nimic... Nu ştiu absolut nimic despre nicio organizaţie şi, în general, vă spun sincer, politica nu mă

interesează! Cred că a fost o greşeală, m-au confundat cu cineva. În ceea ce vă priveşte pe dumneavoastră, bineînțeles că nu am putut spune decât lucruri bune.

— Îmi face plăcere să aud că grădinarul meu nu se interesează de politică, pentru că altfel aş fi fost tras şi eu la răspundere! Şi totuşi să fii atent şi să ai în vedere că am garantat pentru dumneata.

— Asta n-am ştiut-o!

Plecând odată mai devreme ca de obicei de la reprezentanță, Vasili se întoarse din drum ca să-şi ia servieta pe care o uitase la birou. În cabinetul său de lucru îl găsi pe juristul Glauberg care îi răscolea prin sertare.

— Ce faceți aici? îl întrebă cu asprime Vasili.

— Caut copia ultimei noastre scrisori către firma „Flamme“... Juristul avea o privire complet rătăcită.

— De ce o căutați aici şi nu la arhivă?

— Nu e acolo...

— Ia să vedem! Vasili sună şi o rugă pe secretară să-l cheme pe funcționarul de la registre. Când apăru, Vasili îi spuse să-i aducă dosarul cu hârtiile ieşite. Îmi trebuie copia ultimei scrisori pe care am trimis-o companiei „Flamme“. Dacă nu greşesc, era vorba despre decontări. Observând că Glauberg îi face nişte semne funcționarului, adăugă: sper că această copie se află la dosar. În caz contrar, vă dau imediat afară!

Funcționarul se întoarse după un minut cu dosarul şi-i arătă patronului copia scrisorii.

— Îmi permit să vă asigur, spuse el, că la noi actele nu se pierd.

— Vă mulțumesc. Sunteți liber!

După plecarea funcționarului, Vasili îl întrebă din nou pe Glauberg:

— Aşadar, ce-ați căutat în sertarele biroului meu?

Juristul tăcea. Pe obraji îi apăruseră nişte pete roşii.

— Încă o întrebare: de unde aţi avut cheile de la birou?

— Erau aici... Probabil că le-aţi uitat...

— Nu-i adevărat! Vasili scoase din buzunar legătura de chei şi i-o arătă lui Glauberg. Ce-aţi căutat în sertarele biroului meu şi cine v-a pus s-o faceţi?

— Scuzaţi, nu se va mai întâmpla... Cuvintele îi ieşeau cu greu din gură, buzele îi tremurau.

— Nu se va mai repeta, pentru că nu veţi mai fi aici! Să părăsiţi imediat reprezentanţa şi să nu vă mai văd niciodată în faţa ochilor!

A doua zi de dimineaţă dădu dispoziţie contabilului să lichideze conturile cu Glauberg.

Cele întâmplate cu grădinarul şi cu juristul Glauberg l-au pus pe gânduri. Va veni probabil vremea când fasciştii nu vor mai ţine seama de nimic... „Trebuie să fiu mai prudent, să nu le dau nici cel mai mic motiv de bănuială", îşi spuse Vasili. Dar el şi cu Liza se află în raiul fascist nu pentru a-şi mări contul de la banca americană, ci pentru a face treabă! O treabă periculoasă şi necesară.

Otto Lemke, care reuşise, cu ajutorul lui Vasili, să depună un capital mărişor la banca elveţiană, îi furniza în continuare informaţii preţioase. Verificarea datelor primite de la el (asta se făcea prin Else Braun şi prin maiorul Kolwietz, de la Marele Stat-Major) confirma de fiecare dată veridicitatea acestor informaţii.

La sfârşitul lui februarie 1939, Lemke veni la Vasili abătut şi supărat: i se părea că Führerul începe să se aiurească şi asta nu-i miroase a bine.

— Cum adică, domnule Lemke, Führerul se poate aiuri?

— Închipuiţi-vă că poate! Acum are o altă idee: vrea

să ocupe toată Cehoslovacia!

— Doar a semnat cu mâna lui tratatul de la München prin care se garantează inviolabilitatea noilor granițe cehoslovace!

— Of, domnule Kocek, naiv mai sunteți! Ce însemnătate are pentru Hitler iscălitura depusă pe o bucată de hârtie? El a semnat şi tot el îşi poate lua semnătura înapoi! Există un ordin dat de Führer: toată armata să fie pregătită pentru intrarea în Cehoslovacia, în vederea ocupării ei integrale, nu mai târziu de 15 martie.

Înainte de a-i comunica „tatii“ vestea aceasta alarmantă, Vasili hotărî s-o verifice. Şi într-adevăr, Kolwietz îi transmitea că ocuparea Cehoslovaciei este plănuită pentru noaptea de 15 martie.

În noaptea aceea, în timp ce trupele fasciste pătrundeau în Cehoslovacia, Hacha, preşedintele republicii, stătea singur în imensul salon al noii cancelarii imperiale. În fața lui, pe birou, se afla o hârtie cu un text foarte scurt. Din când în când, Hacha se apleca asupra ei şi, strâmbându-se de parcă îl dureau măselele, se lăsa din nou pe spate. Hitler îi ordona să se semneze acest document în care menționa că „...fiind conştient şi în depline facultăți mintale, încredințez soarta poporului cehoslovac şi a întregii țări führerului şi Reichului german“.

Hacha înțelegea că, semnând acest document, îşi trădează cu neruşinare poporul. Dar nu avea forța necesară de a se opune. Era în pragul leşinului. I s-a făcut o injecție şi, până la urmă, şi-a pus semnătura pe document.

Astfel s-a mai întors încă o pagină tristă din tragicul letopiseț al acelor ani.

*

Venea la rând problema Danzigului.

Revendicând alipirea Danzigului la Germania şi acordarea dreptului de a construi o magistrală proprie prin „coridorul polonez“, nemţii promiteau Poloniei, drept compensaţie, o parte a Ucrainei sovietice.

Clica reacţionară, care conducea pe-atunci destinele politicii poloneze, a refuzat ajutorul sovietic şi a pornit pe drumul trădării făţişe a intereselor naţionale ale poporului polonez.

La 7 aprilie 1939, trupele italiene au intrat în Albania. La 28 aprilie guvernul german a declarat că anulează tratatul maritim anglo-german şi pactul germano-polonez de neagresiune. La 22 martie, călcându-şi pe inimă, conducătorii lituanieni cedaseră Germaniei regiunea Memel cu portul Memel (Klaipeda) de la Marea Baltică. Hitler avea, de asemenea, pretenţii asupra coloniilor germane, pierdute la sfârşitul războiului mondial în favoarea Angliei şi Franţei, pretinzând totodată teritorii poloneze.

În scopul stăvilirii agresiunii fasciste, guvernul sovietic propunea cu insistenţă puterilor apusene organizarea unui sistem de securitate colectivă. Pentru a linişti opinia publică engleză, cercurile conducătoare din Anglia au fost nevoite să meargă în întâmpinarea propunerilor sovietice.

Aşa au început tratativele anglo-franco-sovietice, discuţii lungi şi fără rezultat.

În timpul acesta, Stambulov, sosit la Berlin, îi transmise lui Vasili că englezii duc negocieri nu numai cu sovieticii, ci şi cu Germania. Şi cu toate că nemţii nu fac un secret prea mare din aceste convorbiri, conţinutul

lor nu e cunoscut.

„Tata“ m-a rugat să vă transmit că aflarea amănuntelor în legătură cu aceste tratative prezintă o mare importanţă.

Vasili se adresă în primul rând lui Weber. De data asta însă Weber ezită şi spuse:

— Din păcate, în problema de care vorbiţi nu vă pot fi de folos.

— Dumneavoastră lucraţi totuşi la Ministerul de Externe... E drept, la secţia consulară, dar nu se poate să n-aveţi prieteni de la care să aflaţi cine sunt participanţii la tratative şi despre ce e vorba. Este foarte important!

— Nu, nu pot, veni răspunsul.

Refuzul lui Weber îl contrarie pe Vasili. Ce putea să însemne asta? Frica sau dorinţa de a părăsi activitatea politică periculoasă?

Else Braun adusese până atunci doar documente care treceau prin mâinile ei, iar Kolwietz nu putea, de data asta, să facă nimic: tratativele diplomatice nu aveau legătură cu Marele Stat-Major. Rămânea doar Otto Lemke.

Vasili îl invită într-o zi la el.

— Dragă domnule Lemke, ne cunoaştem de mult şi există toate motivele să avem încredere unul într-altul. Am o rugăminte sau, dacă doriţi, numiţi-o propunere concretă. Şeful meu a aflat că englezii joacă pe două fronturi: au început tratativele cu ruşii la Moscova pentru organizarea unui sistem de securitate, ceea ce, în esenţă, este o acţiune îndreptată împotriva Germaniei şi, în acelaşi timp, discută şi cu conducătorii dumneavoastră politici despre posibilităţile unei alianţe anglo-germane. Nu ştiu în ce scop, dar şeful îmi cere detalii precise. N-aţi putea să mă ajutaţi? Înţeleg că e o

chestiune foarte grea şi de aceea nu ţin seamă de cheltuieli.

— Sinceritate pentru sinceritate: mi-e absolut indiferent pentru cine şi pentru ce vă trebuie informaţiile acestea. Nu vă mai bateţi capul cu explicaţiile... Ceea ce ştie şeful dumneavoastră corespunde realităţii. Englezilor le-a plăcut întotdeauna jocul dublu, numai că Hitler nu e omul pe care să-l poţi duce de nas!... L-am auzit recent pe Rosemberg spunându-i lui Hess (eram în cabinetul lui Hitler), că englezii nu s-au gândit niciodată în mod serios să se înţeleagă cu sovieticii. Ăştia se tem de bolşevici mai rău ca dracul de tămâie. Totul a fost aranjat ca să ne prindă pe noi în capcană. Rosemberg află din surse engleze tot ce se discută la Moscova... Trebuie să recunosc că nu m-am prea interesat de convorbirile avute cu englezii aici, la Berlin, şi nu am, bineînţeles, niciun fel de documente. Urmează să iau legătura cu cine trebuie, să cheltuiesc ceva bani cu respectivii...

— V-am spus, suma nu contează, îi reaminti Vasili.

— Înţeleg. Dar ştiţi că mie mi-au plăcut totdeauna lucrurile clare: cât aţi putea oferi pentru treaba aceasta?

— Ar fi mai bine să fixaţi dumneavoastră.

— Trei mii de dolari. Şi fără tocmeală, nu-i aşa?

— N-o să mă tocmesc, cu toate că e cam scump... Pot să vă dau acum o mie de dolari avans, restul pe urmă. Ţineţi seamă că materialul îmi trebuie urgent, cel mult în trei zile, să zicem. După ce se va da publicităţii comunicatul asupra negocierilor, informaţiile dumneavoastră nu vor mai fi de folos nimănui.

— Comunicat? Nu va exista niciun comunicat! Dumneavoastră uitaţi probabil că englezii îi vând nu numai pe ruşi, dar şi pe aliaţii lor, pe francezi. Şi pe polonezi îi vând! Cât priveşte termenul, mai devreme de

trei zile, nu pot face nimic.

— Vă aştept peste trei zile, spre seară, tot aici. Şi acum, un păhărel de coniac. De fapt, mai bine să vă dau două sticle cu coniac grecesc „Metaxa“. E excelent, îl puteţi bea cu prietenii! Lui Vasili îi era scârbă să vadă mutra de beţiv a SS-istului, în casa lui.

Conducându-l pe Lemke, îl întrebă:

— Apropo, ce impresie a făcut la Gestapou faptul că l-am dat afară pe Glauberg?

— Erau gata să-l bage la puşcărie pentru că s-a dovedit atât de idiot şi s-a comportat ca un începător. După încercarea de a face percheziţie la dumneavoastră, Gestapoul berlinez a fost serios frecat de şefii cei mari. Li s-au dat dispoziţii să se poarte mai precaut cu dumneavoastră, aşa că puteţi dormi liniştit.

— Şi aşa dorm liniştit.

Într-o cameră mai mică, pe care Vasili o transformase în birou, îl aştepta Stambulov.

— Ce se aude? întrebă el.

— În trei zile obţinem informaţiile necesare şi poate şi nişte documente. V-aş sfătui, pentru orice eventualitate, să nu ieşiţi nicăieri în aceste trei zile. Staţi aici şi vă odihniţi.

La termenul fixat, Lemke se afla din nou în salonul lui Vasili. Vorbea, bând coniacul cu sorbituri mici şi din când în când, pentru a-şi confirma spusele, scotea din buzunar nişte documente pe care le înmână gazdei.

— Englezii au început să sondeze posibilitatea de a duce tratative cu noi încă de la începutul anului 1939. Discutând cu Rütter, funcţionar superior din ministerul nostru de externe, trimisul special al premierului britanic a afirmat că Anglia este gata să renunţe, în favoarea Germaniei, la cea mai mare parte a drepturilor sale din estul şi sud-estul Europei şi că politica Angliei

în ceea ce priveşte colaborarea cu Germania nu s-a schimbat după München... Iată rezumatul convorbirii. Lemke îi întinse lui Vasili o foaie de hârtie. În discuţia avută cu locţiitorul ministrului de externe britanic, secretarul personal al lui Ribbentrop, Kordt, i-a declarat acestuia că toate eforturile guvernului englez de a ajunge la o înţelegere cu Germania nu se vor încununa de succes până când nu vor înceta tratativele anglo-franco-sovietice... Şi acum, iată copia informării trimise de ambasadorul nostru de la Londra. Lemke depuse în faţa lui Vasili încă un document. În informare se spune că în Anglia s-a perfectat un plan, aprobat de Chamberlain, şi că englezii vor încheia cu noi un pact de neagresiune... La 8 august, adică în ajunul începerii convorbirilor de la Moscova, guvernul englez i-a propus lui Hitler să se convoace conferinţa celor cinci puteri – Anglia, Germania, Franţa, Italia şi Polonia – pentru examinarea problemei alipirii Danzigului la Germania. Conferinţa se va desfăşura fără participarea Uniunii Sovietice. Iată copia scrisorii lui Chamberlain adresată lui Hitler prin care se propune organizarea de Tratative bilaterale polono-germane, cu participarea ulterioară a Angliei... Cred că ajunge!

Lemke îşi mai umplu o dată paharul şi, pe un ton ce se voia indiferent, adăugă:

— V-aş ruga să transferaţi banii în contul meu din Elveţia... În sănătatea dumneavoastră, domnule Kocek!

În aceeaşi seară, Stambulov se înapoie în Bulgaria.

La despărţire, Vasili îi spuse:

— Comunicaţi-i „tatii“ că englezii pregătesc un nou München, de data aceasta ca să jertfească interesele Poloniei şi să atragă Uniunea Sovietică în război cu Germania.

Dar un nou München n-a mai avut loc! Şi asta

datorită Germaniei, care a prezentat cereri venind în totală contradicție cu interesele economice şi coloniale ale Marii Britanii. În felul acesta, chiar şi oamenii politici cei mai încăpățânați s-au convins de imposibilitatea înțelegerii cu Germania pe calea unui limbaj diplomatic obişnuit. Pentru a-l influența pe Hitler era nevoie de mijloace mai eficiente. Până la urmă, un astfel de mijloc s-a dovedit a fi amenințarea că Anglia şi Franța vor încheia o alianță militară cu U.R.S.S.

La Moscova, propunerea de a iniția tratative militare a fost primită cu bunăvoință. Guvernul sovietic înțelegea foarte bine că agresiunea germană poate fi oprită numai prin eforturi comune şi că, în felul acesta, va putea fi îndepărtată perspectiva unui nou război mondial. Dar guvernul britanic a început să tergiverseze negocierile. Delegației engleze i s-a recomandat „să discute în mod reținut cu rușii".

Şeful delegației engleze era un amiral în rezervă iar delegația franceză era condusă de un general cu totul necunoscut. Şi pe deasupra, cele două delegații nici nu aveau împuterniciri prea mari.

Temându-se că şeful delegației franceze ar putea ridica problema trecerii trupelor sovietice prin Polonia, reprezentantul Angliei îl împiedica în fel şi chip s-o facă, orientând lucrurile, de fapt, spre subminarea tratativelor.

La întrebarea dacă Polonia este de acord să accepte trecerea trupelor sovietice pe teritoriul ei, răspunsul a fost negativ.

Pentru guvernul sovietic era clar că nu mai avea niciun sens să continue discuțiile, mai ales că fusese informat despre tratativele anglo-germane duse la Berlin.

În seara de 31 august, Vasili află că Hitler a luat

hotărârea de a ocupa Polonia în ziua de 1 septembrie. Nu mai avea timp să comunice ştirea la Moscova. Plecă acasă, mâncă ceva, apoi se culcă, dar nu putu să adoarmă. I se părea că, necomunicându-i nimic „tatii“, săvârşeşte o crimă. Se sculă, se îmbrăcă, se sui în maşină şi ajunse la poştă de unde îi trimise lui Stambulov la Sofia o telegramă: „Livrarea benzinei se amână din cauza unei grave avarieri a petrolierului”.

De abia la 3 septembrie, când aviaţia germană bombarda oraşele poloneze, semănând groază şi moarte, Anglia şi Franţa s-au văzut silite, sub presiunea opiniei publice, să declare război Germaniei.

Pe zi ce trecea, viaţa în Germania devenea tot mai insuportabilă. Chiar şi lui Vasili, principalul furnizor de carburanţi, i se redusese cota de benzină: treizeci de litri pe lună şi nicio picătură mai mult!

În acelaşi timp, comandantul militar al Potsdamului îl înştiinţa că vila pe care o deţine va fi transformată în spital şi că trebuie eliberată în douăzeci şi patru de ore.

Vasili a fost nevoit să caute o locuinţă la Berlin. În toată Germania se introduseseră cartele pentru alimente şi pentru produse industriale. Magazinul americanilor fusese închis. Din fericire Vasili avea mulţi bani (din America continuau să sosească lăzi cu cafea şi ţigări, iar preţurile obţinute pentru ele creşteau), aşa că putea să găsească tot ce-i trebuia! Străinii stabiliţi în Germania erau urmăriţi pas cu pas. Imediat ce ieşea din casă, lângă Vasili răsăreau ca din pământ doi agenţi care îl însoţeau peste tot. Convorbirile telefonice erau interceptate, scrisorile şi telegramele erau sever cenzurate. Şi Liza era supravegheată, îi venea foarte greu să se întâlnească cu Else Braun, trebuia să născocească tot felul de tertipuri, să aranjeze întâlniri în cele mai ciudate locuri. Doar Otto Lemke, folosindu-se

de situația lui privilegiată, nu se temea de nimic şi venea la biroul lui Vasili, ca şi înainte. Parând totul sub masca lui de om vesel şi lipsit de griji, Lemke comunica noutăți de pe front, se lăuda că führerul îngenunchiase toată Europa. Dar, în clipele de sinceritate, ofta şi bombănea că nu se mai vede odată sfârşitul războiului. Cât priveşte finalul, Lemke nu-l socotea favorabil armatei germane. Vasili era rezervat față de el, se străduia să nu spună nimic de prisos, bani îi dădea însă cu regularitate, la fel ca şi înainte.

În aceste zile grele, legătura cu „tata“ continua să funcționeze ireproşabil; Stambulov găsea zeci de posibilități ca s-o mențină. Îmbucurător era şi faptul că, în pofida greutăților, ilegaliştii nu-şi restrângeau activitatea. Chiar la începutul războiului, grupul maistrului Hermann a reuşit să scoată manifeste; poporul german era chemat să saboteze războiul şi să lupte împotriva aventurierilor care vor să arunce țara în prăpastie. Vasili află de la Hermann şi cauzele purtării ciudate a lui Weber.

— Weber reprezintă tipul intelectualului educat în cel mai pur spirit german. Este profund convins că trebuie să lupte împotriva fasciştilor şi împotriva maniacului de Hitler. În concepția lui, a-ți risca viața pentru convingerile tale constituie un act nobil. Dar a dezvălui unui străin – fie şi prieten – secrete de stat, asta înseamnă trădare! Să nu-l judecați prea aspru! Hans Weber este, în felul lui, un om cinstit şi puteți avea încredere în el!

În al doilea an de război, Belgia, Luxemburgul, Olanda şi cea mai mare parte a Franței se găseau sub călcâiul cotropitorilor fascişti.

Vasili scrise o scrisoare lui Joe Kovacici, care ajunsese între timp consul la Paris, rugându-l să-i ajute

pe prietenii săi din capitala Franței, ziaristul Saryan şi pictorul Borrault. Peste câtva timp, prin intermediul aceluiaşi Joe Kovacici, primi veşti de la ei.

Saryan scria că a trecut în ilegalitate şi că ajută mişcarea de rezistență: „Eu cred în spiritul de luptă al poporului francez, sunt convins că el va învinge, punându-i pe trădători la stâlpul infamiei“, încheie Saryan. Din scrisoarea lui Borrault se vedea că pictorul suportase greu umilințele suferite de patria lui. „Orice-ați spune, noi, francezii, n-am învățat nimic şi până nu vom fi scuturați aşa cum trebuie, nu ne vom trezi! Dar atunci când ne vom trezi, vom şti să arătăm de ce suntem în stare! Până la urmă, îi vom învinge pe nemți! Nu mă îndoiesc nicio clipă! Dar întrebarea e: câte jertfe va trebui să dăm?...“

*

În noiembrie 1940, Otto Lemke trecu pe la Vasili. Obosit, *obersturmbannführerul* se întinse în fotoliu şi, foarte posomorât, spuse că aduce veşti proaste.

— Merită oare să vă necăjiți? La urmei urmei, toată viața e un şir de necazuri! încercă Vasili să glumească. Lemke însă dădu energic din mână:

— Se aude că Führerul a dat ordin Marelui Stat-Major să elaboreze un plan de atac prin surprindere asupra Rusiei comuniste, spuse el.

— Cum? sări Vasili.

— Aşa cum ați auzit! Planul acesta exista, de fapt, mai demult, dar nu i se acorda prea mare importanță... Judecați şi dumneavoastră: războiul din apus nu s-a terminat încă, iar noi ne gândim la un război cu ruşii. Şi-apoi, dar asta trebuie să rămână între noi, Germania nu poate lupta împotriva ruşilor: comuniştii sunt

fanatici, pe ei nu-i poți îngenunchia... Oamenii care îi cunosc spun că ruşii vor lupta până la ultimul om.

— Cred că de data aceasta temerile dumneavoastră sunt inutile! Hitler e destul de deştept şi socot că nu degeaba a semnat el tratatul de neagresiune cu sovieticii.

— Prostii! Pe Führerul nostru nu-l costă nimic să rupă orice fel de tratate şi pacte, nu se opreşte el în fața unor formalități! Oamenii bine informați susțin că führerul a anulat planul de debarcare în Anglia. Se spune că unul din apropiații lui are intenția să plece la Londra pentru a duce tratative cu guvernul englez. Se contează pe atragerea Marii Britanii în războiul împotriva Rusiei.

— De necrezut!

— Sunteți un om uimitor, domnule Kocek! Nu credeți în nimic! Vă trebuie dovezi, nu-i aşa?

— Da, exact! Totdeauna e nevoie de dovezi! Mai ales pentru confirmarea unor zvonuri, incredibile din punctul de vedere al logicii elementare, ca cele pe care mi le-ați relatat până acum.

— Se poate şi cu documente, spuse printre dinți Lemke şi scoase din buzunarul interior al tunicii o cărticică învelită într-o copertă moale pe care o întinse lui Vasili. Spuneți-mi, vă rog, dacă nu ne pregătim de război cu comuniştii, atunci ce nevoie avem de asta?

Vasili avea în mână un mic îndreptar de conversație pentru soldați. Cărticica pornea de la premisa că trupele fasciste se vor afla curând pe teritoriul Uniunii Sovietice. Răsfoind paginile, Vasili citea: „Mâinile sus!“, „Predă-te că trag!“, „Unde e conducerea colhozului?“ „Eşti comunist?“, „Cum îl cheamă pe secretarul comitetului raional?“, „Dă-mi pâine şi slănină!“.

— Se pare că Führerul începe, într-adevăr, un joc

periculos. Făcând un efort Vasili rosti cuvintele foarte liniştit. Dar cum se face că ziarele anunţă sosirea la Berlin a delegaţiei guvernamentale sovietice care va fi condusă, se pare, chiar de Molotov?

— Ei şi, ce-i cu asta? O să caute să-i ducă cu vorba şi o să-i expedieze cât mai repede. Ai noştri au învăţat bine lecţia. Apropo, m-am decis să nu mai lucrez la secţia externă a Gestapoului şi să mă ocup de agenţii noştri din ţările neutre... Războiul poate lua o asemenea întorsătură, că o să ajungem să ne luăm adio nu numai de la bani, dar şi de la viaţă.

— Înţeleaptă hotărâre! N-aţi putea să-mi lăsaţi mie cărticica asta?

— Nu ştiu... Lemke era încurcat.

— Cât? întrebă Vasili direct.

— O mie de dolari!

— Aţi cam sărit peste cal! O mie de dolari pentru o prostie ca asta? Trei sute de dolari, niciun cent mai mult! Vasili se tocmea cu Lemke, pentru ca nu cumva acesta să creadă că îl interesează prea mult cărticica. După o clipă de gândire, adăugă: dacă vreţi să ştiţi, nouă ne convine ca Hitler să înceapă războiul cu ruşii. În primul rând, ruşii o să-i mai răcorească puţin entuziasmul; în al doilea rând, şi ăsta e esenţialul, vom scăpa de toate mărfurile care zac în depozite.

— Fie şi trei sute, răspunse Lemke, făcându-se că n-a auzit ce-a spus Vasili, numai că, de data asta, banii pe masă. Probabil că voi pleca curând în Suedia şi Elveţia.

Vasili îi dădu trei sute de dolari şi ascunse dicţionarul în seif. Era foarte alarmat. Până acum adunase informaţii despre planurile hitleriştilor cu privire la alte ţări – Franţa, Austria, Cehoslovacia, Polonia. De data aceasta însă, informaţiile primite se refereau la propria lui ţară. Existau deci motive serioase de îngrijorare.

Trăind atâția ani în Germania, învățase să-i cunoască pe fasciști îndeaproape și își închipuia cu multă exactitate ce se va întâmpla dacă vor reuși să pătrundă pe pământul sovietic.

Trebuia să acționeze, să acționeze neîntârziat, cu energie, dar și cu prudență. Să afle totul despre planurile lui Hitler cu privire la Uniunea Sovietică și apoi să-l informeze pe „tata" imediat, fără să omită niciun amănunt. Hotărî să riște și să se întâlnească cu Kolwietz. Lucrând la Marele Stat-Major, maiorul cunoștea fără îndoială aceste planuri. Și Else Braun trebuia făcută să vorbească, banii nu contează!

Kolwietz nu voia, în ruptul capului, să se întâlnească cu altcineva decât cu „*mister* Huxing". Condiția o pusese, de fapt, încă de la începutul colaborării lor. Întâlnirea dintre un american și un ofițer de la Statul-Major ar fi putut da naștere la bănuieli. Vasili nu se temea pentru sine, ci pentru Kolwietz. Dacă l-ar fi arestat pe maior, s-ar fi întrerupt și legătura cu Statul-Major. În afară de asta, Kolwietz i-ar fi putut trăda pe ilegaliști și, în ultimă instanță, pe Vasili. Dar altă ieșire nu exista! Cu foarte mare greutate, Vasili reuși să ia legătura cu Weber, rugându-l să-i aranjeze o întâlnire cu maiorul.

Întrevederea avu loc seara târziu. Vasili achită suma cuvenită pe trei luni. În momentul în care era gata să-i întrebe despre planurile de agresiune împotriva Uniunii Sovietice, Kolwietz i-o luă înainte.

— Știu de ce m-ați chemat și ce anume vă interesează, spuse ofițerul. Da, e adevărat, există o directivă care ordonă alcătuirea unui plan amănunțit în vederea ofensivei împotriva rușilor. Dar asta nu înseamnă că războiul este inevitabil! Specialiștii socotesc că o confruntare cu sovieticii ar fi curată

nebunie, mai ales că operațiunile se vor purta pe două fronturi, iar ruşii se vor împotrivi, desigur, din răsputeri...

— Pentru când este plănuit atacul împotriva Rusiei?

— Asta nu pot să v-o spun, pur şi simplu nu ştiu!

— Domnule Kolwietz, vă dați seama cât e de important ca societatea pe care o reprezint să cunoască din timp data respectivă! Dacă puteți s-o aflați cu precizie şi să mi-o comunicați, vă plătesc oricât.

— Să presupunem că aflu, cum v-o pot transmite? Sincer să fiu, e riscant să mă întâlnesc cu dumneavoastră!

— Îmi trimiteți o carte poştală. Nu scrisoare, ci o carte poştală, ca din partea spălătoriei la care ne dăm de obicei rufele la spălat, comunicându-mi că datorez atâtea mărci, înmulțind cifra cu trei – obținem anul. Să zicem că scrieți: „Ne datorați 647 de mărci şi 23 de pfeningi". Înmulțind suma cu trei obținem anul 1941. Pfeningii înseamnă luna şi ziua: februarie şi trei. Adică la 3 februarie 1941. Sper că ați înțeles această combinație simplă? Vă repet, banii nu contează, comunicați-mi însă din timp!

Ştirile din ziare se confirmaseră. Delegația guvernamentală sovietică condusă de Molotov a sosit cu un tren special la Berlin în ziua de 12 noiembrie 1940. A doua zi, delegația a fost primită de Hitler.

Pe Vasili nu-l interesau deloc amănunte asupra tratativelor. Se gândea, obsedat, la un singur lucru: cum să facă să-i parvină unuia dintre membrii delegației sovietice îndreptarul de conversație întocmit pentru uzul soldaților germani şi informația despre elaborarea planului militar împotriva U.R.S.S.

Vasili şi Liza ajunseră la concluzia că există doar o singură posibilitate. Liza se va duce la ambasada

sovietică şi va înmâna unui funcţionar de răspundere un plic pentru şeful delegaţiei. Au alcătuit un plan amănunţit, prevăzând măsuri de siguranţă în eventualitatea că agenţii Gestapoului o vor reţine. Liza pregătise o cerere prin care solicita eliberarea unei vize de intrare în U.R.S.S. pentru a-şi putea vizita o rudă bolnavă. Altfel, ce să caute ea la ambasada sovietică? Dacă o vor întreba de ce i-a rămas cererea în poşetă va răspunde: n-au vrut s-o primească! Vasili trebuia să oprească maşina pe o străduţă în apropierea Porţii Brandemburg, prefăcându-se că umblă la motor şi aşteptând întoarcerea Lizei. Dacă totul va decurge bine, ea va trebui să ţină poşeta în mâna dreaptă, dacă nu, în stânga. Dacă nu se va întoarce într-o oră, Vasili urma să se ducă la consulatul american şi să întreprindă, cu concursul lui O'Kelly, măsuri pentru eliberarea ei.

La ora zece pe Unter-den-Linden, îşi făcu apariţia o doamnă elegantă, care se îndrepta tacticos spre clădirea ambasadei sovietice. În vestibul, un bărbat aşezat în spatele unui ghişeu o întrebă ce doreşte.

— Trebuie să vorbesc cu unul din funcţionarii ambasadei, răspunse Liza.

— În ce problemă? veni o nouă întrebare.

— O chestiune de mare importanţă!

Bărbatul închise ferestruica şi Liza îl văzu formând un număr de telefon. Prin geamul gros nu se auzea ce vorbeşte. Punând receptorul în furcă, omul reveni la ghişeu şi o rugă să aştepte.

— Va sosi imediat cineva, spuse el.

Peste cinci minute, prin uşa care făcea legătura cu interiorul clădirii, apăru un tânăr îmbrăcat într-un costum de o croială impecabilă. Noul venit se înclină politicos.

— Aţi dorit să discutaţi cu un membru al ambasadei?

Vă ascult, spuse el în germană.

— Aici? În vestibul?

— Dar unde?

— Am o problemă importantă, foarte importantă, bineînțeles că nu personală... N-ați putea să mă primiți în biroul dumneavoastră?

— Poftiți! Tânărul deschise uşa, o conduse într-un birou mic, o invită să ia loc şi se aşează în fața ei.

— Vă ascult, repetă el.

— Scuzați-mă! Sunteți într-adevăr diplomat? Aveți o funcție de răspundere? întrebă Liza.

Gazda zâmbi.

— Sunt unul din secretarii ambasadei.

— Dacă e aşa, luați plicul acesta! Liza scoase plicul din poşetă şi-l întinse diplomatului. Transmiteți-l cât se poate de repede şefului delegației guvernamentale sovietice! Înăuntru este o informație cu privire la ordinul dat de Hitler Statului-Major german în vederea alcătuirii unui plan de atac prin surprindere împotriva Uniunii Sovietice şi un îndreptar de conversație germano-rus, pentru soldați.

— De unde aveți asemenea documente şi cum a ajuns la dumneavoastră acest îndreptar?

— Asta nu e obligatoriu s-o ştiți!... Datele sunt absolut exacte. Cât priveşte îndreptarul, ce mai vreți? Îl aveți în mână!

— Bine... cred că aveți dreptate. Vă mulțumesc! Fiți încredințată că plicul va fi înmânat tovarăşului Molotov chiar azi... Aş vrea să ştiu măcar numele dumneavoastră...

— Numele meu nu vă poate spune nimic... M-ați crezut, asta e suficient!... Considerați că Gestapoul mă va reține la ieşire?

— Nu, nu vor îndrăzni! Mai ales acum, în timpul

vizitei delegației guvernamentale sovietice. Dar, fiți atentă, nu cumva să vă fotografieze!

— La revedere! Liza se ridică.

Secretarul o conduse până în vestibul. Liza nu mai putu să se abțină şi-i spuse pe ruseşte:

— Tovarăşe, dați-mi voie să vă sărut!

El se aplecă în tăcere şi-i sărută mâna. Liza îi atinse fruntea cu buzele.

După ce ieşi, omul de la ghişeu deschise ferestruica şi făcu un semn cu degetul la tâmplă, pasămite cucoana nu e în toate minţile ei.

— Nu, frate dragă, greşeşti! Aici e altceva, spuse cu un aer grav diplomatul.

Nimeni nu-i aţinea calea şi, mutându-şi poşeta în mâna dreaptă, Liza trecu pe lângă Vasili, care tot mai cotrobăia la motor.

Aceasta a fost ultima misiune îndeplinită de ei în Germania. Pe atunci nu ştiau că ambasada sovietică mai primise un exemplar al îndreptarului de la un muncitor tipograf din Berlin.

O'Kelly îl invită pe Vasili la consulat şi îi înmână o telegramă de la Adams. Şeful îl anunța că în zece-cincisprezece zile trebuie să lichideze treburile companiei în Germania. După aceea va pleca la Geneva şi va aştepta acolo noi instrucţiuni.

— Ce înseamnă asta? întrebă Vasili.

— Dacă e vorba să fiu sincer până la capăt, trebuie să vă spun că noi l-am sfătuit pe Adams să procedeze în felul acesta. Şi am avut mai multe motive. În primul rând, nemții au început în ultima vreme să se intereseze de dumneavoastră în mod stăruitor. De aceea, am considerat că e mai bine să plecați de aici până nu va fi prea târziu... În al doilea rând, noi ne restrângem, în general, activitatea şi recomandăm tuturor cetățenilor

americani să părăsească Germania. Dar trebuie s-o facem treptat, ca să nu trezim bănuieli inutile. Plecați la Geneva şi aşteptați-ne, vom veni şi noi curând!

Lichidând afacerile companiei petroliere, Vasili puse la punct un sistem sigur de legătură cu prietenii săi din Berlin.

Pe la mijlocul lui decembrie 1940, Vasili şi Liza părăsiră pământul neospitalier al celui de al treilea Reich.

CAPITOLUL XVII

Liga Naţiunilor nu mai exista demult. Somptuoasele palate – atât cel vechi, cât şi cel nou, construit înainte de război – erau pustii. Sub arcadele lor nu se mai desfăşurau dezbateri aprinse şi sterile; dispăruseră diplomaţi care, plini de emfază, băteau până mai ieri apa în piuă, respectând riguros toate regulile retoricii... Dar ca şi înainte, Geneva era plină de străini. Vedeai mulţi americani, nemţi, englezi, francezi, italieni şi chiar japonezi. Reprezentanţii ţărilor din America Latină acţionau în Elveţia sub acoperirea de corespondenţi ai diferitelor ziare şi agenţii, de salariaţi ai unor firme comerciale (existente şi inexistente) sau ai unor societăţi anonime şi companii de asigurare.

Toate hotelurile şi pensiunile erau pline până la refuz. Vasili reuşi cu greu să găsească, pe una dintre străduţele liniştite de la marginea oraşului, o locuinţă mobilată compusă din patru camere.

Geneva devenise centrul mondial al spionajului şi al speculei celei mai deşănţate. Agenţii de informaţii ai diferitelor ţări se urmăreau unul pe altul, prindeau din zbor zvonurile şi noutăţile senzaţionale, îşi recrutau colaboratori printre diplomaţii şi reprezentanţii militari ai statelor inamice, organizau sisteme ingenioase de legătură. Reprezentanţii firmelor şi companiilor cumpărau şi vindeau orice: materii prime strategice, metale rare, produse finite şi mărfuri deficitare. Trimişii

țărilor beligerante obțineau fără niciun efort oțel, petrol, rulmenți, cabluri de oțel, instrumente de navigație pentru avioane, articole de larg consum şi produse alimentare. Şi toate acestea – pe față, sub ochii autorităților elvețiene care afişau cea mai strictă neutralitate. Vasili îl auzise pe un negustoraş care îi spunea altuia: „De ce vă miraţi? Astea sunt afacerile! În Elveția poți să-ți procuri la nevoie şi un regiment de avioane de luptă. Cât despre tunuri – găseşti berechet! Bani să fie!...“

Pentru a se consolida cât mai temeinic în Elveția şi pentru a-şi putea îndeplini bine misiunea, Vasili trebuia să facă comerț pe picior mare. Studiind situația la fața locului, cântări toate posibilitățile şi îi expedie lui Adams un raport amănunțit în care făcea o serie întreagă de propuneri. Îi comunica patronului că, aici, petrolul şi produsele petroliere pot fi vândute țărilor neutre şi „nebeligerante“, fără a încălca legea neutralității, promulgată de senatul american. De asemeni, s-ar mai putea organiza o filială a companiei într-o țară latino-americană, care să acționeze în Elveția în numele ei. „Vă dați seama că şi după război se va face comerț, scria el, mai ales cu asemenea produse cum sunt petrolul şi produsele petroliere. Nicio țară mare sau mică nu se poate dispensa de ele. În consecință, ar trebui să ne gândim încă de pe acum la asigurarea pieților de desfacere. De ce, de exemplu, să pierdem un debuşeu atât de convenabil cum e Spania şi de ce să nu încercăm să acaparăm şi piața portugheză? De ce să nu profităm de dificultățile englezilor şi să nu-i scoatem din Suedia şi Elveția? Aştept instrucțiunile dumneavoastră. Vă încredințez că voi face tot ce-mi stă în puteri pentru a contribui la înflorirea companiei noastre! Scriu «noastre», deoarece soarta mea este strâns legată de cea

a companiei pe care o conduceți dumneavoastră, domnule Adams...“

Fără să mai aştepte răspunsul de la New York, Vasili îi scrisese lui Joe Kovacici la Paris, dându-i de înțeles că, dacă eşti energic, întreprinzător şi cât de cât isteț, la Geneva poți câştiga milioane. „Aranjează prin bătrânul tău să mi se expedieze în cantități cât mai mari ceai, cafea, țigări, lapte condensat, conserve de porc şi diferite medicamente. Condițiile rămân aceleaşi: jumate-jumate! Aici cu valuta nu sunt probleme, francii elvețieni sunt cotați peste tot. Sper să ții seama că nu cer să mi se livreze niciun fel de mărfuri care să aibă vreo contingență cu războiul. Doamne fereşte! Vom vinde numai acele produse care uşurează viața oamenilor, un lucru foarte important în secolul nostru atât de crud...“

Peste zece zile, Adams îl înştiință pe Vasili că propunerile lui au fost acceptate şi că i se încredințează organizarea în Elveția a unei sucursale a companiei. Domnul Kocek este numit împuternicit, cu un salariu de cinci mii de dolari pe lună, plus comisionul respectiv din câştigul net.

Joe Kovacici răspunse printr-o telegramă foarte laconică: „Eşti deştept, bătrânul e de acord, marfa va sosi curând. Urez succes“.

În ultimii ani, Vasili învățase ceva comerț, astfel că rezolvă uşor toate problemele de organizare. La intrarea biroului său strălucea deja o firmă scrisă cu litere aurite: „Standard Oil Company“, iar mai jos: „Sucursală elvețiană. Desfacere de petrol şi produse petroliere“.

Din America sosi prima partidă de mărfuri expediate de Kovacici-senior. Activitatea mergea din plin. Revelionul lui 1941 îl sărbătoriră tot printre străini şi tot în doi. La douăsprezece fără zece se aşezară la masă şi umplură cupele cu şampanie... Vasili ar fi dorit tare

mult să asculte radio Moscova, dar era riscant, vecinii ar fi putut auzi. Şi totuşi, căutând un post, se opri câteva secunde în dreptul Moscovei de unde se transmitea un concert festiv.

— Am întârziat, dădu el necăjit din mână. Hai, bătrânico, să bem pentru fericirea patriei noastre, pentru poporul nostru, pentru ca norii negri să se risipească!... La mulți ani!

— La mulți ani! răspunse Liza, ridicând paharul înspumat.

N-aveau de unde să ştie în acel moment că noul an, 1941, va însemna pentru țara lor începutul unor suferințe îngrozitoare...

Obersturmbannführerul Otto Lemke sosise la Geneva, şi Vasili îl invită să treacă pe la biroul său.

Lemke apăru foarte punctual. Era îmbrăcat civil, ceea ce îi scădea considerabil din prestanța obişnuită. Altfel era când îl vedeai în uniforma neagră de SS şi cu cascheta cu cap de mort.

Lăsându-se greu în fotoliu, Lemke oftă din rărunchi şi-şi aprinse o țigară.

— Ați început să fumați? se miră Vasili.

— Cu viața asta, te apuci nu numai de fumat... Îți vine uneori să urli, răspunse Lemke trăgând fumul adânc în piept.

— De ce sunteți necăjit? Dumneavoastră ați fost întotdeauna optimist, plin de viață şi dintr-o dată...

— Ah, dragă domnule Kocek!... V-am adus nişte şiri... La 12 decembrie Führerul a semnat directiva nr. 21, botezată „planul Barbarossa“... Mi se pare că v-am spus odată că, inițial, figura sub denumirea de „planul Otto“.

— Ce mai e şi directiva asta, semnată de Führer? întrebă Vasili.

— Să discutăm cu cărțile pe față... Ceea ce vă comunic acum e atât de copleşitor, încât, dacă ar afla ruşii, m-ar umple cu aur din cap şi până în picioare. Dar eu, Otto Lemke, nu vreau să am nimic de-a face cu comuniştii! Şi nici să vă dau pe gratis aceste informații n-ar fi logic! Pe scurt, vă cer doar cinci mii de dolari. Şi asta, numai pentru că ne cunoaştem de mult! S-a făcut?

— De acord, dacă informațiile sunt într-adevăr de valoare.

— Şi încă cum!... Conform acestei directive, Marele Stat-Major trebuie să elaboreze planul atacului asupra Rusiei sovietice. Nu am putut să obțin o copie a directivei, cu toate că am citit-o, dar am reuşit să transcriu începutul. Iată-l!

Lemke scoase din portvizit o foaie de hârtie împăturită, o desfăcu şi începu să citească cu voce tare: „Forțele armate ale Germaniei trebuie să fie pregătite în vederea zdrobirii ruşilor printr-un atac-fulger încă înaintea terminării războiului cu Anglia. În acest scop, armata va trebui să intre în acțiune cu toate formațiunile sale, exceptând pe cele care sunt necesare pentru a feri zonele ocupate de orice surprize. Operațiile premergătoare atacului vor fi încheiate până la 15 mai 1941. O atenție deosebită se va acorda păstrării celui mai strict secret cu privire la pregătirea ofensivei...“ Ei, e suficient?

Vasili tăcea, străduindu-se din răsputeri să nu-şi trădeze emoția.

— Şi ce va fi cu Anglia? întrebă el, cât se poate de liniştit. Veți putea face față la două fronturi?

— Führerul presupune că, în cazul în care va porni împotriva ruşilor, Anglia va fi de acord să înceapă tratativele şi, în ultimă instanță, va sprijini războiul împotriva comuniştilor... Circulă zvonuri că negocierile

cu englezii vor începe curând. Aşa cum se presupunea şi până acum, unul dintre conducătorii noştri va pleca în Anglia...

— Ce să zic?! Informaţiile nu-s numai importante, dar şi înfricoşătoare.

— V-am mai spus doar: războiul cu comuniştii nu e o plimbare de agrement prin Europa. Mi-e teamă că ruşii or să ne arate de ce sunt în stare!

— Îmi lăsaţi mie hârtia cu introducerea la directivă?

— Aş putea, dar... Lemke se fâstâci.

— Da, da, înţeleg! Mai întâi să lichidăm conturile... Iată un cec pentru cinci mii de dolari. Vasili semnă cecul şi-l întinse lui Lemke. Mai am o rugăminte: să-l găsiţi la Berlin pe fostul meu grădinar Müller, să-i daţi o scrisoare şi, când vă reîntoarceţi, să-mi aduceţi răspunsul.

— Cu plăcere, nu e deloc greu. Acum, după primirea cecului, Lemke era din nou bine dispus.

— Când credeţi că veţi veni din nou la Geneva? întrebă Vasili.

— Cam peste o lună!

— Dar dacă iau asupra mea toate cheltuielile de drum, aţi putea reveni cam peste vreo două săptămâni?

— Cred că aş putea! Azi suntem în 5 ianuarie, voi veni în 15. E bine?

— Perfect... Mâine îi scriu lui Müller scrisoarea... înainte de a părăsi Berlinul, Vasili avusese o discuţie cu Müller. După ce fusese eliberat din ghearele Gestapoului cu ajutorul lui Kocek, grădinarul începuse să aibă mai multă încredere în american. Căzuseră de acord ca Müller să fie folosit în caz de strictă necesitate, drept „căsuţă poştală“.

Strângând la plecare mâna lată şi păroasă a *obersturmbannführerului,* Vasili îi spuse:

— V-aş fi invitat la restaurant să luăm masa, dar, sincer vorbind, e în interesul dumneavoastră să nu fim văzuţi împreună!

Lemke plecase de mult... Vasili mai şedea încă la birou cu capul în mâini. Se pare că lucrurile luaseră o întorsătură care întrecea chiar şi cele mai funeste presupuneri. Hitler hotărâse să atace Uniunea Sovietică! „Trebuie acţionat imediat! Trebuie înştiinţat «tata». Şi de aici, din Elveţia, este mai greu!“ îşi spunea Vasili. Iar o altă voce lăuntrică îi spunea parcă: „Nu te aprinde, respectă regula: înainte de a-i comunica tatii asemenea ştiri importante, controlează-le, găseşte confirmări şi din alte surse!...“ Îndoielile l-au chinuit pe Vasili tot timpul, până la întoarcerea lui Lemke. După ce-i dădu scrisoarea de la Müller, acesta îi aruncă o privire interogativă.

— Aţi dori să primiţi banii pentru cheltuielile de deplasare, nu? Cât? întrebă Vasili.

— O nimica toată, trei sute de dolari.

Informaţiile lui Lemke se adevereau. E drept, Kolwietz indica mai multe date – 20 aprilie, 18 mai, 22 iunie şi chiar 6 aprilie. Dar el dădea să se înţeleagă că aceste termene aveau menirea să inducă în eroare adversarul.

Esenţialul era că Friedrich Kolwietz confirma existenţa directivei. Müller mai scria că starea sănătăţii doamnei Else se înrăutăţeşte pe zi ce trece şi doctorii nu mai trag nicio nădejde de însănătoşire. Ea crede că nu i-au mai rămas de trăit mai mult de şase luni. Mai limpede nici că se putea: o jumătate de an – acesta era exact termenul fixat de Hitler pentru încheierea tuturor pregătirilor necesare declanşării ofensivei împotriva Uniunii Sovietice. Nu mai trebuie pierdută nicio clipă; Vasili se închise în birou, scrise o telegramă cifrată pe adresa „tatii” şi o expedie la destinaţie.

A doua zi, primi o telegramă „fulger“; i se aproba să plece imediat cu soția la Moscova, trecând prin Suedia neutră. Asta însemna să călătorească ori cu vaporul (dar submarinele germane scufundau tot ce le ieşea în față), ori prin Finlanda care, de fapt, era ocupată de nemți. Timp de gândire nu mai era. Chiar în aceeaşi zi, Vasili se duse la consulatul sovietic şi căpătă viza de intrare în U.R.S.S. „pentru probleme ale companiei americane «Standard Oil» “.

*

La hotel „Național“ unde locuiau de obicei străinii, celor doi americani – soț şi soție – li se rezervase o cameră cu vedere spre Piața Manejului.

Liza era în stare să stea ore întregi la fereastră, neputând să-şi ia privirea de la stradă, de la zidurile Kremlinului şi de la trecători. Toate o bucurau: şi gerul, şi zăpada de pe acoperişuri, şi copilaşii care se jucau în curtea alăturată, şi studenții care se îndreptau grăbiți spre universitate...

Nici nu despachetaseră bine geamantanele, că sună telefonul. Vasili ridică receptorul.

— Domnule Kocek, dacă nu aveți treburi urgente, vă rog să treceți pe la noi. Adresa o cunoaşteți, permisul de intrare vi s-a comandat.

Peste o jumătate de oră se afla în fața unui activist tânăr, dar cu muncă de mare răspundere. Vasili rămase în picioare, nu fusese invitat să ia loc.

— Spune-mi, Maximov, dumneata ai trimis „tatii“ telegrama asta? îl întrebă interlocutorul său, care ținea în mână telegrama lui Vasili.

— Da, eu!

— Şi dumneata afirmi că nemții se pregătesc să atace

Uniunea Sovietică?

— În orice caz lucrul acesta e demonstrat prin informațiile incontestabile de care dispun.

— Informațiii... informații... Se pare că dumitale nici prin cap nu-ți trece că aceste așa-zise informații ar fi putut să-ți fie strecurate de cei care sunt interesați să ne dezorienteze, să ne abată atenția sau chiar să ne însceneze o provocare.

— Nu sunt copil ca să mi se strecoare informații false! Ceea ce i-am comunicat „tatii“ corespunde realității! Vă rog să nu puneți nimic la îndoială! Vasili era palid de uimire şi mânie.

— Cei care vor să provoace neînțelegeri între noi şi Germania sunt în primul rând englezii. Sper că ştii asta? Da, englezii! Interlocutorul se ridică de la birou. Vasili constată că era un bărbat scund şi că, în pofida vârstei sale tinere, reuşise să facă o burtă respectabilă. „Nu face sport“, îşi zise Vasili. Între timp celălalt continuă: una din două, ori te-au indus în eroare, strecurându-ți un fals, ori...

Vasili nu-l lăsă să termine.

— Cum îndrăzniți să-mi vorbiți în felul acesta? rosti el în şoaptă. Apoi se răsuci pe călcâie şi ieşi din birou.

După ce dădu secretarului să-i vizeze permisul de intrare, coborî în stradă. Era o zi geroasă, cu soare, afară se respira uşor. Vasili trase în piept aerul rece, îşi îndreptă umerii şi porni încet spre hotel. Simțea un gol în creier... Ce-a fost asta? Un vis urât, sau o neînțelegere? Atâția ani de muncă istovitoare printre străini şi aşa, deodată: „ori te-au indus în eroare...“ Dacă l-ar fi lăsat să termine, ar fi spus probabil: „ori te-au cumpărat...“ Vasili tresări, de parcă l-ar fi pălmuit cineva.

— Ei, ce e? întrebă Liza. Dar, observându-i privirea

încordată, se opri.

— S-a găsit un individ, şi încă unul cu muncă de răspundere, pentru care toată activitatea noastră de zece ani nu valorează nimic! răspunse Vasili. Are impresia că aş fi un băieţandru pe care orice prost îl poate păcăli...

— Nu te enerva! În primul rând, nu trebuie să te enervezi! O fi vreo neînţelegere... Ce ţi-a spus? Liza nu ştia cum să-l liniştească.

— Nu mi se mişcă nici limba în gură să pot repeta cuvintele lui.

— Dar ce, a înnebunit?

— Nu, Liza, e pur şi simplu un prost şi un birocrat. În momentul de faţă, linia politică principală este de a nu le oferi nemţilor prilejul să dezlănţuie un conflict prematur. Trebuie să câştigăm timp!... Cu orice preţ! Dar ăsta, pentru că nu vede decât până în vârful nasului, nu vrea să creadă că există fapte care contravin unei asemenea concepţii. Ar trebui să ştie că, în general, nu poţi înota împotriva curentului, chiar şi atunci când lucrul acesta este imperios necesar.

Vasili avea un sistem uimitor de a trece peste cele mai mari supărări: se întindea în pat şi adormea îndată. Şi de data aceasta s-a întâmplat la fel.

Când se trezi, o invită pe Liza la restaurant, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Să mergem să mâncăm nişte frigărui adevărate, bem o sticlă de vin de Ţinandali şi... fie ce-o fi!... Am trecut noi prin multe... Capul sus, bătrânico! Îmbracă-te, şi hai!

La restaurantul de pe bulevardul Nikitski au stat până seara târziu. Era cald şi o atmosferă intimă. Nu-i părăsea niciun moment senzaţia că sunt acasă, la ei. Pe urmă s-au plimbat pe jos prin Piaţa Roşie, s-au oprit în

tăcere în fața mausoleului, ascultând bătăile orologiului. La hotel s-au întors pe la miezul nopții. Dându-le cheia şi un bilețel, recepționera le spuse în engleză:

— Ați fost rugat să sunați la numărul acesta imediat ce vă întoarceți!

Vasili îi mulțumi, dar nu telefonă. În cameră îi spuse Lizei:

— E târziu şi nu prea am chef... O să telefonez mâine dimineață, că n-o fi sfârşitul lumii...

Dar dimineață i-au luat-o alții înainte. L-a sunat secretarul tovarăşului cu care discutase în ajun, rugându-l să vină cât poate de repede. Tonul secretarului era politicos şi prevenitor.

În momentul în care Vasili intră în birou, interlocutorul de ieri îi spuse fără să-i privească:

— Te cheamă tovarăşul Stalin!

Vasili tăcea, i se păru că nu auzise bine.

— Trebuie să fii la tovarăşul Stalin la ora unsprezece precis!

De-abia atunci desluşi Vasili sensul cuvintelor.

— Trebuie să mă duc la hotel să-mi schimb măcar cămaşa! Asta nu cere mult timp.

Intuind în vorbele lui Vasili o notă hotărâtă, omul de la birou dădu din mână:

— Bine, dar în doi timpi şi trei mişcări! La zece şi jumătate, viu sau mort, aici!

— Mă voi strădui, totuşi, să fiu în viață, răspunse Vasili şi ieşi din birou.

În anticamera lui Stalin, secretarul de serviciu făcu un semn în dreptul numelui celor convocați şi îi rugă să aştepte. În momentul în care ceasul de pe perete indică ora unsprezece, uşa se deschise şi un bărbat îmbrăcat într-un costum de croială militară spuse încet:

— Să poftească tovarăşul Maximov...

Vasili trecu printr-un coridor mic şi ajunse în biroul lui Stalin. Însoţitorul lui nu fusese invitat.

Stalin stătea în faţa căminului, cu pipa în mână.

— Bună ziua, tovarăşe Maximov. Ia loc, aici! Stalin arătă spre fotoliu.

— Vă mulţumesc, mă simt bine şi aşa...

— De ce? Se spune că nu în picioare se află înţelepciunea... Stalin zâmbi.

— Nu pot să mă aşez, tovarăşe Stalin... Dumneavoastră nu v-aţi aşezat...

Fără să acorde atenţie vorbelor lui Vasili, Stalin scutură scrumul din pipă în cămin, apoi spuse:

— Dumneata ai scris, tovarăşe Maximov, despre directiva lui Hitler dată Marelui Stat-Major al armatei germane?

— Da, tovarăşe Stalin, eu am scris.

— De unde ştii că există o asemenea directivă?

— Am aflat-o din surse demne de încredere.

— N-ar putea fi o provocare a nemţilor, organizată special pentru noi?

— O asemenea presupunere este cu totul exclusă!

— Eşti convins?

— Da, tovarăşe Stalin, sunt!

— Nu s-ar putea presupune altceva, şi anume că toată povestea asta cu directiva lui Hitler a fost pusă la cale de englezi, care au făcut-o să-ţi parvină prin intermediul serviciului lor de informaţii?

— Nu! Şi varianta aceasta este exclusă!

— De ce eşti atât de sigur, tovarăşe Maximov?

— Dintr-un motiv foarte simplu. Oamenii care mi-au furnizat aceste date au fost verificaţi şi răsverificaţi în cele mai diverse ocazii. Lucrez de mult cu ei şi niciodată nu s-a întâmplat să mă mintă. Şi-apoi, există şi o lege nescrisă înainte de a comunica asemenea lucruri

importante, obişnuim să controlăm prin canale diferite de două şi chiar de trei ori datele obținute. În afară de aceasta, posed şi indicii indirecte care confirmă justețea informațiilor pe care le dețin. Îndreptarul de conversație are şi el o anumită semnificație. Nu ştiu dacă vi s-a raportat că, în timpul vizitei la Berlin a delegației guvernamentale sovietice, i-am remis prin ambasada noastră un exemplar al îndreptarului.

Stalin confirmă în tăcere, făcând un semn din cap.

— Şi încă un fapt, la prima vedere lipsit de importanță, dar foarte semnificativ. Pe Unter den Linden se află cel mai mare şi mai elegant atelier fotografic din Berlin. Aparține lui Hoffmann, fotograful particular al lui Hitler. De la începerea războiului din vest, Hoffmann, care este fără îndoială, informat despre planurile führerului, şi-a făcut obiceiul să expună într-una din vitrine o hartă mare a țării spre care se vor îndrepta loviturile următoare ale armatelor fasciste. De curând, am aflat că Hoffmann a pus în vitrină harta Uniunii Sovietice...

— Înseamnă că ăştia nu se tem nici de dracu, nici de Dumnezeu, spuse Stalin şi, după un minut de gândire, se apropie de Vasili. Înțelegi, tovarăşe Maximov, judecând logic, pare cu desăvârşire neverosimil ca Hitler să rişte războiul cu Uniunea Sovietică înainte de a termina campania din vest, lăsându-şi spatele descoperit, la discreția englezilor. Pe de altă parte, fermitatea dumitale mă face să cred că o asemenea directivă există într-adevăr. În ce scop a fost întocmită – asta-i o altă problemă... Stalin tăcu din nou. Elaborând directiva, Hitler putea să urmărească diferite țeluri. De aceea, trebuie să acționăm aşa cum spune proverbul acela înțelept care ne învață să măsurăm pânza de şapte ori, înainte de a tăia o dată. Întoarce-te imediat la

Geneva! Verifică totul amănunţit şi raportează-mi direct mie! De-acum încolo va trebui să urmăreşti neobosit toate uneltirile fasciştilor, să le cunoşti planurile, mai ales cele îndreptate împotriva noastră. Nu trebuie să ne cruţăm nici forţele, nici mijloacele! Laşi impresia unui om inteligent, experimentat şi cu spirit de observaţie. Nădăjduiesc că vei face faţă acestor sarcini complicate, dar nobile, şi nu vei permite nici serviciului german de informaţii, nici celui englez sau altora să te tragă pe sfoară.

— Mă voi strădui, tovarăşe Stalin, răspunse Vasili.

— Îţi urez succes! Stalin îi întinse mâna.

În biroul secretarului, Vasili a trebuit să aştepte: însoţitorul lui fusese invitat şi el la Stalin.

Stalin îi spuse:

— Se pare că acest Maximov e inteligent şi-şi cunoaşte bine meseria.

— Întocmai, tovarăşe Stalin, Maximov e un om foarte serios şi foarte inteligent, se grăbi să încuviinţeze activistul, cu toate că, până atunci, avusese o părere diametral opusă despre Vasili.

— Şi totuşi, putea şi el să se înşele... Gândind parcă cu voce tare, Stalin continuă, fără să-şi privească interlocutorul: de necrezut, e pur şi simplu de necrezut ca Hitler să hotărască să ne atace, fără să termine cu Anglia. Numai un maniac sau un aventurier ar putea să comită un asemenea act... Şi se adresă din nou interlocutorului: ajutaţi-l pe toate căile pe Maximov, creaţi-i toate condiţiile ca să poată duce la bun sfârşit misiunea dificilă pe care i-am dat-o!

Seara, la hotel, îşi făcu apariţia „tata“. Se schimbase mult. Părul îi albise complet, pe frunte îi apăruseră cute, iar în jurul ochilor, riduri adânci.

— Ei, ce mai faci, tinereţe? întrebă el cu o prefăcută

veselie. Sper că totul e în ordine?

— Cum să zic? Acum, cred că e în ordine! Nu acelaşi lucru l-aş fi putut spune ieri, pe timpul ăsta...

— Ştiu, băiatule, ştiu totul. Bătrânul îl cuprinse prieteneşte după umeri: nu acorda atenţie mărunţişurilor vieţii. Se spune că pe proşti nimeni nu-i seamănă, nici nu-i culege, ăştia răsar singuri. N-ai ce să-i faci! Am încercat să-i demonstrez marelui dregător că nu eşti tu omul care să transmiţi informaţii neverificate. Dar degeaba!

— E adevărat că pe proşti nici nu-i semeni, nici nu-i culegi, spuse Vasili, dar atunci când au puterea în mână, o pot face în aşa hal de oaie, că pe urmă nu mai ştii nici pe unde să scoţi cămaşa.

— Să fim bărbaţi şi să nu acordăm atenţie acestor neajunsuri ale vieţii! Trebuie să ne cruţăm nervii, mai avem multe de făcut. „Tata“ căuta să evite această discuţie neplăcută, dar Liza nu-l lăsă:

— Halal, „mărunţişuri“ şi „neplăceri“! Şi, la urma urmei, de ce numai noi trebuie să ne îngrijim de nervii noştri?

— Ce pot eu să-ţi răspund, Liza? Aveţi perfectă dreptate! Dacă scuzele mele înseamnă ceva pentru voi, atunci vi le ofer şi vă rog încă o dată: nu fiţi supăraţi! Esenţialul este să nu vă descurajaţi!... Şi acum, să trecem la treburile noastre! Ţinând seama că evenimentele iau o întorsătură destul de neplăcută şi că veţi avea mult de lucru, m-am gândit să vi-l cedez pe Stambulov. E un conspirator încercat, un tip întreprinzător şi vă poate fi de folos. Sper, Vasili, că vei găsi o acoperire bună pentru el.

— Fireşte! V-aţi gândit bine! Stambulov este un ajutor preţios...

— Şi vreau să vă mai fac legătura cu un antifascist,

continuă bătrânul, se numeşte Dickmann, e elveţian. Va veni el la tine şi, în caz de nevoie, poţi să contezi pe el. După părerea mea, ajutorul unui localnic nu strică niciodată. Nu-i aşa?

— Bineînţeles. Mai ales în condiţiile vieţii de la Geneva. În jurul tău roiesc tot felul de indivizi dubioşi; nu mai ştii care şi pentru ce serviciu de informaţii lucrează, răspunse Vasili.

— Sarcina voastră principală este acum să cunoaşteţi în detaliu toate acţiunile lui Hitler. Şi nu numai cele realizate până acum, dar şi cele în perspectivă. *Obersturmbannführerul* tău este un element preţios, mai ales că lucrează la secţia externă a Gestapoului şi are posibilitatea să vină la Geneva. Acoperă-l cu aur din cap până în picioare, dar nu-l scăpa din mână! Müller e un om credincios. El nu prea se potriveşte însă pentru rolul de „căsuţă poştală". A fost deja odată în mâinile Gestapoului şi cred că bănuielile lor nu au dispărut cu totul. Ar fi bine dacă maistrul Hermann v-ar repartiza pentru treaba asta un om de rezervă. Multe se pot întâmpla... Cu timpul, ilegaliştii din Germania îţi vor fi de mare folos. Lui Kolwietz şi Elsei Braun plăteşte-le ca şi înainte, chiar dacă nu fac nimic pentru voi! O să mai avem nevoie de ei în viitor! Cred că v-am spus tot ce aveam de spus... Poate că aveţi voi întrebări?

— Am, răspunse Vasili. N-am putea să ne repezim la noi, la ţară? Nu-i departe de aici...! În două zile am fi înapoi. Aş vrea să-mi văd fratele, sora... Cine ştie când o să mai vin pe-acasă...

— Îmi pare foarte rău, Vasili, dar n-o să poţi să-ţi vezi rudele! Fiecare zi, fiecare oră e preţioasă... V-am şi rezervat bilete pentru mâine la avionul Moscova – Stockholm. De acolo plecaţi direct la Geneva!

— Poate că m-aş putea duce la noapte? Mâine m-aş

întoarce... Sau să trimit după ei să vină încoace?

— Nu te sfătuiesc să faci nici una, nici alta, spuse bătrânul. Sunt convins că fiecare pas al tău e urmărit! Şi e firesc ca cei pe care îi interesează persoana ta să se întrebe: ce l-o fi apucat pe americanul ăsta, venit la Moscova pentru afacerile unei companii de-a lor, să se ducă aşa, dintr-o dată, la ţară? În urma ta vor zbura depeşe adresate serviciului american de informaţii. Se vor cere amănunte despre *mister* Kocek a cărui comportare la Moscova dă de bănuit... Cred că nu doreşti asta? Apropo, mâine, înainte de plecare, treci pe la „Petrolexport“, şi pentru a dejuca orice bănuieli, discută cu tovarăşul Şciukin, directorul general adjunct. A fost anunţat şi te aşteaptă.

— Bine, o să mă duc la „Petrolexport“, spuse Vasili.

— Dumneavoastră când veniţi pe la noi? întrebă Liza.

— Nu ştiu, asta nu depinde de mine!

— Spuneţi-mi, ce credeţi, o să fie război cu nemţii sau directiva lui Hitler a fost dată din cu totul alte considerente? întrebă Vasili.

— E greu de spus... Mie personal mi se pare că orice om, care a citit atent *Mein Kampf*, înţelege că nu vom putea evita războiul cu Germania fascistă! Să aspiri la dominaţia mondială şi să tolerezi existenţa în coastă a unui adversar atât de înverşunat al fascismului cum este Uniunea Sovietică – asta nu se poate! Hitler contează probabil că, năvălind peste noi, va găsi înţelegere în apus şi că va putea încheia o pace onorabilă cu Anglia, oprindu-şi tot ceea ce a cucerit, devenind, cu alte cuvinte, stăpânul absolut al Europei. Fără îndoială că aceste calcule sunt greşite, dar va curge mult sânge!

— Şi eu am ajuns la concluzia asta, rosti Vasili după o pauză.

„Tata“ se pregătea să plece. Vasili îl întrebă:

— Nu ştiţi nimic despre prietenii şi cunoscuţii mei de la Paris?

— Mai ştiu câte ceva, răspunse „tata“. Marignet, partenerul tău de joc, a reuşit să fugă în Anglia unde desfăşoară o activitate intensă în comitetul Rezistenţei. Celălalt partener al tău, de la Grammont, n-a avut noroc. A căzut în mâinile Gestapoului şi-acum se află într-un lagăr de concentrare din Germania. Prietenul tău Saryan a dispărut şi nu putem să-i dăm deloc de urmă: sau e bine conspirat sau e pierit undeva prin beciurile Gestapoului...

— Dar Borrault?

— E bine! Este şeful unui grup ilegal din Paris, iar băieţii lui pricinuiesc destule necazuri fasciştilor. Într-un cuvânt, luptă frumos!

— Mă bucur că nu m-am înşelat asupra lui.

*

La Geneva, viaţa continua să se desfăşoare în ritmul ei obişnuit. Secţia elveţiană a companiei „Standard Oil” lucra din plin. Amatori de benzină şi uleiuri existau foarte mulţi. Să ai numai cu ce să-i aprovizionezi! Nici afacerile personale ale domnului Kocek nu mergeau rău. Coletele din America soseau în şuvoi năvalnic. Într-un fel, deţinea un monopol deplin: nicăieri nu găseai conserve şi cafea mai bune decât la *mister* Kocek. Cercurile comerciale şi bancare din Geneva îl socoteau drept un om de afaceri serios şi îl respectau.

Odată cu sosirea lui Stambulov, lucrurile s-au simplificat. Vasili l-a angajat la biroul său în calitate de consultant pentru problemele financiare. Stambulov trebuia să verifice în primul rând dacă zvonurile cu privire la concentrarea trupelor fasciste la graniţa

sovieto-polonezã corespund realității.

— Ştiu că nu e uşor! N-am însă ce să fac, trebuie! îi spuse Vasili. Apucați-vă de treabă cu energia şi ingeniozitatea care vă caracterizează, dar nu e nevoie să riscați în mod inutil. Să nu faceți economie la bani!

— Am înțeles, şefule, n-aveți nicio grijă! răspunse Stambulov cu eternul său zâmbet pe buze.

Otto Lemke sosi din nou la Geneva. Părea obosit, vedeai că-l apasă ceva.

— Şi totuşi, degeaba se apucă ai noştri de războiul ăsta împotriva ruşilor, îi spuse el lui Vasili. Ofițerii de carieră afirmă într-un singur glas că n-o să le putem face față! Din păcate, cei care manifestă îndoieli sunt îndepărtați din funcțiile active şi în locul lor sunt numiți partizanii periculoasei teorii care susține că Rusia Sovietică este un colos cu picioare de lut... Păi, pe vremuri, picioarele astea s-au opus întregii lumi, instaurându-şi puterea lor şi nu de mult, în Mongolia, le-au pocit japonezilor mutrele.

— Nu înțeleg, ce vă neliniştește? Pe frontul rusesc n-o să fiți trimis, nu mai sunteți tânăr şi au nevoie de dumneavoastră în spatele frontului. Ba mai mult: oricum s-ar termina războiul, dumneavoastră tot îl câştigați; că o să fiți un om bogat, încerca Vasili să-l liniştească.

— Curios mai judecați dumneavoastră, domnule Kocek! Adică ce, eu nu sunt german? Credeți că tot ce priveşte Germania, nu mă priveşte şi pe mine? Vă mărturisesc sincer că mi-ar părea rău să pierdem tot ceea ce am cucerit într-un timp atât de scurt!

— Sunt nevoit să vă amărăsc, domnule Lemke, spuse Vasili, dar istoria a demonstrat cu numeroase exemple că niciun popor n-a reuşit să-şi clădească bunăstarea pe suferințele altor popoare. Nu va reuşi s-o facă nici

Germania de azi! Sfatul meu prietenesc e să vă gândiți la propria dumneavoastră persoană şi să nu uitați că în lumea asta păcătoasă, în ultimă instanță, banii hotărăsc totul! Dacă o să aveți bani, o să fiți stăpân pe situație şi după război! Dacă n-o să aveți, atunci toate meritele şi decorațiile dumneavoastră nu vor valora nimic. Luați exemplu de la mine! Eu fac bani şi sunt ferm convins că voi ieşi învingător în acest război!

— Uitați că dumneavoastră dispuneți de alte posibilități!

— Şi ce vă opreşte să vă extindeți posibilitățile? În situația dumneavoastră ați putea câştiga mult mai mult decât în prezent.

— Nu văd cum...

— Dacă există dorință, posibilități se găsesc. Pot să vă recomand, de pildă, următorul mijloc; în Franța ocupată de dumneavoastră există destui oameni gata să plătească o mulțime de bani celui care le-ar înlesni plecarea în străinătate. Ba mai mult, ați putea câştiga bine prin eliberarea unor deținuți din lagărele de concentrare.

— Asta e greu, zise Lemke.

— Dar cine v-a spus că banii se câştigă uşor? întrebă Vasili. Vreți să vă găsesc clienți?

— Să scoți oameni din Franța, asta s-ar mai putea, dar în ceea ce priveşte eliberarea din lagăr, nu ştiu! În orice caz, eu personal nu mă apuc de aşa ceva!

— Bine, ocupați-vă până una-alta de scoaterea oamenilor din Franța, pe urmă vom vedea.

— O fac, dar cu condiția ca, în afară de dumneavoastră, să nu am de-a face cu altcineva!

— De acord!... Pot fi intermediarul dumneavoastră, în schimbul a zece la sută...

Se înțeleseră asupra prețului: două mii cinci sute de

dolari de persoană. Vasili îi scrise la Paris lui Joe Kovacici, rugându-l să-l găsească, prin Borrault, pe ziaristul Saryan şi să-l întrebe dacă nu vrea să părăsească Franța în mod legal. De asemenea, să se intereseze la Borrault dacă nu cunoaşte oameni care trebuie să părăsească neapărat Franța. Să comunice numele lor pentru a li se înmâna permise oficiale. Scrisoarea către Joe a expediat-o, ca de obicei, prin poşta diplomatică.

Peste câteva zile, Stambulov apăru în biroul lui Vasili cu fața strălucitoare de bucurie.

— Totul e în deplină regulă, declară el.

— Ce e în regulă? Povesteşte-mi!

— Am reuşit să stabilesc legătura cu doi feroviari, spuse Stambulov. Unul dintre ei, un polonez în vârstă, e cantaragiu la fostul punct de frontieră cu Germania, iar al doilea, dispecer la triaj, e un neamț, social-democrat şi antifascist convins. Acum vom putea obține informații exacte despre trenurile militare care se îndreaptă spre răsărit.

Legătura cu „tata“ era menținută prin curieri speciali care soseau la Geneva şi cărora li se transmiteau cu regularitate date despre mişcarea transporturilor militare spre est. Numărul lor creştea cu fiecare zi şi toate erau încărcate cu tehnică de război: tancuri, arme, muniții, dar mai ales trupe. Vasili urmărea îngrijorat situația. Avea impresia că acolo, acasă, nimeni nu ia în serios pregătirile nemților...

După puțin timp, Joe Kovacici îi comunică adresa lui Saryan. Ziaristul era de acord să părăsească Franța împreună cu soția, iar Borrault trimisese o listă cu numele membrilor de familie ai luptătorilor din rezistență ale căror vieți erau în pericol. Pictorul comunica prin consulul american că el şi tovarăşii săi ar

fi recunoscători dacă persoanele vizate ar putea fi scoase din țară.

Pe neașteptate, O'Kelly sosi la Geneva. Vasili îl invită la masă la unul din cele mai elegante restaurante, la „Hotel de Berg".

S-au instalat într-un colț mai îndepărtat și, sorbind dintr-un vin tare, unguresc, au început să discute. Vasili observă imediat că starea de spirit a consulului general de la Berlin se schimbase. Repetase de câteva ori că Hitler a întrecut orice măsură. „Dacă rușii nu-l vor opri, atunci toată Europa va fi sub călcâiul german..."

— Socotiți războiul împotriva rușilor ca și hotărât? întrebă Vasili.

— Fără îndoială!... De fapt, viitoarea desfășurare a evenimentelor depinde pe de-a-ntregul de poziția englezilor.

— Ce legătură are poziția englezilor cu războiul Germaniei împotriva rușilor?

— Hitler are de gând să încheie pace cu englezii. Păi și un copil își poate da seama că asta nu-i decât o nouă manevră de-a lui. Vrea să termine cu rușii, fără să fie deranjat. După aceea, se va arunca asupra Angliei. În această ipoteză, lumea se va împărți în trei sfere de influență: în Europa va fi Germania, în Extremul Orient – Japonia și dincolo de ocean – Statele Unite ale Americii. Asta e periculos și inadmisibil! exclamă O'Kelly. Pe față i se citea îngrijorarea. Va veni ziua în care Germania, ajutată de Japonia, va întoarce armele împotriva noastră. Și atunci va fi sfârșitul, înțelegeți? Aici e cheia misterului pentru descifrarea visurilor de dominație mondială ale lui Hitler!

— Admiteți că englezii vor accepta pacea, după ce Hitler i-a mințit de atâtea ori?

— Multe vor depinde de atitudinea guvernului nostru.

Dacă intrăm în război de partea lor, atunci englezii nu vor încheia pace cu Hitler. Şi după toate probabilităţile, vom intra!...

— Mi s-au încurcat toate în cap!... Intrând în război de partea englezilor, noi, americanii, ajutăm Rusia comunistă. E posibil oare? Spuneaţi cândva că singura forţă capabilă să se optmă epidemiei comuniste este Germania, cu un fanatic ca Hitler în frunte...

— Dragul meu, în politică totul e cu putinţă!... Dacă Hitler s-ar fi mulţumit cu cotropirea Cehoslovaciei şi anexarea Austriei, întorcând apoi armele împotriva ruşilor, noi l-am fi susţinut pe toate căile! Dar în momentul în care s-a întins peste toată Europa, şi nu numai peste Europa... În prezent, important e ca să-şi rupă colţii de ruşi! Oricum s-ar termina războiul, ambele părţi vor fi serios vlăguite. Ruşii nu se vor supune uşor nemţilor, vor lupta până la ultimul! Ei bine, abia atunci ne vom putea impune şi noi voinţa în lume! O'Kelly se aplecă şi adăugă în şoaptă: serviciile noastre de informaţii au aflat că Hitler a hotărât să facă un pas riscant. În prima jumătate a lui mai, înaintea începerii campaniei împotriva ruşilor, vrea să trimită la Londra pentru negocieri pe Rudolf Hess, omul său cel mai apropiat. Hess va zbura în Anglia, pasămite din proprie iniţiativă. Calculul e simplu: dacă englezii îl primesc şi sunt de acord să trateze, Hess va căpăta împuternicirile de rigoare, dacă nu, nemţii îl vor declara trădător şi afacerea se va încheia... Dar ajunge despre asta, mai bine să bem!... Povestiţi-mi cum v-aţi aranjat, ce mai faceţi?

Vasili nu avea chef de discuţii inutile. Voia să termine masa cât mai repede, ceea ce şi făcu. Îl conduse pe O'Kelly la hotel şi apoi se duse în grabă la pensiunea unde locuia Stambulov. Nu-l găsi acasă. Nu-i mai

rămânea decât un singur lucru: să se înarmeze cu răbdare şi să aştepte până dimineaţă. Se culcă, dar somnul nu se lipea de el. Rudolf Hess era al doilea personaj principal în partidul naţional-socialist şi succesorul oficial al lui Hitler... Poate că în acest moment se îndreaptă spre aeroport ca să plece în Anglia, iar la graniţa polono-sovietică hoardele fasciste se pregătesc să atace Uniunea Sovietică. Nu, nu-i rost de dormit!

Se sculă şi, în vârful picioarelor, ca să n-o trezească pe Liza, se duse în sufragerie, de unde telefonă la pensiunea lui Stambulov. I se răspunse că „domnul Stambulov doarme“. Vasili rugă să fie trezit şi chemat la telefon.

— Aici Kocek, spuse el, auzind vocea somnoroasă a bulgarului, scuzaţi-mă că vă deranjez aşa târziu. Vă rog să veniţi imediat la mine acasă! Avem o treabă urgentă! Vă aştept în stradă!

Se îmbrăcă, deschise binişor uşa şi coborî. Era o noapte caldă, înstelată. O tăcere profundă domnea peste oraş... Luminile de la ferestre se stinseră de mult. Geneva dormea un somn liniştit... Iar între timp, în birourile lor enorme, generalii nemţi, aplecaţi deasupra hărţilor, pregăteau moartea poporului sovietic.

Un zgomot de paşi îl trezi din meditaţie. Luându-l pe Stambulov la braţ şi plimbându-se pe străduţa pustie, Vasili îi povesti cele aflate.

— Cred că înţelegeţi că nu putem pierde nicio clipă! aceste informaţii trebuie să ajungă la „tata“ cel mai târziu la ora unsprezece dimineaţa, spuse Vasili.

— Nu ştiu ce-i de făcut... Curierul a plecat, iar celălalt nu vine decât peste cinci zile. Încercăm să trimitem o telegramă cifrată?

— Nu, e riscant. Nemţii o pot intercepta!

— Am găsit! exclamă Stambulov. Cunosc aici un radioamator. Emite noaptea. Am folosit şi eu o dată această cale. Mă duc la el şi chem Moscova. După ce capăt răspunsul, dictez telegrama pentru „tata“. Până când se vor dezmetici nemții ca să înceapă interceptarea, totul se va termina. N-o să aibă timp să retranscrie nici măcar o frază şi telegrama va fi la Moscova!

— Radioamatorul ăsta e un om de încredere? Va fi de acord să transmită la Moscova o asemenea telegramă?

— Auzi întrebare! Păi, altfel n-aş fi rămas în relații cu el... Să nu pierdem vremea, scrieți repede textul. Până în zori, trebuie să terminăm!

A doua zi, la birou, la privirea interogativă a lui Vasili, bulgarul făcu discret un semn afirmativ din cap. Asta însemna că totul e în ordine şi planurile lui Hitler sunt deja cunoscute la Moscova.

Vasili răsuflă uşurat şi se apucă vesel de treburile obişnuite.

La 12 mai, informațiile date de O'Kelly s-au confirmat; lumea întreagă a aflat că, la 10 mai, Rudolf Hess, pilotând personal un avion militar, a decolat de la Augburg, luându-şi zborul spre Scoția. Inițial, avusese intenția să aterizeze pe moşia lordului Hamilton pentru ca, prin intermediul lui, să înceapă tratativele cu guvernul englez. Dar a avut ghinion: i s-a terminat benzina. Oaspetele nechemat s-a aruncat cu paraşuta, fiind reținut de localnici şi predat autorităților.

Autoritățile engleze l-au internat, iar hitleriştii, dându-şi seama că stratagema nu le reuşise, l-au declarat nebun, l-au destituit din toate funcțiile pe care le deținuse, ba au luat şi măsuri represive împotriva rudelor sale.

Ascultând comunicatul difuzat de un post de radio

german, Vasili se gândi că povestea cu Hess a ajuns în timp util la Moscova. Dar faptele demonstrau şi veridicitatea celuilalt aspect al informaţiilor obţinute şi anume pregătirea agresiunii împotriva Uniunii Sovietice. Războiul bătea la uşă.

Vasili îşi pierduse liniştea, umbla încruntat, gânditor, nu putea dormi noaptea şi, cum apăreau zorile, deschidea îngrijorat aparatul de radio. Cumpăra toate ziarele care se găseau la chioşcuri.

În dimineaţa zilei de 22 iunie, după difuzarea unui marş războinic, radio Berlin anunţă că trupele germane au pătruns pe teritoriul Rusiei Sovietice şi, înfrângând rezistenţa îndârjită a inamicului, au ocupat numeroase localităţi.

Aşa a început, pentru Vasili şi Liza, războiul.

Primul lor gând a fost să se întoarcă imediat acasă, să-şi apere ţara cu arma în mână. Vasili îi scrise „tatii“, dar se alese cu o săpunealâ zdravănă. „Tata“ răspunse că nu se aşteptase la atâta neseriozitate tocmai de la el. „Dar tu unde te afli? Oare nu eşti în linia întâia?“ întreba „tata“ şi încheia scrisoarea cu nişte cuvinte care aduceau a ordin: „Scoate-ţi din cap ideile astea, înarmează-te cu răbdare şi aşteaptă! Informează-ne despre tot ce izbuteşti să afli! Nu neglija nici cel mai mărunt indiciu. În război nu există lucruri mărunte! Dacă nu vei reuşi să faci prea multe la început, nu te amărî şi aşteaptă să-ţi vină apa la moară...“

Au început zile grele. Radioul german transmitea comunicatele militare de câte cinci-şase ori pe zi. Propagandiştii nemţi îşi trâmbiţau fără încetare victoriile repurtate pe frontul de răsărit. Biroul de informaţii sovietic menţiona zilnic denumirea localităţilor părăsite. Tristeţea şi jalea deveniseră insuportabile. Uneori, Vasili nu se simţea în stare să facă nimic... Şi aşa s-au scurs

zile, săptămâni şi luni în şir.

Spre toamnă, fasciştii ajunseră în apropierea Moscovei; generalii nemţi se lăudau că văd cu binoclul turnurile Kremlinului.

Şi deodată, ca la comandă, agenţiile telegrafice şi posturile de radio din lumea întreagă au început să vorbească despre extraordinara împotrivire a ruşilor. Paginile ziarelor erau pline cu relatări despre eroismul armatei sovietice, iar unii observatori militari remarcau că victoriile germane din primele luni ale războiului au luat sfârşit şi că, după cum se vede, ultimul cuvânt va aparţine ruşilor. Nemţii începeau şi ei să se vaite de greutăţile războiului din răsărit, de vreme proastă, de frig şi de lipsă de drumuri.

Ca un trăsnet căzut din senin a venit ştirea care anunţa că armata sovietică a trecut la ofensivă şi a zdrobit lângă Moscova o grupare importantă de trupe hitleriste. Era limpede: ruşii au destrămat mitul invincibilităţii armatei germane.

La începutul primăverii lui 1942, Lemke a venit la Geneva. Îmbătrânise şi era mai încruntat decât oricând.

— Domnule Kocek, aş vrea să discutăm ceva foarte serios, începu el imediat după ce îl salută pe Vasili. Apoi controlă dacă uşa biroului este bine închisă. Spuneţi-mi, aş putea să mă bizui pe ajutorul dumneavoastră? Nu, nu acesta e cuvântul! Aş putea conta pe protecţia dumneavoastră, şi, corectându-se pe loc, asta numai în cazul că s-ar ivi o asemenea nevoie... Colaborez cu dumneavoastră din prima zi în care aţi sosit în Germania şi v-am ajutat cu ce am putut.

— Am apreciat întotdeauna la justa valoare ajutorul pe care mi l-aţi dat, dragă domnule Lemke. Vasili înţelegea încotro bătea neamţul.

— Să vorbim deschis şi să spunem lucrurilor pe

nume, aşa cum se cade între bărbaţi, continuă Lemke. Nu ştiu cum o fi pentru alţii, dar pentru mine problema este clară: din moment ce nu i-am putut distruge din mers pe ruşi şi n-am reuşit să ocupăm Moscova, înseamnă că am pierdut războiul!... Toate calculele lui Hitler s-au bazat pe un război-fulger, însă lucrurile n-au ieşit cum a vrut el. Nu sunt tânăr şi mi-aduc bine aminte de înfrângerea din 1918, de ruşinea de la Versailles, de ocupaţie, de pedepsirea criminalilor de război şi aşa mai departe... Sunt convins că aceleaşi lucruri se vor repeta şi acum, numai că vor lua proporţii mult mai vaste. Nu cred că ruşii ne vor ierta pentru cele făcute la ei. Am fost de două ori pe frontul de est pentru a rezolva nişte treburi ale secţiei noastre şi am văzut cu ochii mei oraşe şi sate pârjolite, exterminarea în masă a populaţiei paşnice... Iar englezii la rândul lor ne vor aminti de Dunquerque, Londra, Coventry... Şi americanii... Aproape toată lumea e împotriva noastră... Pentru a scăpa cu viaţă după acest război, trebuie să ai protectori...

— Spuneţi-mi, domnule Lemke, credeţi chiar serios că aţi pierdut războiul?

— Nu l-am pierdut, dar îl pierdem. Este o mică diferenţă!

— În cazul acesta, vă promit ferm că voi atesta în faţa învingătorilor meritele dumneavoastră şi vă voi asigura protecţia autorităţilor americane. Până atunci însă sper că veţi continua să colaboraţi activ cu mine. Apropo, cum stăm cu scoaterea familiilor din Franţa?

— Totul e în regulă! Dacă vor fi de acord să-mi plătească şi dacă mi se vor indica adresele, eu obţin permisele de ieşire din ţară. Cred că mă înţelegeţi: acum, mai mult ca oricând, sunt obligat să mă preocup de viitorul meu.

Vasili îi dădu lui Lemke cinci mii de dolari şi adresa lui Saryan.

— Asta, ca încercare! În caz că lucrurile se vor termina cu bine, atunci veţi primi şi alţi bani, îi promise el lui Lemke.

Zilele se scurgeau... Vasili era nevoit să se ocupe mai ales de lucruri mărunte, adică de sistematizarea datelor obţinute din diferite surse şi de transmiterea lor la Moscova. Liza lucra enorm – citea în fiecare zi gazetele nemţeşti, englezeşti şi franţuzeşti, extrăgând, pe baza unor relatări, la prima vedere neînsemnate, date esenţiale pe care i le comunica apoi lui Vasili. Acesta, la rândul său, le tria şi le transmitea acasă.

Pentru Vasili şi Liza sosirea lui Saryan şi a Jeannettei la Geneva a fost o adevărată sărbătoare. Întrerupându-se unul pe altul, soţii Saryan le povesteau pe-ntrecute viaţa pe care au dus-o în Franţa ocupată.

— Francezilor le-a prins bine faptul că au văzut fascismul de aproape, spuse ziaristul. Foarte puţini sunt cei care colaborează cu ocupanţii. Chiar şi oamenii care până mai ieri se situau în extrema dreaptă au devenit acum antifascişti şi în majoritatea lor participă la mişcarea de rezistenţă.

Bucuria de a se găsi printre prieteni nu a durat mult. Saryan era o fire prea dinamică pentru a sta cu mâinile încrucişate. După puţin timp, ziaristul plecă la Londra ca să participe la activitatea comitetului de Eliberare a Franţei.

Dintre membrii familiei Borrault, doar patru au putut fi expediaţi în Portugalia, ceilalţi fuseseră arestaţi de Gestapo...

Aflând de înfrângerea trupelor germane la Stalingrad, Vasili şi Liza au sărbătorit acasă evenimentul ca pe o mare bucurie. Numeroşi politicieni realişti din Apus şi

chiar din Germania au fost obligaţi să-şi revizuiască poziţiile.

Sosit din nou la Geneva, Lemke îi aduse lui Vasili o scrisoare de la maistrul Hermann, transmisă prin Müller. Scrisoarea era plină de aluzii şi fraze confuze. După ce o studie cu atenţie, Vasili înţelese că era vorba despre generalii care socoteau că Hitler duce Germania către catastrofă.

Generalii nemţi împotriva lui Hitler! Asta era ceva nou, neobişnuit! Ştirea merita să fie comunicată imediat „tatii".

Din scrisoarea de răspuns a „tatii" se vedea că Vasili apreciase bine situaţia. I se cerea să afle amănunte: cine sunt generalii, ce scopuri îşi propun, ce urmăresc. Dacă sunt hotărâţi să ia poziţie, să li se acorde tot sprijinul. Pentru asta trebuie să facă chiar imposibilul.

Cu concursul atotputernicului *obersturmbannführer,* Vasili îl trimise pe Stambulov la Berlin ca să discute cu conducătorii mişcării ilegale şi, pe cât se poate, să-i ajute.

Stambulov se întoarse repede. După cum aflase acolo, serviciile de informaţii americane reuşiseră să prindă firul. Fiind înştiinţaţi despre existenţa unui grup de generali dizidenţi şi despre legăturile lor cu ilegaliştii-antifascişti, agenţii americani din Berlin s-au hotărât să întreprindă o provocare fără precedent: pentru a avea posibilitatea să dirijeze în direcţia dorită acţiunile generalilor nemulţumiţi, au predat Gestapoului grupul lui Hans Weber. Agenţii americani nu ştiau nimic despre al doilea grup de ilegalişti.

Din treizeci şi trei de ilegalist au reuşit să scape doar patru. Ceilalţi douăzeci şi nouă, în frunte cu Weber, au fost împuşcaţi fără niciun fel de judecată.

Când a înţeles că revolta generalilor este condusă de

serviciul de informaţii american, „tata“ i-a comunicat lui Vasili să nu se amestece în această problemă...

Între timp, Vasili află că nemţii sondează prin reprezentanţii Suediei posibilitatea unor negocieri separate cu America. Şi într-adevăr, după scurt timp, au început să apară la Geneva înalte personalităţi militare fasciste îmbrăcate în civil.

Ca din „întâmplare“, exact în aceeaşi perioadă, a sosit la Geneva şi ambasadorul Statelor Unite în Elveţia.

Cu ajutorul omniprezentului Stambulov, Vasili îi cunoştea fiecare mişcare.

Nu după mult timp a descins la Geneva şi domnul Dulles-junior în persoană, iar de la Berlin au venit câţiva generali care susţineau că se află într-o călătorie neoficială.

Dulles adusese cu el o întreagă armată de consilieri şi vreo douăzeci de detectivi cu bicepşi solizi. Americanii ocupaseră în întregime un etaj al hotelului „Savoy“, opriseră accesul persoanelor străine şi schimbaseră o parte din personalul de serviciu. Dulles era foarte retras, nu apărea nicăieri, nu se întâlnea cu nimeni.

În legătură cu sosirea lui la Geneva circulau tot felul de zvonuri. Se spunea – versiunea aceasta o lansaseră chiar americanii – că domnul Dulles, surescitat din cauza activităţii sale intense, a hotărât să-şi petreacă concediul de odihnă aici, pe malul lacului Geneva. Bineînţeles că nimeni nu credea o iotă. Vasili cunoştea exact motivele prezenţei la Geneva a şefului spionajului american. Nici „tata“ nu dormea! Cu mult timp înainte de sosirea lui Dulles, îl prevenise pe Vasili despre eventualitatea unor negocieri separate, duse fără ştirea aliaţilor, între reprezentanţii Germaniei şi Americii. „Tata“ cerea insistent să se facă tot posibilul pentru a afla atât numele tuturor participanţilor, cât şi conţinutul

tratativelor.

Uşor de spus: „Să se facă tot posibilul!“ Dar cum s-o faci? Americanii s-au baricadat la etajul trei al hotelului „Savoy“, iar poliția locală îi păzeşte cu străşnicie.

Vasili începu în primul rând să-i studieze pe oamenii care-l înconjurau pe Dulles. Spre uimirea lui, află că printre consilieri se numără şi francezul Jean-Paul Marignet, vechiul său cunoscut de la clubul sportiv din Paris.

Încercarea de a lua legătura telefonică cu el nu avu succes; la recepție nu i se comunică numărul camerei. Atunci, Vasili lăsă numărul său de telefon şi rugă recepția să-l transmită lui Marignet.

Pe parcurs, mai află şi un alt amănunt curios: paza delegației germane la Geneva fusese încredințată lui Otto Lemke şi oamenilor săi.

Contrar tuturor aşteptărilor, Marignet îi telefonă acasă lui Vasili în aceeaşi seară şi îi propuse o întâlnire.

— Dacă n-aveți nimic împotrivă, ne-am putea plimba pe faleză ca să discutăm, spuse el.

Se întâlniră la ora nouă lângă debarcader. După schimbul obişnuit de amabilități, Vasili îi propuse lui Marignet să facă o plimbare cu barca pe lac.

— Aşa e mai bine! Vom fi departe de ochii şi urechile curioşilor, adăugă el.

Marignet căzu de acord.

După ce se îndepărtară la o distanță apreciabilă de mal, Vasili se opri din vâslit şi se adresă francezului:

— Mă bazez pe discreția dumneavoastră şi-mi permit să vorbesc fără ascunzişuri! Situația mă obligă s-o fac. Mă aflu aici ca cetățean american şi reprezint interesele companiei petroliere „Standard Oil”. Aceasta este poziția mea oficială. Esențialul însă constă în faptul că eu, probabil la fel ca şi dumneavoastră, doresc fierbinte

înfrângerea Germaniei şi eliberarea patriei mele! Nu e niciun secret că azi ruşii luptă de fapt împotriva hitleriştilor. Ei sunt cei care apropie ziua victoriei definitive asupra fascismului. Dar după câte ştiu, americanii, în persoana domnului Dulles, se pregătesc să trateze cu nemţii fără ştirea ruşilor.

— De unde ştiţi? îl întrerupse Marignet.

— Are vreo importanţă sau schimbă asta cu ceva esenţa problemelor?

— Nu, bineînţeles... Am întrebat numai pentru că misiunea lui Dulles este ţinută în cel mai strict secret.

— Nu există secrete în lume pe care să nu le afle şi alţii... Aş vrea să cunosc părerea dumneavoastră. Credeţi că americanii procedează cinstit faţă de aliaţii lor ruşi?

— Nu, răspunse scurt francezul.

— În cazul acesta, aş putea conta pe sprijinul dumneavoastră?

— Ce fel de sprijin?

— Aş vrea să aflu conţinutul discuţiilor.

— Am şi eu o întrebare: puteţi să-mi spuneţi, domnule Kocek, pentru ce vă trebuie aceste informaţii?

— Pentru folosul cauzei!

— Cui sunt destinate informaţiile?

— Vă pot încredinţa că ele vor fi folosite în numele dreptăţii, răspunse evaziv Vasili.

Interveni o pauză lungă. Vasili înţelegea că, discutând deschis cu Marignet, merge la mare risc. Dar chiar faptul că Marignet nu l-a refuzat pe loc, tot înseamnă ceva.

— Trebuie să mă mai gândesc la propunerea dumneavoastră, răspunse, în fine, Marignet.

— Vreau doar să vă rog să ţineţi seama că este vorba despre viaţa a milioane de oameni şi despre libertatea

popoarelor, mai spuse Vasili înainte de a lua din nou vâslele.

Ajunşi pe faleză, Marignet îşi luă rămas bun de la Vasili şi îi promise că o să-i telefoneze a doua zi către seară.

Vasili n-avea de aşteptat decât douăzeci şi patru de ore, dar ce lungi i s-au părut orele acestea? Se gândea îngrijorat: şi dacă Marignet refuză? Odată, acolo, în Franța îl refuzase... Oare viața nu l-a învățat nimic?

Pentru a nu pierde degeaba timpul, îl căută pe *obersturmbannführer.*

— Ce fel de prieteni suntem noi, domnule Lemke? Aţi venit la Geneva şi nici nu vă arătaţi la faţă?

— Sunt foarte ocupat, păzesc preţioasele vieţi a unei droaie de şefi, se scuză neamţul. Şi apoi, nu mă îndoiesc că sunt pus sub urmărire. Cunosc eu bine cum merg treburile la noi. N-are rost să viu la dumneavoastră fără să am ceva urgent! O să înceapă să plouă cu întrebări, se vor face diverse supoziţii, vor apare bănuieli...

— Dragă Lemke, nu-mi puteţi spune ce caută aici mărimile pe care le păziţi?

— Sunt convins că o ştiţi la fel de bine ca şi mine.

— Vreau să-mi confirmaţi...

— Bine, confirm: au venit să ducă tratative cu americanii! Conducătorii noştri au înţeles, în sfârşit, că lucrurile se îndreaptă spre catastrofă şi că singura ieşire din situaţia creată este încheierea unei păci în vest şi întreprinderea unui atac masiv în direcţia ruşilor. Dacă nu-i putem învinge, măcar să-i oprim, să nu-i lăsăm să intre în Germania!

— Văd că aţi devenit un mare strateg. Vasili surâse.

— Când eşti înconjurat numai de nişte capete tari, devii fără să vrei!

— Veţi participa la tratative?

— Bineînțeles că nu, pe mine nu mă lasă să trec dincolo de holul hotelului „Savoy“!

— Faceți-mi un serviciu amical, spuneți-mi numele şi gradele participanților la tratative.

Lemke tăcu un timp, apoi dădu din mână a lehamite şi numi cinci generali.

Oferindu-i drept recompensă o sticlă de rom şi trei cartuşe de țigări, Vasili se despărți de neamț.

După întâlnirea cu Lemke, îi telefonă lui Marignet cu care stabili să se întâlnească tot pe faleză, la debarcader.

Marignet era agitat. Vasili înțelese lucrul acesta, ascultând primele cuvinte pe care francezul le rosti după ce barca se depărtase de țărm.

— N-am dormit toată noaptea, începu el, m-am tot gândit la propunerea dumneavoastră. Nu ştiu de ce, dar am hotărât să vă ajut! În toată povestea asta am o singură scuză: americanii, încercând să-şi trădeze aliații, procedează într-adevăr necinstit! Sper că urmaşii nu vor condamna gestul meu şi nu mă vor socoti trădător.

— Eu cred că toți oamenii de bună credință vă vor aprecia cum se cuvine, spuse Vasili.

Se învoiră în felul următor: Marignet va face însemnări scurte în timpul tratativelor, iar Vasili se va gândi la modalitatea de a intra în posesia lor. Apariția repetată a lui Marignet pe stradă sau în localuri ar putea să trezească bănuielile americanilor.

Vasili şi Stambulov îşi bătură mult timp capul ca să găsească un mijloc de a obține notițele lui Marignet. Până la urmă au stabilit ca francezul să-şi facă însemnările pe o foiță de țigară pe care o va introduce într-un pachet de țigări; la o oră stabilită, în timpul plimbării, va arunca pachetul în cutia de gunoi din spatele hotelului. După câtva timp, cineva îl va scoate de

acolo.

— Dar pentru asta trebuie să avem un măturător al nostru, remarcă Stambulov.

— O să ne gândim şi la un măturător.

Vasili îşi aminti de antifascistul Dickmann, despre care îi vorbise cândva „tata“, şi se duse la el. Dickmann era un om între două vârste, destul de gras, cu obrajii roşii şi cu părul lins. Lucra la un oficiu de turism.

— Ce să fac, va trebui să vă ajut, spuse Dickmann după ce îl ascultă pe Vasili. O să căutăm un om de încredere şi îi facem rost de o salopetă de măturător; la ora stabilită va trage căruciorul lângă cutia de gunoi pe care o veţi indica...

După cum se convinsese Stambulov, aceste cutii erau golite de trei ori pe zi, la orele şapte dimineaţa, la trei după-amiaza şi la nouă seara. Întâlnindu-se a doua oară cu Vasili, Dickmann îi spuse că a găsit omul, i-a făcut rost de salopetă şi de cărucior. Alegând o oră matinală, făcură o repetiţie care ieşi bine.

Marignet nota în timpul şedinţelor lucrurile esenţiale; dimineaţa punea însemnările într-un pachet gol de ţigări pe care-l arunca în cutia de gunoi. Puţin mai târziu, însemnările ajungeau la Vasili.

După ce le traducea în ruseşte, Vasili le cifra, iar Stambulov le transmitea la Moscova în timpul nopţii, cu ajutorul prietenului său, radioamatorul.

În felul acesta a luat cunoştinţă Moscova de conţinutul tratativelor purtate între *mister* Dulles şi generalii nemţi.

*

Primăvara anului 1945... Războiul sângeros, distrugător, fără precedent, se apropia de sfârşit. Ostaşii

sovietici luptau acum pe pământul Germaniei fasciste. Ora răsplatei nu era departe...

Vasili, care se bucurase până atunci de o sănătate de fier, începea să-şi piardă rezistenţa. Anii de încordare şi de muncă primejdioasă lăsaseră urme adânci... Avea ameţeli, simţea o slăbiciune în tot corpul, îl chinuiau insomniile. Liza insista ca Vasili să se odihnească puţin. Mult timp s-a opus, dar, până la urmă, pentru că se simţea din ce în ce mai rău, a fost nevoit să ceară companiei un concediu. Plecară împreună în Alpi. Liza spera că aerul curat de munte va fi cel mai bun leac pentru refacerea sănătăţii soţului ei, mai bun decât orice medicament şi sanatoriu.

Odată, după o plimbare lungă cu schiurile, urmată de o masă copioasă, şedeau amândoi la fereastră în holul pensiunii la care locuiau. Zăpada proaspătă, afânată, scânteia în soare. Spre micuţa aşezare, pierdută undeva în munţi, duceau doar nişte urme de schiuri. În jur era linişte, nu se auzea niciun zgomot, de parcă în lume nu mai exista nimic – nici bubuitul tunurilor, nici sânge, nici moarte, nici vâlvătaia incendiilor.

Deodată Liza rosti încet:

— Ostaşii noştri se apropie de Berlin, iar noi stăm aici şi trândăvim... Doamne, ce n-aş da să fiu acolo şi să intru împreună cu ei în Berlin!... Să colind pe străzile cunoscute, să fiu eu însămi şi nu doamna Kocek. Să pot spune cu voce tare că dreptatea a învins... Ştii, Vasili, uneori mă simt chinuită de ruşine: nu pot să nu mă gândesc că, totuşi, în toţi aceşti ani am lâncezit în spatele frontului; iar acolo oamenii luptau de-adevăratelea.

Vasili se încruntă, tăcu o clipă, pentru a nu fi prea aspru în răspuns, şi spuse:

— Nu mă aşteptam să aud tocmai de la tine, draga

mea, aşa ceva. Cum, adică noi nu ne aflăm în prima linie? Oare mai e nevoie să-ţi explic tocmai ţie că soldaţii noştri se află acum sub zidurile Berlinului şi datorită activităţii noastre?

— Totuşi...

— Niciun „totuşi“! Ne vom întoarce curând acasă şi ne vom întoarce cu capul sus. Chiar dacă nu vom fi întâmpinaţi cu pompă, chiar dacă nu vom fi încununaţi cu lauri, noi vom şti că nu ne-a fost uşor, că am făcut tot ce am putut face! Şi, crede-mă, zău, a fost nespus de greu să facem ceea ce am făcut, al naibii de greu...

Îşi aşează mâna lui mare şi puternică peste mâna Lizei care îi zâmbi puţin jenată.

EPILOG

În august 1945, în faţa clădirii comandamentului sovietic din Berlin se opri o limuzină elegantă. La volan se afla un bărbat de statură atletică, elegant îmbrăcat; alături de el şedea o femeie cu o înfăţişare atrăgătoare.

Bărbatul coborî din maşină şi, trântind portiera, intră în clădire cu pasul sprinten, sigur de el.

— Trebuie să-l văd pe comandant, se adresă el subofiţerului de serviciu în cea mai curată limbă rusă.

— Cine sunteţi şi de unde veniţi? se interesă plutonierul.

— Sunt american şi am o problemă foarte urgentă cu comandantul, răspunse străinul.

Subofiţerul plecă să raporteze şi în curând se întoarse spunând:

— Comandantul e foarte ocupat şi nu vă poate primi acum!

— Înţelegeţi-mă, vă rog, am o problemă importantă care nu suferă amânare. Rugaţi-l pe domnul comandant să-mi acorde cinci minute.

Plutonierul se duse din nou la comandant.

— Tovarăşe colonel, americanul se ţine scai de mine, zice că are ceva foarte important, care nu suferă amânare.

— N-am timp de pierdut cu el! răspunse colonelul, fără să ridice ochii de pe hârtiile ce le avea în faţă.

— Tovarăşe colonel, oricum, e reprezentantul unei

naţiuni aliate, pare simpatic şi vorbeşte ruseşte la fel de bine ca noi.

— Bine, dacă e simpatic, cheamă-l!

Americanul intră în birou cu două geamantane: unul mare şi unul mai mic. După ce le puse jos, se adresă colonelului:

— Tovarăşe comandant, în geamantanele acestea se află valută străină, vă rog chemaţi pe şeful serviciului de informaţii sovietic să-i pot preda banii.

Comandantul se uită mirat la vizitator.

— Spuneţi-mi, în primul rând, cine sunteţi dumneavoastră?

— După paşaport sunt cetăţean al Statelor Unite ale Americii şi mă numesc Jaroslav Kocek. Pe limba noastră sunt pur şi simplu... tovarăşul Vasili. Mă duc acasă şi n-o să car după mine ditamai grămada de valută străină. E mai bine s-o predau reprezentanţilor serviciului nostru de informaţii şi să păstrez numai o chitanţă.

Comandantul dădu înţelegător din cap, îl invită pe Vasili să ia loc şi-l chemă pe maiorul de la serviciul de informaţii. Când apăru ofiţerul, comandantul îl prezentă zâmbind pe Vasili.

— Vă rog să primiţi aceşti bani şi să-mi daţi o chitanţă, îi spuse Vasili maiorului. În geamantanul acesta – Vasili arătă spre cel mare – sunt o sută treizeci şi cinci de mii de dolari şi două sute optzeci de mii de franci elveţieni, iar în cel mic sunt cinci mii cinci sute de dolari. Locuind în străinătate aproape cincisprezece ani, m-am ocupat de comerţ şi banii aceştia i-am câştigat. În fiecare lună am luat o anumită sumă pentru cheltuielile personale. Totul e înregistrat. Din aceste sume am pus deoparte trei la sută pentru cotizaţia de partid.

— Cotizaţiile de partid nu le pot primi, răspunse pe

loc maiorul.

— Nici nu-i nevoie! Dați-mi doar o chitanță în care să indicați suma. Restul îl descurcăm noi acasă.

SFÂRŞIT